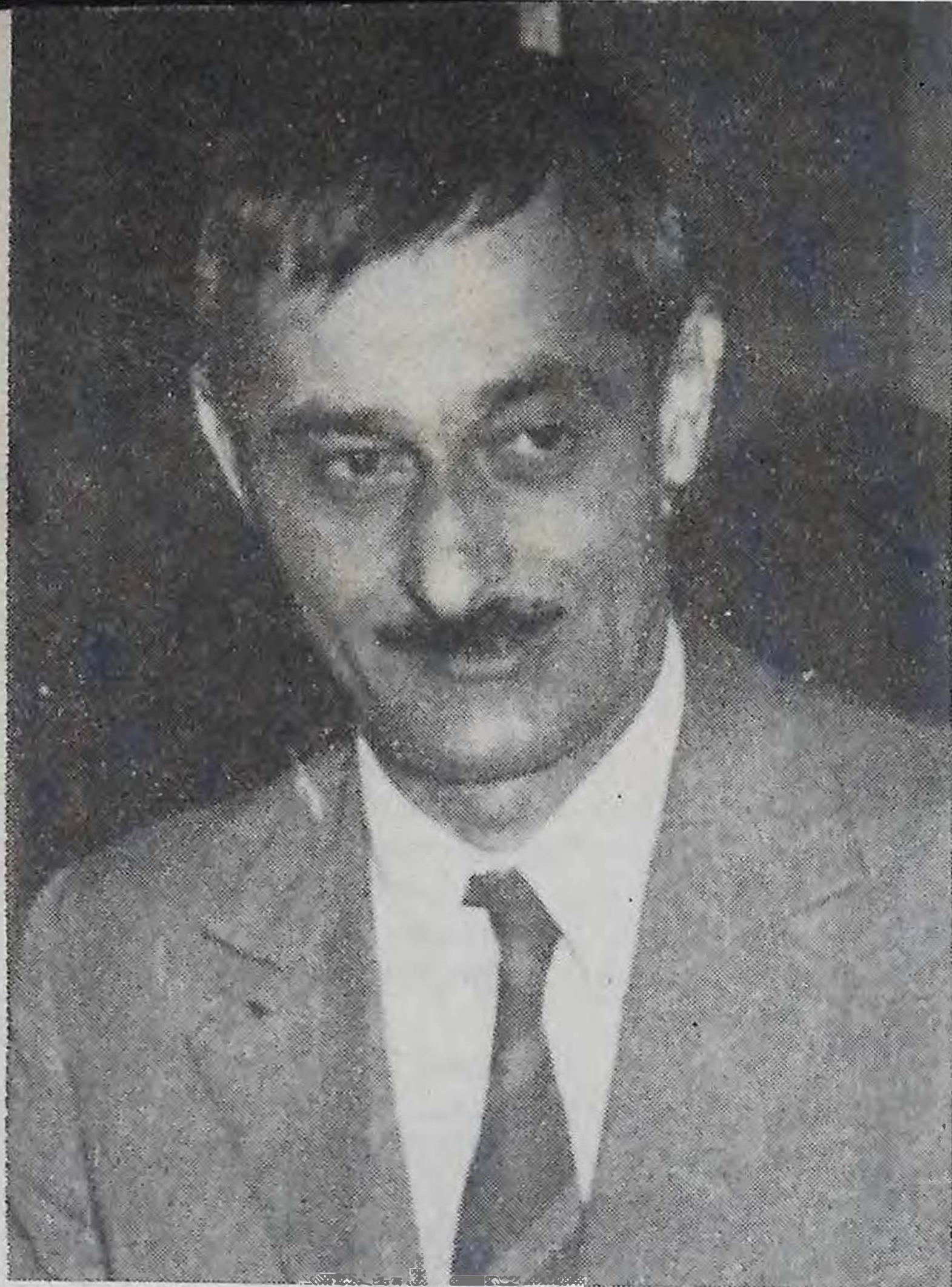

IANUARIE 1978.

PAUL ANGHEL

despre

■ **întîlnirea scriitorului cu drama**

■ ***meraviglia* teatrului**

■ **transpunerea scenică**

■ **cultivarea debutului în teatru**

O convorbire de Paul Tufungiu

— Stimate tovarăşe Paul Anghel, regret că va trebui să limităm discuţia noastră la dramaturgia dumneavoastră, dat fiind faptul că revista noastră se adresează cititorului interesat de teatru. Ar fi fost la fel de captivantă şi conversaţia cu eseistul Paul Anghel, precum şi cu autorul de reportaje literare, cu scriitorul ce a abordat problemele permanenţelor româneşti cu seriozitatea profesională a unui filozof al culturii, precum şi cu istoricul literar Paul Anghel. Pentru

că nu numai ştirea publicată chiar de dumneavoastră ne-a pus în faţa unui Paul Anghel care scrie o istorie a literaturii române, ci chiar „Noua arhivă sentimentală” constituie — credem — prima parte a acestei lucrări. Un motiv în plus, care ne-a îndemnat să vă solicităm convorbirea de faţă, este, desigur, apropiatul Colocviu naţional de dramaturgie. Sinteţi, aşadar, autorul a numai trei piese istorice, cum se crede îndeobşte, sau, dimpotrivă, păstraţi încă în sertare şi alte lucrări destinate scenei ?

— Îmi pare rău că-mi termin greu piesele, care zac, astfel, cu anii printre hîrtii. Le încep uşor, într-o clipă de exaltare, le dăruiesc mai multe zile şi nopţi, apoi le las sau le uit, fără prea mare regret. Dacă mă gîndesc bine, poate nu e prea rău. Aş fi putut ajunge un dramaturg prolific, spre exasperarea teatrelor şi a spectatorilor. Teatrele, în felul acesta, au ajuns să scape de asalturile unui nou dramaturg, impetuos, iar spectatorii au fost scutiţi de încă un abuz. Fiindcă, vedeţi, asupra spectatorului, dramaturgul comite un abuz. Chiar dacă spectatorului piesa nu-i place, el rămîne adesea în sală pentru spectacol. Desigur, cad şi piesele şi spectacolele, dar pînă cad, spectatorii sînt obligaţi să le suporte. Cu cartea e altceva, abuzul asupra cititorului e mai cuviincios. Închizi cartea şi gata.

— Cînd şi de ce v-aţi apropiat de teatru ?

— Cele două piese pe care le-am publicat în volum, Săptămîna patimilor şi Viteazul, le-am scris fiindcă nu puteam să nu le scriu. De ce piese, şi nu romane sau nuvele ? Fiindcă materia şi-a dictat genul. Nişte preocupări obsesive s-au exprimat prin explozivul dramei, la modul dialogal sau monologal. De fapt, cred că orice scriitor e obligat să se întîlnească o dată cu drama, chiar cînd n-o cultivă ca mod artistic. Probă, Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Marin Preda. Sînt foarte rare cazurile cînd un prozator sau un poet n-a încercat drama. După cum vedeţi, nu ţin cu orice preţ să fiu dramaturg.

— Orice scriitor important a urmat şcoala măestrilor ; care sînt cei cîţiva dramaturgi ai literaturii dintotdeauna cu care sînteţi prieten ?

— Lista e foarte lungă, marii dramaturgi sînt nişte scriitori fenomenali. Invenţia lor dramatică îţi ia ochii şi-ţi sugrumă respiraţia. Nici un gen literar n-are atîta meraviglia ca drama. Dar chiar dacă noţiunea de meraviglia, de minune, minunăţie, a introdus-o barocul, care a făcut din teatru genul său predilect, minunăţia dramatică

există de cînd lumea. Vedeți, povestea sau poema nu intimidă, nu inhibă și nu contrariază capacitatea de a imagina pe cont propriu. Într-un roman, autorul te introduce ca partener, sentimentul dintr-o poezie ți-l însușești ca fiind al tău. Drama te bruschează prin autonomia absolută a întrupării, prin mașinăria conflictului care absoarbe peripeția, prin jocul artezian al replicilor care nu-ți vin spontan pe buze. La dramă asiste uimit, ca la un spectacol de viață care se desfășoară în afara ta, care te captivează prin imprevizibilul său, care te sufocă sau te subjugă ca aventura parcurgerii unui labirint. Dramaturgul te ia de mîna sau îți dă firul care te conduce în imensa lui construcție subterană. Uneori, te lasă în întuneric, te silește să bîjbîi, te aruncă în cele mai cumplite incertitudini, te obligă să urci sau să cobori întreaga construcție, pînă la murea care te separă de abis. Atunci cade cortina. Te dezmeticești, te desprinzi, te recaptezi, rămînînd în continuare cutremurat de această minunăție, drăcovenie sau invenție. Drama e o mare invenție. Niciodată literatura n-a izbutit să-și impună mai expresiv caracterul de elaborat intelectual decît în dramă și prin dramă. Tocmai de asta mi se pare că marii dramaturgi sînt niște scriitori fenomenali, niște artiști care izbutesc să ridice arta cuvîntului la demnitatea arhitecturii. Poate de asta sînt și foarte rari. În secolul trecut, deci într-un secol, românii l-au dat numai pe Caragiale.

— Cît preț puneți pe îndrăzneala regizorului în relație cu textele dumneavoastră? Acceptați ca el să confere un alt orizont piesei de teatru, impunînd deci cu totul și cu totul alte idei decît cele ale textului, sau, dimpotrivă, ați scris aceste piese de teatru cu gîndul la acel regizor fidel universului de idei al scriitorului?

— În lumina celor de mai sus, mi-e imposibil să mai accept discuția despre textele mele. Eu, unul, le cunosc prea bine enunțurile, ca să știu și să înțeleg ce dificultăți au de înfruntat regizorii care își propun să le pună în scenă. Aceste texte sînt așa cum sînt, nu le mai pot îndrepta. Transpunerea scenică le poate sublinia malformațiunea sau le-o poate deghiza. Totuși, e detestabil travestiul, chiar cînd te afli la teatru. În mod sigur, un autor poate să spună și altceva decît își imaginează el că spune și, în acest caz, sînt posibile mai multe lecturi. Totuși, un text dat trebuie să-și conserve autonomia minimă. Altfel, ce piesă vezi?

— Despre puțini scriitori se poate spune că istoria patriei — cu excepționalele ei situații-limită — ocupă un loc fundamental în opera lor. Ca să ne rezumăm la teatru, dumneavoastră,

în trilogia Săptămîna patimilor, Viteazul și Regele desculț (am păstrat ordinea ieșirii în lume a acestor valoroase lucrări), ați impus o tehnică nouă de abordare în dramaturgie a subiectelor istorice: personajele, faptele sînt demitizate necruțător, în vederea unei mai profunde mitizări. Parcă am asista la o veritabilă restaurare a frescelor, cînd aureolele sînt improspătate cu aur. Este aceasta rezultatul unei pasiuni de-o viață pentru istoria românilor?

— Știți bine că mă pasionează istoria și am motive temeinice pentru asta. Am mai spus-o: ziua de ieri mă face să înțeleg mai bine ziua de azi. În istorie ca și în teatru se joacă cu un număr de situații-limită.

— În ce măsură implicați actorul atunci cînd elaborați un text de teatru? Aveți în vedere personalități ale scenei românești ori — sub acest aspect — actorul este inexistent sau chiar o abstracțiune?

— Nu mă gîndesc la interpreți cînd scriu texte dramatice.

— Dar, dumneavoastră sînteți și autorul unor scenarii de film (cel mai proaspăt este serialul de la televiziune, inspirat din momentul Războiului pentru Independența noastră de stat). Credeți că așa-zisa concurență dintre teatru și film realizează o contradicție neantagonistă?

— Teatrul nu va muri. Nimic nu-l poate înlocui. Televiziunea nu-i face nici o concurență, cu atît mai mult cînd piesele se televizează sau cînd se scriu piese pentru televiziune. Piesele sînt piese. Faptul că, să zicem, am scris scenariul unui serial TV despre Războiul Independenței, faptul că acest serial a fost bine primit de public, n-a reprezentat o concurență pentru textele dramatice pe aceeași temă.

— V-ați exprimat de cîteva ori în legătură cu critica dramatică, cu harnicii cronicari de teatru, subliniind direcțiile valoroase, dar nepropunînd altele. Cum, personal, cred că aceste propuneri există, vă rog să le formulați, cu această ocazie.

— Vom discuta despre critica dramatică — și despre critică! — la Colocviul național de dramaturgie, care se va desfășura în primăvara acestui an. Prefer să mă rostesc acolo.

— Sînteți secretarul secției de dramaturgie de la Asociația scriitorilor

bucureșteni. În această calitate, ce ne puteți spune despre cultivarea debutului în teatru, despre chemarea către dramaturgie și a altor scriitori, dat fiind faptul că nu prea cunoaștem tineri dramaturgi sub 30 de ani ?

— Ce se poate spune despre debutul în teatru ? Foarte rar apar dramaturgi, e știut de toată lumea. Ce se poate face ? Să stimulăm cultura teatrală, să împingem publicul la teatre, să cultivăm oamenii de teatru îndemnându-i să scrie, fiindcă ei știu ce e teatrul, să sprijinim mișcarea teatrală de amatori, unde teatrul e descoperit în chip genuin, să atragem scriitorii la teatru — poate că interferența tuturor acestor factori va ajuta nașterea unor noi dramaturgi. Ori-
vum, avem prea puține teatre față de numă-

rul de locuitori, prea puține teatre mici, cu trupe mici și inventive, prea puține teatre studențești, de elevi, prea puține teatre muncitorești. Existența unei ample mișcări teatrale — în extindere, nu numai în calitate, crează foamea de texte, criza textelor, și, implicit, nevoia de a o satisface. Nu poți avea jucători de tenis fără terenuri de tenis, nici matematicieni fără cercuri sau institute de matematică. Dramaturgii nu pot face excepție.

— Ce șanse are dramaturgia românească de a se impune în lume ?

— Și aceasta e o problemă pe care sper s-o putem discuta pe larg la Colocviul de dramaturgie.

■ ION
PASCADI

Rostul criticii teatrale

Recentul Colocviu național de critică și istorie literară, organizat de Uniunea Scriitorilor, a pus cu multă acuitate problema rostului criticii, trezind, poate, pentru unii, ironica întrebare de ce o asemenea dezbatere a fost considerată necesară : se îndoiește cineva de necesitatea și utilitatea criticii ? de ce nu s-a întrebat nimeni care este rostul artei înseși ? nu cumva cine se scuza se acuză, adică cine încearcă să dovedească atât de insistent că este necesar se arată a fi, de fapt, un simplu adjuvant, apărut recent în istoria culturii, ceea ce ar pleda pentru inutilitatea sa ? Am pus întrebările acestea pentru că mi se pare că ele oglindesc o mentalitate destul de înrădăcinată și susținută chiar de personalități dintre cele mai prestigioase, ceea ce nu ne poate lăsa indiferenți.

În cadrul acestui Colocviu, în care s-a vorbit despre ignorarea sau chiar despre încercarea de culpabilizare a criticii de către scriitori, despre slaba legătură a acesteia cu publicul, referirea patetică și extrem de necesară la critica dramatică, prin intervenția convingătoare a lui Radu Popescu, a avut aproape forța de șoc a unei revelații, pentru că sute de critici, unii de un real prestigiu, au fost puși în situația să recunoască faptul că imensa lor majoritate ignoră o parte a

literaturii, și anume cea aparținând genului dramatic, de care nu se ocupă aproape niciodată în cronicile lor literare.

Ar merita însă văzut dacă lucrul acesta se face în cronica dramatică și cu ce rezultate. Trebuie să observăm că răspunsul nu este întotdeauna satisfăcător și că, dacă textul dramatic, atunci când ajunge să fie pus în scenă, nu este ignorat, în schimb o atare soartă o are, în multe cazuri, spectacolul. Ni se par nemulțumitoare situația literaturii dramatice, valoarea și substanța ei, ceea ce justifică necesitatea intervenției criticii mai ales referitor la numeroasele texte care circulă nemeritat sub denumirea de piese, dar considerăm chiar îngrijorătoare atitudinea multora dintre cronicarii dramaticei față de teatru însuși. Firește, ei nu vor putea omite referirile la textul dramatic — punct de pornire al oricărui spectacol — dar, din păcate, nu unicul obiect al analizei lor, uitând, parcă, faptul că teatrul este, din antichitate, o ramură independentă a artei, cu legile și regulile sale proprii, rezultat al unei sinteze, al unei contopiri dintre text, viziunea regizorală, interpretarea actoricească, scenografie și muzică, cărora li se alătură, într-un mod propriu, reacția publicului, care nu o dată conduce din umbră desfășurarea intimă a acțiunii.

Întâlnim, adesea, cronici teatrale în care pe trei coloane și jumătate se scrie despre text, într-un paragraf, despre regie, pentru ca apoi referirile la celelalte componente esențiale ale spectacolului să fie făcute prin „a creat un cadru sugestiv“, actorul X „a fost în rol“, „a dat o notă de lirism personajului“, „s-a achitat cu conștiinciozitate“, „a avut farmec“ sau „nu a găsit tonalitatea necesară“ etc., etc. În cel mai bun caz, muzica sau acompaniamentul sonor sînt amintite ca „potrivite“, „reliefînd ideea piesei“, „acompaniînd acțiunea“, în timp ce publicul, acest mare necunoscut, rămîne mai departe total neglijat (am propus cîndva o cronică a publicului, dar, dacă cerem prea mult, ne întrebăm de ce n-ar fi interesant ca în cuprinsul cronicii teatrale să fie înglobate cîteva opinii semnificative ale acestuia, ca și remarci privitoare la reacțiile sale în timpul spectacolului: „s-a rîs în mod nerăbdător în momente dintre cele mai grave“, „s-a plîns de parcă totul se petrecea de-adevăratelea“ etc.). Chiar și viziunea regizorală, atunci cînd nu este totalmente ignorată, este judecată numai în măsura în care „a intuit sensurile esențiale ale textului“, „a pus în valoare bogăția de idei a piesei“ etc., etc., fără a se analiza mai îndeaproape viziunea scenică (specifică a cutărui sau cutărui regizor, făcîndu-se comparații cu cele ale altora și privind întreg spectacolul ca o lume aparte. Adevărul este că numeroase texte de valoare devin șterse și neinteresante într-un spectacol slab, după cum adesea o interpretare excelentă poate salva partituri precare dacă sînt luate în sine.

Ar fi revelatoriu, apoi, dacă am ține seama — măcar ca indicații — care sînt motivațiile publicului atunci cînd merge la un spectacol. Oricît de sumare, neformate, simplificatoare ar fi răspunsurile acestuia la întrebarea de ce merge la teatru, ele sună cel mai des cam așa: „am auzit că e o comedie la care se rîde mult“, „se spune că actorul X face un rol (!) mare“, „se pare că e cel mai bun spectacol (!) al stagiunii“. Abia pe urmă ar veni răspunsuri ca acestea: „am citit că e o piesă inteligentă“, „e un text de Shakespeare, nu poate fi rău“, „merg la toate piesele dramaturgului X, îmi place pentru că are fantezie, curaj și umor“ etc. În sfîrșit, de puține ori am auzit replici ca acestea: „dacă e în regia lui X, trebuie să fie un spectacol (!) bun“.

Firește, ierarhia aprecierilor publicului este discutabilă, dar ni se pare că adesea el intuiește mai clar faptul că nu are de-a face cu o lectură a unui text, ci cu vizionarea unui spectacol și că pe el îl interesează în mod justificat nu numai intențiile autorului dramatic, ci felul în care trăiesc ele în spectacol,

cum este interpretat fiecare personaj și cît de palpitantă, de antrenantă, de bine construită este acțiunea de pe scenă, nu doar cea din filele unei cărți.

Nu este rostul criticii teatrale să-i ajute pe dramaturgi să înțeleagă de ce textul lor, uneori, frumos scris, nu trăiește pe scenă, nu invită la o interpretare sugestivă, apare cenușiu, de ce vorbele mari nu trăiesc în afara unei țesături dramatice vii și a unei interpretări convingătoare? Nu este, apoi, rostul criticii teatrale să urmărească viziunea regizorului în acțiune și să depisteze lipsa de ritm, lungimile, indicațiile defectuoase date interpreților sau, dimpotrivă, să laude originalitatea, modul personal în care au fost transformate în spectacol sensuri ascunse, nebănuite ale textului? Nu este tot rostul criticii teatrale să vorbească nu doar adjectival despre interpreți, dar să analizeze dicția, mișcarea scenică, stilul de joc, măsura în care actorii creează personaje vii, cu o identitate artistică inedită sau, dimpotrivă, se joacă pe ei înșiși, se înecă în stereotipii care au avut odată succes, dar nu se potrivește întotdeauna, interpretează plat, nesemnificativ și neinteresant artistic, un rol? Cîne să cerceteze, apoi, în ce constă potrivirea, adecvarea scenografiei la spectacol, cine să vorbească despre costume, cine să judece oportunitatea universului sonor, cine să obișnuiască publicul să acorde atenție tuturor componentelor spectacolului și nu doar unora dintre ele, dacă nu critica teatrală? În sfîrșit, cine să investigheze reacțiile spectatorilor, despre care spunem că sînt parte a actului teatral însuși, dacă nu și critica teatrală, alături de sociologi și psihologi?

Avem apoi un spectacol permanent (chiar dacă nu exclusiv, sau în primul rînd, artistic) pe care ni-l oferă viața în toată bogăția sa, ea și această formă specifică pe care ne-o propune și ne-o impune televiziunea (întrucît aici participarea noastră este prin definiție pasivă, iar reacțiile noastre sau ambianța camerei nu influențează în nici un fel imaginea de pe micul ecran). Deși sînt domenii distincte, unele neartistice prin definiție, se poate vorbi de un spectacol sportiv, de caracterul spectacular al acțiunilor umane cotidiene sau de al celor care se conturează în obiceiurile ceremoniale sau în sărbători; toate acestea, chiar dacă se desfășoară după alte reguli, nu intră și sub incidența legilor frumosului? Intrăm tot mai mult într-un univers în care spectacolul audio-vizual cîștigă tot mai mult teren; nu merită el și atenția cronicarilor de teatru specializați? Credem că da, și abia atunci s-ar putea spune despre critica teatrală că este conștiința de sine a artei spectacolului, iar despre critici, că sînt „directori de conștiință“.

Comic și cunoaștere în dialog

Realizarea comicului prin dialog este un procedeu dificil; dificultatea provine din faptul că relațiile de dependență dintre dialog și comunicarea pe care o vizează nu sînt întotdeauna echilibrate, ci, adesea, înclinate fie în direcția unuia, fie în direcția celeilalte. Actul comunicării presupune o triplă perspectivă: una, la nivelul nemijlocit al textului (comunicarea între personaje); alta, privind receptarea (foarte felurită) a textului de către lector; a treia, în sfîrșit, de ordin filosofic. (Această a treia perspectivă este mult discutată — îndeosebi în contextul comediei — în legătură cu așa-numitul „teatru al absurdului”, neîncrezător în unitatea dintre structura limbajului, aceea a logicii și cea a realității.)

Teatrul comic românesc, la începuturile lui (Facca, Bălăcescu, C. Caragiale, Negruzzi, Millo) realizează, adesea, o comunicare directă actor-public, prin mijlocirea unui dialog descriptiv-narativ, în care sînt revelate, desigur, simplist, anumite corespondențe ale textului (și comunicării) cu complexul social-istoric care îl susține. Un dialog de acest tip realizează comicul fie prin particularități lingvistice, expuse cu ostentație, fie prin particularități caracterologice ale personajelor; ceea ce trebuie reținut este că tendința narativă în construirea replicilor este — ascultînd gradul de receptare al publicului — mult mai puternică decît cea dramatică. În această privință, comediile lui Plaut sînt pilduitoare; la el, formalizarea intrigii face posibilă o comunicare prin mijlocirea unui prolog, dar, mai ales, prin dialogul descriptiv. Procedul îl regăsim, aproape identic, la Negruzzi. În *Muza de la Burdujăni*, de exemplu, scena a doua se configurează ca „prolog” și îndreaptă, în felul acesta, atenția publicului, în mod fă-

țiș, mai degrabă asupra felului *cum* se spune, decît asupra a *ce* se spune. Modul de comunicare astfel realizat poartă trăsăturile caracteristice ansamblului uman care i-a dat naștere, fascinat, cum se știe, de limbajul prețios. De aici, și caracterul moralist-didactic al scrierilor respective.

Limbajul devine, însă, la Caragiale, *obiect* comic al dialogului, cunoscînd un moment de vîrf în seria rostogănească. Aici, procedeul a ajuns particularitate stilistică. Diferența esențială între lucrările comice ale începuturilor și cele ale lui Caragiale constă, deci, în tendința evidentă (deliberată), a celor dinții, de a ilustra ridicolul situațiilor prin *expunerea* limbajului (ca o curiozitate), iar în cazul lui Caragiale, în aceea de a lega prin dialog o comunicare, mai puțin marcată temporal și, mai ales, stilistic. Ceea ce presupune, însă, și o meditație prealabilă (care, la Caragiale, se arată deosebit de profundă) asupra posibilităților de comunicare ale limbajului. Bineînțeles, ansamblul social-istoric respectiv, caracterizat în vremea lui Caragiale prin logoree politicianistă oficială (jurnalistică, parlamentară), intră, printre cele dinții, în rîndul observațiilor și al cercetărilor lui. Dar, în arta lui Caragiale, esențială rămîne *atitudinea* față de limbaj, faptul că acesta e văzut ca o problemă (și ca o sursă) de cunoaștere.

Să întîrziem asupra cîtorva dintre marile dialoguri caragialeene; ele ne vor apărea revelatorii pentru caracterizarea unor procedee comice ale comunicării.

Căldură mare poate fi socotită, sub acest raport, o inițiere în modalitatea comunicării (comice). În aceeași categorie intră *La poștă* — un „compendiu” al dialogului *Căldură mare*. Formula de deschidere a dialogului este, în esență, aceeași: „— Mă rog, n-a venit vreo scrisoare pentru mine? — Nu...” Ca și *Așteptindu-l pe Godot*, a lui Beckett, și schița lui Caragiale este piesa unei stări. La Beckett, starea de a aștepta; în *Căldură mare*, starea de a emite fără șansa de a fi recepționat. La fel ca pe Vladimir și pe Estragon, pe Domn și pe Fecior nu-i poate salva nimeni și nimic. În cadrul dialogului dintre Domn și Fecior, transmiterea mesajului pentru Stăpîn, ca scop al comunicării, eșuează și fiindcă mesajul se constituie ad-hoc, și fiindcă e golit de cantitatea minimă de informație, de natură să fie corect decodată. Căci succesul sau eșecul unei comunicări ține de afirmarea sau de negarea calității elementelor componente; de măsura în care codul este sau nu comun emițătorului și receptorului; de caracterul receptorului — dacă e provizoriu sau nu; de măsura în care textul mesajului este sau nu necesar comunicării intenționate.

Cele două personaje din *Căldură mare* țin de un sistem social comun, deși aparțin unor straturi sociale diferite. Ele evoluează pe linia unor „texte”, caracteristice psihic și logic fiecăruia. Indicația lui Caragiale — „În tot ce urmează, persoanele toate păstrează un calm imperturbabil, egal și plin de dignitate” — sugerează că nici unul nu-și va depăși „atribuțiile”, adică „textul” respectiv. La întrebarea „Domnu-i acasă?”, Feciorul spune tot, adică dă și răspunsul corect („Da”), dar trădează și consemnul dintre el și Stăpîn („...dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la țară”). Ca întotdeauna, într-un dialog, când nu este precizată o informație (aici, poziția Stăpînului), dialogul este numai aparent, mai mult o delimitare a propriilor capacități lingvistice și de comunicare. *Dialogul suferă de lacune informatice fundamentale* datorită neconcordanțelor — de ordin social, logic și afectiv — dintre cele două „texte”. Putem spune că există în comunicare un „text” lipsă (textul ce ar trebui să-l pronunțe fiecare personaj necesar pentru punerea în lumină a sensului integral al mesajului). Din cauza incapacității Domnului de a se integra unui nou câmp de referință (cel al receptorului provizoriu), ia naștere un soi de „lanț al slăbiciunilor”, al codărilor și decodărilor incorecte; rezultatul — comunicarea amînată. Dialogurile *Căldură mare*, *La poștă*, discursurile lui Cațavencu și Farfuridi deschid astfel o serie de spații albe, nu la nivelul logico-psihic al textelor pe traiectoria cărora evoluează personajele (acestea au caracter integral), ci la nivelul actualizării lor verbale în mesaj. Textul lipsă se intercalează tocmai în aceste spații, constituind sursa comicului prin reducere.

Procedeul comic opus — comicul prin aglomerare — este și el prezent în dialoguri; aici, bogăția de sensuri (mesaje) fragmentare (vezi „comunicarea” în legătură cu „afacerea”) blochează activitatea receptorului. Comicul prin aglomerare se manifestă printr-o avalanșă de date enumerate, care (așa cum se observă în *Căldură mare*, *La poștă*, *Justiție*) intră în conflict cu logica mesajului, cu refuzul personajelor de a face concretizări în legătură cu propria lor identitate și cu natura confruntării lor. Relatarea Domnului, acum bogată în informații, îl surprinde pe Fecior (prin schimbarea lungimii de undă), care acceptă, fatalist, mesajul, printr-un stereotip „Bine, domnule”. (Să se observe și comica străduință a Domnului de a se asigura în permanență de soarta mesajului său, punînd stereotipele întrebări de verificare a „transmisiei”: „Ai înțeles?”) *

Cele două aspecte ale comicului de dialog — prin reducere și prin aglomerare — sînt tipice pentru Caragiale.

Lanțul slăbiciunilor este și el o variantă a comunicării amînată. Totul începe foarte clar în biletul domnișoarei Mari Popescu; se dau autorului toate informațiile necesare. Pierderea biletului, observată abia cînd profesorul Ionescu cere numele protejatului, are un efect comic similar celui din *Căldură mare*: aici, eroarea este descoperită cînd Domnul face prima precizare onomastică, întrebînd: „La cîte vine d. Costică seara la masă?” În acest moment, Domnul pare a fi pierdut (la fel ca și autorul, în *Lanțul slăbiciunilor*) un bilet în care se relatea coerent „afacerea”.

Viziunea lui Caragiale asupra raporturilor umane, din punctul de vedere al comunicării, capătă, în registrul comic, o lumină aparte; personajele sale dau dovadă de o evidentă „inconștientă” în privința unor elemente esențiale ale comunicării, „inconștientă” caracteristică relațiilor sistemului social observat. „Lipsa conștiinței din actul de cunoaștere, pe anumite porțiuni ale sistemului de emisie-transmisie-recepție, se numește, în termenii filozofiei, alienare. Alienarea omului de sine însuși nu este decît lipsa de conștiință totală în săvîrșirea actului informațional” (Virgil Stancovici — *Filosofia informației* — Ed. politică, 1975, p. 106).

* O variantă a comicului prin aglomerare o întîlnim la Karel Čapek, în *Un caz cu un copil* (*Povestiri din celălalt buzunar*), unde comisarului i se reclamă răpirea unui copil: „Hm, atunci descrie-mi-l amănunțit pe bebelușul dumitale.” Ceea ce mania făcu foarte pe larg: — „Ružěnka are, zicea ea, un perisor frumos, și un năsuc și niște ochișori așa frumoși și cîntărește 4.490 kg și are un poponeț așa de frumos, și cute la piciorușe. — Ce fel de cute? întrebă comisarul. — Bune de sărutat. — Pentru Dumnezeu, conîță (...) Are vreun semn particular? — Are funde roz la scufiță (...)”

Problema comunicării, susținută prin procedeele comice de reducere și aglomerare, în dialogurile caragialeene analizate, amintește de structura unei „comunicări cruciverbiste”, definită de A. J. Greimas drept o „comunicare amînată și caracterizată prin prezența unui mesaj-obiect medializat, intercalat între emitent și destinatar...” (*Despre sens*, Univers, 1975, p. 296—297).

Nu este vorba, așadar, la personajele lui Caragiale, de o inaptitudine funciara pentru comunicare; ele au, dimpotrivă, o evidentă propensiune „comunicativă”. E vorba, însă, de un permanent eșec în considerarea sistemului de referință străin, al celui alt „text” (psihico-logic) căruia i se adresează. Să ne amintim violența în susținerea propriilor „opinii”, caracteristică personajelor din *O lacună*, *Inițiativa*, inventivitatea jurnalistică debordantă a altora, care „comunică” amănunte senzaționale („— Ce amănunte, domnule? De unde știi și amănuntele? — Ce-ți pasă?”)

Altă dată, personajul substituie, în comunicare, textului său, textul altor personaje; rezultă de aici o linie parodică de tipul vechilor structuri comice greco-latine și italiene, realizate de selavii și, respectiv, servitorii care imită limbajul stăpînilor, mai ales în comunicarea unor mesaje trimise de aceștia. În comediile caragialeene, parodiarea limbajelor trădează vidul sufletesc al unor existențe închise în ele însele, în relația dintre

uman și mecanic, amintind, parcă, remarcă lui Bergson (din „Le Rire”), după care „fiecare ființă este un sistem închis de fenomene, incapabil să se interfereze cu alte sisteme”. Domnul din *Căldură mare* îl va căuta din nou pe Stăpîn, comunicarea adevărată neavînd niciodată loc, tot așa cum jocul lui Pampon, Crăcănel, Girimea, Didina și Mița se va păstra, în „textul” ce le-a fost prescris, netulburat, necum alterat, de șocul adevărului.

Deși pornesc dintr-o profundă observare a raporturilor logice și psihologice ale personajelor, replicile acestora nu se mai succed, la Caragiale, atît pentru a caracteriza poziția lor în spațiu și în timp (aspectul acesta nu este, bineînțeles, exclus), cît pentru a reliefa neconcordanța de esență între comunicare, ca element primordial al solidarității umane, și unitățile disparate ale discursului, psihicologic, pe care personajele nu știu să le aleagă și să le combine în mod adecvat. În acest chip, ele devin și revelatoare de adevăruri sociale, morale, istorice, nu doar tipologice.

Caragiale apare, astfel, ca unul dintre rari creatori care gîndesc comicul în perspectiva calității acestuia de a descoperi, prin dialog și prin comunicare, probleme de cunoaștere.

NOTE

Un album aniversar

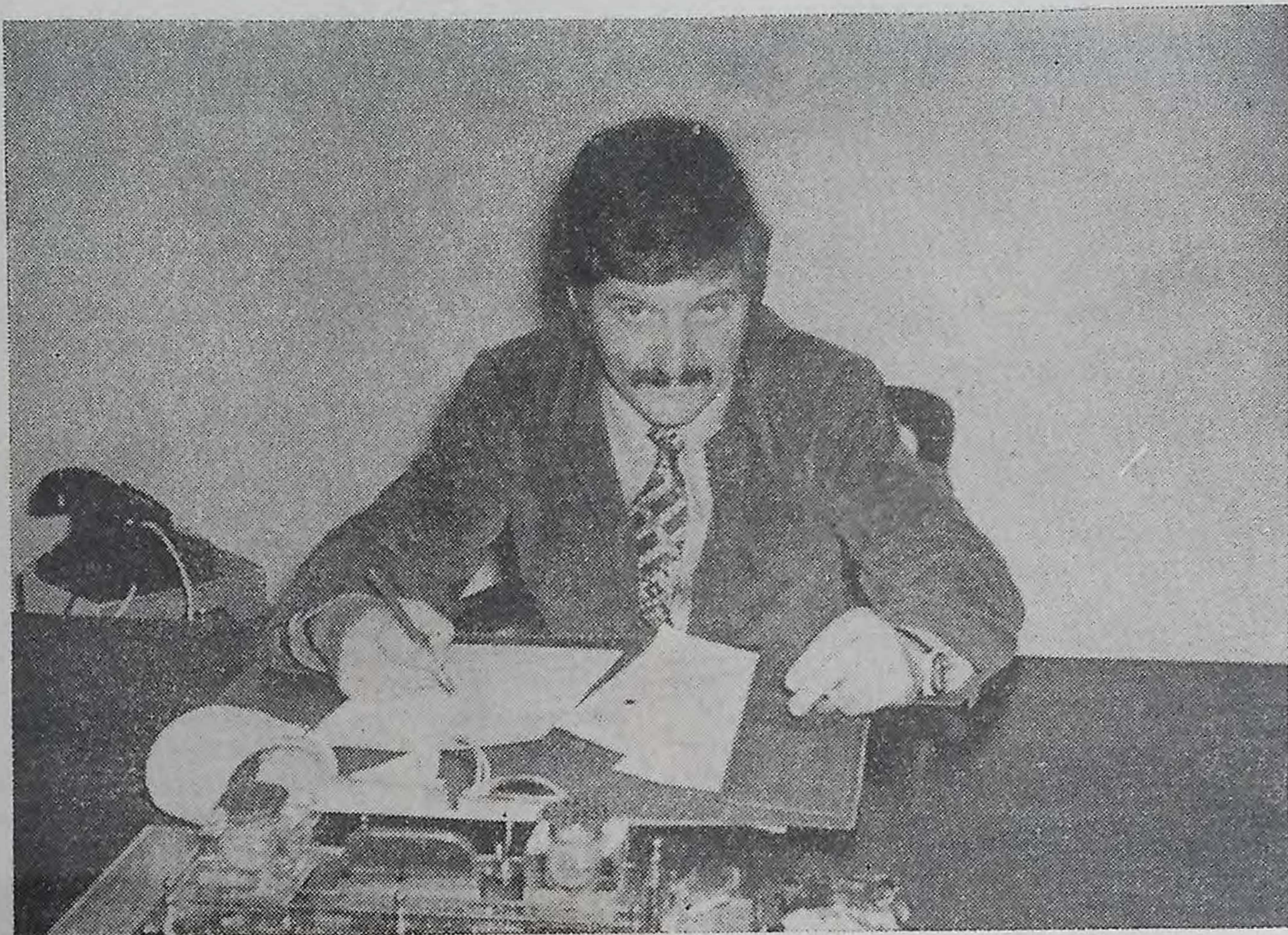
Editura „Junimea” publică un deosebit de interesant album prilejuit de cei 160 de ani de teatru românesc, pe scena gloriosului Național ieșean. De la ctitorul Gheorghe Asachi și pînă la cele mai recente montări, albumul înfățișează drumul de artă și de menire patriotică al teatrului din bătrîna capitală moldavă. Prof. univ. Constantin Ciopraga glosează cu finețe istoriografică despre „Personalitatea Naționalului ieșean”. Un pasionat istoric al teatrului, Sandu Teleajen, realizează un documentar, privind „Începuturile teatru-

lui românesc la Iași”. Numeroase facsimile fixează jaloarele începuturilor — pastorală Mintil și Hloe, piesa primei reprezentații românești, contractul directorial al saimoasei trinități C. Negruzzi, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, frontispicii de periodice ca „Albina românească”, „Gazeta de Moldavia” etc.; multe fotografii eternizează ctitorii — Asachi, Alecsandri, M. Mîllo, Mihail Galino, Al. Evolski etc. Din anii de afirmare, de consolidare, pînă în anii noștri ctitorul contemplă puzderia de imagini constituite într-o istorie fotografică a Naționalului din Iași. Aglae Pruteanu, State Dragomir, directorul Mihail Sadoveanu, Ion Sava, soții Ghițescu, veterana Margareta Baci (de 56 de ani pe scenă!), Anny Braesky, C. Ramadan, Mi-luță Gheorghiu, Ștefan Dăncinescu, Ion Lascăr, Ion

Schimbinschi, apoi noile generații de actori, în scene de spectacol, definitorii pentru prezentele afirmări ale Iașului teatral: Teofil Văleu, Dionisie Vitcu, Liana Mărgineanu, Adina Popa, Cornelia Gheorghiu, Sergiu Tudose, Emil Coșeru, Virginia Raieiu, George Macovei, Violeta Popescu... Istoricul literar N. Barbu publică un prețios Dicționar al actorilor Teatrului Național „Vasile Alecsandri”, cuprinzînd fișe monografice ale tuturor actorilor, care s-au perindat, în 160 de ani, pe scena sărbătorită.

Salutînd apariția acestui album aniversar, salutăm, de fapt, pasiunea și consecvența cu care ieșenii și-au cinstit totdeauna Teatrul Național.

I. N.

MIRCEA MICU

AVRAM IANCU

Dramă istorică în trei părți

Personajele:

AVRAM IANCU
BUTEANU
DOINAȘUL
DOBRA
AXENTE SEVER
POPA VLĂDUȚIU
PELAGHIA ROȘU
FANI ȘULUȚIU
BĂLCESCU
DRAGOȘ
SOLUL LUI KOSSUTH

HATVANY
OFITERUL
KAZAR
ÎMPĂRATUL
HOFFER
KLING
FUNCȚIONARUL POLIȚIENESC
PRIMUL MOȚ
AL DOILEA MOȚ
SOLDAȚI UNGURI, MOȚI, PO-
LIȚIȘTI

PARTEA I

Luminiș de pădure îmbrățișat de copaci. În depărtare, pe coama dealurilor domoale, case moțeste, mici și cochete ca niște minuscule cetăți de lumină. Aici e locul de tabără al lui Iancu. În stînga scenei, pe un podium simplu, e așezat un jîlt bătrînesc, cu spătarul înecrustat. În cele două părți, două tunuri, de care se sprijină cîteva tîlnice. La deschiderea cortinei, o lumină de început de zi cade pieziș peste trunchiul unui copac doborît, care, zîna, servește ca „lemn de hodină” și pe care Ion Doinașul doarme, sfîrîind, ea și cum ar dormi într-un... pat cu baldachin. Din dreapta scenei intră Pelaghia Roșu.

PELAGHIA (*oftînd*): Bine e-am ajuns. Vai dă opincile mele! Noroc că-s din porc de doi ani. (*Spre public*.) Mi-o fost cam urît prin codru. Nu de strigoi. De honvezi. Da' las' că aveam sabia la mine. (*Scoate din cingătoare o seceră scurtă*.) Și am mîna grea. (*Justificînd*.) O dată a vrut Tudor a' lui Drîmbă să mă țuce, la joc. I-am dat una cu dosul palmei. Nu prea tare, da' să vede c-o fost el slab de gingii, că odată i-o picat tri dinți. Amu-i știrb. (*Se apropie de jîltul lui Iancu și ia în mîna sabia*.) Mîtulai, ce coasă! Dacă aveam la mine, puteau veni zece honvezi, că uite-așa fi tocam... (*Face cîteva mișcări prin aer*.) Uite-așa, hăă, măi soro...
DOINAȘUL (*se scoală, mirat, la vederea muntelui de femeie*): Ho, boală, că-mi tai cioarecii! (*Pelaghia, la fel de surprinsă, se dă în lături*.) N-ai alinare, muier, ori ce te-o apucat, dă umbli noaptea în vandră? (*Bănuitor*.) O fi iscoadă!? (*Drastic*.) Dă, iute, parola!
PELAGHIA (*candid*): Ce părolă? Că n-am!
DOINAȘUL: Ridică mîinile și aruncă sabia. (*Pelaghia se execută*.) Așa! (*Se apropie prudent și o percheziționează, cu exces de zel*.)
PELAGHIA (*se întoarce, înfuriată, și-i smulge pistolul din mîna*): Ce mă prinzi, mă, de țite? Ce-s nevastă-ta? Rușina-te-ar Cel de sus!
DOINAȘUL (*speriat*): Alină-te, muier, nu te juca cu răvolvărul...
PELAGHIA (*nedumerită*): Ce răvolvăr?... Ce tot boscorodești?
DOINAȘUL: Acela din mîna...
PELAGHIA (*cu dispreț*): Pipa asta... Păi, cu asta, chiar dacă te mirui o țîră, tot nu mori. (*Deductiv*.) Amețești. Na-ți, mă, pipa!
DOINAȘUL (*păstrînd distanță*): Ce cauți, muier, noaptea în codru?
PELAGHIA: Am venit la Iancu.
DOINAȘUL (*fluieră*): Îl cunoști, ai avut vorbe cu el?

PELAGHIA: Ba!
DOINAȘUL (*ironic*): Ți-o zîs el să vii, în crucea nopții, pă vedere?
PELAGHIA (*enervată de interogatoriu*): Ba!
DOINAȘUL (*exasperat*): No, că i-oi fi drăguță...
PELAGHIA (*jignită*): Gura, țoală, că amuș' te plesnesc.
DOINAȘUL (*schimbînd tactica, cu toată politețea de care e în stare*): Apoi, atuncea, dară, mă rog, cu ce trebuni, doamnă?
PELAGHIA (*franc*): Doamnă-i mă-ta. Io mi-s Pelaghia Roșu, moață și șef păstă muieri. Am venit să ne înseriem pîntru bătaie. Dacă ni-o primi, mîine vin cu toată ceata.
DOINAȘUL (*aparte*): No, că numa' asta ne mai lipsea.
PELAGHIA: Ce-ai zîs...?
DOINAȘUL: Zîc 'că acuș' trebuie să pice Iancu. Mă duc să-i spun. (*Mîndru*.) Io mi-s aghiotantul lui!
PELAGHIA (*impresionată*): Ghiotant...? Îi fi, că ești ocoș... (*Doinașul dă să iasă*.) Don' ghiotant! Spune-mi, îi mîndru, Crăișorul?
DOINAȘUL: Ca soarele!
PELAGHIA: Îi înalt?
DOINAȘUL: Ca bradul!
PELAGHIA: Îi viteaz?
DOINAȘUL: Ca vulturul!
PELAGHIA: Dreptu-i, că nu-l atinge numa' glonțul de argint?
DOINAȘUL: Nici cel de aur, muier! Îi sfînt!
PELAGHIA: Doamne, ține-l! (*Cochet*.) Da'... cîți ani are?
DOINAȘUL: Ce, ai venit în peșit...? Îi afla, la timpul nimerit. Amu', meri și te schimbă. Îți dăm țoale dă căpitan.
PELAGHIA: Cum adică, căpitan?
DOINAȘUL: Păi, șef păstă muieri, cum zîci...
PELAGHIA: Apoi, atunci sînt căpitan. Gata...
DOINAȘUL: Căpitan cu poale. Te-mbrăcăm bărbătește. (*Spre culise*.) Dirîță! Mă, Dirîță!

UN MOȚ : Poruncă, mă !

DOINAȘUL : Du-o pe nana și fă-o căpitan. Ai grijă să nu-i pui glonț în țevă, că te găurește. (*les amîndoi, din stînga intră, gînditor, Iancu. Se oprește în mijlocul scenei și privește în zare.*) Avrămuț ! Așa de dimineată... ?

IANCU : N-am somn, Ioane. Își adună cloșca puii pe cîmpul cerului, și somnul nu vine. Moare de atîta cîntec pasărea pe creangă, și somnul nu vine. Se topește luna în fîntîni și rămîne singură steaua de ziuă, și somnul nu vine.

DOINAȘUL : Ba, că io dorm. Mă trage pămîntul. Cum pun capul pă ceva, simt că mă ia cu muzică și gata. Azi-noapte, numa', m-o spăriat o arătare.

IANCU : Ce arătare ?

DOINAȘUL : O muiere cam bolundă. Zice că-i căpitan păstă femeii și vrea să te vadă. Nu vine singură. Are reghimentul ei dă muieri.

IANCU : Cum arată ?

DOINAȘUL : Îi cît un deal. Are niște pumni dă poate bate pari cu ei. Și niște... Știi, am percheziționat-o...

IANCU : Cum o cheamă ?

DOINAȘUL : Are un nume șod : Pelaghia... Auzi, acolo... Pelaghia Roșu.

IANCU : Să vină, Ioane. Moața îi vitează și știe să se bată. Am nevoie de oameni.

DOINAȘUL : Avrămuț, am vrut să te întreb : ce crezi tu, pînă la urmă nu s-o face și nouă dreptate ?

IANCU : Dreptatea ne-o facem noi, Ioane. Cred în biruința noastră, ca în soarele cel ce acum răsare.

AXENTE SEVER (*intră, cu vestimintele rupte*) : Nu mai pot, Avrămuț. Nu mai pot. Se strînge inima în mine. Iască se face.

IANCU (*încruntat*) : Ce este, Severe ?

AXENTE : Umblă după dări, mai rău ca pe vremea grofilor. La Mihalt, ieri, lor făcut un măcel. Nu pun eu mîna pe Csany ? Îi îmbrăcat în sînge de moț. De sus și pînă jos.

IANCU : Oare, Kossuth știe de toate astea ?

DOINAȘUL : Cum să nu știe, că doar el îi șeful cel mare...

IANCU : Nu face bine că ne atîță. Moțul nu iartă. Prietenia cu noi i-ar fi de mare folos... Arieșul curge tulbure. E amestecat cu aur și cu sînge... Cu sînge... (*Înfrî-nîndu-și furia.*) Ce zice căpitanul austriac ?

AXENTE : Ce să zică ? Vorbe. I-am spus că noi nu sîntem nici cu ei, nici cu ungurii. Noi vrem dreptatea noastră. Dă vorbe ne-am săturat.

DOINAȘUL : Gura vorbește, inima tănuiește...

IANCU : Cu Buteanu ai vorbit ?

AXENTE : E la Abrud, cu ceata. Zice : cît am stat noi la Blaj, la adunare, fișcalii umblau prin sate după dări. Și se mai miră Kossuth de ce ne-am sculat.

IANCU : Da' Popa Vlăduțiu ?

AXENTE : Lingă Cîmpeni. Se bate ca un... drac. N-am mai văzut așa popă.

IANCU : Ioane, să sune pentru sfat... Adu și pe Pelaghia, s-o vedem. (*Doinașul iese. Se aud tulnicile sunînd. Extaziat.*) Auzi, vuiesc munții și cîntă. Tremură frunza fagului și se scoală morții din morminte. Inima moțului se face floare și piatra învie sub pași... Severe, mi-am botezat armata... „Auraria gemina“, legiunea de aur. Armata mea de suflete curate și mîndre... (*Intră Pelaghia Roșu și Ion Doinașul.*) Noroc și pace, căpitane.

PELAGHIA : Mulți ani, și Domnul te țină !

IANCU : No, spune, care-i năcazul ?

DOINAȘUL (*mucalit*) : O vinit în spațir, la bătaie...

PELAGHIA (*îi dă pușca*) : Fleanca, și ține bita asta, că mă încurcă. Io mi-s Pelaghia Roșu din Vidruța și am venit cu 50 dă muieri, la bătaie !

IANCU (*mirat*) : Da' ce-or zice bărbații voștri ?

PELAGHIA (*cochetă*) : N-avem bărbați... Sîntem numa' fete și... vădane.

DOINAȘUL (*sincer*) : Maică Precistă, aici să fii căpitan...

AXENTE (*cu intenție*) : Iancule, nu te încurca cu muierele.

IANCU (*prinzînd jocul*) : Mă tem că nu faceți față...

DOINAȘUL (*echivoc*) : Asta face față și la... (*Pelaghia face un pas spre el.*) Ho, vădano, e-am șuguit.

AXENTE : Pușca nu-i lingură.

PELAGHIA : Tu, ce te bagi... ? Dacă ești așa viteaz, hai la luptă dreaptă. (*Își suflecă mînele.*)

IANCU : Axente, ți-ai găsit nașul ! Încercați-vă în bite.

(*Ion le dă cîte un baston, pe care cei doi le încrucișează, cu mîinile deasupra capului. După cedări reciproce, rămîn în neclintire, pe verticală, ca două statui cu brațele ridicate.*)

DOINAȘUL : Asta nu-i muiere...

IANCU (*amuzat*) : Hai și noi, Pelaghia...

PELAGHIA : Nu ! Cu dumneata, nu... Dumneata ești sfînt... Ești Craiul nostru...

DOINAȘUL : Vorbește mai frumos ca popa...

IANCU : Du-te, moață, și adună-ți suratele. Te primim cu dragă inimă. Ioane, o însoțești prin pădure...

DOINAȘUL (*vădit speriat*) : Sîingur... ?

PELAGHIA (*îl apucă de mînă și-l trage spre ieșire*) : Hai, mă, ghiotantule, că nu-ți fac nimic. (*Ies.*)

IANCU : Ce zici, Axente, de moață ?... Tare ca stîncea... Ți-a scos puterea.

AXENTE : E vitează și are mușchi de fier. Credeam că mă dovedește.

IANCU (*mergînd spre fundul scenei*) : Severe, vezi bradul acela de pe coastă ?... Așa e și neamul nostru... E de cînd lumea acolo. Îl clatină furtuna și-i rupe cren-gile. Bruma îi spală rînilor, iarna i le

închide. Vine primăvara și dă alte crengi.
Are rădăcini adânci. Până în inima pă-
mîntului.

AXENTE : Nu-l încovoiaie vîntul !

IANCU : Furtuna nu-l smulge !

AXENTE : Trăsnetul îl ocolește !

UN MOT (intră) : O venit trimisul lui
Kossuth. Ce facem cu el ?

AXENTE : I-aș face eu...

IANCU : Să intre. (Se îndreaptă spre jilt și
se așază. Axente și moțul se retrag.)

SOLUL (intră, cu escorta) : Sînt trimisul lui
Kossuth, căpitan Ianoși, fost feișpan al
Debretinului, cavaler de Csaba și...

IANCU (tăios) : Iancu Avram. Moț și ro-
mân din Vidra. Te ascult.

SOLUL (derutat, mecanic) : Vă somăm să
depuneți armele și să vă supuneți, că
altfel...

IANCU (calm) : Cui să ne supunem ?

SOLUL : Lui Kossuth Lajos și Guvernului
țării.

IANCU : Care țară ?

SOLUL : Hungaria !

IANCU : Eu sînt român și am țara mea.

SOLUL : Țara voastră e Hungaria. A voastră
și a noastră.

IANCU : Ce căutați, atunci, aici ?

SOLUL : V-au amăgit austriecii, cu promi-
siunile lor...

IANCU : Pe noi nu ne-a amăgit nimeni.
Nu ne-am sculat la îndemnul nimănui.
Setea de dreptate ne-a sculat.

SOLUL : Și Kossuth luptă pentru libertate
și dreptate.

IANCU : Noi n-am văzut asta. Ce ne-a dat
nouă revoluția lui, în care am crezut... ?
Ce-am cîștigat, că nu mai sînt grofii la
putere ? Tot supuși înseamnă că sîntem.

SOLUL : Sînteți supuși statului maghiar.

IANCU (grav) : Țara aceasta stă pe umerii
lui Decebal și ai lui Ștefan. Sîntem ro-
mâni, căpitane, și vreau să avem țara
noastră.

SOLUL : N-am venit să discut despre asta.
Vă aduc la cunoștință textul adresat
românilor. Poftiți... (Îi întinde foaia.)

IANCU (nu schițează nici un gest) : Nu știu
să citesc ungurește.

SOLUL : Ați învățat la Cluj limba țării.

IANCU : Am uitat-o. Limba țării mele este
cea învățată de la mama.

SOLUL (ofensat) : Atunci, ascultați : „Pe
Dumnezeu din ceruri, care apără drep-
tatea, capetele vinovaților vor suferi se-
veritatea neînduplecată a legii. Viteaza
noastră armată, care a împrăștiat de cu-
rînd o hoardă de trădători și tâlhari, va
porni împotriva voastră, și atunci vai de
orice tulburant, de trei ori vai de toți
instigatorii. Ar fi fost mai bine să nu
vă fi născut, deoarece nimeni nu va
avea parte de milă și indulgență. Dar, și
pînă atunci, s-a dat ordin poporului ma-
ghiar să mătore gunoiul ingrat care se
răscoală...”

IANCU (se ridică, brusc) : Destul ! Ești sol

și te respect. Dar, dacă ne mai aduci o
singură jignire, voi fi nevoit să te omor !

SOLUL : Pot ști care e răspunsul dumne-
voastră ?

IANCU : De ce aprindeți satele și ucideți
oameni nevinovați ?

SOLUL : Minciuni !

IANCU : Morți la Mihalt, morți la Cîmpeni,
sate arse din temelii...

SOLUL : Zvonuri !

IANCU : Axente !

AXENTE (intră) : Cu ochii mei am văzut...
În brațele mele au murit.

SOLUL : Kossuth cere supunere și ascultare.
Cine se răzvrătește ne este dușman.

IANCU : Nu noi ne-am răzvrătit împotriva
voastră. Voi ne-ați răzvrătit. Am crezut
în dorul de libertate al lui Kossuth.

SOLUL : Kossuth vrea libertate.

IANCU : De aceea omoară oameni ? Curge
sînge de moț. E sîngele meu...

SOLUL : Domnule Iancu, n-am timp de pier-
dut. Acum, fiecare minut este prețios.
Vreți să ne onorați cu un răspuns... ?

IANCU (grav) : Du celor ce te-au trimis
răspunsul. Noi ne-am sculat pentru drepta-
tea noastră. Vrem libertate și recunoaștere.
N-avem nimic cu poporul ungur. Sînt
săraci și oameni ca și noi. (Trist.) Nu ar-
mele ar trebui să hotărască între noi.
Dar ați vrut-o. Unde sînt libertățile pro-
mise de revoluție... ?

SOLUL (evaziv) : Vor veni...

IANCU : Știm. Am văzut armata lui Hat-
vany urcînd spre munți. Dar să știi că
sîntem gata să-i așteptăm. Și-i vom în-
vinge, căpitane.

SOLUL : Astea sînt măsuri de prevedere.

IANCU : Spune-i lui Kossuth că libertatea e
sfîntă și nu poate fi înecată în sînge.
El știe asta. Și mai spune-i că, fiind
alesul poporului maghiar și fiul lui, să
nu-și facă de ris nația. Are un popor vi-
teaz. Dar și poporul meu este, căpitane.
Este mai viteaz, pentru că este al meu
și eu sînt zidit de vin în durerile lui.

SOLUL : Este ultimul dumneavoastră cu-
vînt... ?

IANCU : Nu ultimul. Mai e vreme...

(Solul se retrage.)

AXENTE : Cum rabzi jignirile lor... ?

IANCU : Severe, Kossuth nu înseamnă Un-
garia. Am crezut că el va înțelege... Deșer-
tăciune...

AXENTE : Pînă vin ceilalți la sfat, mă duc
să mă hodinesc. M-a rupt calul. (Iese.)

(Iancu se așază în jilt, cu capul în mîini,
gînditor.)

DOINAȘUL (intră, monologînd spre public) :
Poftiți, intrați. Maică Precistă, ce noroc

am și io, în lumea asta. Insoțitor de mu-
ieri. Numa' că cealaltă...

FANI (*intrînd*): Care, cealaltă?

DOINAȘUL: Pelaghia... Vădana... Uite-așa
niște brațe avea, și niște butuci de pi-
cioare...

FANI: Ce căuta aici...?

DOINAȘUL (*mucalit*): O venit pă vedere la
Avrămuț. (*Iese.*)

(*Fani se apropie de jilțul lui Iancu și-l
mîngîie de departe, cu mîna în aer.*)

IANCU (*ridicînd brusc capul*): Mi-a dat o
frunză veste că ai venit și se înmiresmase
de cu ziuă aerul a busuioc.

FANI: Ce-ți face vădana...?

IANCU: Care vădană?

FANI (*imițînd*): Aceea, cu niște brațee... și
niște picioaree...

IANCU (*realizînd*): Pelaghia?... Pelaghia nu-i
femeie. E bărbat. Ce, bărbat? Face cît
zece bărbați. E căpitan de ceată.

FANI (*cu entuziasm*): Primește-mă și pe

mine în ceata ta, să-ți fiu aghiotant...
IANCU: Postul e ocupat. (*Spre culise.*) Dar

o să-l dau pe Ion în seama Pelaghiei.
DOINAȘUL (*din culise*): Ferească sfîntul!
Mai bine îmi termin zilele.

(*Cei doi rîd.*)

FANI (*duios*): Mi-o fost tare, tare dor de
tine, Avrămuț.

IANCU: Cît de tare?

FANI: Ca privighetorii, de lună. Știi, azi-
noapte te-am visat. Se făcea că urcai
dealul Abrukului și cerul se întunecease.
Te-am strigat să te întorci, dar tu nu
auzeai. Atunci, s-a pornit furtuna... Și
buciumau moții a dor după tine, și tu
nu auzeai. Urcai dealul și purtai ceva
mare și greu în spate. Ceva mare și greu...

IANCU (*intrigat și amuzat*): Și ce purtai
în spate, porumbel de codru? Poate, pe
tine?

FANI (*straniu*): O cruce, Avrămuț. O cruce
mare și neagră...

IANCU (*posomorît*): Crucea neamului meu.
Gîndurile și sufletul lui mă apasă.

FANI: Și te-am strigat, și buciumau moții a
dor după tine, dar tu urcai, urcai și...
te-ai topit în cer.

IANCU: Toți ne topim în cer. Fiecare cu
crucea lui. (*Schimbă vorba.*) Ce vești, de
la Cîmpeni? Ce face Buteanu?

FANI: M-a trimis să te vestesc că vine în
urma mea, cu Dragoș.

IANCU: Care Dragoș?

FANI: Deputatul de Bihor. Zice că are
ordin de la Kossuth să vorbească cu tine,
pentru împăcare și supunere. Doamne,
dacă s-ar termina odată! Vorbește cu el,
Avrămuț. Ajungeți la învoială. Să nu mai
ardă noaptea flăcările și să nu ne mai
strice somnul. Să fii cu tine, Avrămuț.
Să avem și noi casa noastră.

IANCU: O casă de lemn de brad. Sub poale
de codru.

FANI: Și o grădiniță de flori, în care să
crescă nopticoase.

IANCU: Va fi și asta, odată...

FANI: Să-ți fac un crăișor.

IANCU (*brusc, schimbat*): Ce zice Buteanu
de misiunea lui Dragoș?

FANI: Îl aduce aici, să vă sfătuiți cum e
mai bine.

IANCU (*aparte*): Să fie adevărat? Ce gîn-
duri are Kossuth? (*Spre culise.*) Ioane,
să buciume încă o dată, pentru sfat. (*Se
aud buciumele.*) Acum te du, porumbel
de codru, și du nădejdea cu tine.

FANI: Avrămuț, fii blînd. Să avem și noi
viața noastră.

IANCU: Vom avea-o... Uite, îți jur pe crucea
ce-ai visat-o e-o pont în spate.

FANI: Crucea mea ești tu. Și nădejdea mea,
toată.

(*Își dau mîinile.*)

DOBRA (*intră*): Noroc, Iancule. Am intrat
la ceas oprit?

IANCU (*stînjînit*): Nu. N-am opreliști pen-
tru prieteni. Domnișoara Fani a venit
să-mi aducă vestea despre Dragoș.

DOBRA: Și, ea s-o pricepi mai bine, te
ținea de mînă.

IANCU: Dobra, nu-mi place șaga cînd nu-și
are rostul. (*Către Fani.*) Spune-i tatălui
tău sănătate. Am să te caut curînd.

DOBRA: Ce veste ai dat prin glas de
bucium?

IANCU: Veste de pace. Kossuth ne propune
amnistăți.

DOBRA: Nu te încrede în vulpe.

IANCU: Vom chibzui și vom vedea cum e
bine.

(*Intră Doinașul și Popa Vlăduțiu.*)

DOINAȘUL: Îl adusei și pe Sfinția-Sa. Zice
să-i dai un bărbir și ceva (*face semnul
deșertării sticlei*) apă sfințită.

POPA: Gura, păcătosule!

DOINAȘUL: Gura păcătosului adevăr gră-
iește. Am auzit că te-ai luat la trîntă cu
vădana și ți-o rupt... crucea?

POPA: Doamne, iartă-mă, că mă-mpingi la
păcat. Cînd ți-oi da o cruce, te vede
satana.

DOINAȘUL (*măimutărînd*): Doamne, iar-
tă-mă... Uite-așa face și cînd se bate. Cu
crucea în stînga, cu sabia în dreapta, zice
îute „Doamne, iartă-mă” și, apoi, dă-i,
frate. Noroc că nu-i vine să zică „Crezu”,
că, pînă l-ar da gata, s-ar găsi vreun
honved să-l taie.

POPA (*blînd*): Iancule, spune-i ăstuia să
tacă, că amuș' îl trimiți în cetele sfinți-
lor, unde dreptii se hodinesc.

DOINAȘUL (*încovnicește*): Aleluiaaaa!
(*Iese.*)

AXENTE (*intră*): Am auzit vestea. Noroc,
Popo!

POPA (*morocănos*) : Domnul te miluie !

AXENTE : Zie, să-l lăsăm să vorbească. Să spună tot ce vrea și mai ales ce nu vrea.

DOBRA (*întunecat*) : Să nu ne încredem în vulpe.

POPA : Dubul blândeții să ne lumineze mintea.

IANCU : Dacă are hîrtie oficială și e de bună-credință, vom vorbi. Dacă nu... Domnul cu ei.

DOINAȘUL (*intră pe replică*) : ...Domnul dracu'. Iar o venit muierea, Pelaghia. Zice că are treabă la sfat.

DOBRA : Ce muiere ?

IANCU : Unde-i ?

DOINAȘUL : Amuș' se scaldă. Zice că nu se poate prazanta la sfat așa... jengoasă. I-am găsit un butoi pe măsură.

AXENTE : Du-te și spal-o pă spate.

DOINAȘUL : S-o spele Popa.

POPA : Despre ce muiere îi vorba ?

AXENTE : Îi vedea imediat. Nu prea seamănă cu o sfintă.

BUTEANU (*intră*) : Noroc. Sănătate. Avramc. L-am adus pe Dragoș.

IANCU : Îmi pare bine că te văd. Ce faci, frate ?

BUTEANU : Am venit să ne sfătuim. Kossuth ne propune o joncțiune de trupe.

DOBRA : Domnule Buteanu, să nu fie cu supărare. Vorbește mai pă înțelesul nostru.

IANCU : Adică, o unire de forțe.

AXENTE (*violent*) : Niciodată !

POPA (*blind*) : Nu te repezi, fiule. Să judecăm. Dacă își va respecta cele făgăduite...

DOBRA : Nu faci pace cu el. L-or plătit grofii... Am spus să nu ne încredem în vulpe.

BUTEANU : Totul depinde de măsura în care Dragoș are propuneri serioase de la Kossuth. Și aceste propuneri să ne fie garantate.

IANCU : Ce zic Bărmuțiu și cei din Comitet ?

BUTEANU : Chestiunea e de moment. Acum nu e vreme de diplomatie. Va trebui să fim cu ochii în patru. Iancule, poporul nu trebuie mintit niciodată.

IANCU : Ce fel de om e acest Dragoș... ?

BUTEANU : Pare de bună-credință. Are salvconduct de la Kossuth. Ne asigură că, pe timpul tratativelor, luptele vor înceta. Zie să-l ascultăm.

DOBRA : Să-l ascultăm, dacă vreți, dar eu nu-i dau crezare.

IANCU : Să vină Dragoș.

(*Iancu se așază în jilt, ceilalți în jur, în diferite poziții. Intră Doinașul, Dragoș și Pelaghia Roșu.*)

DRAGOȘ (*uimit de tinerețea lui Iancu și de simplitatea cu care este primit*) : Salut vitejilor din munți și Crăișorului. Vin cu solie de pace și înțelegere.

IANCU : Cine te-a trimis ?

DRAGOȘ : Președintele Kossuth !

IANCU : În numele cui ?

DRAGOȘ : În numele Guvernului.

BUTEANU : Cu cine ai mai vorbit ?

DRAGOȘ : Numai cu Kossuth. Zicea că trebuie păstrat secretul.

IANCU (*bănuitor*) : Secretul... ?

DOBRA (*tăios*) : Ești român ?

DRAGOȘ : Din tată-n fiu !

POPA : Ești creștin, fiule ?

DRAGOȘ : Botezat, Sfinția-Ta, botezat...

DOINAȘUL : Spune „Crezul” !

DRAGOȘ (*se execută*) : „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotștiitorul, făcătorul...”

IANCU : Destul. Să auzim propunerile.

DRAGOȘ (*cu o mică emfază*) : Președintele vă cere să depuneți armele și să vă întoarceți la patria-mamă. (*Căpitanii schimbă priviri.*) Căpeteniile răsculate vor fi libere.

Se vor discuta drepturile și se vor rezolva cererile. Pe timpul tratativelor, luptele încetează. Chiar eu am vorbit cu maiorul Hatvany, care m-a asigurat că...

BUTEANU : I-ai spus lui Hatvany că vii aici ?

DRAGOȘ : Da. Știe că ne întâlnim aici.

IANCU : Pelaghia, du-te și întărește străjile.

(*Pelaghia iese.*)

BUTEANU : De ce nu amintește Kossuth nimic de pământurile noastre, de dreptul nostru, ca națiune a Imperiului, de pădurile pentru care ne judecăm ?

DRAGOȘ : Asta veți discuta după depunerea armelor. Eu atîta știu.

IANCU : Veți discuta... Adică noi, românii. Dumnezeu ce ai să faci ?

DOBRA : Dacă ești român și simți româneste, cum poți să ceri să depunem armele, mînd știi că Hatvany e la doi pași de noi ?

DRAGOȘ : Hatvany nu-l va compromite pe Kossuth.

IANCU : De ce nu ți-a dat Kossuth o scrisoare din care să se vadă lămurit ce dorește ?

DRAGOȘ : Am salvconduct...

BUTEANU : Salvconductul îți apără viața ta și atît. Noi înțelegem să ducem tratative pe baza unor hîrtii oficiale. Știi prea bine, deputatul Dragoș, că în Parlament s-a pus chestiunea românilor din munți. Ca reprezentant al națiunii la Budapesta, știi că promisiunile făcute au rămas pe hîrtie.

DRAGOȘ : Kossuth nu vrea nimic scris, de teama austrieceilor.

IANCU : Vorbe ! Simple vorbe. Ni-s pline buzunarele de vorbe. Vînt ! ...Nu ne mai încredem.

DRAGOȘ : Dar dacă Kossuth face o pace separată cu austrieții ?

BUTEANU : Asta e treaba lui. Noi luptăm pentru drepturile poporului român. Kossuth nu le-a promis și nu s-a ținut de cuvînt. Acum, mi le promite Împăratul. Dar noi nu așteptăm milă. Drepturile noastre sînt sfînte.

DRAGOȘ : Vi le garantează Kossuth. Din ordinul lui am venit aici.

DOBRA (*violent*) : Din ordinul lui au fost lăsați morții, știi asta ?

DRAGOȘ : Kossuth s-a sculat pentru binele poporului.

AXENTE : Pentru binele poporului său. Pe noi, tot cu cereri la Împărat ne-a lăsat.

DRAGOȘ : Kossuth este un om de onoare.

DOINAȘUL : Amu' spun io ce fac pă onoare lui.

DOBRA : Ești un trădător ! Iancule, să-i facem sama !

IANCU : Dobra, nu te aprinde. (*Către Buteanu.*) Frate, ce-ar fi să-l punem să glăsuiește morților ?

BUTEANU : Ar fi sfârșitul lui... Ce le poate garanta... ? Morții nu mai pot fi amăgiți...

DRAGOȘ : Nu veți fi amăgiți. Pun chezașie viața mea.

DOBRA : Viața ta ? Cea care e subțire ca ața ?

IANCU : Frate Buteanule, te du, rogu-te, la Abrud și la Cîmpeni. Află ce zice Bărnațiu. Și, dacă-i p-așa, adună și oamenii.

BUTEANU (*are o clipă de ezitare*) : Știi, vroiam să ne mai sfătuim. Dar, dacă-i musai...

DOBRA : Mă duc io, Iancule !

IANCU : Nu, să mergă Buteanu. Tu ești prea aprins. Du-te, frate, și pronia cerească să-ți lumineze calea. (*Buteanu iese. Iancu merge spre fundul scenei și ascultă încordat zgomotele pădurii.*) Deputatul Dragoș ! Ești român și simți românește. Spune-mi, crezi cu adevărat în intențiile de pace ale lui Kossuth ?

DRAGOȘ : Da, cred. Este un om de onoare.

IANCU : Hatvany nu-și va călca cuvântul, venind să ne atace prin surprindere, aici ?

DRAGOȘ : Nu. Nu va veni. Am asigurări.

IANCU : Știi ce te așteaptă, dacă toate acestea nu vor fi respectate ?

DRAGOȘ : Știu, și cer să vă încredeți în spusele mele.

(*Se aud împușcături din ce în ce mai apropiate. Iancu și tribunii se ridică, gata de luptă.*)

IANCU : Ce-i asta ? Cine trage ?

DOBRA (*scoțînd sabia, se repede la Dragoș*) : Vîndutule ! Ți-a sunat ceasul !

IANCU : Dobra, lasă-l. (*Se apropie, mut și amenințător, de Dragoș.*) Ai să plătești asta, deputatul Dragoș !

PALAGHIA (*intră, rotînd sabia deasupra capului*) : Vîn honvezii ! E și Hatvany cu ei.

(*Iancu îl țintuiește pe Dragoș.*)

DRAGOȘ (*căzînd în genunchi*) : Jur pe Dumnezeu din cer... pe sînul mamei mele...

(*Iancu și ceilalți se pregătesc de luptă. Intră primii dușmani. Se produce o mică busculadă. Iancu și ai lui bat în retragere.*)

IANCU : Spuneți-i lui Hatvany c-o să ne întorcem cît mai degrabă. Dihorul n-are ce căuta în cuibul vulturului !

DRAGOȘ (*încearcă să oprească urmărirea*) : Stați, sînt trimisul lui Kossuth, am salvat, am salvat...

HATVANY (*cu sabia scoasă, infuriat*) : Nu mai boi ca o muiere. Unde-i șarpele ?

DRAGOȘ : Ai stricat totul. Și ți-ai dat cuvîntul de ostaș că...

HATVANY (*cu dispreț*) : Cuvîntul de ostaș... În fața cui ? În fața acestor netrebnici, a acestor sălbatici, pe care am să-i zdrobesc fără milă. Așa cum se zdrobesc strugurii.

DRAGOȘ : Dacă va afla Kossuth, vei fi pedepsit.

HATVANY : Am avut grijă să afle. (*Pauză.*) Barbarii își trimit și muierele la bătaie. E cît un munte ! Ce zici de o asemenea ibovnică ? Scoate trei rînduri de sudoare de pe tine !

(*Pe replică intră Buteanu, legat.*)

BUTEANU : N-aș da o asemenea muiere pe zece ca tine !

HATVANY : A... domnul avocat Buteanu... Rara avis. Ai gură largă, fișcalule. S-ar putea să ți-o astupăm cu pămînt.

BUTEANU : Îl voi primi ca pe o pîine. E pămîntul țării mele.

HATVANY : Ești viteaz. Îmi place. Tot așa să fii și cînd vei atîrna în ștreang. (*Se apropie.*) Buteanule, te întreb, ești om cu școală : de ce nu vă supuneți, de ce vă lăsați amăgiți de austrieci ?

BUTEANU : Dacă n-aș avea mîinile legate, ți-aș arăta de ce. Am auzit că, după mamă, ești român din Banat. Inima mea plînge pentru tine. Dar îți voi spune. Noi nu ne-am lăsat amăgiți de nimeni. Vrem dreptul de națiune liberă.

HATVANY : Și cine e de vină pentru toate astea ?

BUTEANU : Cine a dat foc caselor și a omorît oameni nevinovați...

HATVANY : E război !

BUTEANU : Noi nu v-am declarat război. Ne-am sculat să ne apărăm pămîntul.

HATVANY : Care pămînt ?

BUTEANU : Pămîntul care te ține pe spatele lui și te hrănește cu pîine și cu aur.

HATVANY : Destul ! Pe Dumnezeuul meu, că voi termina cu această bandă de hoți !

BUTEANU : Hoți sînt cei care ne fură nouă averile și aurul.

UN HONVED : Domnule maior, raportează : Iancu se îndreaptă spre tabără, cu o ceată numeroasă. Nu le-am putut ține piept.

BUTEANU : Ei, domnule ofițer, acum să-ți arăți vitejia... Hai, așteaptă-l aici... Să-l vezi la față pe Crăișor.

HATVANY : Taci !

BUTEANU : Să-ți spună el ce dor îi scurmă inima și-i spulberă nopțile. Să te uiți în lumina ochilor lui albaștri.

HATVANY : Taci, am zis ! (*Scoate pistolul.*)

BUTEANU : Trage, cîine... Nu-mi pasă, bra-
zii mă vor culca pe cetina lor. (Se în-
toarce spre fundul scenei.)

HATVANY : Stai ! Unde te duci ?

BUTEANU (fără să se întoarcă) : Mă duc
să-i văd venind.

HATVANY : Stai, am zis ! (Trage.)

BUTEANU (se întoarce și vine încet spre el,
privindu-l fix) : Și gura ta a supt lapte
românesc...

HATVANY : Nici un pas... Taci ! Taci !
(Descarcă pistolul). Sunați retragerea...

(Iese din scenă, pe cînd Buteanu se tî-
răște spre așetul tunului și cade, mort. Intră
Iancu, Dobra, Sever, Popa, Pelaghia, Doi-
nașul.)

IANCU (se oprește, la vederea cadavrului.
Rămîne așa, împietrit) : Binecuvîntează,
părinte !

POPA : „Tatăl nostru, carele ești în ceruri...”
(Psalmodiază în șoaptă, odată cu ceilalți.)

(Iancu, Dobra, Sever, Pelaghia, Doinașul
îl iau pe umeri și-l scot din scenă.)

CORTINA

PARTEA a II-a

Același decor, foarte puțin schimbat. În depărtare, se zăresc focuri de tabără,
corturi improvizate. E o noapte albastră și limpede. Sus, luna, roșie ca o rană, ară-
mește pădurea.

Pelaghia Roșu stă ghemuită la picioarele unui copac. Intră Iancu, trist, gînditor.

IANCU (monologînd) : Ce noapte... Îngheață
frunza de atîta liniște. Nici nu poți dormi.
Gîndurile vin, violenele, dau năvală. Și
luna asta, care-mi picură lumina în sînge...
(Își dă seama că e cineva de față.) E
cineva aici ?

PELAGHIA : Eu sînt, Crăișorule...

IANCU (duios) : Pelaghia... Ce cauți aici, în
puterea nopții ?

PELAGHIA : Am venit așa, în trecere... E
lună plină și bătrîni zic că în asemenea
nopți ți se arată soarta. Da' io nu cred.
Pe mine, cine să mă iubească ? Că-s cît
un bărbat.

IANCU : Dar tu, Pelaghia, nu iubești pe
nimeni ? Nu ți-o căzut drag nici un voi-
nic... ?

PELAGHIA (schimbă vorba) : Și cum cîntă
pasărea, afurisita ! Are argint în gușă.

IANCU : Vrei să-ți ghicesc în stele ?

PELAGHIA : Io n-am stea.

IANCU : Fiecare om are o stea. Cîți oameni
pe pămînt, atîtea stele în cer. Uite-o și
pe a ta. (Arată cu degetul spre boltă.)

PELAGHIA (se apropie, tremurînd) : Care-i ?

IANCU : Cea de sub lună. Acea mare și
luminoasă, Pelaghia.

PELAGHIA : E Luceafărul de ziuă. E steaua
ta, Crăișorule, cea care nu se stinge.
(Face un gest de mîngîiere.) Miroși a
busuioac și a iarbă. Și ai părul ca mă-
tasea.

IANCU (stînjedit) : Am dormit în fîn.

PELAGHIA : Și ochii tăi, viorele de aprilie,
Crăișorule.

IANCU : Pelaghia ! Dar tu vorbești ca din
carte. Orice fecior ți-ar asculta vorbele.

PELAGHIA : N-am cui le spune, și cui le
spun, nu le pricepe. (Pauză.) E frumoasă,
domnișoara. Fragedă și legănătoare, ca
salcia.

IANCU : Care domnișoară ?

PELAGHIA : Domnișoara Fani. Am auzit c-o
să avem nuntă. O să mă chemi la
nunta ta ?

(Iancu se sprijină cu spatele de copac și
o privește, mirat.)

IANCU : Ce vorbe-s astea, Pelaghia... ?

PELAGHIA : Dacă o să am un fecior, vreo-
dată, îl botez Avram. Și o să semene cu
tine.

IANCU : Ți-l botez eu, Pelaghia, și-i dau și
zestre. (Pauză.) Se duce luna. Pică roua
pe frunze și șterge somnul privighetorii.
Acum va începe să cînte mai cu foc... O
auzi ? ! Io mă duc... Azi avem zi grea.
(Iese.)

(Pelaghia rămîne singură. Se apropie de
copacul de care s-a sprijinit Iancu, îl mîn-
gîie și îl îmbrățișează.)

- DOINAȘUL (*intră și rămîne mirat*): Ce, te-ai apucat să scoți pomii din rădăcină? N-ai ce face cu puterea?
- PELAGHIA: Ce vrei? Umblă-ți drumul.
- DOINAȘUL: Ce te uiți așa la mine? (*Îmbrăcat pînă la briu în straie de husar.*) M-am înnoit. Unde-i Avrămuț?
- PELAGHIA (*surprinsă*): Ai pîndit? (*Se repede la el.*)
- DOINAȘUL (*face cîțiva pași înapoi*): Maică Precistă, că asta io bolunzît! Mă, muiere, te întreb una, și tu...
- PELAGHIA: Nu știu. N-am dat față. Poate că doarme. (*Iese.*)
- DOINAȘUL (*se scarpină în cap*): No, pricepe ceva, dacă poți!
- IANCU (*intrînd*): Ce te-ai îmbrăcat așa, ca o sorcovă?
- DOINAȘUL (*mîhnit*): Dacă nu-ți place... Da' mi-am pus și io cisme și cioarecii ortacului. Că mi-am zis: ce-ar fi să schimbăm? Ia mai poartă și tu opinci și itari și dă-mi mie cisme. (*Admirativ.*) Îs faine. De piele dă pore.
- IANCU: Despre ce ortac vorbești, ce cisme?
- DOINAȘUL: Apoi, să vezi cum a fost. Mă duc io cu vorbă la Popa, să-i spun să vină pă Măgura. Cînd trec prin pădurea Luminoasei, numă' ce aud boscorodind ceva. Mă apropiu dă luminiș și văd șapte ofițeri, unu' mai ferheș ca altul. Maică Precistă, Ioane, tare ț-ar trebui și ție o bucată di ofițer. Stau io și mă socotesc ce-i dă făcut și numa' odată aud pă ăsta (*arată spre cisme*) că zice, pă limba lui, că să rătraje să facă — să mă iertați — lipsa mare. Rătraje-te numa', zic io în gînd, rătraje-te... Și rătras o fost! L-am lăsat pînă s-o deslăcut la brăcinar și, cînd să se ușureze, hop! îi bag răvolvăru sub nas și-i fac sămni să tacă. Apoi așa, cîne-cînește, el cu pantalonii pă vine, io cu răvolvăru în mîină, hai, pînă la iapa me. Acolo l-am legat, l-am suit în spinare, că de, era musafir... Și, uite-așa, eu pă lîngă iapă, trap-trap, el în spinare, l-am adus. Drept răsplată, mi-o făcut cadău cisme și nădraji. Nu l-am lăsat dăscult, că mi-o fost că răcește. L-am dat opincile mele.
- IANCU (*rîzînd*): Ioane, ești un înger la casa omului...
- DOINAȘUL: Și nevastă-me tăt așa o zîs, la început. Amu', din (*imită*) drac împiedicat nu mă mai scoate. Ce să fac, să-l aduc?
- IANCU: Adă-l, da' umblă frumos cu el.
- DOINAȘUL: Să poate? Ca și cu un păhar... (*Iese.*)
- AXENTE (*intră, împreună cu Dobra*): Noroc, Avrame. Am fost la meșterul Iovu. În tri zile, ne gată tunurile.
- DOBRA: Io i-am bătut și fără tunuri. Am omorît un căpitan tînăr. Îl chema Voșvari, sau cam așa ceva.
- IANCU: Voșvari, ai zis?
- DOBRA: Așa îmi pare.
- IANCU: Oricine, în afară de el, putea să moară. Păcat! A fost un suflet ales.
- DOBRA: Și Buteanu?...
- IANCU (*întunecat*): Nici o vorbă despre asta. Niciodată. Auzitu-m-ai? (*Către Aren-te.*) Severe, te mai întreb o dată: crezi că Kossuth știa despre atacul lui Hatvany?
- DOBRA: Ba bine că nu!
- AXENTE: Dragoș avea salvconduct. A fost asigurat că, pe timpul tratativelor, luptele vor înceta. Și, totuși, Hatvany...
- IANCU: De ce n-a discutat Kossuth în prezența nimănui misiunea lui Dragoș?
- AXENTE: Ca să nu aște austriecii...
- DOBRA: Și ca să aște Hatvany unde sîntem.
- IANCU: Vom lămuri de îndată. Am prins un ofițer de husari. (*Spre culise.*) Ioane, să vină. (*Intră Doinașul cu Ofițerul înjumatățit de vestminte, care pășește țeapăn și caraghios.*) Numele, și din ce armată faci parte? (*Ofițerul tace, mîndru.*) Te-am întrebat ceva, domnule ofițer.
- OFIȚERUL: Nu discut cu civilii!
- DOINAȘUL (*nu realizează*): Ce, mă, me sudui?
- IANCU: Ce știi despre Hatvany?
- OFIȚERUL: A fost destituit, din ordinul lui Kossuth.
- IANCU: Pentru care vină?
- OFIȚERUL: Greșeli tactice și nepricepere.
- IANCU: Kossuth știa de intervenția lui Hatvany?
- OFIȚERUL: Ce intervenție?
- IANCU: Din timpul convorbirilor cu Dragoș. S-a dat ordin de încetare a luptelor.
- OFIȚERUL: N-a existat un asemenea ordin!
- DOBRA: Ți-am spus eu... Dumnezeuul cui l-o miruit!
- IANCU: Deci, Kossuth știa... El a pus la cale... (*Pauză.*) Duceți-l! Dragoș a fost momeala...
- (*Doinașul iese cu Ofițerul, intră Popa.*)
- POPA: S-a împlinit voia Domnului.
- IANCU: Ce-i, părinte? Pareă trebuia să fii în altă parte.
- POPA: L-am prins pe Dragoș. L-am adus la judecată.
- (*Intră Dragoș, cu chipul răvășit.*)
- DOBRA: Ne-a fost dat să ne întîlnim. Ești mînjit de sîngele lui Buteanu.
- DRAGOȘ: Pe Dumnezeuul mamei mele, că am fost înșelat. N-am vrut să fac rău.
- AXENTE: De ce n-ai părăsit Abrudul, după uciderea lui Buteanu?
- DRAGOȘ: Nu m-a lăsat Hatvany. Iancule, nu mă lăsa...
- (*Iancu se întoarce cu spatele.*)
- DOBRA: De ce ne-ai mai chemat la o întîlnire, cînd știai ce s-a întîmplat cu Buteanu?

POPA : Fiule, ai mințit oamenii și le-ai spus că Iancu a încheiat pace, pe ascuns, cu Kossuth !

DOBRA : În genunchi... Închină-te ! (Scoate sabia.)

IANCU : Lasă-l ! Duceți-l de aici. Ochii mei nu mai vor să-l vadă niciodată !

DRAGOȘ (în timp ce Popa îl duce) : Înduraro ! Am salvconduct... Am fost mințit.

IANCU (se scutură, ca de un fior) : Ei, și-acum să pornim. Să-l țină minte Kossuth pe Buteanu. Axente, te ții calea pe drumul Abrudului. Dobra, treci spre Gîmpeni. Eu, cu Popa, la dealul Merișelului. (Trece spre fundul scenei, pune mîna pîlnie la gură.) Mă, ficioiri, măăă ! (Ecoul. Se aud strigăte.) Gata, ficioiri ? (Un vuiet : „Gata !” Iancu ridică mîna.) No, haideți !

(Scena rămîne o clipă goală, apoi intră Doinașul.)

DOINAȘUL (monologînd) : Eh, viață, viață, cusută cu ață. (Spre public.) Oare, ce face Ana me ? (Compătimitor.) N-o avut parte de bărbat. Numa' ce ne-am iluat, nici n-am apucat să încălzim bine patu', și hai, da bătaie. (Ostează, în pădure se aude cucul.) Cînti, afurisitele ? Ce-ți pasă ?! A dor și însingurare cînti ? Maică Precistă, cum mai miroase a iarbă... (La noi, în sat, îi tare frumos pă vremea asta. S-or copt merele dă Sînzienne și-o dat mura ochi negri în pădure. Apa de izvor miroasă a ismă. (Se aude din nou cucul.) Hei, surule, cîți ani îmi dai ? (Cu-cu.) Unu ? Fie și atîta, numa' să mai văd odată pă Ana și să-mi coșesc otava. Eh, cum mai sună coasa în otavă. Uite-așa face : fîș-fîș, fîș-fîș... Și roua te spală pe față, și sare iepuroaica de sub picior...

(Intră doi moși încărcăți cu merinde.)

PRIMUL MOT : Bună pace !

AL DOILEA MOT : Noroc și bine !

DOINAȘUL : Da' de unde veniți, mă, frăținilor ?

PRIMUL MOT : Am fost să cosim otava.

AL DOILEA MOT : Bătaia mai așteaptă, da' otava să usucă.

PRIMUL MOT : Amu-i numa' bună dă tăiat, dimineața, pă răcoare.

DOINAȘUL : Da' din a cui ceată fiți ?

PRIMUL MOT : Din a Popii.

DOINAȘUL : Îi vitează Popa ?

AL DOILEA MOT : Ca un drac !

DOINAȘUL (rectificînd) : Ca un drac sfînt, mă ! Da' pă Avram Iancu văzutu-l-ați voi, vreodată ?

PRIMUL MOT : L-am. La o bătaie lîngă Vadul Morii. Călărea pă un cal alb. Și,

cînd a intrat în luptă, odată o făcut roată în jur. Puteai juca sîrba. Și avea un cal...

DOINAȘUL : Făt-frumos, mă !

AL DOILEA MOT : El îi regele nost' ! Că ne știe durerea și amaru'. Așe cum zice cîntarea : „Astăzi, cu bucurie...”

TOȚI TREI (cîntă) :

„Astăzi, cu bucurie,
Românilor, veniți,
Pe Iancu în cîmpie
Cu toți să-l întîlniți.
Iancule mare, Iancule tare,
Cu noi să fii, cu noi să fii.”

PRIMUL MOT : Să-i dea Domnul sănătate și viață lungă, că el ne vrea binele.

AL DOILEA MOT : Să luptă să ne dea pădunile înapoi.

PRIMUL MOT : Aurul va fi al nost'.

AL DOILEA MOT : Pentru asta ne batem, frățime. Pentru dreptu' nost' dă români. Că io n-am nimic cu ungurul. Îmi dă el pace, îi dau și io. Asta-i !

PRIMUL MOT : Îi dăe dăstul pă pămînt.

DOINAȘUL : Îi, nu-i vorbă, da' fiecare să șadă pă locul lui.

AL DOILEA MOT : Cum, adică ?

DOINAȘUL (explică) : Păi, uite-așa. Tu ești ungur...

PRIMUL MOT (intrigat) : Io, ungur ? Ai grijă, că amu te...

DOINAȘUL : Mă, omule, așa zîcem. Adică, tu ești ungur, el îi neamț. Tu stai, frate, în Ungaria ta, și tu, în Nemiția ta. Asta-i !

PRIMUL MOT : Nouă nu ne trebuie dă nici un fel.

AL DOILEA MOT : Cumu-i tureu', și pistolu'...

PRIMUL MOT : Numa' să nu ne mințască Împăratul, ca pă Horia...

DOINAȘUL : Cine poate citi în inima lor. Că inimă boierească nu îi ochi să o cetească. Da' nu ne lasă Avramuț... Trăi-l-ar zinele !

PRIMUL MOT : No, că noi om me' ! Rămii cu bine. (Ies.)

DOINAȘUL (privește în urma lor) : Măreți cu Domnu'... Spuneți Popii că vreau să mă spovedesc. (Pauză.) Or fost să coșesc otava. (Adulmecă.) Eh, Ană, Ană, că dor mi-e dă tine...

(Cortina)

(Scurt antrac. în care se va schimba fundalul decorului. Un cimitir vechi, cu cruci bătrîne și cîteva proaspete.)

IANCU (citind niște hîrtii) : Severe, vești de la Bem ! Ne cere să fim neutri. Acum, să fim neutri... Să-i răspundem că noi

puteam fi dintotdeauna neutri. (Pauză.) Am rămas singuri... Buteanu... Dobra... Popa... Acolo, hodinesc sub deal... (Se aude un fluier doinind a jale.) Cine eintă ?

AXENTE : Doinaşul e...

IANCU : Are un dor sub streasina inimii... ?

AXENTE : O fi intrat în ceasul morţii...

IANCU (grav) : Toţi intrăm, mai degrabă sau mai târziu, în moarte. Totul e să ştii pentru ce mori, nu cînd. Să vină Ion.

AXENTE (din prag) : Hai, mă, bocitoare, că ne-ai frînt inimile.

(Intră Doinaşul, fără chef.)

IANCU : Ce-i, Ioane ? Miroase văzduhul a otavă cosită şi-o dat cucul glas de mai... (Duios.) Du-te, Ioane, şi coseşte-ţi finul. Treci şi prin Vidra... pe la mama. Spune-i sănătate din partea mea.

DOINAŞUL (învăeslit) : Să trăieşti, Avramuţ, că m-ai citit ca pe-o bucoavnă. Amu mă duc... Zbor !

IANCU : Stăi ! Îngăduie un pic. (Scoate din cingătoare o basma.) Ia-o ! Ți-o dau, s-o duci Anei, ea din partea ta.

DOINAŞUL : Mulţămită mare ! Maică Precistă, ce cocoană fac din ea !

AXENTE (după ce iese Ion) : Spre seară trebuie să pice Bălcescu.

IANCU : Am trimis pe Coarchiş în calea lui, cu o ceată. Am ales cei mai mîndri feciori, şi şi-or împănăat caii cu cetini de brad. Să-i bucore ochii şi inima fratelui de peste munţi.

AXENTE : Am auzit e-ar fi bolnav...

IANCU : Boală de libertate, Severe. La ei judecă şi taie turcii ; la noi, grofii şi austrieicii. În trei părţi e împărţită ţara asta. Români sîntem toţi şi aceeaşi limbă grăim. Ne-a fost scris să fim stăpîniţi dă alţii...

AXENTE : Tot ce e scris se poate desface.

IANCU : Se desface, Severe, se desface. Numai că oamenii nu sînt toţi oameni. Să-tutul nu crede flămîndului şi nici împăratu', slugii... Dacă nu vrei să fii slugă, nu te supui. Dacă nu te supui, iese cu vărsare de sînge. Spune, cui slujeşte războiul ăsta ? Grofii şi baronii tot grofi şi baroni or rămas... Fratele Bălcescu umblă ca un străin în ţara lui, cu inima ruptă dă durere... (Gînditor.) Cu inima ruptă... Țăranul ungur piere nimicît pă pămînt străin şi rămîn cîmpurile neluate. Moştii, moştii mei mestecă mămăligă amestecată cu aur şi le creşte inima a speranţă. Drept e asta ? Să luptăm pentru pămînturile ce le avem, din moşi, în stăpînire... ?

AXENTE : Împăratul ne va face dreptate. Io așa gîndesc.

IANCU : Nu aştept milă de la nimeni. Prin noi va veni izbăvirea. Şi va veni... Nu

din mîndrie şi poftă de măcel am sculat moştii. Durerea lor îmi arde ochii şi inima. Şi s-a făcut flacăra. Nu s-a mai putut răbda.

AXENTE : În timp ce noi ne sfătuiam la Blaj, ei umblau după dări.

IANCU : N-au vrut pace şi linişte... Se putea fără sînge... Ştii, Severe, mă gîndesc că, dacă se va termina totul, mă voi duce eu la Împărat. O să te iau cu mine. Să ne spunem durerile. (Pauză.) Acum, Kosuth nu mai are ce face. Steaua lui lunecă spre noapte... Şi noi, noi, Severe, moştii din munţi, vom fi liberi.

AXENTE : Şi, dacă Împăratul ne va minţi, ea pe Horia... ?

IANCU (neplăcut surprins) : Atunci... Cum ? De ce... De ce a curs atîta sînge de moştii... De ce ne-am luptat... Atunci...

AXENTE (se aud zgomote de copite. Trece spre fundul scenei) : Vine Coarchiş, cu ceata... E şi o femeie cu ei...

IANCU : O femeie... ? Fani ! Şi Bălcescu... ?

AXENTE : Şi Bălcescu. Acum descălecă. E slab şi bărbos...

IANCU : Steagul de lumină al Valahiei se arată în Apuseni.

(Intră Fani, apoi Bălcescu şi, la urmă, Pelaghia Roşu.)

IANCU : Fani ! (Către Bălcescu.) Frate al meu de sînge şi grai, bun venit în bătrînul Ardeal !

BĂLCESCU : Crăişor de munte, Avrame... (Se îmbrăţişează.) Să ştii că am avut o companie dintre cele mai plăcute, în persoana logodnicei tale... Hai, îmbrăţişa-ţi-vă...

(Pelaghia se întoarce, stingherită.)

IANCU : Domnişoara Fani este o fiinţă delicată şi un suflet nobil.

BĂLCESCU : Plină de graţie şi înţelepciune. Ştii, mi-a povestit visul ei, cu tine. E grozav... Aş zice, simbolic...

IANCU (evită) : Fantezia femeilor m-a cucerit totdeauna. Să-ţi prezint pe Axente Sever. Unul dintre vitejii tribuni care mi-au mai rămas...

(Cei doi îşi dau mîna.)

AXENTE : Am auzit de dumneavoastră, de la Iancu...

BĂLCESCU (privind în jur) : Ce minunăţie... Şi frunza sună altfel aici, mai duioasă şi mai bună. Şi codrul grăieşte limba dacilor. Şi cerul, curat şi proaspăt ca un ştergar de paşti...

IANCU : Îl ispală moştii, cu lacrimile lor de durere. (Spre Fani.) Cunoşti pe Pelaghia... ? Hai, daţi-vă mîna. Sînteţi amîndouă la fel de frumoase şi de viteze.

FANI : Am auzit multe despre doamna Pelaghia. Se zice că este un războinic de temut.

IANCU : Numai să nu-i zici doamnă. Zi-i, simplu, Pelaghia.

PELAGHIA : Io, domnișoară, nu mă supăr. De la dumneata primesc, că ești frumoasă și bună.

IANCU : E pentru prima dată când o aud pe Pelaghia vorbind astfel.

FANI : Îți mulțumesc, Pelaghia. Și dumneata ești bună. Și frumoasă.

IANCU : Știți că Pelaghia nu crede în steaua ei ?

FANI : Poate nu știe care-i.

IANCU : I-am arătat-o, într-o noapte.

PELAGHIA : Acea era steaua dumitale, Crăișorul. A mea s-a topit...

BĂLCESCU : Frate Avrame, voi sînteți suflete poetice.

IANCU : Pelaghia, vrei să-i arăți domnișoarei Fani tabăra... ? Vezi, să nu te apuci să tragi cu tunul... Caută-l și pe Doinașul. Trebuie să fi venit.

PELAGHIA : Poftiți, domnișoară. Să mergem. Știu o poiană cu flori. O să culegem pentru Crăișor, că-i plac mult...

(Ies.)

BĂLCESCU : E un munte de femeie. O adevărată moață. Și, după cite-mi dau seama, nu-i ești indiferent...

IANCU (*inveselit*) : Eu, Pelaghiei ? Frate, suguiesti. Nu s-a născut omul care să se atingă de ea. E un bun ostaș și un prieten credincios. Dar, să lăsăm. Ce vești ?

BĂLCESCU : De-acum, pe drum de pribegie... E ultimul popas, înainte de graniță. Plec în Italia.

IANCU : Durerea mea e și a ta, frate.

BĂLCESCU : Nu cunoști această durere. E cumplită și grea. Te arde pe dinăuntru, ca un foc. Te macină, te mistuie și te usucă.

IANCU : Boală de libertate, frate. Nu dispera...

BĂLCESCU : Va veni clipa izbăvirii. Tiranii vor pieri și poporul va fi liber.

IANCU : Lege să se facă, vorbele tale. Noi am scris pe steagul nostru cuvîntul libertate !

BĂLCESCU : Și frăție, Iancule !

IANCU : Și frăție, cu oamenii de omenie.

BĂLCESCU : Frăție cu popoarele împilate. Zid de piepturi contra asupritorilor.

IANCU : Noi am ținut pieptul și-l vom ține. Alții și l-or tras. Sîntem români, și sîngele nostru din aceeași fîntînă izvorăște.

BĂLCESCU : Dacă s-ar uni cele trei țărișoare, nu s-ar găsi dușman să le poată sta în cale.

IANCU : Un braț viteaz ca al lui Mihai ne trebuie. Să le adune muchie lingă muchie, ca pe-o parte a coroanei ce-a păstrat-o Ștefan cel Mare.

BĂLCESCU : Vin de la Kossuth. Vrea împăcare și pace.

IANCU (*întunecat*) : E tîrziu... El a uitat idealurile revoluției sale.

BĂLCESCU : Idealurile voastre, una sînt.

IANCU : Așa am crezut și noi. Numa' că el ne-o mințit. Vrea stăpînire nemeșească peste locuri strămoșești.

BĂLCESCU : Luptă pentru libertate. Vrea să vă uniți forțele contra Habsburgilor...

IANCU : Prea tîrziu... Ne-a mințit. A vrut să ne vîndă. Mi-a sporit mormintele cu oei mai buni oameni ai mei.

AXENTE : Buteanu !

IANCU : Dobra !

AXENTE : Popa Vlăduțiu...

BĂLCESCU : Kossuth nu mi-a vorbit de asta...

IANCU (*îi arată cimitirul, face cîțiva pași spre fundal*) : Aici a fost un cimitir bătrîn. De demult, de pe vremea lui Horia. Sub el dorm oasele strămoșilor mei și, mai adînc, soldații lui Decebal. Aceasta e urna sfîntă a neamului. Os peste os și frunte peste frunte, oasele lor s-au făcut piatră, și aur, și dărie. Pămîntul acesta se sprijină pe umerii lor, de două mii de ani. Kossuth să ne lase morții în pace. Să nu ne stîrnească mînia. Mor, frate, mor, cu fiecare moț ucis... Mor în picioare, de durere... Noi ne apărăm neamul, și limba, și pămînturile. De ce nu vor să înțeleagă acest lucru... ?

BĂLCESCU : Grăiești inspirat și cu sîmbure de adevăr. (*Cu elan.*) Țara asta binecuvîntată, între toate cite le-a sămănat Domnul pe pămînt, are nevoie de asemenea bărbați. Ardealul, ca o cetate, Moldova, dulce grădină, și Muntenia mea, cuib de soare sub lume... Să facem o unire cu toți românii. Stea strălucitoare sub cerul universului — Românie ! Să liberăm poporul și să-i luminăm mintea cu sfînta lumină a libertății... Acum sau niciodată...

(*Din culise se aude un cor de bărbați, cîntînd prima strofă din „Deșteaptă-te, române !”. Iancu, Bălcescu și ceilalți se descoperă în tăcere. Corul se pierde.*)

IANCU : Frate, acum, dacă vrei, vino să-ți arat tabăra. Curînd, voi da veste de lăsare la vatră. Moțul se va întoarce la steamp. Va scoate aur. Va semăna divada din spatele casei. Va duce grîul la moara de apă. Se va întoarce la ciubare. Și le va meșteri, și va lua drumul țării...

„Trece moțul cu ciubare,

Țara-i mare, noaptea-i mare...”

Dar nu va mai fi noapte, frate... Așa-i... ?

BĂLCESCU : Aș vrea să-ți trăiești dorul acesta al vieții tale. Iancule, ține minte și nu te încrede în austrieci... S-ar putea...
IANCU : Niciodată nu voi ceda nimic. Nu m-ar ierta morții.

BĂLCESCU : Trădarea, frate, are o mie de fețe. Eu, de mină de prieten am fost trădat. De un om în vinele căruia curge același sânge... Sânge românesc... Dar să nu-ți pierzi nădejdea... În lume suflă un vânt de libertate...

IANCU : Atât mai aștept de la viață. Să-mi văd moții liberi și țara a noastră, a românilor... Apoi, dac-o fi să mă lase puterea în următorul ceas, nu-mi pasă... Știi, frate, dacă mi s-ar spune : „Dă-ne viața ta și îți dăm în schimb ce ne ceri” — aș merge cu pieptul deschis la moarte, fără șovăire.

BĂLCESCU : Și eu, acum, cât prețuiește viața mea... În zori voi fi departe. Pământul, pașii mi-i va săruta... Poate, pentru ultima dată...

IANCU : Ai să te întorci, frate. Italia e sora noastră și limba lor e la fel de dulce.

BĂLCESCU : De la o vreme, nu mă simt bine. Boala mea de piept și boala de libertate mă sapă. Aici, am luat aer pentru un an. N-aș vrea să mor printre străini. Inima mea n-ar avea spre care cer să zboare.

IANCU : Când ai să te întorci, vii aici, în munți. Strângem o ceată de moți liberi și trecem în Valahia.

BĂLCESCU : Am să te caut, frate, negreșit am să te caut. Să mergem în tabără.

(Ies. Intră Doinașul, încărcat de merinde.)

DOINAȘUL : No, că iată-mă-s. Otava am cosit-o, pe Ana am văzut-o, aș mai fi rămas eu. Da' m-am gândit : ce să face Avrămuț fără mine ? Te pomenești că și Kossuth s-o fi mirat că nu mai aude de mine. (Ia umbrela lăsată de Fani și o cercetează, mirat.) Mă, drăcie... ? Ce fel dă pușcă o fi asta ? (O miroase.) Și, cum putece... A floare de tei...

(Intră Fani și Pelaghia.)

FANI : Îți place, Ioane ?

DOINAȘUL : Îmi, numa' că nu știu ce-i. Miroasă tare fain.

FANI : Asta mă apără de ploaie și de soare.

DOINAȘUL : Servus, Pelaghia... Nu te-ai măritat încă ?

PELAGHIA : Te-am așteptat pă tine.

DOINAȘUL : No, că-s numa' bum dă însurat, după atâta coasă și... alte cele... Ț-am adus ceva. (Scoate din sin un măr.) Poftim și na... Mincă-l sănătoasă... (Privește o clipă, descumpănit, spre Fani, apoi îl ia înapoi și-l taie în două.) Așa, frățeste.

FANI : Cum te-a primit nevasta, Ioane ?

DOINAȘUL : Apăi, domnișoară, să mă ier-tați, ea pă cătane. La început, cînd m-o văzut, s-o făcut că nu mă cunoaște. Ori poate că nu m-o cunoscut îmbrăcat așa jumate-jumate. Apoi o început să plîngă, ca după mort. Io am prins-o în brață și am strîns-o o dată, dă u-or pîrîit oasăle. Și ea o început să ridă... De, muieră... cu minte slabă...

PELAGHIA (jignită) : Minte slabă ești tu...

DOINAȘUL : Nu te minia. Ț-am găsit un ficior dă măritat. Îi înalt și frumos... ca Avrămuț... Icoană...

(Pelaghia iese în fugă.)

FANI : Ai supărat-o... Pelaghia, Pelaghia... (Fuge după ea.)

DOINAȘUL : No, că mai pricepe ceva, dacă poți... Stăi, stăi o țiră... A... Nu... nu... Pelaghia și... (Rîde.)

(Intră Iancu și Bălcescu.)

IANCU : Văd că ți-o priit coasa.

DOINAȘUL : Avrămuț, Crăișorule... Ochii mei se bucură că te văd bine. (Către Bălcescu.) Să trăiți, sint Ion Doinaș, zis Croampă, aghiotantul lui Avr... adică, a' lui domnul nostru Avram Iancu.

IANCU : Ioane, pregătește un car cu coviltir și ciubare. Alegi patru moți unu' și unu', cunoscători de drumuri, să-l însoțească pe fratele Bălcescu. Cauți și niște haine moțești. Cele mai frumoase. Să te facem pui de muntean, frate.

(Ion iese.)

BĂLCESCU : Îți mulțumesc.

IANCU : Veți ține drumul printre munți, pînă răzbiți spre cîmpie. Pentru austrieci, vă dau io o hîrtie de trecere. Dă vă veți întîlni cu honvezii, vă vedeți de cale. Lasă-i pe ficiori să se descurce. Stai în coșul căruței, în fin, și visează cît ești încă pe pămînt românesc.

BĂLCESCU : Straietele de moț le voi duce cu mine în Italia. Îmi vor aduce aminte de acești munți și de oamenii de aici și de tine.

IANCU : Mai am un gând... Nu știu cum să ți-l spun... Mi-e teamă să nu te supăr. (Merge lingă jîlt și aduce o pungă cu aur.) Ia, frate, aurul munților mei. Aici și oriunde în lume îl poți schimba în bani. Și banul dezleagă totul în lumea asta.

BĂLCESCU (ezită) : Nu, nu pot face asta. Ai trebuință de el. Moții tăi schimbă aurul pe mămăligă...

IANCU : Nu te-mpovăra de remușcări. Unde-o fost, se mai găsește. E aur curat și sfînt. Nu-ți va întuneca inima. Pune-l la piept,

aproape de flacăra dorului tău, și te va
ogoi, ține-l la buze, în nopți înghețate,
și te va încălzi, miroase-l ca pe-o pîine,
cînd îți va fi gîndul flămînd de țară...
Ia-l, frate...

BĂLCESCU (*îl ia*): Meșter de vorbe și di-
plomat iscusit... Îți mulțumesc. Fie-mi
pumn din soarele Apusenilor.

IANCU: Și-acum, o gură de vinars moțesc.

(*Cinstesc.*)

BĂLCESCU: Pentru visul vieții tale!

IANCU: Pentru Valahia soră!

BĂLCESCU (*după ce bea*): Foc! Mă arde
ca o flacăra! (*Înveselit.*) Iancule, știu că
ești meșter în cîntec de fluier. Cîntă-mi
ceva...

IANCU: N-am mai cercat de mult gustul
lemnului de cireș. Știi ce zice latinul:
„Inter arma silent musae”. Dar să cer-
căm.

(*Vrea să cînte, dar, din dreapta, intră
Fani.*)

FANI: Aici erați... complotiștilor. V-am căn-
tat în toată tabăra. Cred că nu discutați
secrete de stat. (*Către Bălcescu.*) Domnule
Bălcescu, mi l-ai răpit pentru prea multă
vreme. Am și eu de pus la punct unele
lucruri... Diplomatie de femeie.

BĂLCESCU: Să fii iertat. Dar eu nu-l voi
mai vedea, poate, niciodată. Pe cînd voi,
de-acum, o viață... o viață întregă aveți
înainte.

FANI: Dumnezeu, dacă ar fi așa cum pro-
rociți... Dar eu...

IANCU: Porumbelule de codru, să lăsăm
visele. Știu că iar ai visat ceva.

FANI: Da, am visat... am visat...

IANCU: Vei însoți pe domnul Bălcescu pînă
la Cîmpeni.

FANI: Aș fi vrut să rămîn pînă mîine.

IANCU: Mîine nu vom mai fi aici. Ne re-
tragem mai sus, în munți. Îți dau eu
veste, la Cîmpeni.

FANI: Și cînd te voi vedea?

IANCU: Curînd, foarte curînd. E aproape
elipa...

DOINAȘUL: Gata. Fieciorii așteaptă porunce
de plecare!

BĂLCESCU: Și eu sînt gata. (*Privește în
jur.*) Ce minunăție! (*Trage adînc aer în
piept.*) Aș vrea să rămîn aici toată viața.
(*Spre Iancu.*) Te las, frate. Eu, de-acum,
pe drum de pribegie. Rămîi, Crai de lu-
mină, în munții tăi. Fie-ți soarele însoțitor
de pași.

IANCU: Gîndul meu cu tine, în țară străină.
Îți dorește străinătate ușoară. (*Se îmbră-
țișează.*) Și tu, porumbel, zboară, te voi

ajunge curînd din urmă. (*O mîngîie pe
păr.*)

FANI (*îi ia mîna și i-o sărută*): Nădejdea
mea...

(*Ies.*)

IANCU (*singur, se sprijină de copac*): Sin-
gur... Ca într-o lume de umbre: Buteanu,
umbra fără somn... Și tu, Dobra, cu ini-
nemîngîiată. Bălcescu... pribeagul viu
Doamne, ce taină a lumii ții în puterile
tale neștiute?... Pînă cînd?... Pînă
sfîrșitul sfîrșitului... O viață, un dor,
dorință... Și va fi. Va fi...

AXENTE (*intră*): Mă iartă că te tulbur.
Vin cu veste. Austrieții și rușii i-au în-
colțit rău pe honvezi. În cîteva zile, Kos-
suth va depune armele. Zic să începem
și noi să slobozim cetele. Rămîn a mea și
a ta. La caz de nevoie, dăm semn prin
glas de buciium și focuri.

IANCU: Coarchiș, Aiudeanu, Balint și ceata
Pelaghiei să se slobozească. Cu Pelaghia,
va fi mai greu... De la Viena, ce vești...?

AXENTE: Vorbe, vorbe, vorbe. Delegația
așteaptă degeaba. Zic să mergi tu,
Avrame.

IANCU: Împăratul nu se grăbește acum.
Dar îl voi face să-și aducă aminte de noi.
Cine-mi va plăti sîngele și morții? Și pe
Buteanu, și pe Dobra? Vom merge,
Axente. Și vom veni cu dreptul nostru
seris în mînă.

AXENTE: Să-ți fie gura de aur și gîndul în
ceas de adevăr. Dar eu tare mă tem că
tot degeaba am luptat...

IANCU: Nu! Să nu te mai aud zicînd asta.
Nu mi-aș ierta niciodată jertfa credincio-
șilor mei morți. Cu ce inimă m-aș pu-
toarece lîngă inima lor, cea mereu cu
speranță? Spune-mi! Cu ce inimă? Dar,
nu, Împăratul va înțelege. Ne va da pă-
durile și pămînturile și rostire liberă de
grai românesc. Așa va fi. Severe!

PELAGHIA (*intră, furioasă*): Am auzit că
ai dat ordin de slobozenie. Dar io, Pe-
laghia Roșu, îți spun: de bună voie am
venit și mă duc cînd oi vrea. Așa să
știi.

IANCU: Pelaghia, dar nu numai ceata ta
se va slobozi.

PELAGHIA: Nu-mi pasă. Io vreau să ră-
mîn lîngă tine atîta vreme cît porți sa-
bia la brîu. (*Duios.*) Nu mă alunga, Crai-
șorule. Nu-mi lua bucuria vieții mele.
Unde să mă duc?

IANCU: Te-ntorei în sat, îți găsești un fi-
cior și-i umpli casa de copii.

PELAGHIA: Ori șuguiesti, ori nu vrei să
înțelegi. Asta nu va fi, numa' dacă...
Craișorule, nu mă alunga...

DOINAȘUL (*intră, însoțit de Kazar*): Avră-
muț, o vînit un pribeag de-al lui Kos-
suth. Zice că are de vorbit cu tine.

KAZAR : Sînt ofițerul Kazar, fost căpitan în armata lui Hatvany. Doamnă Avram Iancu, am vești care vă pot interesa.

IANCU : Să le auzim !

KAZAR : Veștile au un caracter secret. Nu vi le pot spune decît dumneavoastră. Între patru ochi.

IANCU : Severe, Pelaghia, Ioane, lăsați-ne singuri. (*Cei trei pleacă. Pelaghia se ascunde după copac.*) Poftim, domnule Kazar, dorința ți-a fost îndeplinită.

KAZAR : Vin de pe frontul austriac. Kosuth va capitula. Armata e dezorganizată. Fug, care, încotro. Mai rău ca pe timpul lui Hatvany.

IANCU : Am aflat acest lucru și-mi pare rău.

KAZAR : Doamnă Avram Iancu, vă mai aduceți aminte de Voșvari ?

IANCU : De Voșvari ? Cum să nu ! A fost un ofițer viteaz și un prieten al românilor. Tînăr, frumos și talentat. Mi-a părut sincer rău de sfîrșitul lui.

KAZAR : Așa-i că era tînăr, frumos și talentat. Avea numai 23 de ani, și o mamă bătrînă și bolnavă.

IANCU : Nu înțeleg unde vreți să ajungeți.

KAZAR (*febril*) : Și mai avea un frate mai mare, luptător în armata lui Bem.

IANCU : Nu l-am cunoscut.

KAZAR : Și fratele mai mare n-a îndrăznit nici pînă azi să-i spună bătrînei mame adevărul. (*Se apropie cîțiva pași. Pelaghia iese și ea.*) Eu sînt fratele mai mare și am venit să plătesc... (*Scoate pistolul.*) Mori, cîine !

(*Pelaghia se repede în față și cade împușcată. Intră Doișul și Axente.*)

IANCU : Duceți-l... (*Se apropie de Pelaghia.*) Pelaghia... Vădano, hai, ridică-te. Nu-ți șade bine așa... Fii bărbat... Pelaghia...

PELAGHIA (*face un efort*) : Nu. De-acuma, gata, Avrame... Am vrut... Am vrut un... Dar, gata... Zilele mele... Și puterea mea se duc... Dar am rămas... Nu m-ai slobozit la vatră...

IANCU : Pelaghia, ridică-te. Vei rămîne aici. Te fac ajutorul meu pe toată viața...

PELAGHIA : Pe toată viața... Care viață... ? Dă-mi mîna... (*O strînge într-a ei.*) Nu mai am putere... mi-o furat-o pămîntul... Te las... mă duc, Avrame... Crăișorul... Îmi pare rău că te las singur.

IANCU (*îi așază mîinile pe piept ; se ridică și se depărtează*) : Singur ?

CORTINA

PARTEA a III-a

Un salon de primire, la Viena, precedat de un mic hol. Birou de lucru elegant, mobilă aurită în stilul epocii. Pe perete, o hartă a Imperiului.

În scenă, comisarul imperial Hoffer și secretarul acestuia, Kling.

HOFFER : Mi se pare, domnule Kling, că va trebui să luăm măsuri mai directe împotriva delegației conduse de Iancu.

KLING : Exact asta vroiam să vă propun și eu. Excelență. (*Deschide un dosar.*) Am aici măsurile pe care le-am preconizat și justificările...

HOFFER (*cu superioritate*) : Uiti, pare-se, Kling, că nu tocmai dumneata ești chemat să preconizezi măsurile. Cît privește justificările de care aminteai, lasă pe seama altora această îndeletnicire. Și, apoi, nici nu cred că vom fi obligați să dăm explicații.

KLING (*docil*) : Îmi permit, totuși, să vă atrag atenția că Iancu a promis să nu se

miște din Viena pînă nu va sta de vorbă cu Majestatea-Sa Imperială.

HOFFER (*imitînd*) : A promis să nu se miște din Viena... Și, mă rog, cui a făcut aceste promisiuni ?

KLING : Așa se vorbește, cel puțin în cercurile înalte.

HOFFER : Nu înțeleg de ce se încăpățînează acest mot. Ambiția lui e nemăsurată. În definitiv, putea bănuși, după felul în care a fost primită delegația lui Șaguna, care este poziția noastră. Nu-i așa, domnule Kling ?

KLING : Perfect adevărat, Excelență. Dar să nu uitați că Iancu este o natură liberă și nu va ceda atît de ușor.

HOFFER : Ce să cedeze ? Constituția a fost votată. Nu mai e nimic de făcut. Și, ce-ar fi fost ? Știi, sînt prea periculoși acești moți și prea știu să se bată bine. Ține minte asta, Kling !

KLING : Majestatea-Sa a cerut să fie anunțată de sosirea delegației. Vrea să-l vadă pe Iancu și să-i vorbească.

HOFFER : Majestatea-Sa e tînăr și generos. E suficient, pentru eroismul cetelor răzlete din munți.

O VOCE : Delegația domnului Avram Iancu.

(*Intră Iancu și Axente Sever.*)

HOFFER : Pofțiți, domnilor. În curînd trebuie să sosească și Majestatea-Sa. Vrea să vă vadă !

IANCU : Doar să ne vadă ?

HOFFER (*eschivînd*) : Cum vă place Vicna, domnule Iancu ?

IANCU : E un oraș mare și frumos și are oameni veseli, ca la noi, în munți.

HOFFER (*neplăcut surprins : cu o ironie subțire*) : Găsești că vienezii se aseamănă cu... moșii dumitale ?

IANCU : Cu mici diferențe. Moșii mei sînt mai deschiși.

HOFFER : Cum, adică ?

IANCU : La noi se folosește un proverb : „Îi citești în inimă ca-n carte“...

HOFFER : Și, crezi că acest proverb nu ni se potrivește și nouă ?

IANCU : Nu, Excelență. Nu vi se potrivește înțotdeauna.

HOFFER (*jignit*) : Se pare că nu ești prea obișnuit cu ceea ce noi numim politete !

IANCU : Eu sînt ostaș. Excelență. Am uitat să fiu diplomat. Diplomația altora ne-a adus nouă vărsare de sînge.

KLING : Majestatea-Sa Imperială !

(*Axente și Iancu fac cîte o plecăciune.*)

IMPĂRATUL : Iată că ne-a fost dat să vedem, în persoană, pe Craiul munților ! Ești așa cum mi te închipuiam și cum mi-ai fost descris. Te-ai luptat ca un viteaz. Am auzit că ceata dumitale de moți s-a bătut cu mîinile goale. E colosal !

IANCU (*subliniînd*) : Armata mea, Majestate, n-ar fi putut învinge dușmanul, luptînd cu mîinile goale. Ne-am făcut puști și tunuri de lemn. Iar dușmanul a găsit de cuviință să ne lase, mai apoi, armament din belșug.

IMPĂRATUL (*căutînd conversație*) : Și, domnul, cine este ?

IANCU : Unul dintre vitejii mei tribuni. Dintre cei care au rămas în viață. Axente Sever !

IMPĂRATUL : Îmi pare bine. (*Schimbînd vorba.*) Vorbește-mi ceva despre munții

dumitale. (*Indică vag pe hartă.*) Mi se pare că sînt pe-aici, prin sudul Ungariei.

IANCU : Nu, Majestate. Munții mei sînt în Transilvania.

IMPĂRATUL : Am auzit că sînt plini de aur. Nu-mi place aurul. Este un metal diavolesc.

IANCU : E sfînt și curat, ca inima moșului. Oasele străbunilor mei s-au făcut aur, Majestate.

IMPĂRATUL : Ești viteaz și vorbești ca un poet. Ce-ar fi să te înrolezi în oastea mea ? Simbolic, bineînțeles. Îți voi da un post de slujbaş la Curte.

IANCU : „Aevilla non capit muscas“. Sînt ostaș, Excelență, nu scrib.

IMPĂRATUL : Vorbești latina ?

IANCU : Meseria mea m-a obligat s-o învăț și, apoi, este limba noastră de obîrșie.

IMPĂRATUL : Noi am hotărît să te decorăm, pentru serviciile aduse Imperiului. (*Face semn lui Hoffer, care aduce cutia cu decorația.*)

IANCU : Eu mi-am servit în primul rînd poporul, Majestate.

IMPĂRATUL (*la decorația și o scutură*) : Uite, ce frumoasă e ! Ca o mică jucărie de aur.

IANCU (*jignit*) : Nu ne-am luptat pentru jucării, Majestate.

IMPĂRATUL (*spiritual*) : Dragul meu Avram Iancu ! Obiceiul decorațiilor e perimat. Dar e simbolic.

IANCU (*cu elan*) : Decorați țara cu drepturi, Majestate.

IMPĂRATUL : Drepturile vor veni. Vom avea grijă...

IANCU : Recunoașteți principatul Transilvaniei ca națiune liberă a Imperiului, cu limba și cu obiceiurile lui. Lăsați-ne pădurile și locurile, de la străbuni păstrate. Fiți prințul tînăr și ocrotitor al românilor din munți.

IMPĂRATUL (*măgulit*) : Dar sînt...

IANCU : În Constituție nu se pomenește nici cîieri despre români, ca națiune liberă. Noi am luptat pentru aceste drepturi și am adus servicii Imperiului.

IMPĂRATUL : Primește această distincție, ca semn de prețuire și răsplată !

IANCU : Răsplata voastră să fie către popor !

IMPĂRATUL : Prin tine, răsplătesc poporul, cu această decorație.

IANCU : O refuz, Majestate !

IMPĂRATUL (*rece*) : E o jignire, adusă mie și Imperiului.

IANCU : E o nădejde că ne veți înțelege dorințele.

IMPĂRATUL (*îi șoptește ceva lui Hoffer*) : Am terminat, domnule Iancu. Regret că bunele noastre intenții s-au lovit de mîndria dumitale. Mi-aș permite să-ți dau un sfat : în asemenea ocazii, mîndria este cel mai mare adversar.

IANCU : Adversarii noştri sînt alţii, Majestate.

(Împăratul se retrage, jignit.)

HOFFER : Domnule Iancu, purtarea dumitale este incalificabilă.

IANCU : M-am purtat aşa cum s-ar fi purtat orice alt român, în situaţia mea. Noi nu ne cerşim drepturile, Excelenţă. Am luptat pentru ele.

HOFFER : Ai jignit intenţiile Augustului Suveran.

IANCU : Jignirile aduse nouă s-au făcut durere.

HOFFER : Orgoliul dumitale nemăsurat s-ar putea să te coste scump.

IANCU : Nu mai avem ce pierde, Excelenţă. Mindria şi nădejdea în libertate sînt tot ce ne-a rămas.

HOFFER : Socotesc întrevederea terminată. Veţi fi anunţaţi în scris de ceea ce s-a hotărît.

IANCU : Nu mai credem în vorbe. Poporul vrea fapte.

HOFFER : La revedere, domnule Iancu.

(Axente şi Iancu ies şi se opresc.)

AXENTE : Iată, deci, răsplata morţilor noştri.

IANCU : Mi-e inima grea. Ce le voi spune morţilor ? (Privind spre intrare.) Metal diavolesc ? Pe acest metal diavolesc se sprijină Imperiul tău. Aurul moţesc scilpeşte pe capul încoronat.

AXENTE : Şi, acum... Acum, încotro ?

IANCU : În munţi, Severe. Timpul va hotărî.

COMISARUL (intrînd) : Domnul Avraam Iancu, domnul Axente Sever ? (Cei doi încuviinţează.) Din ordinul Majestăţii-Sale Imperiale, pentru purtarea necuviincioasă şi jigniri aduse Suveranului, sînteţi somaţi să părăsiţi capitala Imperiului, în termen de opt zile.

IANCU : Opt zile... E prea mult, comisar. Spune stăpînilor tăi că vom pleca chiar astăzi. Aerul nu ne prişte. Pentru restul de şapte, cite ne-am fost acordate, ne rezervăm dreptul de a veni altă dată.

(Cortina)

(Decorul reprezintă o locuinţă moţească. Scaune şi o masă de brad. Pe un perete, steagul austriac cu pajura împărătească. În scenă, Iancu, stînd la masă, cu chipul schimbat, chinuit, trist.)

IANCU (monologînd) : Deşertăciune şi minciună... Ce-am primit, în schimbul morţilor şi al sîngelui vărsat ? Vorbe ! Promisiuni ! Decoraţii ! Buteanu — mort. Dobra — sfîrtecat, Pelaghia... şi Kossuth ?

Din mila Altetei-Sale, plecat peste graniţă. (Se repede la pajură şi o calcă în picioare.) Înseamnă de necinste şi mîrşăvie. Eşti goală şi slabă ca o minciună. (Strigă.) Un imperiu de minciună !

UN MOT : Crăişorul, o veste ! (Priveşte pajur.)

IANCU (ironic) : O căzut din cui. Ce veste ?

MOTUL : Împăratul face o vizită în Transilvania. Bărnuliu şi Şaguma zic să-i faci o postire în munţi. Poate i s-o îndura inima.

IANCU : Îndurare ? De la cine ? O vizită ? Să vină Axente.

DOINAŞUL (intrînd) : Am auzit c-o să avem goşti. Mi-am cumpărat clop nou, să nu zică Împăratul că nu-l cinstesc. Dă dragul lui mi-am cîrpit şi nădrajii. Dacă m-o vedea cumva, să întrebe : „Cine-i, me rog, la turnnefoastre, asta moţ care nici choarecul ca lume nu este la el ?” Şi io, dă colo : „Ion Doinaşul, să trăiţi, domnule Majestate. N-am, că pă ceea buni mi i-o rupt drept în şăzut, să mă iertaţi, cînd am fost la bătaie.” Şi, atunci, Împăratul va porunci să-i ţină careva sabia şi, fain-frumos, şi-o da nădrajii lui jos, grăind : „Na, poştim, me rog, draghe Ioane, ia asta nedragule, che tare fost tu viteaze.” Şi, uite-aşa, dă la jumătate în jos, o să fii domn-majestate.

IANCU (amuzat) : Şi el ce-o să facă, o să rămînă, în faţa mulţimii, numa' în izmene ?

DOINAŞUL (cu gravitate) : Împăratul, chiar dacă-i gol puşcă şi i să vîd bucele, tot împărat rămîne. Aşa să ştii ! (Vede pajura şi înţelege. Mimînd naivitatea.) Da' ce s-o-ntîmplat, s-o stricat ?

IANCU : O căzut din cui.

DOINAŞUL (o scuipe şi o freacă cu mineca) : Măi, măi, ca să vezi ! N-ai trebuinţă de ea ? Dă-mi-o anie, s-o due pruncului, să se joace cu ea.

IANCU : Du-o sănătos. Cîtă vreme are ?

DOINAŞUL : Un an. N-am avut vreme să-l croiesc mai devreme, c-am fost acupat cu bătaia.

IANCU : Ce face Ana ?

DOINAŞUL : Ce să facă, mă sucluc ; zice : „Vaai dă urechile tale, tontălăule. Doi ani ai stat la bătaie şi tăt sărac ai rămas. Ai venit şi tu cu o păreche de nădraji, şi aceea ungureşti, şi pă deasupra şi rupţi în spate.”

IANCU : Şi tu, ce-i răspunzi ?

DOINAŞUL : Ce pot' să-i răspunzi ? Că gura muienii, dă data asta, adevăr grăieşte. Pădurile nu-s ale noastre. Aurul nu-i al nostru. Mare mincinos, Franţ Iosel ăsta. Nu m-aş fi aşteptat dă la o faţă dă domn. Pîntru sărăcie ne-am bătut, cu ea am rămas. Ce fel dă dreptate fi ăsta, Avrame ?

IANCU : Dreptate împărătească, Ioane.

DOINAŞUL : Ne-or minţit ca pă Horia.

AXENTE (intră) : Împăratul e în drum spre Găina. Am pregătit moții în straie de sărbătoare. Se va abate și pe la Vidra, să ciocnească un pahar de vin la tine acasă.

IANCU : Un pahar de vin... La mine acasă ? Severe... la mine acasă.

AXENTE : Zie să strângem moții și să pornim. Pe munte e totul pregătit. Îl vom primi cum se cuvine.

(Se aud buciumele sunînd.)

IANCU : Buciumă moțul a nădejde. Inima lui, tot înerezătoare și curată este.

AXENTE : Se va îndupleca și ne va asculta cererile.

IANCU (ca un ecou) : Se va îndupleca...

AXENTE : Va simți dragostea poporului și durerile lui.

IANCU : Dragostea și durerile lui. (Înfuriat.) Durerile lui nu le ia în seamă nimeni. Sint aici, în inima mea, și numai moartea mă va scăpa de ele. Aici, în inima mea înghețată. (Brusc.) Axente, nu voi merge în întâmpinare.

AXENTE : Dar e totul pregătit !

IANCU : Adă-ți aminte de Viena !

AXENTE : Nu pune totul la inimă. Acum e momentul să...

IANCU : Nici o vorbă ! Am spus că nu voi merge.

AXENTE : Poporul vrea să te vadă alături de el.

IANCU : Nu va câștiga nimic din asta.

AXENTE : S-a hotărît să-l întâmpini personal.

IANCU : Cine a hotărît ? Să aștepte... Moții mei așteaptă de sute de ani.

AXENTE : Împăratul nu-ți va ierta asta.

IANCU : Măcar dacă ar ține minte !

UN MOT : Veste de la Vidra : Împăratul se cîstește la tine acasă.

IANCU : Să se cîstească sănătos. Vinul pe care îl bea are gust de sînge.

(Se aud din nou buciumele, a chemare.)

AXENTE : Iancule, te cheamă...

IANCU : Dacă s-ar putea face sufletul meu bucium... Bucium de om să se facă, și să-și plîngă durerea peste munți. Moții mei ar pricepe. E tîrziu acum, Axente, și n-am nici o poftă să-l văd. Ne vom judeca pe calea legii.

AXENTE : Să mergem, să nu le stîrnim mînia.

IANCU : Minia lor ? Cui îi pasă de mînia lor ? ! De mînia noastră să se teamă. Nu voi merge, Axente ! Am hotărît. Vă rog, lăsați-mă cu gîndul meu.

(Ies toți.)

DOINAȘUL (mucalit) : No, că s-or dus dracului nădrajii mei...

(Iancu rămîne singur. Se aude o muzică tristă.)

IANCU (se deschie la cămașă) : Inimă, rabdă și taci... Fă-te o pasăre de tristețe și cîntă... Fă-te pasăre și du-te în nori. Soarbe apa cerului și văzduhul cetinii. Pasăre... Pasăre liberă-n zbor. Să nu mai vină umbrele... Umbrele cele fără hodie.

(Se aud bătăi puternice în ușă.)

O VOCE : În numele Împăratului, deschideți !

(Iancu deschide. Intră un funcționar polițienesc, însoțit de doi jandarmi.)

FUNCTIONARUL : Numitul Avram Iancu ?

În numele Împăratului, te declar arestat.

IANCU : Pentru care vină ?

FUNCTIONARUL : Ai instigat oamenii împotriva stăpînirii.

IANCU : Nu eu i-am instigat. Alții, cu fără-delegile lor.

FUNCTIONARUL : Ai blamat pe Majestatea Sa.

IANCU : Sint credincios Majestății-Sale și Imperiului.

FUNCTIONARUL (vede steagul căzut) : Ce-i asta ? Revoltă ! Legați-l !

(Soldații îl leagă, Iancu se zbate.)

IANCU : Sint Avram Iancu. Nu aveți dreptul.

FUNCTIONARUL : Ești arestat !

IANCU : Asta e răsplata Împăratului ?

FUNCTIONARUL : Taci !

IANCU : Pentru că i-am slujit cu credință și am vărsat sîngele moților ?

FUNCTIONARUL (brutal) : Taci !

IANCU : Pentru că i-am apărut coroana, care se clătina ?

FUNCTIONARUL (il bruschează) : Taci odată, rebelule !

IANCU (la început uluit, apoi, izbucnind într-o furie necontrolată, își rupe legăturile și răstoarnă mobilierul) : Vrei să mă lovești ? Palma ta spurecată mă atinge, pe mine, Avram Iancu ? ! (Se oprește și-și duce mîinile la cap, ca în urma unei dureri violente.) Creștinătatea nu mai este. (Blind.) Mielul Domnului... (Fără noimă.) Am să scriu Împăratului Mexicului... Ești satana... Ești Hatvany... Să vină Buteanu, Buteanu ! (De afară se aud strigăte furioase. Senin, se așază pe scaun.) Vino să te binecuvîntez. Auzi ? Au venit îngerii. A sunat trîmbița lui Dumnezeu. (Se ridică, brusc.) Nu, nu ești Hatvany, ești satana. Satana. Axente ! Buteanu ! Mă omoară diavoli !

(Pe ușă năvălesc un grup de moți, Axente și Doinașul.)

AXENTE : Iancule !

DOINAȘUL : Avrame !

IANCU (*iși duce mâinile la cap, a apărare*) :
Eu nu sînt Avram Iancu. Eu sînt umbra
lui Iancu.

(*Cortina cade încet. Antract.*)

(*Grădină prinsă în focurile mistuitoare ale
toamnei. Totul e roșu pînă la violență. În
depărtare, munți cu nimb de zăpadă. În
mijlocul scenei, sub un brad, jilțul lui Iancu.
Au trecut aproape douăzeci de ani. E îmbă-
trînit. Chipul său e răvășit de tristețe. Iancu
stă pe jilț, într-o atitudine meditativă. Din
cînd în cînd, cade cîte o frunză. Atunci, as-
cultă cu încordare. O lumină difuză, de în-
ceput de zi. Se aude, în răstimpuri, privighetoarea.
La o mică depărtare de jilț, culcat pe
pămînt, ca un cîine credincios, Ion Doinașul.*)

IANCU (*monologînd*) : Țara umbrelor... Fie-
care umbră cu soarta ei. (*Se ridică.*) Ce
faci, Bălcescule, frate... tot rătăcitor pe
meleaguri străine? Buteanu, Buteanu,
umbră fără liniște, vino să tălăsuim.
Auzi cum sună frunza codrului. Și tu
ești aici, Pelaghia... Biata mea Pelaghia,
suflet și trup neîubit. Femeie-bărbat...
Umbre... O lume de umbre... (*Se aude
privighetoarea cîntînd.*) Ioane, o auzi?

DOINAȘUL : Privighetoarea, Avrămuț. Nici
ea nu doarme.

IANCU : Oare, de ce cîntă ?

DOINAȘUL : De dorul verii cîntă. Simte
iarna.

IANCU : Iarna... Simte iarna. Ioane, ce face
Fani ?

DOINAȘUL (*surprins*) : Fani ? Te așteaptă,
Avrămuț. Ea e mireasa ta. E gătită în
haine albe de mireasă.

IANCU : A îmbătrînit ?

DOINAȘUL : Nu. E tînără, ca tine.

IANCU (*surîde*) : Tînără, ca mine. Ea e mi-
reasa mea. În haine albe.

DOINAȘUL : În haine albe. Albe, ca spuma
norilor.

IANCU (*însuflețit*) : Ea e mireasa mea. Du-te
și spune-i să vină. Ne va cununa Popa
Vlăduțiu. Cu sabia în mîină. Cu sabia, în
loc de cruce. Stai ! Să buciume moșii. Să
adune cetele... Să vină Axente și Bu-
teanu...

DOINAȘUL (*cu ochii în lacrimi, spre fundul
scenei*) : Buciumați, mă, buciumați !

IANCU (*ascultă cu încordare*) : De ce nu bu-
ciumă ? (*Tăcere.*) Auzi ? Au început. Bu-
ciumă munții. Se face tulnic creanga. Se
face ziuă. E lumină ! Soarele, sfîntul. (*Se
ridică, întinzînd mâinile spre soare. Se
sprijină cu spatele de brad, ca și cum ar
fi răstignit.*)

VOCEA FANEI (*la microfon*) : Purtați o cruce
mare și grea... Și tu urcai dealul și te-ai
strigat. Buciumau moșii a dor după tine,
dar tu te-ai pierdut în nori.

(*Un început de vînt înfioară grădina.*)

IANCU : Soarele, sfîntul. Se face lumină...

(*În surdină, cor bărbătesc, aspru : „Trec
carele Iancului !”*)

VOCEA LUI IANCU (*la microfon*) : Pe noi
ne-au sculat nedreptatea și dorul de li-
bertate. (*Cor puternic.*) Libertatea se ciș-
tigă cu sînge ! (*Cor puternic.*) Hai, zboară,
Axente, ca șoimii. Înainte, feciori !

(*Se aud zgomote de luptă.*)

IANCU : Soarele, sfîntul. Se face lumină.

VOCEA LUI IANCU (*la microfon*) : Aici
dorm oasele lui Horia și, mai jos, dacii
lui Decebal. Os peste os și frunte peste
frunte. Oasele lor s-au făcut aur și tărie.
Noi ne apărăm neamul, și lianba, și pă-
mînturile. (*Melodia crește.*) Nu ne-am
luptat pentru jucării, Majestate. Decorați
țara cu drepturi. Minciună, un imperiu
de minciună !

(*Corul se pierde brusc.*)

IANCU (*lunecă încet de-a lungul bradului,
dar nu cade. Se sprijină de două crengi
laterale*) : Lumină... Mireasa mea în straie
albe... (*Moare, sprijinit de brad. În pi-
cioare.*)

(*De departe se aude un clopot subțire,
stînger, speriat, apoi altul și altul. Vuiește
văzduhul.*)

DOINAȘUL (*plingînd. Spre spectatori*) : Bu-
ciumați, mă ! Buciumați !

(*Scena se întunecă treptat. Un reflector
puternic luminează bradul înalt și demn spri-
jinind trupul lui Iancu.*)

CORTINA

CRONICA DRAMATICĂ

PIESA ROMÂNEASCĂ PE SCENĂ

TEATRUL „ION VASILESCU”

ÎNTORS

DIN SINGURĂTATE

de Paul Cornel Chitic

Data premierei: 28 decembrie 1977.
Regia: OLIMPIA ARGHIR. Scenografia: EVA ȘORBAN. Muzica de scenă: IOSIF HERȚEA.

Distribuția: SORIN POSTELNICU (Vlad); MARIETA LUCA (Doamna); CORNEL GÎRBEA (Albu); SANDA MARIA DANDU (Teona); ION NICIU (Laonic); STELIAN CREMENCIUC (Agatanghel); ION LEMNARU (Ioad); CONSTANTIN RĂȘCHITOR (Iraclie); ALEXANDRU MANOLESCU (Natanail); MIHAI DOBRE (Teleleu); AUREL TUNSOIU (Radu); FLORIN CRĂCIUNESCU (Damian); DANIEL TOMESCU (Balaban); DUMITRU FEDOREAC (Foca); IULIAN MARINESCU (Mitropolitul); ROMULUS BĂRBULESCU (Paznicul închisorii, Ostașul); DOMNIȚA MĂRCULESCU (Slujnica); IRINA BIRLĂDEANU (Ana); GELU VLAD (Iehim); IANCU NICOLAE, BĂITOIU TUDOR, RANTHOLZ OCTAVIAN (Oșteni).

Tîrziu și-a deschis porțile în această stagiune Teatrul „Ion Vasilescu”, stagiune, de altminteri, jubiliară, marcînd, pentru acest lăcaș de cultură teatrală al județului Ilfov, împlinirea a 25 de ani. Dar, prima reprezentare a anului teatral — și totodată prilej de aniversare binemeritată — a răscumpărat din plin așteptarea. A răscumpărat așteptarea publicului și a întrecut din plin așteptările noastre, fiindcă *Întors din singurătate*, spectacol montat de Olimpia Arghir, în scenografia Evei Șorban, valorifică cu prestanță o frumoasă piesă scrisă mai de mult de

Paul Cornel Chitic și se înscrie ca o montare exemplară în istoria frămîntată a acestui colectiv, cu sediul în inima Capitalei și cu reprezentațiile, mai ales, în afara ei.

Autorul *Cronicii personale a lui Laonic*, piesă reprezentată acum aproape zece ani, pe scena de la Piatra-Neamț — într-un spectacol distins la vremea respectivă cu o mențiune pentru debut în regie (Magda Bordeianu) —, și-a refăcut substanțial textul; păstrîndu-i nucleul greu de fapte și idei, dar primenindu-i cîteva personaje, eliberîndu-l de balastul unor episoade și linii nesemnificative, sporindu-i latura descriptiv meditativă, adîncindu-i semnificațiile. Paul Cornel Chitic a dat prin *Întors din singurătate* o piesă de marcantă și marcată originalitate, care îmbogățește dramaturgia istorică și capitolul consacrat lui Vlad Tepeș — capitol care a tentat în ultimii ani nu puține și încercate condeie. Dacă în prima variantă personajul Laonic Chalcocondil, cronicarul bizantin care a furnizat importante izvoare pentru istoria principatelor din secolele XIV-XV, trasa echenarul dramei, comentator și întrucitva protagonist al faptelor, pe cît de cumpănite pe atît de pline de tilcuri, restituindu-ne chipul și gîndul voievodului Vlad prin intermediul cronicii sale (fictive) — procedeu dramaturgic de mediere adesea forțată —, în noua piesă, Laonic trece în fundal, laolaltă cu toate celelalte personaje, și din ansamblul basoreliefului dramatic se detașează, lucrată cu finețe, figura lui Tepeș. Figură copleșitoare, fascinantă și contradictorie, din ale cărei meditații adînci și monologhe histrionice, acțiuni crude și gesturi imprevizibile, aforisme înflorite și declarații fruste, tînărul scriitor a construit cu forță dramatică și impetuoasă literară un Vlad Tepeș veridic, eliberat de rigiditatea manualului de istorie, ca și de picaneria legendelor lui Dracula. Un personaj dramatic, tragic chiar, prin solitudinea în care e silit să se înfășoare, noînteles de contemporanii săi, un luptător pentru independență, un apărător al libertății poporului, un campion al apărării puterii centrale și centralizatoare, care a distrus velleitățile autarhice ale mării boierimi, utilizînd în acest scop maxima violență, un fanatic al ecarisajului moral, ne-

pregătind să folosească represiunea pentru curățirea țării de hoji și ticăloși. Compoziția piesei e epică, acțiunea se derulează în secvențe rapide, mutându-se din palatul domnesc în iatacuri de taină și în camere boierești, replicile sînt laconice și substanțiale, relațiile, tensionate și subtextuale, personajele, desenate în linii sigure, cu forță în caracterizare și plasticitate în înfățișare. Scrisă cu un anumit rafinament al replicii, cu un pronunțat gust pentru sentințe aforistice, pentru ceea ce francezii numesc „mot d'esprit” („La oameni fără lege, trebuie unul fără suflet”; „Leg prietenie cu haita dar nu las bîta din mînă”; „Victoria s-așază în partea de unde poate vedea călcîiele fugarilor“...), piesa are un înalt registru liric, dezvăluindu-ne în autorul ei un poet al scenei. Noua versiune a „cronicii lui Laonic” nu e lipsită însă și de un anume livresc, piesa plătește tribut unor motive tradiționale, ca și unor scene de gen proprii dramei istorice, dar trebuie să recunoaștem că modelele sînt de calitate și influențele, benefice.

Spectacolul realizat de Olimpia Arghir impune și, fără discuție, se înscrie în realizările certe ale acestui an teatral. E un spectacol solid, bine articulat dramatic, într-o caligrafie cursivă și nu lipsită de grație, deși violența, virilitatea sînt principalele lui trăsături. O violență și o asprime tragică care incită spectatorul și-l determină să mediteze — ca în bunele reprezentații de ieri — asupra sensurilor morale ale acțiunilor eroului, asupra răspunderii conducătorului în momentele de cumpănă ale istoriei. Regia a asigurat omogenitatea funcțiilor complementare interpretării și, ca atare, scenografia sobră, austeră a Evei Șorban, fără a fi inedită, e adevărată și sugestivă: decorul din scînduri are tonurile cromatice necesare trimiterii în epocă, folosirea variabilă a spațiului are rigoare și costumele au expresivitate; culorile lor iradiază stări și semnificații: eroiala unora aduce în scenă binevenite sugestii rinascimentiste care se topesc avizat în veșmintele orientale ale altora, compunându-se, astfel, imaginea unui ev cumplit și măreț și a unei lumi fabulos amestecate. Muzica eminentului compozitor și folclorist Iosif Herța are autenticitate și vibrație poetică, colorează istoria cu sonorități contemporane.

Omogenitate aflăm și în cea mai mare parte a distribuției, dar, firește, cu excepții. Colectivul, actori tineri în majoritate, practică un joc de relație, cultivînd expresivitatea laconică și suplețea mișcării. Tînărul actor Sorin Postelnicu a acoperit, în bună măsură, rolul dificil, complex, din fațete, al lui Vlad, și l-a „demonstrat”, în altă măsură. El ne convinge de justetea obsesiilor eroului, ne amintește setea lui de absolut în căutarea dreptății, dar în interpretarea sa lipsește un anume „grăunte de nebunie”, o anume scînteiere proprie unei naturi charismatice, pricină pentru care personajul uneori apare decalibrat, sărăcit... O numeroasă distribuție joa-

că în acest spectacol și, cum spuneam, majoritatea joacă bine, cu rigoare și forță de caracterizare: Mihai Dobre — un măscărici sui-generis, de inspirație shakespearceană și cu purtări valahe; Cornel Gârbea — un boier mișel și cameleonic; Ion Niciu — Laonic, enigmatic, atâteștiutor și tăcut; Marieta Luca — Doamna, tristă, speriată și copleșită de personalitatea soțului-stăpîn; Stelian Gremoneuc — un armaș, slugă credincioasă Domnului pînă la o anumită răs-cruce a drumului istoriei, dar credincioasă sieși totdeauna etc. Se detașează, însă, interpretarea Sandei Maria Dandru (Teona) și a lui Ion Lemnaru (Ioad), actori ce-și acoperă partiturile cu strălucire. Prin jocul lui Ion Lemnaru, boierul trădător Ioad apare ca un personaj sofisticat, un principe machiavelic, ce-a adunat știința occidentului și tainele orientului în meșteșugul delațiunii, omorului și intrigii, apariție onctuoasă, ascunzînd secrete grele, pe măsura celor trăite în vremi tulburi și aprige. O reală creație realizează Sanda Maria Dandru, în rolul Teonei, aducînd acest personaj — tînără soată de boier, robită de patima uciderii Domnului pentru a-și răzbuna ibovnicul — în prim-planul dramei. Teona devine, pe rînd, o Vidră, nepotolită în ambițiile-i mari, o adevărată lady Macbeth, pe drumul singelui, întruchipînd, cu gingășie, perfidia, cu subtilitate, cruzimea, cu nevinovăție, viclenia. Ca una dintre cele mai expresive scene de gen ale spectacolului s-a desenat secvența în care Teona dă glas și înfățișare parabolei „grădinăritei distrase”, călăuzindu-și Doamna pe o potecă a crimei, joc realizat cu grația naivă și rafinată a unei miniaturi din școala primitivilor italieni.

Intors din singurătate e un spectacol care trezește interesul pentru colectivul dramatic al Teatrului „Ion Vasilescu”, pentru potențialul său, realmente, creator.

Mira Iosif

TEATRUL „V. I. POPA” DIN BÎRLAD

EXCURSIA

de Theodor Mănescu

Data premierei: 22 noiembrie 1977.
Regia: DINA COCEA. Scenografia: MUGUR PASCU.

Distribuția: ELENA PETRICAN (Mama); CONSTANTIN PETRICAN (Tatăl); CONSTANTIN AVĂDANEI (Fiul).

După premiera absolută de la Bacău, după spectacolul realizat sub egida A.T.M. la București și după alte cîteva premiere, la

teatrele din țară, un alt colectiv, cel din Bîrlad, ne-a invitat să vedem *Excursia*. Nu e greu de închipuit în ce măsură ne-am grăbit să dăm curs invitației, la o piesă contemporană, pe care, cu un an și ceva în urmă, am receptat-o cu deosebit interes. În graba cu care am acceptat să vedem versiunea bîrlădeană a *Excursiei*, s-au amestecat mai multe temeuri. Primul, interesul pentru piesă (socotită, pe bună dreptate, una dintre cele mai bune lucrări ale lui Theodor Mănescu). Al doilea, interesul pentru acel teatru (dramaturgia originală este, pe scena bîrlădeană, un oaspete îndrăgit și frecvent. Dovadă, în repertoriul actualei stagiuni există, în prezent, cinci spectacole cu piese românești inspirate din actualitate). Al treilea, interesul pentru regie (un nume prestigios, întâlnit mai rar pe lista direcțiilor de scenă : Dina Cocca).

Versiunea bîrlădeană este realizată sub semnul maturității profesionale, ideea politică fundamentală a textului este transmisă limpede, cu mijloacele care-i sînt, în mod organic, specifice. În reprezentarea de la Bîrlad a *Excursiei* se recunosc trăsăturile caracteristice ale actriței Dina Cocca : inteligența ascuțită, subtilitatea, sensibilitatea artistică, capabilă să desprindă și să reliefeze lapidar esențialul. Cu tăieturi nervoase și sigure în text, cu binevenite renunțări la unele acțiuni suplimentare care îngreuiiau, în prima parte și în final, înțelegerea dramei, Dina Cocca, în ipostază de regizor, a asigurat concentrarea acțiunii, afirmînd, dintr-o perspectivă convingătoare, concepția politică, etică și culturală, proprie societății noastre de azi, pe care autorul a supus-o deschis, cu îndrăzneală, dezbaterii.

Așadar, spectacolul cu *Excursia* de la Bîrlad a impus, cu deosebită forță, cu atmosfera necesară, cu momente de tensiune reală, valoarea angajării, a responsabilității față de interesele patriei socialiste.

Talentul pedagogic al Dinei Cocca, aflată la cea de a cincea sa experiență regizorală, s-a răsfrînt binefăcător asupra actorilor bîrlădeni, care, bine conduși pe linia portretului, și pe aceea a dinamicii dramatice, au ilustrat, deplin convingător, intențiile autorului. Roadele colaborării creatoare, ale fericitei întâlniri dintre virtuțile unor actori dotați și o îndrumare de înalt profesionalism, s-au remarcat, în primul rînd, în debutul scenic al tînărului absolvent Constantin Avădanei. Cîștig important al dramaturgiei noastre socialiste, în genere, rolul Fiului din *Excursia* (exponent al tinerei intelectualități din zilele noastre, caracterizată prin judecată matură și dragoste față de pămîntul în care s-a născut și a crescut) a fost susținut de tînărul actor cu vibrație sinceră, cu patos reținut. Dincolo de candoarea vîrstei, de naturalitatea exprimării, debutul lui Constantin Avădanei a fost marcat tocmai de greutatea

Elena Petrican, Constantin Petrican și Constantin Avădanei

și de gravitatea argumentării, prin care ne-a convins nu numai de posibilitățile pe care le are de a da contur unui rol, ci și de acelea de a da adîncime conflictului dramei.

În rolul Tatălui, Constantin Petrican ni s-a înfățișat, ca întotdeauna, sigur, egal cu sine, autentic și convingător prin acuratețea și minuția cu care a subliniat amestecul de vanitate, de ambiție vulgară, de lăcomie, al unui ins care nu are alt țel în viață decît parvenirea.

Drama adevărată, umană, realistă, a Mamei, sentimentele și atitudinile ei contradictorii (cînd aprobatoare, cînd dezaprobatore), îndoielele și hotărîrile ei dramatice au fost excelent punctate de Elena Petrican, într-o compoziție expresivă, îmbibată de firese și de sinceritate.

Spectacolul bîrlădean ne-a revelat și o scenografie plăcută, cea semnată de Mugur Pascu, care a demonstrat, la rîndul lui, aceeași limezime și aceeași acuratețe care au călăuzit întregul spectacol. Un interior, desenat în linii moderne, cu spații multiple, „mobilate” cu tot felul de obiecte, sugerînd semnificativ, în aparenta lor îngrămădeală și dezordine, atmosfera piesei : febrila agitație de dinaintea plecării într-o unică și metaforică *Excursie*.

Valeria Ducea

TEATRUL DRAMATIC „BACOVIA” DIN BACĂU

PIATRĂ LA RINICHI

de Paul Everac

Data premierei : 1 decembrie 1977.
Regia : NAE COSMESCU. Scenografia : DIANA și VLADIMIR POPOV.
Distribuția : TITOREL PĂTRAȘCU (Urechiatu) ; CONSTANTIN COȘA (Farfuz) ; FLORIN GHEUCA (Hărăbaie) ; PUIU BURNEA (Strungă) ; CONST. CONSTANTIN (Ranchiș) ; GH. GHEORGHIU (Dăicuțoiu) ; MIHAI DRĂGOI (Scurtuleț) ; DORU ATANASIU (Peșcheșanu) ; SICĂ STĂNESCU (Roșcovă) ; ANCA ALEXANDRA (Camelia Străeșineanu) ; CĂTĂLINA MURGEA (Tovarășa Mardare) ; DOINA IACOB (Geta Plăcintă) ; RODICA MUȘETEANU (Sora) ; DESPINA PRISĂCARU (Pica) ; LIGIA DUMITRESCU (Tovarășa Costiță) ; IOANA ENE-ATANASIU (Doctorița Odobîcă) ; VASILE CAMBOS (Un muncitor).

Recent intrată în circuitul artistic, comedia lui Paul Everac *Piatră la rinichi* se și află în repertoriul a patru teatre. (După cum se pare, piesa va avea soarta precedentei serieri satirice a autorului, *Viața e ca un vagon* ?) Succes explicabil, zic eu, prin multe cauze, printre care semnătura scriitoricească nu este cea din urmă. Alte explicații ar fi, într-o ordine neaxiologică și necronologică, criza de comedii bune și noi ; precum și sentimentul spectatorului, de a fi fost „răzbunat” de către eroul principal, Virgil Urechiatu. Numele acestuia stârnește nedumeriri doar celor care au ignorat aspectul onomastic din lista de personaje a piesei, savuroasă, alexandrineană : eroii lui Everac se numesc Dăicuțoiu, Peșcheșanu, Costiță, Plăcintă, Odobîcă ș.a.m.d. Urechiatu nu poartă acest nume ca o aluzie... zoologică (pentru că ar fi măgar, spre exemplu), ci, așa cum ne lămurește autorul însuși, „deoarece l-au luat mulți de urechi, de-a lungul anilor”. Piesa începe, însă, în momentul revanșei, abunci când, sătul de amărăciunile pe care le-a suportat, indignat de incorectitudinile pe care le vede în jur, începe el să-i urecheze pe ceilalți. Cu mai multă putere, cu forța omului care are dreptate. Și, mai mult, îi molipsește de combativitate și pe tovarășii săi, care încep, rînd pe rînd, să bată cu

pumnul în masă. Piesa lui Paul Everac nu este deloc comodă, formula nu e schematică, atitudinea e fermă. Dramaturgul nu cruță pe nimeni, înfierînd eroarea, indiferent de mediul social în care o întâlnește, arătînd și el (ca să folosesc cuvintele lui Vasili Șukșin) că „răul este mai organizat decît binele” și, deci, nu prea ușor de învins. Funcționari din minister, directori de întreprindere, medici, responsabili de restaurante ș.a., care și-au țesut cu mîgălă relațiile abjecte, străine eticii și echității socialiste, sînt dărîmați — greu, dar definitiv — de acest justițiar Urechiatu. Comedia dovedește, din nou, că autorul se numără printre cei mai consecvenți dramaturgi, susținători ai atitudinii civice, radicale.

Cusurul *Pietrei la rinichi* este, însă, vulgaritatea ; de la Petronius și Aristofan, se știe că există și o literatură licențioasă, care-și păstrează, totuși, valoarea ; găsim și în piesa lui Paul Everac replici inspirate, cu această tendință ; dar, nu o dată, mi-au zgîriat urechea expresii pe care nu-mi vine să le transcriu.

Epurată, însă, piesa câștigă mult ; faptul e confirmat de montarea băcăuană, realizată de Nae Cosmescu (preocupat de nuanțele lirice, de gravitatea subtextului, în aceeași măsură ca și de latura caricaturală a lucrării). Și trupa teatrului, cu verificată apetență pentru comedie, a servit-o foarte bine (cu excepția lui Constantin Constantin și a lui Sică Stănescu). Am aplaudat subtilitatea Ancăi Alexandra, a lui Titorel Pătrașcu și Mihai Drăgoi, hazul enorm, bine punctat, agresiv chiar, al lui Puiu Burnea, Gheorghe Gheorghiu, Florin Gheuca, Constantin Coșa, Cătălina Murgea sau momentele lucrate cu precizie de către Doina Iacob, Despina Prisăcaru și Doru Atanasiu.

Bogdan Ulmu

TEATRUL „A. DAVILA” DIN PITEȘTI

UNDEVA, O LUMINĂ

de Doru Moțoc

Versiunea scenică piteșteană a acestui text, cu premiera absolută la Teatrul „Bulandra”, își datorează interesul mai ales regiei. E un spectacol bine articulat, cu teza literară înfățișată limpede. Piesa lui Doru Moțoc este o pledoarie lirică pentru puritatea raporturilor umane. Tînărul dramaturg — fervent gazetar și cercetător al trecutului Loviștei — s-a pasionat mai mult de reliefaarea caracte-

Data premierei : 25 decembrie 1977.

Regia : NAE COSMESCU. Scenografia : CONSTANTIN RUSU.

Distribuția : ION ROXIN (Ben Benedict Preda) ; ELENA TUȚULAN, NINA ZĂINESCU (Ursula Seidelman) ; ION FOCSA (Sandu Crăeană) ; HAM CERCHEZ (Gică Rîmboacă) ; EUGEN UNGUREANU (Un bărbat cu „Chevrolet”) ; DEM. NICULESCU (Necunoscutul) ; ANGELA RADOSLAVESCU (Doctorița) ; CARMEN ROXIN (Silvia) ; FLORIN PRETORIAN (Un țăran) ; MARIA ANDREEA RAICU (Asistenta medicală) ; MIHAI VIOREL (Rănitul).

relor, de observația morală. O poveste simplă, cu mai multe caractere bine individualizate. Regizorul Nae Cosmescu a înțeles „slăbi-ciunea” dramaturgului și, chiar dacă a lucrat cu actori buni, nu le-a prilejuit acestora „recitaluri”, ci i-a orientat spre un efort colectiv de valorificare a ideii piesei. Oameni feluriți, pe care destinul îi înlănțuie o clipă, își dovedesc, ajutați de împrejurări, omenia. Interdependența personajelor, faptul că ele au, fiecare, o convingere afirmată impetuos, l-au determinat pe regizor să urmărească și să sublinieze atent relațiile dintre ele, să creze o stare conflictuală permanentă. Personajul Ben, vânzător la o stație PECO, a dorit singurătatea pentru a se vindeca sufletește, în urma unei nedreptăți. În el moenesc, însă, mari elanuri, fostul medicinist caută — deo-camdată, pe plan ideatic — „lumina”, adică puritatea, pregătindu-se pentru un viitor în care să traducă faptic gândurile sale constructive. Actorul Ion Roxin atribuie personajului o impresionantă forță lirică. În gândirea sa, tânărul Ben este un visător lucid, un bărbat matur, căutînd să pătrundă răsturile demne

ale vieții. Roxin s-a mai întilnit în ultima vreme cu asemenea eroi dramatici și, totdeauna, am apreciat la el capacitatea de interiorizare, convingerea că arta teatrului înseamnă și cultivare perpetuă a rostirii. Ion Focsa, veteranul teatrului, întruchiează cu bonomie pe agentul de circulație Sandu Crăeană. Actorul creionează, cu dezinvoltura-i știută, un personaj cu larmee, un om plin de înțelegere pentru semenii săi. Hamdi Cerchez asipește multă energie pentru pitorescul Gică Rîmboacă ; se remarcă dorința actorului de a revela filonul de omenie al simpaticei căruțaș. O surpriză în spectacol este Dem Niculescu, interpretul Necunoscutului. Un actor bun, neutilizat de cîteva stagii, pe care-l regăsim aici în efortul de a exprima datele particulare ale unui text. Eroul său, un încercat activist de partid, comunică emoționant cu sala, dezvăluind un suflet incandescent, un luptător pentru adevăr. Carmen Roxin intuiește datele personajului, Silvia, fata care caută „lumina”, dorind să se salveze din banalitate și compromis. Se mai remarcă Angela Radoslavescu (o înimioasă doctoriță) și Eugen Ungureanu (un tânăr talent, într-un rol episodic). Destul de ștearsă este Elena Tuțulan, o turistă germană, vorbind școlărește în... franceză.

Scenografia lui Constantin Rusu ni s-a părut inexpressivă, amintind vag interiorul unei stații de benzină.

Să consemnăm, de asemenea, contribuția în spectacol a regizorului tehnic Ștefan Dumitrescu, unul dintre acei pasionați slujitori nevăzuți ai teatrului.

În repertoriul Teatrului „A. Davila”, acest spectacol marchează încă un moment de reală slujire a dramaturgiei originale, dedicate omului și cinstei sale.

Ionuț Niculescu

ALTE PREMIERE

TEATRUL MIC

EFFECTUL RAZELOR GAMMA ASUPRA ANEMONELOR

de Paul Zindel

Efectul razelor gamma asupra crăițelor în epoca debarcării omului pe lună sună titlul complet al piescă destul de obscurului scriitor new-yorkez Paul Zindel, care a fost distinsă cu premiul Pulitzer, ca cea mai bună lucrare dramatică a anului 1971. Piesa a stat la baza filmului cu același titlu, regizat de Paul Newman și interpretat de soția sa, Joanne Woodward, și ea continuă, acum, la Teatrul Mic, seria premierelor cu prospeccții valabile, bogate în semnificații, din literatura dramatică a ultimilor ani, scrisă pe alte meneliane.

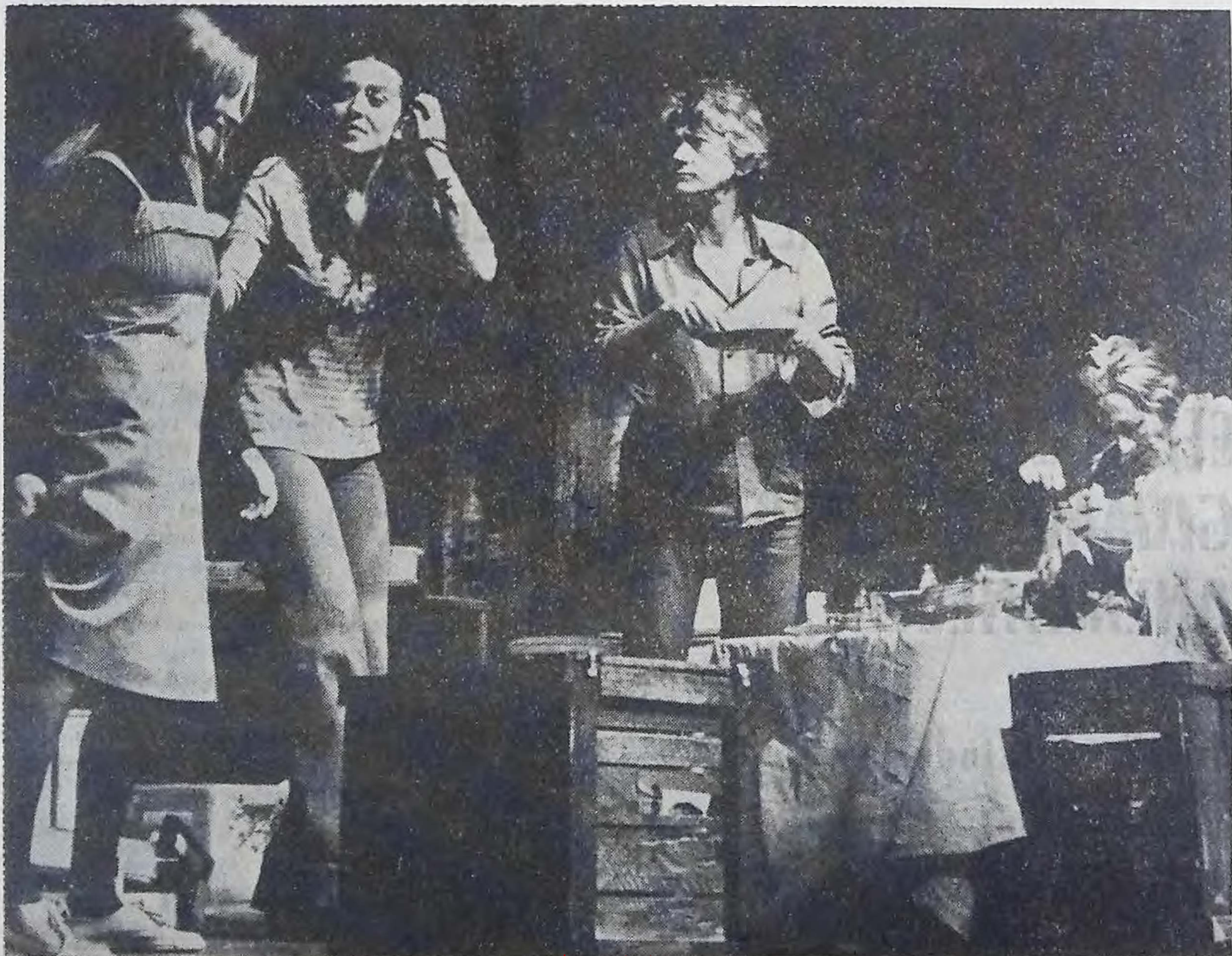
Efectul razelor gamma asupra anemonelor (titlul frumoasei versiuni românești) reprezintă o experiență științifică școlară și, totodată, ascunde sub această denumire metafo-

Data premierei : 20 decembrie 1977.
Regia : CĂTALINA BUZOIANU.
Scenografia : MIHAI MĂDESCU. Tra-
ducerea : ALF ADANIA.
Distribuția : OLGA TUDORACHE
(Beatrice); RODICA NEGREA (Tillie);
ADRIANA ȘCHIOPU (Ruth); ANGE-
LA IOAN (Janice); IOANA CIOMIR-
TAN (Nanny).

rică o parabolă frumoasă, plină de tilcuri. În-
 tilnim în piesă diverse influențe ale marilor
 dramaturgi americani: motivații psihologice
 din Tennessee Williams, relații dramatice ca
 la Edward Albee, situații sociale ca la Arthur
 Miller, eroinele dramei arătându-ni-se urmașe
 directe ale „dezmoșteniților” lui O'Neill. În
 această scriere, care a scos la lumină și a
 consacrat cariera literară a profesorului de
 chimie Paul Zindel, propulsându-l peste noapte
 dramaturg — ca în foarte multe piese ame-
 ricane ale deceniilor șase și șapte — e vorba
 despre singurătate și înstrăinare, despre sor-
 did și atroce, despre promiscuitate și mizerie
 în viața unei familii situate la periferia
 murdară, săracă și tristă a unei lumi stră-
 lucitoare, opulente și zgomotoase. Piesa ne
 înfățișează puternicele contradicții din socie-
 tatea americană hiperindustrializată, super-
 tehnicizată, capabilă să desferece tainele
 micro și macrouniversului, misterele galaxiei
 și ale atomului, să exploreze cosmosul și să
 prospecteze luna, dar neputincioasă în fața
 dramelor familiei, a lipsei de comunicare,

incapabilă să rezolve paupertatea fizică și
 morală a membrilor săi. O mamă își crește
 în chip primitiv, plină de ură și sălbatică
 disperare, fiicele, jonglând să găsească mij-
 loacele de trai, pe cât de insolite pe atât de
 păguboase, asociind unor improvizații fantas-
 magorice răutate și cruzime. Beatrice zăluda,
 femeia trecută prin multe furtuni și naufra-
 gii, zarzavagioaică cu foste veleități de dan-
 satoare, cinică și sărmană exploatatoare-
 gazdă a unor bătrâni infirmi și incu-
 rabili, reprezintă realitatea brutală a unei
 Americi obscurantiste, segregacioniste, înapo-
 iate. Beatrice nu permite fiicelor sale să
 frecventeze școala, arătându-se despotică și
 mărginită ca un personaj dickensian, învăță-
 tura fiind pentru ea sursa „teoriilor” inutile,
 a iluziilor, cu nimic folositoare în lupta
 crâncină pentru o bucată de pâine. Ruth,
 fiica cea mare, adolescentă dezaxată, nimfo-
 mană precoce, cu stagiu în instituții psihia-
 trice, e aidoma multor altor tinere personaje
 din piesele de peste ocean, generând conflicte
 printr-un comportament hiperegoist, impre-
 vizibil și insuportabil. Dar Tillie, meza, ade-
 vărată „rază de lumină în împărăția întu-
 nericului”, aduce în acest peisaj sumbru și
 devastat încrederea în om, în puterea lui
 de a descifra și stăpîni prin rațiune uni-
 versul, în ciuda tuturor vicisitudinilor trau-
 lui cotidian. Efectul radiațiilor cosmice a-
 supra florilor e tema lucrării practice la bio-
 logice realizate de micuța Tillie, stimulată de
 un profesor îndrăgit, personaj ce nu apare,
 dar omniprezent, cu un nume simbolic, dom-
 nul Goodman (Omul bun!). Razele gamma,

Rodica Negrea, Adriana Șchiopu, Olga Tudorache și Ioana Ciomirtan

știința, se află la îndemîna oamenilor, a tuturor, și chiar dacă în *slums*-urile metropolei domnește promiscuitatea, sărăcia și tristețea, asaltul cunoașterii asupra ignoranței și a răutății va triumfa. Acesta e mesajul adînc umanist al piesei lui Zindel, din plin valorificat pe scena din Sărindar, într-unul dintre cele mai frumoase spectacole ale stagiunii bucureștene. Spectacol lucrat de Cătălina Buzoianu în cheie majoră, în forță, cu o orchestrație bogată, spectaculoasă, în care principalele acorduri sînt violența, grotescul, fabulosul și sordidul. Într-un decor de expresivă plasticitate, ce etalează, ca într-o expoziție hiperrealistă de pop-art, insalubritatea, decrepitudinea, talmeș-bulmeșul unor existențe dezordonate și încovoiate (scenograf Mihai Mădescu), se desfășoară în volute mari — nu totdeauna strunite — o luptă violentă, cîteodată surdă, dar mai mult urlată, cu acute tragice și fiorituri ridicole, o luptă între niște ființe care se iubesc și totodată se detestă, în buna schemă americană a ecuației dramatice dragoste-ură. Regia atentă, chiar prea atentă, la măruntul detaliu naturalist, la gestul fixat cu minuție, a intercalat cu aplicație planul realist cu o a doua realitate, onirică, și a suprapus întregii narațiuni proiecțiile altei lumi. Efectul „radiațiilor” se traduce (cu o anumită, neavenită ostentație) în pulsații de lumină și imagini filmate, amintindu-ne de o odisee a spațiului, măreață și superb eliberatoare, ce face neînsemnate dramele locuitorilor Terrei...

Reușita reprezentăției o găsim, în principal, în interpretarea actoricească, în recitalul Olgăi Tudorache, în primul rînd. Olga Tudorache (care și-a sărbătorit cu acest rol un sfert de veac de teatru) ni s-a arătat într-o compoziție de zile mari. Ea a portretizat cu energie, în mari pete de culoare, o femeie îmbătrînită înainte de vreme, înrăită și umilită, un chip și un trup pe care s-a depus jegul unei vieți năclăite în privațiuni și umilințe; actrița a nuanțat cu inteligență stupiditatea, mîrginirea, meschinăria și abrutizarea personajului și a punctat cu delicatețe visele sfîșiate, speranțele înăbușite, frumusețile mistuite. O secondează, din umbră, cu mare discreție, veterana Ioana Ciomîrtan, în rolul aproape mut, dar extrem de expresiv, al decrepitei Nanny, ruină fizică, simbol al distrugerii relațiilor filiale, personaj atroce, realizat diafan. Și o înconjoară, multicolor, trei studenți (elevele Olgăi Tudorache, care și-a dovedit cu acest prilej și certa ei vocație pedagogică), în rolurile adolescentelor; spectacolul concretizează cerința integrării studenților în practică. Angela Ioan siluetează rapid și în linii caricaturale — urmînd, evident, indicațiile mizanscenei — un precoc și contrafăcut „star” de o zi, după tipicul reclamelor TV, eludînd, însă, substratul mai adînc al demonstrației dramatice, care a urmărit să ne avertizeze, prin adolescența Janice și prin succesul ei „științific”, de pericolul violenței și al dezumanizării în rîn-

durile tineretului. Adriana Șchiopu compune cu sîrguință și cu vădită conștiințiozitate chipul fetei morbide, vag dezechilibrată, izbutindu-i însă mai bine conturul decît desenul. Admirabilă e, în schimb, Rodica Negrea în rolul Micuței Tillie, „cercetătoare” candidă și profundă, mică stea ce-și urmează neabătut traiectoria, neatînsă de mizeriile și de nefericirile familiei ce-o persecută cu obstinație. Personajul are strălucire, iradiază inocență și credință și ne convinge de inteligența și de generozitatea unui tineret care, în epoca de bancării omului pe lună și a cuceririi cosmosului, poate aspira să trăiască la unison cu timpul său și merită să trăiască astfel. Prin integrarea acestor sensuri, spectacolul regizat de Cătălina Buzoianu, pe scena Teatrului Mic, e profund politic și educativ, răspunzînd și unor întrebări ale tineretului nostru.

Mira Iosif

TEATRUL GIULEȘTI

RĂZBOIUL VACII

de Roger Avermaete

Data premierei : 23 decembrie 1977.

Regia : DINU CERNESCU. Scenografia : ANDREI BOTH și LIANA MANȚOC. Versiunea românească : PAUL B. MARIAN. Muzica : compozitor și interpret VALI STERIAN.

Distribuția : FLORIN ZAMFIRESCU, CONSTANTIN COJOCARU (Țăranul) ; MIHAIL STAN (Primul sergent) ; VASILE ICHIM (Al doilea sergent) ; ȘERBAN CELEA (Grefierul, Seniorul de Beaufort) ; JORJ VOICU (Judele din Condroz) ; DORINA LAZĂR (Femeia) ; ION VILCU (Seniorul din Goesnes și din Jallet) ; GEORGE BĂNICĂ (Prelatul) ; MUGUR ARVUNESCU (Pristavul) ; ILEANA CERNAT (Doamna de Fallais) ; GEO COSTINIU (Seniorul de Fallais) ; OLGA BUCĂTARU (Doamna de Beaufort) ; ATENA DEMETRIAD (Doamna de companie) ; SEBASTIAN RADOVICI (Regele Franciei).

Deși lipsită de originalitate și de inventivitate dramatică, *Războiul vacii*, piesa prolificului scriitor flamand Roger Avermaete își găsește totuși, cred eu, rostul în repertoriul teatrului giuleștean, pentru ideile sale, pentru intențiile de critică socială și pentru structura sa dramatică, dintre cele mai accesibile: farsă satirică, naivă, de tip popular.

Țăranul (Florin Zamfirescu), între cei doi sergenți (Mihail Stan și Vasile Ichim)

Situată într-un îndepărtat și neprecizat ev mediu, *Războiul vacii* își justifică actualitatea prin atitudinea morală a autorului. Avermaete denunță dezumanizarea proprie tuturor societăților bazate pe exploatare; prin jocul intereselor meschine ale unor minorități sociale, se pot petrece oricând și oriunde fapte cu consecințe catastrofale, războaie absurde și nedrepte, cărora le cad victime oameni simpli și nevinovați. Iată, în esență, titlul fundamental al *Războiului vacii*. El conferă textului caratul calității și al rezistenței în orice companie și competiție repertorială.

Facilă ca ton, cu acțiune cam săracă, liniară, piesa are o galerie de tipuri variată și pitorească. Scâldați în ridicol, apar, rînd pe rînd, seniori cupizi și profitori, prelați ticăloși, judecători penibili și corupți, regi convenționali, doamne ipocrite, soldați bezmetici și blazați. Iar, învăluți într-un sentiment de sinceră compasiune și urmăriți cu o emoție discretă, se ivesc, disperați, lihnii de foame și fugăriți de mizerie, țărani și țărance.

Cunoscut pentru diversitatea și pentru vastitatea preocupărilor sale, autorul nu pare a fi însă și un umorist de forță. Dialogul, cît se poate de realist, este acordat adesea la diapazonul locului-comun și al banalității. Dar ideea care animă acest dialog, puterea nefastă a bunului-plac, efectele dramatice ale înlocuirii logicii cu arbitrarul în relațiile sociale și umane, ca și lumea piesei, așezată sub semnul convențiilor fade și ridicole, al ipocriziei, pot constitui sursa unui spectacol de valoare.

Dinu Cernescu, ca și actorii din distribuția acestui spectacol (alcătuită cu cîțiva dintre

cei mai buni interpreți ai trapei giuleștene) erau cheazășia unei izbînzii artistice. Dar, deși e înscris în limitele unei montări de ținută și are cîteva momente convingătoare, cîteva puncte de real interes, spectacolul nu poate totuși fi socotit o biruință, nu răspunde potențialului creator al realizatorilor și nici, speranțelor investite.

Unii critici au tresărit cu uimire și cu amărăciune în fața efortului artistic, în fața cantități de fantezie și de energie, cheltuite pentru un rezultat incert, receptat mai mult cu rezerve decît cu satisfacții.

Tentați să ne punem întrebări pe marginea unei montări căreia trebuie să-i acordăm, totuși, după părerea mea, dreptul de a fi înțea, în actuala stagiune, în rîndul spectacolelor interesante și incitante la discuție (și nu în acela al reprezentațiilor-rebut, amorfice și indiferente), am putea formula sumar un răspuns. Regizorul a luat farsa prea în serios, a încărcat-o cu prea multă gravitate, devansîndu-i, în mod ostentativ, intențiile. În dorința de a amplifica acțiunea cu sensuri suplimentare, Dinu Cernescu a subestimat regulile simple ale jocului propus de Avermaete și a încercat să se apropie de text cu un arsenal de instrumente specifice altor genuri de satiră politică, agitatorică, de amploarea dezbaterilor brechtene sau durrenmattiene. Or, așa cum s-a văzut, în derularea contorsionată, greoaie și vădit elaborată a spectacolului, farsa lui Avermaete nu poate rezista la un instrumentar atît de pretentios. Pentru materializarea intenției sale, regizorul a introdus în spectacol un perso-

naj suplimentar, un soi de trubadur, chemat să comenteze, din cînd în cînd, mersul acțiunii cu songuri de tip brechtian. Nici melodile tînguitoare, și nici versurile nostalgice, cu rezonanță funebră (de palidă inspirație, dealtfel), nu veneau să sprijine ceea ce urma să se petreacă pe scenă. Iar cele ce se petreceau apoi — o suită de momente de comedie parodică — nu purtau toate pecetea rigorii și a preciziei, a discernămîntului artistic, cu care ne-a obișnuit, de mai mulți ani încoace, Dinu Cernescu.

Siliți, la rîndul lor, să încearce figurile, mai triste sau mai amuzante, ale personajelor, cu o multitudine de gesturi și atitudini suplimentare, cu o agitație și o vibrație nervoasă accentuate, interpreții ne-au apărut bolovănoși, fără haz, lipsiți de viață, de spontaneitate și de strălucire.

În rolul principal, al Țăranului, Florin Zamfirescu a jucat, cu ardoarea și cu sinceritatea ce-i sînt caracteristice, posibila tragedie a personajului său. Același actor a demonstrat, cu cîțiva ani în urmă, în versiunea de la Tîrgu Mureș, că e capabil să susțină cu strălucire, și în tonalitate comică, aceeași partitură, investită cu ironie și însoțită de o emoție nițel șireată, nițel înconștientă, pentru paguba suferită și pentru despăgubirea atît de neomenească primită. Cîte ceva din absurdul comie al personajelor și al situațiilor proprii lui Avermaete a răzbit cîteodată în evoluția perechii celor doi sergenți, interpretați de Vasile Iohim și Mihail Stan, ca și în aparițiile fugare ale lui Geo Costiniu, Olgăi Bucătaru și Ilenei Cernat. Cu toate stăruințele și pasiunea demonstrate de admirabili actori Jorj Voicu și Ion Vîlcu, interpretările lor n-au reușit să atingă plaionul creației autentice, al buzelor realizări care ne-au delectat în spectacolele precedente de la Giulești. Deși s-a agitat foarte mult, nici Dorina Lazăr nu s-a arătat, de data aceasta, pe măsura talentului ei generos, ce se poate afirma cu aceeași vigoare și în dramă și în comedie. George Bănică, Mugur Arvunescu, Sebastian Radovici, Șerban Călea au făcut și ei tot ce le-a stat în putință pentru a sluji spectacolul.

Punctul de interes major al versiunii giuleștene îl constituie debutul celor doi scenografi: Andrei Both și Ileana Mantoc. Decorul frumos și sugestiv impune cu detalii rafinate intenția regizorului de a deschide piesa spre înălțimi metaforice, spre simbolice și legendare povești medievale, petrecute în vremuri cețoase și involburate.

Foarte amuzante, costumele în care s-au înbinat, uneori, fericit, alteori, însă, cu stridente, pielea cu tinicheana, postavul cu mătasea și cu cartonul. Pentru unele apariții în ținută sumară, ca și pentru exacerbarea unor detalii (lacătele de la centurile de castitate, de pildă), scenografii sînt, desigur, numai pe jumătate răspunzători.

Valeria Ducea

TEATRUL „BULANDRA”

ANECDOTE PROVINCIALE

de Aleksandr Vampilov

Data premierei : 7 ianuarie 1978.

Regia : VALERIU MOISESCU. Scenografia : MIHAI MĂDESCU. Ilustrația muzicală : ALEXANDRU SCHULDER. Traducerea : TATIANA NICOLESCU. Distribuția (Douăzeci de minute cu îngerul) : OCTAVIAN COTESCU (Homutov) ; ȘTEFAN BĂNICĂ (Anciughin) ; VIRGIL OGĂȘANU (Ugarov) ; OVIDIU SCHUMACHER (Bazilski) ; PETRE LUPU (Stupak) ; CATRINEL DUMITRESCU (Faina) ; TAMARA BUCIUCEANU-BOTEZ (Vasiuta).

(O întîmplare cu un metteur en page) : CATRINEL DUMITRESCU (Victoria) ; ȘTEFAN BĂNICĂ (Potapov) ; OCTAVIAN COTESCU (Kaloșin) ; TAMARA BUCIUCEANU-BOTEZ (Marina) ; OVIDIU SCHUMACHER (Rukosniev) ; VIRGIL OGĂȘANU (Kamaev).

După *Vara trecută la Ciulimsk* și *Întoarcerea fiului risipitor*, încă două piese — scurte, reunite într-un singur spectacol : *Douăzeci de minute cu îngerul* și *O întîmplare cu un metteur en page* — vin să îmbogățească imaginea noastră despre un dramaturg contemporan cu totul remarcabil. Mai rămîne să cunoaștem și celelalte trei piese, doar trei, pentru că șase a scris cu totul. Atît a lăsat în urma lui Aleksandr Vampilov, dispărut în chip tragic, șase piese scrise pe întînsul a mai puțin de două lustre, dar făcute să dureze și, nu am nici o îndoială, să marcheze apăsător momentul actual al dramaturgiei sovietice și al dramaturgiei în lume. O personalitate ieșită din comun, o originalitate pe care nu o ating alții într-o viață de căutări, așa ne apare Vampilov. Chiar și aceste două scurte piese, reunite la Teatrul „Bulandra” sub titlul *Anecdote provinciale*, sînt de ajuns pentru a ne convinge că ne aflăm la întîlnirea cu un talent neobișnuit.

Anecdote, adică, scurte povestiri hazlii despre întîmplări ieșite din comun, cu un deznodămînt neașteptat și cu un tîlc pe care nu-l înțelegem de la început, cu un tîlc pe care ni-l dezleagă doar sfîrșitul, iată ce sînt cele două piese perfect distincte, dar într-atît de înrudite între ele, încît par a aparține unei suite, par a izvorî una din cealaltă, în orice succesiune le-am cunoaște.

Întîmplările încep banal : într-o cameră de hotel provincial, doi indivizi oarecare se trezesc mahmuri după un chef prelungit ; mahmuri, dornici să se dreagă și fără nici o parachioară în buzunar. Tot într-o cameră de hotel provincial, la o oră destul de tîrzie, un individ oarecare, devorat de pasiunea lui pentru fotbal, dă buzna să prindă la radio transmisia unui meci important, fără să țină seama de locatar. Pînă aici, nimic neobișnuit. Neobișnuitul abia începe, logica vieții începe să pîrîie și se rupe, neobișnuitul îmbracă hainele absurdului, întîmplările ascultă de legile altei logici, buimăcitoare, pentru ca în scurt timp să ne fie dat să înțelegem că, de fapt, nu s-a întîmplat nimic neobișnuit, ci totul s-a petrecut așa cum se întîmplă de obicei, dar cum nu mai avem obiceiul să vedem, sau nu ne mai place să vedem și cum, firește, nu ne-ar plăcea să mai vedem.

Va să zică, ce fac cei doi indivizi din prima întîmplare ? Mahmuri, lefteri, caută să ciupească trei ruble de la femeia de serviciu sau de la vecinii de palier, și nu capătă nimic. S-ar mulțumi și cu cîteva copeici, să trimită o telegramă pentru niște bani. Nu capătă nimic. Cu un gest, în care nici ei nu cred, strigă oamenilor străzii că au nevoie de bani. Și, iată, minunea se întîmplă : cineva le oferă o sută de ruble. O sută de ruble pentru ei, care încercau să ciupească doar cîteva copeici, e prea de tot. Nici ei, nici vecinii — un inginer și un muzician — nici măcar femeia de serviciu, nu pot crede că cineva poate oferi, așa, gratuit, cinstit, fără nici un scop, o sută de ruble unor necunoscuți. Generosul nu poate fi decît un escroc, un criminal, un falsificator de bani, un homosexual, nicidecum un om ca toți oamenii. Generosul e legat fedeleș, interogat brutal, pînă cînd mărturisește că a oferit banii ca să-și răscumpere vina că nu și-a ajutat la timp propria mamă. Așa mai merge, e de înțeles, deci se mai încinge un chef, cu vin mult și cîntece de pahar.

Dar, între timp, de pe chipul vieții au fost smulse vîlurile, realitatea imediată a început să aibă o înfățișare cam slută, totul nu mai e chiar așa de vesel. Oamenii au uitat să fie prietenoși, buni și generoși, nepăsarea, înstrăinarea s-au instalat în conștiința noastră ; nu e vesel, ne spune Vampilov, nu e deloc vesel, dacă dintre toți, de la femeia de serviciu, pînă la muzician, doar o singură faptură, o tînără soție, poate înțelege că mai sînt printre noi și oameni buni, cărora conștiința le mai poate vorbi.

Nu, nu e nimic vesel nici în cea de-a doua întîmplare. Individul mistuit de pasiunea fotbalului a intrat să asculte meciul în camera unei tinere. Cum poate închide ochii administratorul ? Îl dă afară, brutal, pe individ. Dar dacă el, șeful hotelului, a dat afară un șef mai mare ? Ce profesie are trecută individul în registrul de evidență al hotelului ? Metteur en page ? Asta trebuie să fie ceva foarte mare, bănuiesc toți. Sim-

gura scăpare pentru administrator e să simuleze nebunia, e gata să și moară, nici nu-i mai pasă că tînăra lui nevastă trăiește cu un golănaș, pe el îl ucide gîndul că a repetat un șef. Dar șeful nu e șef, e un fel de zețar, adică nimic, de data asta a scăpat basma curată, însă așa nu se poate trăi, mereu cu spaîma în suflet, la cinematografie, acolo e de mine, își spune administratorul. Nu, nici de data asta nu e nimic vesel, să-ți fie mereu frică de șefi, să te temi și de tine însuși, cînd tu însuși ești șef. Nu e deloc vesel, ne spune Vampilov, dacă ignoranța și slugărnicia fac din om o ființă terorizată, înspăimîntată, mereu hăituită.

Ce rezultă ? Că micile păcate omenești n-au dispărut din lumea noastră, că deprinderi fără prea mare efect nociv (raportate la dimensiunile întregii societăți), slăbiciuni ale conștiinței, neîmpliniri de caracter, toate aceste părți negative ale existenței noastre, nevastate într-un sistem definit de reguli, dar subînțelese în imperativele codului nostru moral, pot fi privite cu o lăpă măritoare și, astfel privite, pot fi înțelese în toată hidoșenia lor și cu întreg cortegiul lor de consecințe nefaste pentru viața noastră de zi cu zi.

Vesel și trist, îngăduitor și neiertător, în aceeași măsură, Vampilov îmbină gestul în aparență cotidian cu fapta de proporții grotesti. Scrisul lui are o sprinteneală puțin obișnuită, stăpînește meșteșugul construcției dramatice cum rar ne este dat să întîlnim și, ceea ce e foarte important, poate, cel mai important lucru, imprimă pieselor sale un ton optimist, nutrit de încredere în oameni, de speranța că totul se poate îndrepta, că nimic nu e definitiv pierdut. E multă tristețe în scrisul său vesel, dar nimic nu e deprimant.

Spectacolul Teatrului „Bulandra“ se înscrie alături de cele mai bune realizări ale acestei, destul de promițătoare, dar încă prea zgîrcite stagioni bucureștene. M-am bucurat să-l reîntîlnesc pe Valeriu Moisescu, cel din zilele lui bune, cu vervă, cu fantezie, cu haz și cu măsură. Sensibil la valorile pieselor, la ceea ce au ele specific, distinct, inimitabil, regizorul a gîndit spectacolul unitar, căutînd mereu înțelesurile mai adînci, aducîndu-le la suprafață fără ostentație și fără deformări. Cu o scenografie de foarte sugestivă alcătuire, în care partea cea mai izbutită sînt costumele și în care detaliile au întotdeauna semnificație (Mihai Mădălescu), cu o ilustrație muzicală, de asemenea, foarte potrivită, de la cîntecele de pahar la exasperantele exerciții matinale ale muzicianului (ilustrația muzicală : Al. Schulder), spectacolul se împlinește rotund, înocîntător ; aproape desăvîrșit, dacă Valeriu Moisescu ar fi fost la fel de atent la unele nuanțe pe cît a fost de atent la toate detaliile. Remarcabili sînt Ștefan Bănică și Virgil Ogășanu, în rolurile celor doi indivizi mahmuri și fără parale, tot ei doi, în cealaltă piesă, întruchipînd în mod remarcabil alte personaje total diferite, dar nu

mai puțin pline de haz. Tamara Buciuceanu-Botez realizează, de asemenea, cu mult haz, două personaje distincte, nu neapărat neobișnuite pentru ea, dar prin nimic mai puțin izbutite decât ne-a deprins.

Roluri mai puțin importante interpretează, cu bune rezultate, Ovidiu Schumacher și Petre Lupu.

Octavian Cotesu este „îngerul” generos din prima piesă și administratorul dintr-a doua. În prima piesă, împrejurările fac să fie mai puțin reliefat, rolul său, în conflict, e pasiv, dar Octavian Cotesu știe să-și construiască personajul chiar și din tăceri, din expresie mută, pentru a puncta hotărâtor în final. Însă timid și timorat, „îngerul” lui se dezvăluie brusc a fi nu atât de pur și generos cum ne-a lăsat să bănuim, ci pus pe chefuri ca și ceilalți și încercând să-și amutească propria conștiință oferind un teanc de ruble; răspuns concret și derizoriu, pentru cea mai adâncă și abstractă dintre întrebări. Administratorul, șeful corupt, dar și spăimos, este motorul conflictului în cea de-a doua piesă, personaj în care se amestecă ignoranța crasă cu agresivitatea. Și, dacă, față de creația lui, dealtfel, remarcabilă, formulăm vreo rezervă, această rezervă se referă la o nuanță melodramatică în plus, care diluează grotescul situației din final.

În sfârșit, Catrinel Dumitrescu, studentă încă, element, fără nici o îndoială, dotat, interpretează, în cele două piese, două personaje asemănătoare, ambele personaje fiind bogate sufletește prin candoarea lor, prin puritatea lor morală, prin superioritatea lor etică. Tânăra și neexperimentată interpretă are grație, gingășie, delicatețe, are și candoarea vârstei, dar nu transmite nimic din superioritatea etică a personajelor, care, în piese, înseamnă mai mult decât o trăsătură a eroinelor, înseamnă o atitudine a acestora în raport cu toate celelalte personaje. O distribuie hazardată a lipsit spectacolul de o dimensiune necesară.

Virgil Munteanu

TEATRUL DRAMATIC DIN CONSTANȚA

CERCUL PĂTRAT

de Valentin Kataev

Din opera dramatică destul de voluminoasă a lui Valentin Kataev, dintre cele vreo 20 de piese de diferite genuri, câte a scris acest bun și solid scriitor, la noi s-au jucat relativ puține. Că, atunci când se joacă vreo comedie de-a sa, lumea, pur și simplu, se îndulzește la teatru și succesul e asigurat,

Data premierei : 4 noiembrie 1977.

Regia : CONSTANTIN DINISCHIOTU.

Scenografia : EUGENIA TARĂȘESCU-JIANU. Versiunea românească : LEONARD EFREMOV și VAL SÂNDULESCU. Muzica : ROMEO CHELARU.

Distribuția : VASILE COJOCARU (Vasca) ; EUGEN MAZILU (Abram) ; DIANA CHEREGI (Tonea) ; ELENA GURGULESCU (Ludmila) ; VILGIL ANDRIESCU (Flaviu) ; LUCIAN IANCU (Emilian).

pe multe săptămâni, pe stagioni întregi chiar, e un fapt verificat, în stare să ne bucure și, într-un fel, să ne și consoleze pentru atât de rară apariție pe afiș a numelui lui Kataev.

Tonica și amuzanta comedie *O zi de odihnă* a ținut, în zilele noastre, atenția trează câțiva ani buni, până ce s-a ivit la Turda, în 1972, *Roata cu patru colțuri*. Cele două montări cu *Cvadratura cercului* (cum i se mai spune acestei piese), aparținând lui G. M. Zamfirescu (Teatrul Național din Iași — 1935) și lui Victor Ion Popa (prima stagiune a teatrului „Muncă și voie bună” — 1938), s-au bucurat, după opinia unuia dintre interpreții spectacolului lui Victor Ion Popa, pe atunci student la Conservator, Radu Beligan, de o popularitate nemăsurată. Că semicentnara „glumă în trei acte” *Cercul pătrat* e merită să învingă timpul, să dăinuie peste ani, fără să îmbătrânească deloc, e o realitate pe care ne-a confirmat-o în această stagiune premiera de la Constanța.

În ce constă vitalitatea comediei lui Valentin Kataev? Ea are trăsăturile generale pe care le relevă, îndeobște, orice comedie sovietică : o sensibilitate pură și luminoasă, sinceritatea tonului, avânt sufletește, personaje care îți câștigă simpatia, dar mai are și ceva pe deasupra — soluția politică și morală a problemei, răspunsul tranșant pe care-l oferă unor întrebări proprii timeretului : cum să trăim ? cum să iubim ? cum să ne întemeiem o căsnicie ? Să trăim sincer și adevărat, fără minciună și fără falsitate, „cu sentimentul propriei demnități”, cum zice Cernîșevski. Să iubim în acord cu ființa noastră launtrică, în acord cu principii etice și morale, să nu fim conformiști și fățarnici. Să punem la temelia familiei dragostea adevărată, verificată, și să nu ne legăm pe viață după impresii de moment. Să ne sprijinim pe relații normale și armonioase, nu pe convenții impuse. Toate aceste comandamente sînt afirmate cu mult farmec, cu multă duioșie. Ironia și hazul mustesc în replică, în situații, în structura caracterelor. Nimic didactic și nimic rigid. O lecție de viață pe care o urmărești cu o plăcere nedisimulată, senzația de adevăr și de curat e permanentă și teribil de încurajatoare. Virtuozitatea acestui dia-

log inteligent îți ascute permanent curiozitatea. Nici o elipă de plictiseală, nici un „bimț mort“.

Versiunea actuală a constănțenilor, semnată de Constantin Dinischiotu, e auidoma piesei. Spectacolul e limpede, dinamic, precis, e tensionat, relevă ideile textului și potențează sensurile mai grave, nelipsindu-le de umor. Am apreciat fidelitatea profundă, subtilă, față de spiritul „glumet“ al lui Kataev, tonul adevărat, necontrafăcut. Principalul merit al montării se desprinde din munca și din talentul actorilor, din dispoziția lor de joc, din volubilitatea și verva cu care au înfățișat rolurile și relațiile dintre personaje. În ordinea indicată de autor, începem cu Vasile Cojocaru, interpretul personajului Vasea — omul înclinat spre studiu, dispus să se hrănească cu idei și cu teorii, desprins de aspectele practice ale realității, încălzit numai de flacăra științei și a travaliului intelectual — trăsături pe care actorul le-a zugrăvit cu huz și cu mare expresivitate. Dilema existență-conștiință trăită de Abram, omul bucuriei și al simplității, silit vremelnice să poarte carapacea unui comportament străin ființei lui adevărate, a fost redată cu un umor viguros, cu autenticitate, cu note variate de pitoresc. Diana Cheregi a susținut cu sinceritate, cu nuanțe bogate dulci-amăruie, pe cerebrala și ambițioasa Tonea, subliniind aspirațiile acesteia spre emancipare intelectuală, apropierea de idealul femeii moderne, dăruită într-o mult mai mare măsură societății. Elena Gurgulescu, în rolul unei găscuțe răsfățate, crescute în puful mic-burghez (Ludmila), a avut consistență și autenticitate. Surprizele și deliciae spectacolului constănțean le-au adus Lucian Iancu și Virgil Andriescu. În rolul poetului mediocre, bonom și pișicher, Emilian, aciuat pe lângă consomoliști, Lucian Iancu realizează o mare compoziție comică, spumoasă și colorată. El joacă vertiginos și dezlănțuit, cu poze de colosal efect, stîrnind cu fiecare replică și cu fiecare gest un râs copios. „Pe muche de cutit“, într-un echilibru armonios și o formulă comportamentală originală, prezintă Virgil Andriescu pe Flaviu: autoritatea, răspunderea politică ale acestuia sînt învăluite într-o euceri-toare naturalitate, iradiind simpatie și amuzament.

Scenografia simplă, de bun-gust, realistă și funcțională a Eugeniei Tărășescu-Jianu a slujit și ea fericit ideea spectacolului.

Așadar, *Cercul pătrat* este o reușită categorică a teatrului constănțean.

Valeria Ducea

RECITALURI DE POEZIE

TEATRUL EVREIESC DE STAT

... DE LA OM LA OM ...

Data premierei: 27 decembrie 1977.
Regia: ADRIAN LUPU. Scenografia: DIANA IOAN POPOV. Muzica: IOSIF HERTEA.

Spectacol poetic-muzical de MAGDALENA KLEIN și ADRIAN LUPU.

Comparat cu alte formule spectaculare, un spectacol poetic muzical (un „montaj“) pare ușor de realizat. El cere, în realitate, o lungă și notabilă încordare, salvată, însă, prin contagiunea stării de grație la absolut toți colaboratorii — antologiști de texte, actori, compozitori, scenografi. Altminteri, fragmentele adese, în loc să sudeze emoțional o asistență, rămîn o înșiruire de mărgele, indiferent cît de colorate, pe un biet fir de ață albă.

Să notăm cu satisfacție, în deschiderea acestor rînduri, că *...de la Om la Om...*, spectacolul realizat la TES, sub bagheta regizorală a lui Adrian Lupu, a izbutit, într-o notă de distincție, ba chiar de rafinament, fuziunea sufletească dintre cei ce „spun“ versurile și cei ce le ascultă. Aici se află, dealtfel, însăși ideea reprezentației, sugerată și prin titlu: o mărturisire între inimi apropiate, un dialog purtat mai curînd în șoaptă decît clamat, un schimb colocvial de idei, sentimente, impresii, atribuind rolul primordial sincerității, nu artificiei.

Modalitățile de expresie servesc strict concepția. Spectatorii sînt întîmpinați în foyer cu o melodie incantatorie, dar foarte simplă, transparentă; se lasă apoi conduși de către actorii-gazde pe scena teatrului, unde împart cu aceștia locul fizic de joc; primesc acolo, într-o emoționantă tăcere, cite un colț de pîine caldă, pită frîntă în bucăți deasupra ștergarului; în sfîrșit, se așază astfel încît să formeze un cerc, secționat și el, printre segmentele însuflețite ale căruia circulă, cu degajare, Polymnia, Euterpe și Terpsichora. Se poate afirma că grija de căpetenie a realizatorilor a fost ca fiecare poem să fluture, fixat ca o năframă, de cite o privire omenească; aerosaj dobîndit prin persuasiune, evident, dar nu mai puțin motivat de buna-credință a recitatorului. Mijlocite de albul integral al vestimentelor fruste (concepute de Diana Ioan Popov), de limbajul explicit al gestului economic, de

fireseul conexiunilor în montaj, se degajă impresiile fundamentale: luăm parte la un ceremonial, de unde solemnitatea se retrage pentru a pune în evidență noblețea vechimii, simplitatea adevărului, superioritatea modestiei.

Cosemnatar, alături de Magdalena Klein, al selecției versurilor, Adrian Lupu s-a oprit la texte datorate unui număr de 17 poeți de primă mărime în lirica românească a epocii noastre, de la Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Veronica Perumbacu și Nina Cassian pînă la Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu și Mircea Dinescu, tilavind în toate, peste atîtea deosebiri temperamentale sau/și artistice, un mesaj solar, un vitalism autentic, o încredere neștrănutată în izbînda finală a omului stăpîn pe propria-i soartă, nu fără clipe de grea cumpănă, totuși. Recitativ, cor vorbit, canon, însoțire de fluier cu glas, melos ritmat, de un cânt orî, dimpotrivă, stih legă-

nat pe scrînciobui a două fraze melodice, paleta sonoră a spectacolului a fost nu numai bogată, ci și de o vie originalitate, partitura fiind semnată de experimentatul Iosif Hertea. Omogenă, echipa actoricească (Tricy Abramovici, Rudy Rosenfeld, Marietta Neuman, Lucia Maier, Lena Moraru, Adrian Mandel) s-a constituit într-un instrument capabil să pună în valoare, cu meșteșug, jocuri ritmice și aliterații subtile (*Ta-ră de clo-po-te...*), în serviciul ideii că, pe pămîntul natal, toate marile, autenticele sărbători se află adînc în crustate în conștiință, mai înainte de a fi însemnate cu roșu în calendar.

În ansamblu, spectacolul *...de la Om la Om...* dă cîștig de cauză acelei sintetizatoare Ars Poetica, care sună astfel:

„Eu cred în versul fără care
Noi astăzi nu putem trăi“.

Ștefan Iureș

TEATRUL MUNICIPAL „MARIA FILOTTI” DIN BRĂILA

O ANIVERSARE

Pe la mijlocul lunii decembrie, am fost invitați de Teatrul Municipal „Maria Filotti” din Brăila să luăm parte la o sărbătorire: „125 de ani de atestare documentară a primului teatru stabil la Brăila”. Nu cu multă vreme înainte (în 1974), teatrul brăilean scriase 25 de ani de existență. Atunci fusese vorba de un sfert de veac de activitate instituționalizată, ca teatru de stat, cu colectiv permanent, ca unul dintre numeroasele nuclee ale mișcării teatrale românești, propulsate de revoluția socialistă, investite cu funcții și îndatoriri limpede definite în viața culturală a țării. De data aceasta, sărbătorirea avea un caracter special. Ea mărturisea dorința teatrului de a-și consolida identitatea, de a-și căuta rădăcinile, de a se confrunța cu sine însuși, cel de azi cu cel ce încercase să fie de-a lungul istoriei, timp de mai bine de un veac. Este și acesta un semn al integrării teatrului brăilean în ansamblul fenomenelor, ce caracterizează actualitatea spirituală a României socialiste. Pentru că niciodată istoria n-a fost mai profund încorporată prezentului, pentru că niciodată trecutul nostru n-a fost mai adînc și mai temeinic cercetat, investigat, forat pentru ca, în adîncurile lui, oglindindu-și chipul de azi, poporul nostru să-și simtă mai viguros îndăptele rădăcinile, să-și privească cu mai mare încredere viitorul.

Despre Brăila s-a spus, în repetate rînduri, că este un oraș bun pentru teatru, că are o tradiție teatrală, că turneele se bucură totdeauna de o caldă primire din partea publicului. Toate acestea sînt adevărate. Istoria

le confirmă, documentele le atestă. Documentul care a stat la baza sărbătoririi din decembrie 1977 a Teatrului „Maria Filotti” este o sentință a Tribunalului brăilean, din 3 martie 1852, care îl arată pe Costache Halepliu, directorul Teatrului Național, datornic față de primărie cu o sumă importantă și-l obligă să plătească cu „anulele de întreprindere”. Așadar, exista, la Brăila, la începutul anului 1852 — anul la sfîrșitul căruia avea să se inaugureze, la București, Teatrul cel Mare, viitorul Teatru Național — un Teatru Național, al cărui director era C. Halepliu, cunoscut actor din trupa lui Matei Millo și, altădată, din trupa lui Costache Caragiale, și care, desigur, ființa mai demult, de vreme ce apucase să facă și datorii. De altfel, activitate teatrală existase la Brăila cu mult înainte. Ziarul local „Mercur”, întemeiat de Ion Penescu, directorul Școlii Naționale din Brăila, semnala în 1840 „Teatrul în care s-a cîntat o odă în cinstea M.S.”, cu prilejul zilei onomastice a domnitorului Alexandru Ghica. Așadar, un *teatru*, nu o trupă orocare, înjghebată cine știe cum. Există în Brăila, la începutul secolului trecut, chiar o stradă a Teatrului, la capătul căreia se afla sala de spectacole din casele lui G. Ieonom, zis „Caiata”, o sală de vreo 150—200 scaune, anai mare, deci, decît sălițele studiourilor din teatrele noastre actuale.

Dar un teatru permanent n-a putut exista la Brăila, în condițiile de indiferență și, uneori, chiar de ostilitate manifestă din partea autorităților locale. Întreprinderea lui C. Halepliu a fost curînd înecată în datorii, iar înimosul actor și animator, care înființase și un conservator unde activa ca profesor, și-a reluat peregrinările, revenind în Brăila în repetate rînduri. După el au mai încercat și alții să înființeze un teatru românesc permanent la Brăila, printre aceștia aflîndu-se italianul Jacoppo Billi, care cerea Consiliu-

**Bujor Macrin și Dumitru Pislaru
în spectacolul „Don Carlos” de Schiller**

lui municipal, în 1859, un împrumut „pentru a întocmi iarăși sub a sa direcție un teatru național, în limba română, de vodevil, se va reprezenta și în limba italiană și balet” — dar încercarea n-a reușit. În schimb, dragostea pentru teatru a brăilenilor s-a manifestat, de fiecare dată când a poposit acolo o trupă, de fiecare dată când cineva a luat totul de la capăt, luptînd cu greutatea materiale, pentru a încerca să dea viață unei aspirații neistovite. Așa s-a format și s-a consolidat tradiția. Așa s-a modelat Brăila, ca oraș bun pentru teatru, gazdă entuziastă a turneelor. Matei Millo cu trupa sa, Fany Tardini cu trupa sa, Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu cu compania lor și mulți alții, au fost oaspeți iubiți, primiți cu încântare de publicul brăilean, receptiv, dornic de spectacole bune. Coquelin-d'Ainé, Sarah Bernhardt, Maria Ventura sînt alte nume care au figurat pe afișele Brăilei, ca și mulți, mulți actori ai teatrelor românești, ai teatrelor naționale, ca și ai trupelor particulare, pe care-i mîna spre orașul de la Dunăre dorința unor întâlniri memorabile, calde, comunicative, cu publicul iubitor de artă.

Aceste date, sapte, momente, împreună cu multe altele, semnificative pentru istoria, nu numai a teatrului brăilean, ci a teatrului românesc, în general, au fost evocate în cadrul sesiunii de comunicări organizate cu prilejul sărbătoririi celor 125 de ani, la Teatrul Municipal „Maria Filotti”, de azi. Le-a evocat cu dragoste, cu o bună cunoaștere a datelor și a semnificațiilor lor, profesorul brăilean Ștefan Mircescu, cărui i s-au alăturat tovarășul Octavian Ghiță, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, actorul Dumitru Pislaru, directorul teatrului, publicistul Gheorghe Lupășcu, secretar literar al teatrului, pentru a evoca, îndeosebi, pe-

rioada cea mai recentă și cea mai fertilă, a teatrului brăilean, aceea a existenței sale reale, materiale și spirituale, în anii socialismului, definindu-i sarcinile, împlinirile, perspectivele, în cadrul dezvoltării generale a vieții culturale a țării. Li s-a adăugat, pe lângă salutul Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale (A.T.M.) și al Direcției instituțiilor artistice de spectacol și a artelor plastice din C.C.E.S., cuvîntul înaripat, de elevată ținută intelectuală, al profesorului universitar Ion Zamfirescu, care a evocat cu emoție prezența *afectivă* a teatrului în viața socială a României de ieri și de azi.

Pe cartea de vizită a teatrului, la această sărbătorire, au figurat patru spectacole din producția sa recentă: *Se adună vremile* de Mihai Vasiliu și Remus Năstă, *Recitindu-l pe Shakespeare* de Cristian Munteanu, *A fi sau a nu fi... rude* de E. Braghinski și E. Riazanov și *Don Carlos* de Schiller. Un repertoriu variat, așadar, care a aliniat la rampă un colectiv de actori valoroși, de largi disponibilități, remarcîndu-se cu deosebire: Bujor Macrin (prezent în toate patru spectacolele, adevărat maraton actoricesc, epuizant dar revelator pentru marile sale calități), Ruxandra Petru (o prezență luminoasă, de asemenea, în toate patru spectacolele), Dumitru Pislaru, Petre Simionescu, Zoe Muscan, Gina Nicolae, Jeny Dumitrescu, Marin Benea, Mircea Valentin — alți actori buni și mai ales actrițe rămînînd în afara acestor distribuții. Regia în teatrul brăilean, așa cum a apărut în cele patru spectacole, e, în genere, corectă, solidă, profesională, fără strălucire deosebită (Marius Popescu), cu unele semne care anunță o gândire modernă, o tendință de esențializare a semnificațiilor, pîndită de exagerări în direcția „contemporaneizării” clasicii (Gheorghe Miletineanu în *Don Carlos*), dar, în genere, pe un drum bun.

În ciuda stării vremelnice de... nomadism — olădirea sa, frumoasă, dar impracticabilă în prezent, fiind hărăzită unei substanțiale renovări în viitorul apropiat — Teatrul Municipal „Maria Filotti” își continuă, cu seriozitate și cu răspundere, activitatea, credincios publicului și tradițiilor urbei. Ceea ce i se recomandă, în momentul acesta de reculegere, al confruntării teatrului cu propria sa istorie, este o mai mare exigență față de sine, o mai consecventă străduință spre calitate. A nu se mulțumi cu orice, începînd de la repertoriu, unde nu neapărat nouitatea este de dorit, ci valoarea, și continuînd cu spectacolele, care trebuie concepute în funcție de spațiul său teatral actual și de forța de comunicare către publicul de toate categoriile, teatrul brăilean este dator să-și gîndească întreaga activitate la nivelul cerințelor actualității, raportate la istorie. Îl obligă însăși îndelungata și zbuciumata sa istorie, evocată cu prilejul sărbătoririi. Îl obligă publicul, care își are, și el, istoria sa.

Margareta Bărbuță

VIRGIL MUNTEANU

Cică, niște vînători...

Se știe că între televiziune și teatru, mai precis, între redacția de teatru a televiziunii și instituțiile teatrale, s-au înfiripat, au sporit și s-au statornicit relații fertile. Sînt preluate și retransmise spectacole, sînt adaptate piese de teatru, regizori de teatru lucrează uneori pentru micul ecran, regizorii televiziunii lucrează în teatre, „concurența” de la începuturile televiziunii a devenit, firește și obiectiv, colaborare, cu rezultate bune pentru toată lumea. Se poate scrie o carte — poate că se și scrie — despre factorii stimulatori ai acestei colaborări. Se pot face studii pline de învățăminte despre cît are de cîștigat teatrul și despre cît are de cîștigat televiziunea, de pe urma utilizării în comun a actorilor. Și despre cît dobîndesc — profesional vorbind — actorii înșiși.

Realitatea are nuanțe — fără asta nu se poate — și despre una dintre nuanțe aș vrea să vorbesc.

Povestea începe cu o actriță tînără și frumușică, dintr-un teatru oarecare. Fata, după cîteva încercări nu prea încurajatoare, nu mai juca. Pînă într-o zi, cînd un regizor a distribuit-o într-un rol cu vorbe puține și cu rochii multe. Îndrumată atent și răbdător, fata a plăcut, adică a avut succes. Un regizor de la televiziune a văzut-o, și-a dat seama dintr-o ochire că fata e telegenică — ah, telegenică! cîte trebuie să ai, cîte trebuie să n-ai, ca să fii te-

legenică! — altceva nu știa despre ea și nici n-a stat să afle. A distribuit-o într-o piesă. Piesa — bună, rolul — generos, regizorul — priceput, maestrul de lumini — maestru; se mișcă fata greoi, nu-i nimic, o așezăm într-un balansoar, vorbește peltic, se drege, mai tăiem din vorbe, mai punem muzică; una peste alta, emisiunea de teatru are succes. are și fata succes, primul pas a fost făcut, urmează al doilea pas, al doilea rol, fata ajunge vedetă.

Peste cîtăva vreme, un teatru, care-și împropăta trupa, caută o actriță tînără, cineva își spune părerea, cutare, zice, o văd mereu la televizor, nu-i prea grozavă, dar e frumușică, e vedetă, s-o luăm la noi, aduce public! Și fata se pomenește într-un teatru mai răsărit, rolurile curg, nu-i nimic că se mișcă greoi, ce dacă vorbește peltic, e vedetă, o cunoaște lumea...

Întîmplarea are tîlcul ei și, ea să-l înțeleagă mai bine și cei din teatru și regizorul televiziunii, am să mai spun o poveste.

Cică, undeva, peste mări și țări, niște vînători s-au pomenit dintr-odată în pragul iernii. Vîntul s-a pornit să sufle tăios, sălbăticiunile s-au ascuns prin bîrloguri. Trebuie să ne pregătim și noi, a zis cel mai vîrstnic, să tăiem niște lemne. Au doborît un copac bătrîn, l-au ciopîrțit și l-au stivuit. Or fi destule? s-au întrebat. Du-te pînă în sat, la indieni, i-au spus celui mai tînăr, ei

se pricep, întreabă-i cum are să fie iarna asta. Flăcăul s-a dus. l-a găsit pe cel mai bătrîn și mai înțelept dintre ei și l-a întrebat ceea ce fusese pus să afle.

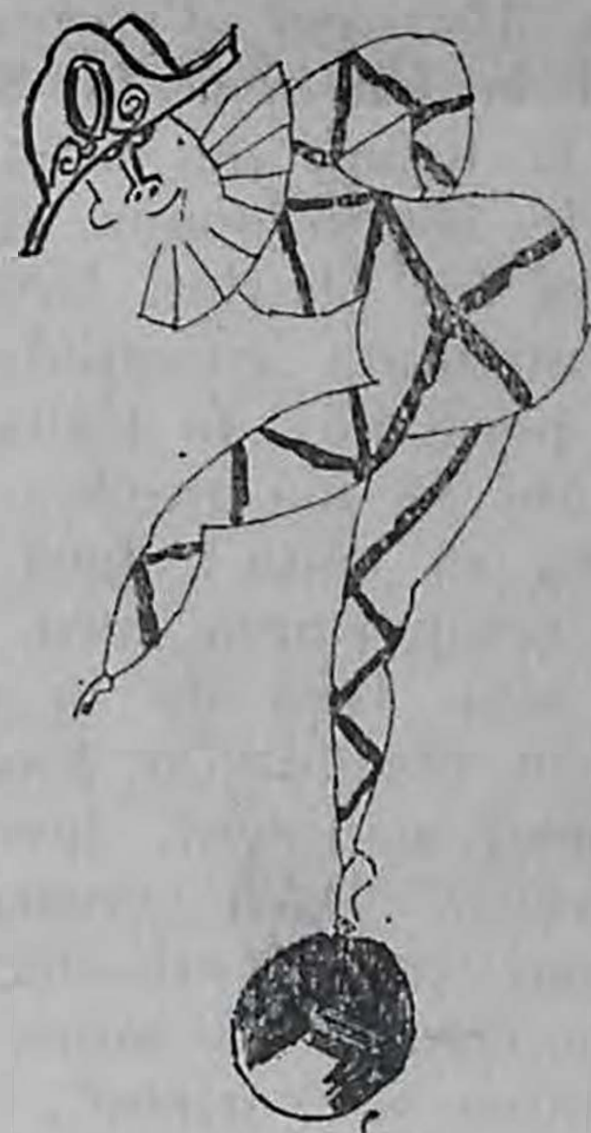
Are să fie o iarnă grea! a răspuns bătrînul indian.

Vînătorii s-au apucat cu și mai multă rivnă să doboare copaci, să-i ciopîrțescă și să-i așeze în stive. Du-te în sat, i-au spus celui mai tînăr, întreabă-l pe bătrînul indian cît de grea are să fie iarna asta?

Are să fie o iarnă groaznic de grea! a răspuns bătrînul indian.

Cu ultimele puteri, vînătorii au doborât alți copaci, i-au ciopîrțit și au înălțat alte stive. Du-te, i-au zis celui mai tînăr, întreabă-l pe bătrînul indian, cum de știe el că are să fie o iarnă groaznic de grea?

Și înțeleptul i-a răspuns: omul alb taie lemne.

Chaplin, o temă etern valabilă

„Tema Chaplin mi se pare, în cadrul oricărei interpretări a epocii noastre, cu nimic mai prejos decât tema Lloyd George sau decât tema Mac Donald (dacă-i căutăm echivalențe numai în Marea Britanie)”: așa scria, în 1928, un acut eseist latino-american, peruvianul José Carlos Mariátegui, după ce își însușise aproape fără rezerve afirmația lui Henri Poulaille, potrivit căreia *Goana după aur* trebuie considerat cel mai bun roman contemporan. În orice caz, insistă același Mariátegui, filmul lui Chaplin, ca rezonanță umană, depășește net *Schema de istorie universală* a lui H. G. Wells și întreg teatrul lui Bernard Shaw, pentru a rămâne tot între frământările culturale ale Angliei. Astfel, într-o simplă și rapidă introducere a unui studiu (*Cercul, clovnul și tristețea lumii*), figura lui Chaplin apare cu un relief deopotrivă estetic și politic, social și filozofic, ce transează sfera strictă a artei și a filmului sau, mai bine zis, o amplifică pe aceasta până la suprapunerea cu însăși problematica de bază a omenirii și a secolului.

Este legitim, oare, în asemenea mod hiperbolic de a conduce exegeza chapliniană? La rigoare, nu rămâne legitim mai mult sau numai pentru Charlot, pentru celebra „mască”, adică în filmografia ce se întinde de la *Charlot soldat* la *Goana după aur*, de la *Piciul* la *Cercul*, la *Luminile orașului*, la *Timpuri noi*, în timp ce devine ceva mai greu de autorizat și susținut pentru Chaplin, de la *Monsieur Verdoux* la *Luminile rampei* și la *Un rege la New York?* E vorba, până la urmă, de însăși poziția lui Chaplin față de filmul sonor, de ezitățile sale în a da grai lui Charlot, făcând dovada unei subtilități, nuanțate conștiințe estetice tocmai în plină perioadă „de tranziție”, în 1936: „Până oind am să mă produc în rolul lui Charlot, nu pot să spun; dacă m-aș apuca să vorbesc, comportarea mea ar trebui să fie cu totul alta. Încă de la primul cuvânt, profilul meu obișnuit ar înceta să semene cu cel universal cunoscut, încarnare de bucurii și neplăceri... (Dacă vreau să interpretez un personaj care vorbește, trebuie să modific masca creată de mine. Numai după aceea voi putea să vorbesc”. Practic, s-a văzut cu câtă grijă și cu cât zăbucium „a murit Charlot de moarte naturală”, după ce incomparabilul mim, care a fost părintele său, începuse să îngâne un cântec la modă (*Titina*), dar cu

cuvinte născocite, într-un amestec jucăuș de morfeme și de accente — și cum ar fi putut să procedeze altminteri un artist al tăcerii? — în *Timpuri noi*, și după ce, în *Dictatorul*, se dedublează pur și simplu, pentru ea fața lui Chaplin să apară metamorfozată în *Monsieur Verdoux* și complet „liberă” în *Luminile rampei*: extraordinară răsucire în natura intimă, în echilibrul interior al unui artist în stare să se elibereze de „prizonieratul” măștii care i-a dat sens și celebritate.

Chaplin n-a fost și nici nu putea să fie, în calitate de creator genial, doar obiect de laude și entuziasm, el a gustat și coctailul contestării, desori devenită prejudiciată. Ca în cazul indignării lui Henri de Monthérlant, care constată că i se zice artist „unui mediocrului mășcăriei de cinema pe nume Charlot”. Și, fiindcă Chaplin dăduse efectiv din istorica familie a mășcăriei, e bine să adâncim acest profil și să-i stabilim coordonatele. Edificator se demonstrează a fi eseul acelui Mariátegui, cu impecabila sa definire analitică a conceptului: „Clovnul englez reprezintă cel mai înalt grad de evoluție a paiaței. Este cel mai străin și mai îndepărtat cu putință de acei mășcăriei fără perdea, excesivi, strident, mediteraneeni, pe care ne-am obișnuit să-i întâlnim în circurile răzătoare. Este un mim elegant, măsurat, matematic, care își exersează arta cu o demnitate perfect anglicană. La producerea acestui tip uman, Marea Britanie a ajuns — ca la neocul pur-singelui de curse sau de vânătoare — urmînd un principiu de selecție darwinian și riguros. Risul și gestul clovnului sînt un aspect esențial, clasic, al vieții britanice; o roțiță și o mișcare a splendidei mașini a Imperiului. Artă clovnului e un rit; caracterul său comic, absolut serios. Bernard Shaw, metafizic și religios, nu este în țara sa decât un clovn care scrie. Clovnul nu constituie un tip, ci, mai curînd, o instituție, respectabilă cum e Camera Lordilor. Artă clovnului reprezintă domesticirea bufoneriei sălbatice și a nomade a boemului, potrivit gustului și necesității unei rafinate societăți capitaliste. Marea Britanie a făcut, cu risul clovnului de circ, același lucru pe care l-a făcut cu calul arăbesc: l-a educat cu meșteșug capitalist și zootehnic, pentru desfătarea puritană a burgheziei sale manchesteriene și londoneze. Clovnul ilustrează

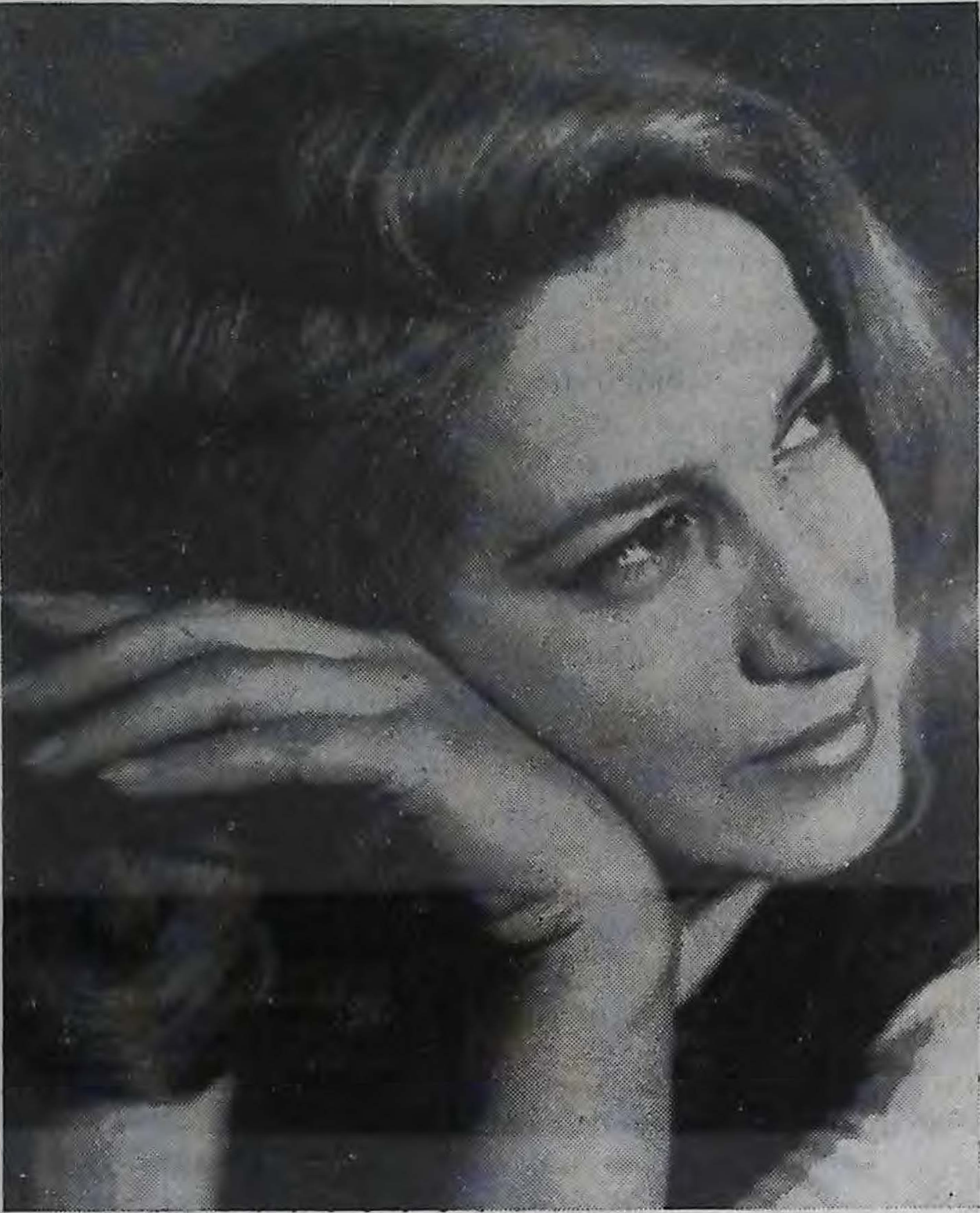
într-un mod remarcabil evoluția speciei". Londonezul Chaplin a ilustrat, la cel mai înalt nivel, această evoluție, această instituție, această artă, ca unul dintre cei din urmă reprezentanți ai săi.

O altă prejudecată, răspândită mai ales printre teoreticienii artei filmului, este așa-zisa „anticinematograficitate” a operelor lui Chaplin, care, pasămite, nu ar ține seama de nevoia unei diversități a mișcărilor de aparat, de modificările în organizarea planurilor și de alte procedee mai mult sau mai puțin curente. Încă o dată ne aflăm pe muchea de la intersecția componentei industrial-economice cu cea propriu-zis artistică. Mai mult chiar, există și o a treia componentă: cea politică (ideologică). Dacă a fi „cinematografie” înseamnă a te conforma Hollywoodului, filmele chapliniene sînt, ce-i drept, anticinematografice, pentru că modul de producție al lui Chaplin e perfect antihollywoodian, nonconformist. Modul de producție — de gestație și de realizare concretă a operei filmice — este, la Chaplin, artizanal-individual, opus, firește, fluxului tehnologic instituit de marile case producătoare. La un singur film, Chaplin „cioplește” și „slefuieste”, uneori, și ani de zile, ca un meșter renascentist în „bodega” sa, aspirînd mereu spre perfecțiune. Dar nu numai ca producător este Chaplin artizanal-individualist, ci și ca artist. Filmele sale sînt „de autor”, unicate ce nu au nimic de-a face cu producția-standard, în serie, ironizată în *Timpuri moderne* (traducere mai fidelă și mai puțin echivocă decît *Timpuri noi*). Chaplin nu adastă decît puține clipe în spatele aparatului de filmat, pentru a trece repede în fața lui, ca protagonist în acțiune. Umberto Barbaro, într-o suită de articole, a sintetizat în mod pregnant condiția și conduita specifică a artei lui Chaplin: „Cine ia în considerare filmele sale, nu poate decît să rămîna uimit în fața evidentei anticinematograficități a lui Charlot, și, de fapt, observația nu mai e inedită, ba chiar a devenit aproape un loc comun. Din ce anume derivă această ciudată caracteristică și cum poate să coexiste cu arta recunoscută a lui Chaplin? Răspunsul e mai simplu decît s-ar crede: Charlot este un individualist pînă în pînzele albe și poziția sa față de realitate nu-i permite acea folosire a aparatului de filmat — apropiată și foarte apropiată — la care numai cine crede în viață și o îmbește poate să recurgă. În plus, Charlot este autorul subiectului, scenariistul, gag-man-ul, regizorul și actorul filmelor sale. Procesul său de creație nu e cel normal în cinematografie: el e singur, iar

mijloacele sale excepționale i-au permis să rămîna singur. Poate să-și urmeze liber inspirația, poate să fie poet fără calitatea întregitoare, indispensabilă cineaștilor, a auto-criticii constante”.

În sfîrșit, dintre multiplele unghinuri și aspecte la care invită și incită spre contemplare (critică) opera lui Chaplin, demnă de o remarcă specială este o anumită forță anticipatoare, capacitatea de a ghici, de a întrezări dezvoltări viitoare, a artistului nostru. Să ne amintim unul dintre filmele sale, de acum 60 de ani, *Charlot soldat* (1918). Aici — repovestește, cu savoare, un exeget chaplinian — Charlot, în uniformă de infanterist american din primul război mondial, cade, la un moment dat, în mîinile statului-major german. Ca să iasă din încurcătură, el se travestește în generalissim neamț și îl inventă — acesta e cuvîntul potrivit — pe viitorul dictator nazist, pe Hitler: cu aceleași izbucniri, cu aceeași oratorie convulsivă, cu aceeași sticlire de ură în ochi, pînă chiar și cu aceeași șuviță de păr căzută pe frunte, Charlot îi țintuiește în poziție de drepti pe generalii prusaci și fuge din fața trupelor incrementate, care prezintă onorul. Pe vremea aceea — repet, în 1918 — Hitler era un obscur agitator de grupulețe subversive, iar Chaplin, evident, nu avea de unde să-i știe nici măcar numele. Dar intuiția sa de artist descoperise, tainic, că tocmai un asemenea tip de om avea să stăpînească, în curînd, Germania, dezlănțuindu-i agresivitatea. Nimeni „supranatural”, totuși. Se manifestă, și în această circumstanță, extraordinara energie a fanteziei creatoare, care, plecînd de la date contingente ale realității, răzbate spre orizonturi și straturi de cunoaștere noi, revelatoare și, uneori, chiar premonitoare. Este încă o dovadă a calității de mare artist a „măscăriciului” Chaplin. Oare, nu chiar măscăricii lui Shakespeare mai aveau acest dar puțin întîlnit?

Și, oare, nu i se potrivește și autodidactului Chaplin, care se odihnește acum în morăntul de la Corsier, pe malul lacului Geneva, tocmai cuvintele folosite de Dryden în legătură cu Shakespeare: „Cei care-l învinuiesc că nu a avut școală îi țes cel mai mare ologiu: el era îndoctrinat de la natură; nu avea nevoie de ochelarii cîrtilor pentru a citi tainele firii: privea înăuntrul său și le găsea acolo”? Este o apropiere de nume — oricît de blasfematoare ar părea unor „purități” academizanti — ce se constituie într-un meritat omagiu adus, în primul rînd, artei filmului, cinematografului, în istoria căruia „tema Chaplin” va pulsa încă multă vreme.

VIITORUL ROL

ADINA POPA

Repartizată, în 1957, la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași, Adina Popa s-a integrat spiritului acestui colectiv, ai cărui actori au păstrat mobila tradiție a marelui repertoriu clasic, universal și național. Debutul: Catinca Văgâreanu din *Povestea Unirii*. Curînd, a devenit cunoscută și îndrăgită de publicul ieșean. Rolurile ei, diverse, au un substrat comun — pretinzînd interpretului profunzime, sensibilitate, simțul nuanței: Valea (*Poveste din Irkutsk* de A. Arbuzov), Ana Ipătescu (*Bălcescu* de Camil Petrescu), Alma (*Vară și fum*), Hannah (*Noaptea Iguanei* de Tennessee Williams), Gwendolin (*Becket* de Anouilh), Mătușa (*Dona Rosita* de Garcia Lorca), Alina Bondoc (*Camera de alături* de Paul Everac). Adina Popa și-a demonstrat temperamentul dramatic în Cristine (*Din jale se intrupează Electra*) și, mai ales, în Mary

(*Lungul drum al zilei către noapte* de Eugene O'Neill), unde, în regia Soranei Coroamă, a făcut o creație zguduitoare, memorabilă. Adina Popa și-a dovedit vocația cu argumentul suprem: rolurile shakespeariene. A intuit prăbușirea lăuntrică a Lady-iei Ann din *Richard al III-lea*, trecînd, apoi, cu dezinvoltură, la grațioasa Helena din *Visul unei nopți de vară*, la capricioasa Olivia din *A 12-a noapte*.

Pe parcursul a 20 de ani de carieră pe scena Naționalului ieșean, deosebit de înzestrată actriță a dat strălucire și unor personaje din teatrul antic. „Desigur, mi-au plăcut mult O'Neill, Cehov și Tennessee Williams. Dar rolurile pe care le-am iubit, cu adevărat, au fost Antigona, Cassandra și Hecuba. Deși le-am lucrat în cadrul unor spectacole de studio, regizorii Crin Teodorescu și Anca Ovanez mi-au dat cheia înțelegerii teatrului antic. Misterul tragicului, arderea totală pe care o implică, mi se par fascinante”.

În prezent, Adina Popa pregătește rolul Ranevskia din *Livada de vișini* de Cehov, într-o distribuție de elită (Teofil Vălcu, Cornelia Gheorghiu, Marcel Finchelescu, Violeta Popescu și alții). Regia: Anca Ovanez-Doroshenco. Și, într-un viitor nu prea îndepărtat, *Dansul morții* de Strindberg.

„La foarte puțină vreme de la debutul meu pe scena ieșeană, îndrumată de minunatul om de teatru care a fost Radu Stanca, am făcut cunoștință — și «casă bună» — cu Cehov, prin Sonia din *Unchiul Vanja*. După oțiva ani, am trecut la Arkadina din *Pescărușul*. Și, acum, Ranevskia, Liubov Andreievna, din *Livada de vișini*. Așadar, am ajuns la Ranevskia... Mărturisesc, rolul mi se pare cel mai generos din «seria» Cehov interpretată de mine. Generos prin plurivalența registrului dramatic (frumoasa actriță în declin, convinsă că trăiește o tragedie, are momentele ei de comic involuntar), prin labilitate psihică, prin alternanța efuziunilor de tandrețe și a acceselor de egoism, prin amestecul de poză și sinceritate, prin complexitatea relațiilor cu cei din jur. Despre această femeie tulburătoare, care face parte dintr-o lume apusă, o lume care a cultivat frumusețea senină, evadînd din realitate și plămîndu-și o existență iluzorie, se pot spune o mulțime de cuvinte. Aș prefera să vorbesc, deocamdată, mai puțin despre Ranevskia și, în schimb, s-o aduc pe scenă, în toată amara ei frumusețe.

Aș vrea să spun, însă, că mi se pare binevenită montarea *Livezii de vișini*, pentru că publicul nostru este dornic de spectacole Cehov. Și cred că va fi receptiv, ca întotdeauna, la atmosfera și la dramatismul lui”.

VIITORUL ROL

OVIDIU IULIU MOLDOVAN

Faptul a fost observat de mult — promoția '64 a Institutului de Teatru „I. L. Caragiale” se caracterizează printr-o „personalitate” aparte, personalitate „de sinteză”, rezultând din înmănuncherea unor talente extrem de deosebite, fiecare, în felul său, un unicat: Mariana Mihuț, Valeria Seciu, Ilina Tomoroveanu, Florina Cercel, Virgil Ogășanu, Ion Caramitru, Rodica Mandache, Violeta Popescu, Costel Constantin, Cătălina Pintilie, Mihai Stan, Ștefan Radof, Mircea Andreescu. Din acel grup face parte și Ovidiu Iuliu Moldovan; repartizat la Teatrul Național din Timișoara, el s-a impus prin modul original de abordare a rolurilor. Actul său de interpretare nu e niciodată liniar; un fel specific de a realiza sudura elementelor contrarii îl conduce spre cele mai neașteptate gânduri și stări. Idei lucid descoperite sînt trecute prin filtrul unei sensibilități stranie. Trăirile sînt înnobilate prin gravitate, fantezia e controlată de sobrietate, sentimentele sînt sprijinite pe cel mai realist amănunt de comportament. Astfel, nu e de mirare că era parcă predestinat unui anumit gen de personaje complicate, care nu încap în cadrele unor definiții limpezi: Allan Squier (*Pădurea împietrită* de R. Sherwood), Mio (*Pogoară iarnă* de Maxwell Anderson), Paul (*Dactilografiu* de M. Schisgal), Adam (*Anotimpurile* de Arnold Wesker), Aemilian (*Romulus cel Mare* de Fr. Dürrenmatt), Cusins (*Maior Barbara* de B. Shaw), El (*Nu sînt turnul Eiffel* de Ecaterina Oproiu) ș.a. Din 1970, Ovidiu Iuliu Moldovan s-a integrat în co-

lectivul Teatrului Național din București; aici, însă, rolurile cu adevărat interesante adăugate fișei lui pot fi numărate pe degete: Oswald (*Regele Lear*), Tyrrel (*Richard al III-lea* de Shakespeare), Ian (*Prima zi de libertate* de L. Kruczkowski), Lameth (*Danton* de Camil Petrescu), Alin (*Valiza cu fluturi* de Iosif Naghiu). Cinematografia, în schimb, l-a descoperit repede și, chiar dacă amenință să-l închidă în tiparul unui singur personaj, îl solicită mult mai des; cu filmele *Despre o anume fericire*, *Actorul și sălbaticii*, *Hyperion*, *Dincolo de pod*, *Cercul magic*, *Ultimele zile ale verii*, *Oaspeți de seară*, *Profețul, aurul și ardelenii* și *Avaria* (ultimele două vor fi premierele acestui început de an), actorul s-a instalat temeinic în simpatia publicului de cinematograf. Televiziunea, prin recitalurile de poezie, dar mai ales prin spectacole, restituie teatrului acest actor care, de fapt și de drept, aparține scenei, printr-o particulară lungime de undă a capacității sale de comunicare. O dovedesc cîțiva dintre eroii creați pe micul ecran, care se păstrează în memoria spectatorilor: Aleksandr (*Cei din urmă* de Gorki), Robespierre din piesa lui R. Rolland, Lică Petrescu (*Concert din muzică de Bach*, după Hortensia Papadat-Bengescu).

Pe scena Teatrului Național, Ovidiu Iuliu Moldovan — alături de Ilina Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Gh. Cozorici, Marin Moraru, Alfred Demetriu, Emil Mureșan — pregătește rolul Thomas din piesa *Fundația* de Antonio Buero Vallejo.

„În regia lui Horea Popescu, repet în piesa *Fundația*, una dintre lucrările de circuit internațional a cunoscutului dramaturg și poet contemporan spaniol, Antonio Buero Vallejo; premiera pe țară a avut loc anul trecut, la Teatrul Național din Timișoara.

Virtuțile textului, prezența unor personalități de autentic prestigiu artistic în toate compartimentele montării, oferă premise generoase realizării unui spectacol de real interes teatral.

În ceea ce mă privește, am senzația (și speranța) unei reîntoarceri la teatru, în ultimul timp, devoțiunea mea îndreptîndu-se — justificat, dealtfel — spre arta filmului.

De fapt, mă fascinează, la piesa în care repet, tocmai implantarea unor modalități de pură și specifică viziune cinematografică într-o textură de teatru clasicizant, în cel mai onest înțeles al cuvîntului.

În măsura în care voi reuși să fac credibil subtilul balans între real și fantasmă, între vis și concret, între poetic și prozaic, între speranță și neputință, Thomas poate deveni un simbol magic pentru toți cei care cred în omenie, în adevăr, în libertate, în iubire și în prietenie. Pentru că piesa lui Antonio Buero Vallejo se vrea o pledoarie și un îndemn la luptă pentru o viață adevărată, demnă, pentru un viitor în care omul să-și găsească împlinirea.”

Maria Marin

Contribuții la o bibliografie „Eminescu — om de teatru“

Deși bibliografia eminesciană este imensă, preocupările pentru ordonarea ei au fost sporadice. Cercetători eminenți ai vieții și operei poetului au întocmit bibliografii mai mult pentru uzul propriu. Recent, un larg colectiv bibliografic de la Biblioteca Academiei Române a editat primul tom („Opera“), dintr-o monumentală bibliografie eminesciană.

Din miile de surse documentare privindu-l pe Eminescu se pot alcătui, însă, și indexuri bibliografice tematice. O bibliografie „Eminescu — om de teatru“ credem că poate fi foarte utilă celor interesați de legăturile poetului național cu teatrul. Desigur, ca orice bibliografie, și aceasta fructifică strădanii anterioare (ale istoricilor literari George Călinescu, Barbu Theodorescu, Ioan Massoff, Aurelia Rusu).

● Iosif Vulcan, *Mihai Eminescu*, în „Familia“, 13/25 ian. 1885. ● (Matei Eminescu), *Memoriu asupra lui Eminescu*, în „Fântâna Blanduziei“, nr. 27 din 1889. ● Ieronim G. Barițiu, *Mihail Eminescu. Reminiscențe*, în „Rîndunica“, I, 1894. ● Ion I. Livescu, *Mihail Eminescu*, în „Revista Theatrelor“, 1897. ● D. C. Ollănescu, *Teatrul la români*, partea a II-a, București, 1898. ● N. Petrapetrescu, *Din junetea lui Eminescu*, în „Anuarul III al Societății pentru crearea unui fond de teatru român“, 1899—1900. ● Gordon, *Din anii de liceu ai lui Eminescu*, în „Evenimentul“, Iași, 25 oct., 1900. ● P. S. Alexandrescu, *Actorii de odinioară*, Buc., 1900. ● Ion Scurtu, *Eminescu în Banat*, în „Sămănătorul“, II, 1903. ● D. Teleor, *Eminescu intim*, Buc., 1904. ● Ștefan Cacoveanu, *Eminescu la București*, în „Luceafărul“, Buda-pesta, febr. 1905. ● Dr. I. Borcea, *Eminescu și teatrul*, în „Anuarul XI al Societății pentru crearea unui fond de teatru român“ pe anul 1904—1905. ● Al. Olăreanu, *Contribuții pentru o istorie a teatrului românesc în Banat, Transilvania pînă la 1906*. București, 1906. ● I. L. Caragiale, *In Nirvana*, vol. *Momente*, Schițe, Amintiri, ed.

Opere complete, Buc., Ed. Minerva, 1908. ● D. Teleor, *Eminescu sufleur*, în vol. *Mihai Eminescu*, 1909. ● N. Răutu, *Istoria liceului „Laurian“ din Botoșani*, 1909. ● Radu Negură, *Teatru nostru*, în „Revista teatrală“, Brașov, 1913. ● Victor Anestin, *Eminescu*, în „Flacăra“, 1913. ● Th. V. Stefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Buc., 1914. ● Em. Th. Vasiliu, *Teatrul și Eminescu. Amintirile a doi foști colegi de școală ai poetului*, în „Teatru Eminescu“, Botoșani, 1915. ● Victor Anestin, *Amintiri din teatru*, București, 1918. ● Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, vol. II, Iași, 1922, și ed. II, București, Ed. Minerva, 1975. ● Barbu Lăzăreanu, *Eminescu și Fany Tardini*, în „Adevărul literar și artistic“, nr. 133, 1923. ● Leca Morariu, *Eminescu și Fany Tardini*, în „Junimea literară“, 1923. ● Leca Morariu, *Idolul celei dintîi iubiri a lui Eminescu*, în „Junimea literară“, 1924. ● G. Bogdan-Duică, *Multe și mărunte despre Eminescu*, în „Viața românească“, nr. 12, 1924. ● G. Bogdan-Duică, *Eminescu la Teatrul Național*, în „Mișcarea literară“, București, nr. 47, 1925. ● Ștefan Cacoveanu, *Amintiri despre Eminescu*, în „Almanahul Presei Române“ pe 1926,

Cluj. ● Isaia Tolan, *Teatrul Național din București la Arad acum 61 de ani*, în „Societatea de mîine“, Cluj, 1 febr., 1930. ● G. Baiculescu, *M. Eminescu și Fany Tardini. Cîteva precizări*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1930. ● Oct. Lupaș, *Al doilea turneu al Teatrului Național din București cu M. Pascaly la Arad*, în „Darul vremii“, Cluj, nr. 4—5, 1930. ● G. Bogdan-Duică, *Eminescu la Iorgu Caragiale*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1931. ● Notiță despre actrița Augusta Wilbrandt-Baudius, în „Adevărul“, 8 aprilie, 1931. ● G. Bogdan-Duică, *Poetul, diletant teatral*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1932. ● G. Bogdan-Duică, *Eufrosina Popescu și Mihai Eminescu. Ipoteză*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1932. ● G. Bogdan-Duică, *Notiță despre Fany Tardini (1865)*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1932. ● Leca Morariu, *Pentru M. Pascaly*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1932. ● Th. Bălan, *Trupa Fany Tardini în Bucovina*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1932, 1933. ● Leca Morariu, *Eminescu, note pentru o monografie*, Suceava, 1932. ● G. Bogdan-Duică, *Între M. Pascaly și I. Caragiale*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1933. ● G. Bogdan-Duică, *Eminescu la Sibiu (1868)*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, 1933. ● G. Călinescu, *Viața lui M. Eminescu*, ed. III revăzută, Buc., Fundația pentru literatură și artă, 1938. ● Perpessicius, *Carlotta Patti sau una din „artiste“*, în „Revista fundațiilor“, 1 iulie, 1939. ● V. Boica, *Un turneu artistic la Oradea*, în „Transilvania“, Cluj, nr. 7—8, 1943. ● Aurel Vasiliu, *Bucovina în viața și opera lui Mihai Eminescu*, Cernăuți, 1943. ● St. Măreș, *Thalia Română*, Timișoara, 1945. ● Gîță Letiția, *Mihail Pascaly și Eminescu*, în „S.C.I.A.“, nr. 1—2, 1957. ● Letiția Gîță, *Mihail Pascaly*, E.S.P.L.A., 1959. ● George Franga, *Teatrul Național în texte și documente (1833—*

1877), 2 vol. dactilografiate, Buc., 1960 (Biblioteca Teatrului Național). ● Perpessicius, *Eminescu și teatrul*, în vol. *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, Buc., E.P.L., 1961. ● Grațian Jurcan, *Caragiale și Eminescu*, în „Iașul literar”, iulie, 1962. ● Ioan Massoff, *Eminescu și teatrul*, E.P.L., 1964. ● Gh. Pavelescu, *Eminescu la Sibiu*, în „Limba și litera-

tură”, nr. 9, 1965. ● G. Călinescu, *Iorgu Caragiale*, în vol. *Studii și cercetări de istorie literară*, ed. de Al. Piru, Ed. Tineretului, 1966. ● Mihai Florea, *Matei Millo*, Buc., Ed. Meridiane, 1966. ● George Munteanu, *O legendă eminescologică mai puțin*, în „România literară”, nr. 22, 1969. ● Aug. Z. N. Pop, *Noi contribuții docu-*

mentare la biografia lui Eminescu, Ed. A.R.S.R., 1969. ● Perpessicius, *Eminesciana*, B.P.T., 1971. ● George Munteanu, *Hyperion 1. Viața lui Eminescu*, Buc., Ed. Minerva, 1973. ● M. Eminescu, *Articole și traduceri I*, ed. critică de Aurelia Rusu, Ed. Minerva, 1974.

Ionuț Niculescu

Un film de televiziune despre George Calboreanu

Excelenții realizatori de emisiuni teatrale la televiziune Liliana Zenne și Constantin Paraschivescu au omagiat, într-un film vrednic de a fi așezat în „filmoteca de aur”, pe unul dintre marii actori români dintotdeauna —

George Calboreanu. Cum remarca, cu îndreptățire, Radu Beligan, în pătrunzătorul său comentariu al filmului, Calboreanu este „un artist unic, care seamănă, ca și Goethe, cu propria lui statuie”, maestrul identificându-se cu ultima jumătate de secol a istoriei teatrului nostru. În cele peste 300 de roluri, actorul a dovedit „noblețe, grandoare, simplitate”, însușiri evidențiate de autorul reperelor istoriografice, Valentin Silvestru. O fugară privire asupra grandioasei cariere a lui Calboreanu arată, în primul rând, aportul său la consolidarea prestigiului dramaturgiei naționale. El a lansat piese de rezistență ale dramaturgiei interbelice semnate de George Ciprian, Tudor Mușatescu, G. M. Zamfirescu, Victor Eftimiș, Lucian Blaga (*Avram Iancu*), Alexandru Kirilescu, Mihail Sorbul, Mircea Ștefănescu. Acest urmaș direct al lui Nottara se află de 50 de ani (în 1928 este numit societar al Teatrului Național din București) în plutonul de aur al actorilor români. A debutat, după propria-i mărturisire, în Vlaicu Vodă, la cererea lui Davila. A jucat, timp de cinci decenii, ca nimeni altul, dramaturgie istorică... Ștefan cel Mare, din drama lui Delavrancea, interpretat de Calboreanu, este deja un personaj de legendă, în istoria teatrului nostru. Sintem recunoscători realizatorilor pentru minutele de înaltă desfătare artistică — justificate prin magnifica scenă a încoronării din actul al III-lea al *Apusului de soare*, prin voievodala rostire a „Scrisorii a III-a”, apoi prin fragmentele de film din *Bădăranii* și *Străinul*, precum și prin momentele din fresca dramatică a lui Romain Rolland, *Robespierre*.

L-am văzut și l-am ascultat pe maestru în secvențe proaspăt filmate pentru emisiune. Este același Ștefan cel Mare al scenei românești, cum ne-am obișnuit să-l numim, bucurându-ne sufletele cu o tinerețe perpetuă a spiritului, care este hărăzită doar marilor dăruți. La mulți ani, maestre, pentru tot ce ați însemnat și, mai ales, însemnați în teatrul românesc — simbolul desăvârșirii actricești!

I. N.

Născut la 26 octombrie 1945, în satul Fedeleșeni, județul Iași. Absolvent al Facultății de fizică, Universitatea București, 1969. Din septembrie 1969, lucrează ca inginer la Combinatul de fibre sintetice din Săvinești.

Debutează la Televiziune, cu scenariul Iubirea mea cu zurgălăi (premiul II la Concursul de scenarii pentru teatrul TV, ediția 1972), transmis în 1973; apoi, tot la TV, i se transmit Scrisori apocrife și Dincolo de munte (premiul II, 1975).

Scenarii radiofonice: Trenul din zori, Magnolii pentru un măgar și Oameni la cumpănă de ani, la Radio-Iași; Cursa de Brașov și Dosarul cu sinziene, la Radio-București.

Piese de teatru: Valea Rîsului, reprezentată la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, 1974.

Proză: „Zaruri de cretă” (roman), Editura Junimea, 1976.

În lucru la Televiziune, scenariul Regăsirea (premiul II la concursul din 1976).

Nimic despre sinziene

piesă în trei acte
de

CONSTANTIN MUNTEANU

Acțiunea se petrece în zilele noastre, în România: actul I, într-o sîmbătă la prînz; actul al II-lea, în aceeași zi, seara; actul al III-lea, a două zi, dimineața. Decor unic: o încăpere.

Personajele:

COSTIN
VIRGINIA

ACTUL I

Nu trage, tovarășă!

O cameră mobilată modern, cu gust, luxos. Deși acoperită de perdele, fereastra lasă, totuși, să pătrundă în cameră lumina puternică a unei amiezi toride.

Costin stă cufundat într-un fotoliu, ținându-și picioarele pe un rucsac plin, cam prăfuit; e îmbrăcat într-o cămașă de nylon albă, curată, cu o eșarfă de mătase legată sub gulerul cămășii; pantaloni care au fost cîndva frumoși, dintr-un tergal rezistent; pantofi obișnuiți și un pulover de lînă, descheiat. Și-a acoperit obrazul, semn că vrea să se odihnească.

Intră Virginia, o femeie care a împlinit de cîtva timp treizeci de ani, dar e la fel de tînără și, desigur, va rămîne așa multă vreme: e tipul de femeie cu frumusețe

continuă, fără vîrstă. A intrat repede, plină de voie-bună, dar, găsindu-l pe Costin odihnindu-se, începe să umble ușor, căutînd în jur cu o privire ironică, nu lipsită de farmec. E îmbrăcată în pantaloni-pană, cu un pulover subțire și cu o scurtă de piele, ce se mulează frumos pe trupul ei cu forme pline; părul și l-a strîns într-o basma de mătase. Deși distrată, fiecare gest, fiecare mișcare o caracterizează ca pe o femeie sigură de sine, autoritară, puternică. S-a așezat la masă și fumează, răsfoind o revistă, dar ochii ei caută spre Costin, așteptînd, parcă, primul semn de viață din partea acestuia. Descoperind lângă fotoliu un mic magnetofon, îl ia și se așază din nou la masă, căutînd pe bandă un anume început. Găsind ceea ce căuta, își lasă scaunul pe spate, ascultînd înregistrarea.

VOCEA LUI COSTIN: Așa... Dragi tovarăși... Nu. De ce „dragi tovarăși”? Mai simplu: tovarăși! Nu, nu merge. Trebuie mai... să meargă la inima ascultătorului. Dragi ascultători! (*Se aude un ris de femeie. În tot acest timp, un zgomot de mașini pe o șosea.*) Nu, nu rideți, vă rog! (*Tușește și începe ca la o transmisiune de fotbal.*) Dragi ascultători! Știu că la această oră sînteți în fabrici ori pe ogoarele însozite; într-un cuvînt, la locul de muncă. Dar, căci există un dar...

VOCEA VIRGINIEI: ...un dar al naturii.

VOCEA LUI COSTIN: Exact! Un dar al naturii, precum această minunată voce. Ea aparține... Nu, n-ați ghicit; nu aparține vreunei interprete preferate, ci preafrumoasei șoferițe, în compania căreia mă aflu în această dimineață de vară. Relatarea mea n-ar valora nimic, dacă n-aș insista asupra frumuseții acestei doamne. Căci, înainte de toate, ea este o doamnă.

VOCEA VIRGINIEI: Nu o șoferiță?

VOCEA LUI COSTIN: O, desigur! O doamnă șoferiță. O doamnă, în sensul înalt al cuvîntului. Printre femei, ea reprezintă genul matern. Acesta-i cuvîntul! Genul matern! Nu te poți gîndi la ea fără să ți-o închipui ducînd de mînuță un copil. Ca să vă faceți o imagine despre prezența ei fizică, amintiți-vă doar de femeile din filmele lui Lelouch, Antonioni, Bardem și Fellini. (*Pauză.*) Dragi ascultători, emisiunea noastră continuă. O rog pe preafrumoasa mea interlocutoare să se prezinte. (*Pauză. Zgomotul șoselei.*) Mda... Vă rog să mă scuzați! Trebuia să mă prezint eu întîi: Costin.

VOCEA VIRGINIEI: Frumos nume.

VOCEA LUI COSTIN: Mulțumesc! Dumneavoastră...? Vă rog... Curaj!

VOCEA VIRGINIEI: Virginia.

VOCEA LUI COSTIN: Ați auzit și dumneavoastră: Virginia! Preafrumoasa șoferiță se numește Virginia. E îmbrăcată bărbătește, hainele acestea făcînd-o mai frumoasă, mai impunătoare. Are o scurtă de piele — ca orice om care se respectă —, iar părul și l-a strîns într-o basma de mătase. Poartă ochelari de soare, pe care, cu permisiunea dumneavoastră, i-i voi lua, ca să-i văd culoarea ochilor. (*Frînă. Pauză.*)

VOCEA VIRGINIEI: Poftim! Privește-mă fără ochelari. Cum îți par?

VOCEA LUI COSTIN (*puțin încurcat*): Minunată, desigur. Chiar dacă ai oprit mașina, eu tot nu-mi schimb părerea.

VOCEA VIRGINIEI: Vreau să conduc în liniște. Îți acord un minut ca să mă privești.

VOCEA LUI COSTIN: Un minut?! Unii pictori stau o viață-ntreagă în fața Giocondei. Vor să afle esența sublimului, să devină și ei nemuritori. Fii bună cu mine și acordă-mi măcar un minut și cîcei secunde. Îmi place să te privesc. Imens!...

VOCEA VIRGINIEI: Și mie mi-ar plăcea: să te plesnesc!

VOCEA LUI COSTIN: Cum?!

VOCEA VIRGINIEI: Așa cum ai auzit. Nu te obrăznieci prea mult. Și-acum, lasă-mă să conduc. (*Pauză scurtă.*) Stai, nu coborî. Nu fi... Pe-aici trec rar mașini. Astea, de trec, nu merg prea departe. (*Pornește. Pauză lungă.*) Ei, nici chiar așa. Nu mai spui nimic... tinere reporter?

VOCEA LUI COSTIN (*calmă*): Ce să spun?

VOCEA VIRGINIEI: Orice... (*Pauză.*) Unde mergi?

VOCEA LUI COSTIN: Încolo.

VOCEA VIRGINIEI: A! Încolo... Așteptî de mult la marginea șoselei?

VOCEA LUI COSTIN: Da, oarecum.

VOCEA VIRGINIEI (*tot mai ironică, mai sigură de sine*): Sînt o șoferiță bună, cred c-ai observat. După ce-am mai mers vreo jumătate de kilometru, m-am întors să te iau. (*Ride.*) Te vedeam în oglindă, cum elătinai din cap a... pagubă. Fii sincer: m-ai înjurat?

VOCEA LUI COSTIN: Nu... (*Pauză. Zgomotul de pe șosea.*) Unde lucrezi?

VOCEA VIRGINIEI: Eu?!

VOCEA LUI COSTIN: Da, tu. Ce te miri?

VOCEA VIRGINIEI (*ironie ascunsă*): Sînt șoferiță la o fermă.

VOCEA LUI COSTIN (*bine dispus*): La o fermă?! Excelent! Probabil, te pricepi și la oi, la capre... (*Ride.*) Mi-ar plăcea să... să vizitez o fermă.

VOCEA VIRGINIEI (*scurt*): Azi ai ocazia. Mergi la fermă cu mine. (*Frînă.*)

VOCEA LUI COSTIN: Ei, ce mai vrei? De ce-ai oprit?

VOCEA VIRGINIEI: Credeam că glumești; dar tu chiar înregistrezi discuția noastră...

VOCEA LUI COSTIN : Mă distrez și eu cum pot. Dar, dacă vrei tu... îl pot opri. De dragul tău...

(Aici, convorbirea se întrerupe. Banda continuă cu ultima parte a melodiei italiene „Casa albă” de Don Backy.

Virginia ascultă. Următoarea melodie e tot „Casa albă”. Abia spre sfârșit, își dă seama și rulează banda, căutînd altceva. Dar ceea ce ascultă sînt numai fragmente din aceeași melodie.)

COSTIN (calm, dezvelindu-și obrazul) : Pînă la capăt, banda are înregistrată aceeași melodie.

VIRGINIA : A, bună dimineța !

COSTIN (uitîndu-se la ceas) : E trecut de amiază.

VIRGINIA (cu aerul ei superior, dar, totodată, drăguță) : E un reproș ?

COSTIN : Tu ce crezi ? Sînt dispus să aștept o femeie cîteva minute, nu patru ore.

VIRGINIA : Și, totuși, m-ai așteptat.

COSTIN (deja iritat de bunătatea izvorită din atitudinea ei voit superioară) : M-am odihnit, nu te-am așteptat.

VIRGINIA (aproape gravă) : Dacă ridici tonul la mine, îți amintesc imediat...

COSTIN : Ce ?

VIRGINIA : Ești oaspetele meu... N-aș vrea...

COSTIN : Ba eu aș vrea. Să nu-mi mai vorbești cu atîta... răceală.

VIRGINIA : Răceală ? !

COSTIN : Da... Aproape cu aroganță. Crezi că o merit ?

VIRGINIA : Ei... mergi prea departe. (Suride.) Mă consideri mai rea decît sînt, stimate... Nici nu știu cu ce te ocupi. (Ride.) Mă îndoiesc că un reporter de la Radio are banda magnetofonului ocupată de una și aceeași melodie.

COSTIN : Poate mai sînt și altele, pe cealaltă parte.

VIRGINIA : Nu țin neapărat să le ascult. Nici nu cred c-aș avea timp.

COSTIN : Atunci... nu-mi rămîne decît să mă ridic și să-ți mulțumesc pentru masă. Nu vreau să te rețin.

VIRGINIA : Ai dorit să cumoști îndeaproape o fermă : vaci, oi, capre...

COSTIN : Da, dar prezentate de o șoferiță, nu de însăși... (Gest de mărire.)

VIRGINIA : Văd că nu te deranjează. (Suride.) Te-am urmărit cu coada ochiului, să-ți văd reacția cînd ți-ai dat seama că, de fapt, nu-s „preafrumoasa șoferiță”.

COSTIN : Sper că n-am leșinat.

VIRGINIA : A, nu. Ai dat dovadă de o mare stăpînire de sine. Te-ai încruntat puțin și-ai devenit grav.

COSTIN : Iar tu m-ai declarat tuturor nepotul tău. (În plimbarea lui, ajunge lângă Virginia. Gest de tandrețe.) Nu știam că am o unică așa fermecătoare.

VIRGINIA (reținîndu-i mîna, brusc) : Am spus că ești nepotul meu — fiul unui

frate — și te invit să te porți ca atare. (Îi lasă mîna, repezindu-l puțin.) Înțeles ?
COSTIN (cumpănește cîteva clipe situația) : Nu.

VIRGINIA : Atunci, am să-ți impun.

COSTIN : Ascultă, Virginia : nu sînt nepotul tău, ca să-ți spun tanti, și nici nu-s angajat la ferma asta, ca să-mi ordoni, de la înălțimea scaunului tău de director.

VIRGINIA (gravă) : Ascultă !...

COSTIN (calm, reținut) : Ușor. La ce bun, să țiți ? ! Pentru mine ești o cunoștință, și-atît. Poate... (Suride.) Desigur, și o gazdă deosebită. (Pauză.) Nu cred că asta îți dă drepturi nelimitate.

VIRGINIA : Dar, măcar, pot să știu cine ești ? (Ironică, puțin batjocoritoare.) Cu cine am deosebita onoare...

COSTIN : Sînt reporter. Ai ceva împotriva ?

VIRGINIA : Nu, deși...

COSTIN : Nu-ți pot prezenta nici o legitimație. Legitimația mea de ziarist e la Godot. Probabil că-l cunoști.

VIRGINIA : Nu.

COSTIN (la fel de ascuns) : Mă mir. O persoană ca tine... ar fi trebuit măcar să audă de el.

VIRGINIA (simplu) : Eu n-am auzit.

COSTIN : Firește. Nu face parte din agricultură.

VIRGINIA : Am impresia că...

COSTIN : Scuză-mă ! A fost o glumă. De fapt, Godot este...

VIRGINIA : Nu mă interesează. (Tandă.) Te cred pe cuvînt, că ești ziarist.

COSTIN : O, mulțumesc ! Totuși... Stai, să vezi... (Scoate o hîrtie.) O hîrtie mai veche. Măcar să fii sigură că am avut de-a face cu ziaristica.

VIRGINIA (citește delegația) : Ai făcut o anchetă în legătură cu fizicienii ?

COSTIN : Da. M-a interesat cum sînt priviți fizicienii în contextul cercetării științifice.

VIRGINIA : Și, ce-ai obținut ?

COSTIN : Personal, nimic. Nici măcar o strîngere de mînă.

VIRGINIA : Atunci ?

COSTIN : Am scris un articol. Nu ajunge ? Am arătat care e situația reală, cu date concrete. Ce altceva înseamnă o anchetă, dacă nu pătrunderea în miezul problemei ?

VIRGINIA : Să pui degetul pe rană...

COSTIN : Da. (Trist.) Numai că cei cu rana sar în sus.

VIRGINIA (ride) : O ! Mi se pare că... Ei, fii sincer. Nu-i așa c-ai avut necazuri ? Se mai întîmplă. De obicei, ziaristii tineri sînt plini de zel. Ba, chiar prea plini. Își închipuie că pot răsturna pămîntul.

COSTIN (calm, sigur) : Zelul acesta, de care tu faci atîta haz, e una dintre condițiile necesare progresului. (Apăsă.) Înainte, mereu înainte, nu merg decît curajoșii, puternicii, oamenii siguri de sine.

VIRGINIA : Ca tine ?

- COSTIN : Poate.
- VIRGINIA : Și, tu, cât de departe ai mers?
- COSTIN (*iritat de veșnicul ei aer superior, se așază în fotoliu și gîndește cu glas tare, ca într-un recital de poezie*) : Eu ? Dă-mi unitatea de măsură pentru drumul meu și-ți voi spune de-i mult sau puțin. Măsurînd cu metrul, distanța pînă la lună e mare... (*Apăsat.*) Cifra e mare, dar, măsurînd în unități astronomice, e puțin, cifra e mică. Or, pe tine, cifra te interesează, sînt sigur. De aceea, voi măsura în zecimi de milimetru, să-ți dau o cifră enormă ; tu să rămîi cu gura căscată, să-ți se vadă splendidul șirag de dinți, iar ochii să se holbeze a mirare — superbă poză a prostiei.
- VIRGINIA (*lovește cu palma, puternic, masa*) : E prea de tot ! Te poftesc să-ți vezi imediat de drum. (*Îi dă magnetofonul.*) Imediat ! Ai auzit ? (*A luat de pe bibliotecă o cravașă, cu care se lovește peste palmă.*)
- COSTIN : Crezi că e nevoie de cravașă ? Înțeleg și de vorbă bună.
- VIRGINIA : De cravașă am nevoie pentru cal, tinere, nu pentru dumneata.
- COSTIN : O ! Doamna are și cal... Ghicesc în dumneavoastră pe marea directoare de fermă, veșnic pe teren, umblînd pe jos ori pe cal, ca-n povești.
- VIRGINIA : Iar eu ghicesc în tine pe marele neisprăvit.
- COSTIN : Bine spus ! Marele neisprăvit. (*Apăsat.*) Am timp să mă isprăvesc. Dar, tu ? Cine ești ? Tu, cât de isprăvită ești ? (*Arată cravașa.*) Cravașa e pentru cal, nu și pentru mine. Eu nu pot fi dominat cu forța.
- VIRGINIA (*enervată*) : Ai de gînd să pleci odată ?
- COSTIN (*calm*) : Nu.
- VIRGINIA : Am să chem oamenii să te dea afară.
- COSTIN : Inutil. E sîmbătă după-amiază. Oamenii au plecat. Cei care au mai rămas sînt prea ocupați. (*Surîde.*) Și-apoi, să-ți dai afară din casă nepotul, e prea... Cred că ții, cât de puțin, la prestigiul tău. Ia loc, te rog !
- VIRGINIA : Ce vrei ? !
- COSTIN : Să stăm de vorbă.
- VIRGINIA : Am impresia că ești nebun.
- COSTIN : Desigur, dacă zici tu... Ia, totuși, loc.
- VIRGINIA : N-am timp. Probabil, și pe dumneata te așteaptă treburi. Ori, poate, amicul care să-ți aducă legitimația de ziarist.
- COSTIN (*surîde ironic*) : O, ce grijulie ești ! Te rog ! Stai. (*O așază pe un scaun.*) Așa. Stai cuminte, ca o fetiță din clasă întâi. Vreau să-ți spun că mi-am bătut joc de tine. Amicul ăla al meu, Godot, nu există. Există, în schimb, o piesă de teatru. Se cheamă *Așteptîndu-l pe Godot*. Punct. Informații suplimentare găsești în revistele de specialitate. (*Se uită la biblio-*
- tecă.*) Văd că și tu ai reviste... Așa... „Agricultura socialistă“... „Viața economică“... A, uite și ceva literatură... (*Scoate din raft cîteva cărți.*) Interesant, foarte interesant !
- VIRGINIA : Cu ce drept ? !
- COSTIN : Te rog ! Așa cultură, da ! (*Arată cîteva cărți.*) Virginia, cărțile astea !... Crede-mă, te rog ! Le caut de foarte mult timp ! Vrei să mi le împrumuți ? Te rog ! !
- VIRGINIA : Ți le dau de tot.
- COSTIN : De tot, sau de pomană ?
- VIRGINIA : Poftim ? !
- COSTIN : Nimic. (*Pauză scurtă.*) Mulțumesc ! Sincer, mulțumesc ! E un eveniment, să pui mîna pe o asemenea carte. Mai degrabă aș fi făcut rost de manuscrisele pierdute ale lui Omar Khayyam, decît de „Crima de la amiază“. (*Declamă.*) În tramvaie, autobuze, în pat sau la birou, citiți colecțiile „Aventura“, „Clepsi-dra“, „Enigma“, „Scorpion“, „Sfinx“ și altele asemenea. Da, da, iată o descoperire ! Cărțile polițiste — marea pasiune a femeilor intelectuale, mai ales dacă în rolul principal e vreun june-prim, pe placul atîtor milioane de femei corijente la dragoste. Ce spui, tovarășă directoare de fermă ? Nu-i așa că e un subiect cu care mergi la sigur ? Personajele sînt clare : negativii de o parte și pozitivii de cealaltă. Bum-bum ! Totul merge strună, mai ales dacă vorbim despre perioada de-acum treizeci-patruzeci de ani, clarificată istoric și ideologic. Scriem despre vremurile trecute și ne autointitulăm scriitori contemporani ! Punem în discuție marile probleme ale existenței cotidiene !
- VIRGINIA : Nu crezi c-ai sărit peste cal ?
- COSTIN : Zău ? ! Peste care cal ?
- VIRGINIA : Dacă nu pleci imediat... (*Pune mîna pe telefon.*) Cred că locul tău e... în altă parte. (*Începe să formeze un număr.*)
- COSTIN (*smulge telefonul din priză*) : Unde ? (*Se apropie de Virginia.*) Unde crezi că e locul meu ? (*O alintă, apoi degetele lui se răsfire în părul Virginiei, dîndu-i capul pe spate.*) Ce voiai să faci ? Să chemi autoritățile ? Ce le-ai fi spus ? Că nu te las în pace ? Păi cum să te las, cînd ești așa frumoasă ? ! O floare în mijlocul verii... Dacă nu te culeg eu, te va ofili timpul... Ce contur exact al buzelor !... Ce ochi mari, expresivi !... Ce i-ai fi spus celui venit să mă ridice ? Că-mi bat joc de femeile care nu au în bibliotecă decît cărți polițiste ? Ce-ai zice dacă te-aș săruta ? M-ai denunța ca răufăcător, nu ? Apoi, vei veni la mine, la vorbitor, și-mi vei aduce cărți de citit. Cărți polițiste. M-am uitat în programul de radio : ai încercuit doar orele de sîmbătă, cînd e serialul la televizor... Altceva, te mai interesează ? ? Ce privire

cruntă ai !... Și eu, care tocmai voiam să te sărut... Bine, înțeleg... Trebuie creată atmosfera... (*Îi dă drumul. Se apleacă spre rucsac.*) Am să-ți citesc ceva. Să creez atmosferă. Poate că ai ceva băutură prin casă... (*Scoate o carte.*) E... (*Rămâne cu mâna în aer, uimit. Virginia a scos din raftul de jos al bibliotecii o armă de vânătoare.*)

VIRGINIA (*apăsât*) : În genunchi !

COSTIN (*continuându-și ideea*) : E un volum de...

VIRGINIA : În genunchi !

COSTIN (*cumpănește o clipă situația, apoi surîde*) : Aici e adevărata literatură... Ar trebui s-o... („citești și tu“).

VIRGINIA : În genunchi, ți-am spus ! Ajunge, cât ți-ai bătut joc de mine !

COSTIN (*observă că nu-i de glumit*) : Virginia, cred că ți-ai cam ieșit din minți.

VIRGINIA : Tocmai. Asta îmi dă dreptul să te împușc. Auzi ? ! Te împușc ! Cere-ți iertare ! Iertare, pentru tot ce mi-ai spus. În genunchi.

COSTIN (*sigur pe sine, calm*) : În genunchi ? ! Nu... Genunchii mei se-nmoaie și capul mi se pleacă doar pe mormîntul mamei. (*Trist.*) Ea merită... (*Pauză.*) Poți să tragi. (*Ironie, amar.*) Dar să nu uii să le spui tuturor că, înainte de a mă împușca, m-ai auzit strigîndu-ți : „Nu trage, tovarășă !“ (*Se așază în fotoliu. Așteaptă un timp, apoi deschide cartea.*) Să-mi citesc ceva. E, într-adevăr, unică să mori împușcat citind. (*Răsfoiește cartea.*) Poate e-o să-ți placă... E un scriitor mare... M-am întîlnit cu el într-un anticariat. Mă aștepta acolo, pe raft... Era liniștit, mare ; în jurul lui, celelalte cărți păreau niște caiete de școlar. L-am răsfoit din curiozitate și... am rămas prieten. (*Observă că Virginia e de piatră, ținînd, cu amîndouă mîinile, arma la piept, într-o poziție de așteptare, de cumpănire.*) Prietenii... Cred că e un cuvînt potrivit. (*Lasă cartea pe masă și se apropie, surîzînd.*)

VIRGINIA (*rece*) : Găsești că-i de rîs ?

COSTIN (*drăguț*) : Nu. Găsesc că-ți șade bine. Ba, chiar foarte bine.

VIRGINIA (*abia stăpînindu-se*) : Nimeni... Nimeni nu s-a purtat așa cu mine...

COSTIN : E uimitor cum mînia te face și mai frumoasă !

VIRGINIA (*printre dinți, cu ură*) : Ar fi trebuit să te împușc ! Nimeni n-a...

COSTIN (*brusc, prinde arma cu mîna*) : Virginia ! (*Întreruptă din pornirea ei, Virginia îl privește, incremenită. Costin îi șoptește, apăsât.*) E tîrziu. Virginia : prea tîrziu, să mă împuști. Îți tremură mîinile.

VIRGINIA (*își ridică mîinile de pe armă, privindu-le. Se îngrozește*) : Nu-i adevărat ! ! Dă-mi arma !

COSTIN (*trece arma în cealaltă mîna, reținînd-o pe Virginia cu mîna liberă*) : Nu.

VIRGINIA : Minți ! Nu-mi tremură mîinile. Am să-ți dovedesc că...

COSTIN : Nu, Virginia. Jocul s-a terminat. (*Pauză.*)

VIRGINIA (*obosită*) : Vreau doar să-ți dovedesc că...

COSTIN : Nu... (*O împinge spre scaun.*) la loc. (*Amar.*) Ai să-mi dovedești altă dată... cînd ne-om întîlni din nou... (*Scoate cartușele din armă.*) Grozave ! Cu astea împuști un rinocer... darmită un neisprăvit, ca mine !... (*O observă, tăcut, cum se chinuie, cu mîna tremurîndă, să-și aprindă țigara. Virginia fumează un timp, în tăcere, ocolindu-l cu privirea ; el cîntărește în palmă cartușele. Continuînd, parcă, un gînd.*) Și, totuși, mă întreb de ce m-ai luat la fermă... apoi m-ai trimis aici să te aștept... Ba, i-ai spus bătrînei să-mi dea și mîncare. Mulțumesc ! De ce-ai făcut asta ?

VIRGINIA (*suris ironic*) : Închipuie-ți... Tu... cînd cunoști o femeie... frumoasă, care-ți place, nu simți nevoia s-o inviți la tine ? (*Îl privește lung, fix, oarecum triumfătoare.*)

COSTIN : Da, dar — fii sigură ! — în bibliotecă nu am o armă de vânătoare. (*Trîntește pe masă arma și cartușele, își ia cartea și pleacă spre rucsac.*)

VIRGINIA (*trist*) : Înțeleg ce vrei să spui și fără să faci atîta zgomot.

COSTIN : Seuză-mă ! Să nu pretinzi prea mult de la mine. Nu mi-a eliberat nimeni diplomă pentru cei șapte ani de-acasă.

VIRGINIA (*tristă, totuși cu farmec*) : Nicîmic. (*Cum Costin o privește, surprins, continuă, mai convingătoare.*) Așadar... putem discuta de la egal la egal.

COSTIN : O, ce favoare ! (*Băgînd cartea în rucsac.*) Auzi, amice : sînt tratat de la egal la egal. Ce zici ? S-o credem ? (*S-a ridicat, privind-o lung pe Virginia, căutînd, poate, un mod de a-și lua rămas bun.*)

VIRGINIA : Pleci ? (*Costin aprobă din cap, arătînd spre ușă. Tandră.*) Ei, tot în direcția aceea e și bucătăria. Am pregălit cafea. Tava e pe masă. (*Costin ezită.*) Te rog ! Chiar dacă orgoliul meu de gazdă e pus la îndoială. (*Costin aduce tava, o pune pe masă și vrea să se așeze.*) Nu vrei să torni ? (*Costin umple ceștile.*) O linguriță de zahăr.

COSTIN : Numai ? Ceașca e mare, lingurița e mică...

VIRGINIA : Nu-mi place dulce.

COSTIN : Mie, dimpotrivă.

VIRGINIA : Te rog... ! (*Costin își pune zahăr mai mult, îi pune și Virginiei ceașca cu cafea în față, apoi se așază în fotoliu. Virginia se oprește din fumat, ia ceașca, vrea să bea, dar, pentru că mîna îi tremură, reîncepe să fumeze. Crezînd că nu a fost observată, încearcă o discuție, pe un ton glumeț.*) Frumoasă, eșarfa

de la gîtul tău. Cine a plîns după ea ?

COSTIN : O... italiancă, la mare. Am tratat-o cu înghețată...

VIRGINIA : ...și cu vorbe frumoase...

COSTIN : Da, vorbe frumoase, într-o italiană aproximativă.

VIRGINIA : Unde ai fost ?

COSTIN : La Mamaia... așa, în treacăt.

VIRGINIA : Cred că-i grozav. Se vorbește atîta despre...

COSTIN : Da... Tu n-ai fost ?

VIRGINIA : Mai de mult. (Suride.) De aici e greu să pleci vara. Oi, capre, pămîntul... trebuie păzite, îngrijite... (Pauză.) Nu mă privi așa. N-am spus-o cu răutate. (Încearcă să ia ceașca, dar varsă din nou puțin, și renunță.) Pentru tine, poate că-i mai ușor să pleci vara...

COSTIN : Da.

VIRGINIA (scurt) : Unde lucrezi ?

COSTIN (nu se aștepta la întrebarea asta) : Poftim ? ! Aa... La... la un ziar... Sînt reporter. (Pauză.)

VIRGINIA : Mda... e o muncă interesantă.

COSTIN : Îmi place. Cunoște tot felul de oameni. (Se uită la armă și suride. Virginia ridică din umeri, încercînd să zîmbească.) E plăcut să stai de vorbă cu necunoscuți. Intrî în vorbă cu ei, îi ieși pe ocolite și afli tot ce te interesează. Evident, publici ce ți se cere, mă rog, articolul respectiv, dar, totodată, mai aduni ceva cunoștințe.

VIRGINIA : Serii literatură ?

COSTIN : Da, e marea mea pasiune : „fericirea chinuitoare a zilelor și a nopților”... (A terminat cafeaua. Pune ceașca pe masă.) Mulțumesc ! (Arată spre ceașca ei.) Tu nu bei ?

VIRGINIA : Să-mi termin țigara.

COSTIN : Ar fi cazul. Cred că nici n-ai mîncat, de dimineață. Înainte de a pleca la oraș. (Gest de tandrețe.)

VIRGINIA : Te-nșeli... (pauză) puștiule. Îmi place să mănînc ; mult și bine.

COSTIN (gest de tandrețe ; tratînd-o ca pe o fetiță, plecat mult spre ea) : Cît de mult ? Ca o veveriță ?

VIRGINIA (alintîndu-se) : Mult... Mai mult decît tine.

COSTIN : Zău ? !... Nu cred. (Rîde. Se duce la fereastră și privește afară, ridicînd puțin perdeaua.)

VIRGINIA : Îți place ? (Pune mîna pe ceașcă, dar renunță.)

COSTIN : Da... Mi-ar plăcea să... (Scurt.) Ce mi-ai fi spus, dacă veneam la tine în calitate de reporter ?

VIRGINIA : Puține. Foarte puține.

COSTIN : Adică ?

VIRGINIA : În fiecare an, ferma se întrece pe ea însăși.

COSTIN : O-o !

VIRGINIA : Ăsta e adevărul ; și, de ce să nu fiu mîndră de el ? ! (Ironică.) Oile se înmulțesc, caprele, de asemenea, vacile dau tot mai mult lapte... (Observă

privirea lui Costin, oprită asupra ceștii de cafea.) Te rog, pune ceașca pe tavă.

COSTIN : Nici nu te-ai atins de ea.

VIRGINIA : Ții neapărat s-o vezi goală ?

Poftim : o arunc.

COSTIN (ia ceașca) : Nu.

VIRGINIA (îi întinde pachetul de țigări) : Te rog !

COSTIN : Mulțumesc ! Nu fumez.

VIRGINIA : O, ce băiețel cuminte ! (Vrea să-și aprindă țigara, dar se oprește.)

COSTIN : Îmi dai voie ? (Aprinde un chibrit. Virginia nu face nici o mișcare ; privește doar flacăra apropiindu-se de degetele lui.) Îți închipui că-mi face plăcere să mă ard la degete ? (Stinge chibritul.)

VIRGINIA : Nu te-am rugat eu să-l aprinzi.

COSTIN : Credeam că-ți place să fie cineva amabil cu tine.

VIRGINIA : Amabil ? ! Da. (Ia țigara.) Te rog ! Fii amabil...

COSTIN (ia o țigară, îi dă cutia cu chibrituri) : Eu învăț să fumez, tu — să-ți aprinzi țigara. (Cu țigara în gură, Virginia îl privește lung, fix, rece. Pauză. Costin îi aprinde țigara, și-o aprinde și pe-a lui, apoi se așază.) N-am mai fumat... de mult, în orice caz. (Suride.) Nu, n-am să încep să tușesc. E ceva prea banal, prea uzat, în toată literatura, în toate filmele în care apar începători în d-ale fumatului. (Pauză. Arată spre cafea.) Pot să mai beau ? (Virginia aprobă, indiferentă.) Mă gîndesc că drumul e lung și-o să-mi prindă bine. (Bea în tăcere, fumează cîte puțin. Suride, încercînd iarăși să schimbe atmosfera.) După cum vezi, eu ficeam clipă de ședere aici mă îndatoriez tot mai mult față de tine : drumul cu mașina, mîncarea, țigara, cafeaua... (Pune ceașca pe masă.) Mă întreb la cît se ridică datoria.

VIRGINIA (rece) : La o singură întrebare : cum te-ai fi purtat cu mine dacă aș fi fost, într-adevăr, șoferiță ?

COSTIN : La fel, dacă (apăsă) tu ai fi fost aceeași.

VIRGINIA : Mulțumesc, mi-ajunge.

COSTIN : Numai că tu, ca șoferiță, ai fi fost alta.

VIRGINIA : Crezi ?

COSTIN : Sînt sigur. (Se așază lîngă rucsac, umblînd la magnetofon.)

VIRGINIA : Ce faci ?

COSTIN : Vreau să șterg înregistrarea făcută în mașină.

VIRGINIA : Nu ! Dă-mi mie banda. Ți-o cumpăr.

COSTIN : N-ai unde-o folosi. E un tip special de magnetofon.

VIRGINIA : Îți cumpăr și magnetofonul.

COSTIN : Nu-l vînd.

VIRGINIA : Plătesc. Oricît.

COSTIN (rîde) : Zău ? ! Mă faci să rîd. Parcă am fi doi copii. (Imitînd.) Eu îți

dau lanterna și praștia, tu îmi dai ursulețul de pluș și pistolul cu ventuză...

VIRGINIA (*aruncă pe masă câteva pachete de sute*): Ajunge?

COSTIN (*așază pachetele teanc*): Frumoase hîrtii. Așezate drept la margini, ca paginile unei cărți abia ieșite de sub tipar... (*Visător.*) Ar mai trebui copertile... apoi, să-ți imaginezi oamenii citind rodul minții tale... Pagină cu pagină.

VIRGINIA: Sînt pachete de bani, nu cărți.

COSTIN: Știu... Aș fi preferat să fie invers.

VIRGINIA: Filozofie șablon, scumpule. Cu un singur pachet, poți cumpăra pe puțin o mie de cărți.

COSTIN: Da, dar nu poți scrie nici măcar o singură pagină.

VIRGINIA: Te pomenești că detești banii?! Ai fi un caz unic.

COSTIN: Nu văd de ce i-aș iubi. Sînt ai tăi?

VIRGINIA (*cu un aer de superioritate*): Da. Ai mei.

COSTIN: Atunci... lasă-mă să te admir. Să observ cum arată un om fericit. (*Surîde amar, meditănd cu glas tare.*) E o prostie. Muncești o viață întreagă, îi visezi o viață întreagă, iar cînd îi ai, îți tremură mîinile. (*Încurcat.*) Emoția e prea mare, ori poate că nici nu mai există emoție; ești rece și-i privești cu indiferență. Depinde de om... (*Potrivind mai bine pachetele pe masă.*) Mulți... Destul de mulți...

VIRGINIA: Te simți intimidat?

COSTIN: Mda. Puțin nedumerit. Cam mult, pentru un singur buzunar.

VIRGINIA: Depinde de buzunar. (*Surîde.*) Oricum, nu i-am furat.

COSTIN: N-ai fi prima... Sînt atîtea modalități de a fura...

VIRGINIA: Da, dar mai sînt și recompense. Atunci cînd vacile dau mai mult lapte, oile se înmulțesc, caprele...

COSTIN (*lovește brusc pachetul de bani, apoi îndreaptă spre ea pumnul, în care ține strîns un teac de sute. Apăsător, printre dinți*): Ascultă!... (*Dă drumul banilor. Surîde, apoi, amar, oarecum împăciuitor.*) Femeile ca tine îi devorează pe bărbați acolo, în pat... nu-i torturează, cu aerul lor superior. (*Se grăbește să bage magnetofonul în rucsac. Sare imediat în sus.*) Ah!... Lua-te-ar...! (*Scoate din rucsac o stea albă, strălucitoare.*) Sigur! Steaua mea de șerif. O amintire de la un spectacol de succes de pe vremea studenției. (*I-o arată Virginiei.*) Îți place? Ți-o dăruiesc. (*I-o agață pe piept. Se retrage, sugîndu-și degetul înțepat. Batjocoritor.*) Minunat!

Îți stă minunat, scumpo! (*Ia arma de pe masă și i-o aruncă.*) Salut, șerifule! (*Cinic.*) Țasta-i tabloul tău: o stea de tablă, o armă descărcată și două mîini care tremură de nu pot aprinde o țigară. Iată cine vrea să mă devoreze! (*Îi dă și cravașa.*) Poftim și cravașa. Tabloul e complet. (*Rămîne descumpănit, cu mîna întinsă, ținînd cravașa, pe care Virginia i-o ia, cu mișcări sigure, calme. O privește fix, îngrozit de ceea ce-a făcut. Încearcă o scuză.*) Îmi pare rău... Sînt prea... ca să mai țin seama și de sentimente... (*Ridică din umeri, surîzînd amar.*) Oricui i se poate întîmpla să-i tremure mîinile... (*Scurt.*) Cred că-i mai bine să plec. Acum.

VIRGINIA (*îl oprește, întinzînd cravașa pe lîngă obrazul lui*): O clipă. Privește cravașa. Tremură? Răspunde. Acum îmi tremură mîna? Hai, te ascult. (*Pauză.*) Știi cum arată urma de cravașă? Pielea se umflă, iar sîngele năvălește sub ea. Probabil că doare. Îngrozitor.

COSTIN (*calm*): Dacă mă lovești, te sugrum.

VIRGINIA: Bine, n-am să te lovesc. Deși... (*surîde*) nu mi-ar plăcea să mă sugrumi puțin. (*Pufnește în rîs.*) Doar ăsta a fost gîndul meu inițial, nu? Ce spui? (*Îl lovește ușor cu cravașa peste obraz. Își lasă cravașa agățată de mîină, pune arma pe masă și-și ia din piept steaua, admirînd-o.*) Frumos lucrată! (*O pune pe masă. Aduce din bibliotecă o cutie.*) Eu mai am o stea... Tu să-mi spui pe care s-o opresc și pe care s-o arunc. (*Deschide cutia și o pune lîngă steaua lui Costin. Se întoarce la dulap și bagă în buzunar câteva cartușe de vînătoare. Costin se uită la cutia adusă de Virginia, rece, puțin încruntat.*) O cunoști? Tot un fel de stea de șerif. Mai pe românește, distincție pentru cei merituosi. (*Gravă.*) Distincție pentru cei mai buni dintre cei buni! (*Dulce.*) Scuză-mă că nu pot fi modestă!... Nu cred că e cazul. (*Îl mîngîie pe obraz; o pauză, în care palma ei rămîne pe obrazul lui, într-un gest sincer de afecțiune, apoi întinde mîna spre cele două distincții.*) Te hotărăști... și-mi spui pe care s-o port. Pînă atunci, am să-ți dezvălui gîndul meu inițial. (*Ia arma.*) Trebuie să-mi fac rondul de sîmbătă după-amiază. (*Surîde.*) Ca orice șerif. (*Pauză.*) Am spus la grajd să pregătească un cal și pentru tine, să-mi vezi ținutul. (*Ride. Îi arată arma.*) Iau și arma. Vreau să vînez, în cinstea ta, rațe sălbatice. (*Din ușă, întinzîndu-i mîna într-un gest pur, tandru, fermecător.*) Hai, nu vîi?

CORTINA

ACTUL al II-lea

Felis pardus, felis tigris

Citeva ore mai târziu, spre seară.

Camera e aceeași ; arma e pe masă. Intră Virginia, schiopătînd puțin. În urma ei, apare Costin, ducîndu-și puloverul pe umăr ; e liniștit, tăcut, gînditor. Virginia îl privește lung, îndoind mereu cravașa. Costin îi evită privirea.

VIRGINIA (*se așază, greoaie, în fotoliu*) :
Ciudat !... Taci de prea mult timp.

COSTIN : Ce-ai vrea să spun ?

VIRGINIA (*drăguță*) : Orice. Chiar și-o poveste. (*Se lasă, leneșă, pe spate.*) Ce oboseală plăcută !... Oboseală... liniște... Dacă îmi spui ceva, am să adorm așa, ca un călător venit de departe.

COSTIN (*la spatele ei, încearcă o atingere, un gest de alintare*) : Pentru cîte am de spus, ar trebui să-ți vorbesc mult...

VIRGINIA (*scurt, șoptit*) : Vorbește-mi... mult !...

COSTIN : Soarele frige ca-n deșert,
cînd, peste ținutul de soare,
caută hotarele
călărețul cu ochi îndurerați de lumină.
Oprește-te, cal,
să-ți odihnești călărețul ;
dă-i timp să se mire
și lasă-l s-admire...

(*Pauză.*)

Călărețul sînt eu,
sînt cel de-al doilea călăreț,
mă pierd cîte puțin
pe nemărginirea ținutului,
sub soarele orb de atîta lumină,
ce-ar vrea să mă topească
și aleargă odată cu mine în neștire.
Alergăm amîndoi, orbi,
purtați de-un cîntec de Orfeu
pe care nu-l aud nici eu,
nici soarele, nici calul plin de spume ;
urechile ni-s moartea
și mă-ntreb pe unde pătrunde cîntecul.

(*Cuprinde umerii Virginiei.*)

Cine ești tu, călărețule de lîngă mine ?

Tu ești primul călăreț,
marele călăreț,

eu nu te mai pot vedea
și n-am gură să te-ntreb
încotro mă duci.

Nemărginirea e a ta,

eu caut să ghicesc de unde vine
cîntecul tău de Orfeu,

dar nu-ți descopăr decît gura
pe care s-au oprit ochii soarelui
și rid demonic.

Dacă mai rostești o vorbă,
îmi voi ieși din minți, de sete,
și, orb cum sînt,
voi sorbi ochii soarelui,
să-ți pot privi cu mai multă lumină
măreția ce mi-ai dovedit-o.

(*Pauză. Virginia a rămas nemișcată. Costin se așază pe brațul fotoliului, încercînd un gest de tandrețe ; îi șoptește, cu dragoste.*) Orfeul meu din după-amiaza aceasta !...

VIRGINIA : Mulțumesc pentru versuri !

COSTIN : De mai rostești o vorbă,
îmi voi ieși din minți, de sete,
și, orb cum sînt...

(*S-a apropiat s-o sărute, dar s-a oprit în ultimul moment, rămînînd așa, un timp.*)

VIRGINIA (*iși revine prima și-și dă capul pe spate, să-l poată privi în ochi*) : Ai ochi frumoși... puștiule. (*Șoptește „puștiule”, cu un plus de farmec, ceea ce, evident, îi face plăcere în primul rînd ei.*)

COSTIN (*se retrage, ridicînd din umeri*) : O fi, dacă spui tu... (*replică la „puștiule” șerifule.*)

VIRGINIA (*constatînd, cu o urmă de regret*) : Îți ieși cam greu din minți, de sete... (*Pentru că, surprins, Costin s-a întors, privind-o cu același surîs amar, îi întinde cravașa, pe care o are agățată de mîină.*) Te rog, fii drăguț... (*Îi face semn s-o pună pe masă. Costin o pune și rămîne cu mîna pe armă, privind-o.*) Am avut ghinion azi.

COSTIN : Crezi ? De ce ?

VIRGINIA : Piciorul mă doare, tu nu m-ai lăsat să iau arma... De ce n-ai vrut să vînez ?

COSTIN : Nu știu. Probabil, pentru că nu-s decît un simplu drumeț... La ce bun atîta fast ? !

VIRGINIA : Acum ai să mănînci doar pește și... rață domestică.

COSTIN : Sînt musafirul tău. Nu am pretenții. (*Arată spre ușă.*) Aș vrea... să mă duc să-i ajut bătrînei să jumulească rața. Asta mi-ar aminti de...

VIRGINIA : Nu. Tanti Maria se supără cînd o ajută cineva la bucătărie.

COSTIN : Mda, dar mie mi-ar...

VIRGINIA : Te rog !... (*Stînjinită de acest început autoritar, își îndoaie glezna, vrînd să și-o cuprindă în palme.*) Mă doare. Am căleat strîmb la intrarea în casă. (*Simulînd o durere mai mare.*) Doamne, ce ghinion !

COSTIN (*se lasă în genunchi, la picioarele ei*) : Lasă-mă... (*Îi trage puțin glezna. Virginia tresare ușor.*) O, nu-i nimic, dacă nu ții de durere. (*Palmele îi alunecă de-a lungul piciorului, spre genunchi.*)

VIRGINIA : Glezna mă doare, nu tot piciorul. (*Suride.*) Dacă ții neapărat să afli cum e piciorul meu...

COSTIN : Mi-nchipui : suplu, elegant, ca o reclamă de ciorapi indeșirabili.

VIRGINIA : Mă întreb cum or fi descrise femeile din literatura ta : cu piciorul subțire ori, poate, plin ; cu mijloc de balerină... Ei, nu-mi spui ?

COSTIN (*s-a dus la fereastră și trage perdeaua*) : Se apropie seara.

VIRGINIA : Nu vrei să-mi spui ? Ceva despre literatura ta...

COSTIN : Mda... Am să-ți spun... (*Recital de poem în proză.*) După-amiezile de simbătă au avut întotdeauna un farmec deosebit, pentru mine. Mama tăia rațe, eu îi ajutam să le jumulească. Ori, poate, mă întorceam cu tata de la cîmp. (*Tot mai visător.*) Ogoarele erau departe, căruța cu boi urca încet la deal, eu aruncam cu pietre după popîndăii răsăriți la marginea unei găuri, în iarba de pe islaz. Atunci simțeam oboseala zilei, acum trăiesc nostalgia clipelor de oboseală. Mama mă punea să mătur șoseaua în fața casei, văruiam podul, văruiam țăruișii bătuți pe marginea șanțului și așteptam să se coacă plăcintele. Plăcinte mari, cu brînză multă !... Și, oricît de departe plecam, întotdeauna mă gîndeam cu patimă la întoarcere. De pe dealul dinspre oraș, se vede satul. Prima casă pe care o vedeam era a mea. O casă albă, albă !... Albă !... În fiecare lună, soarele lumina curtea într-un fel anume. În zilele de vară, curtea era albă, plină de soare, bătătorită de urmele căruței. Serile de simbătă erau liniștite. Tata stătea pe prispă și-mi arăta Luceafărul de seară, eu căscam gura la cer și întrebam ce-i aia Calea robilor. Ciințele fugea în grădină și lătra la vreo broască ieșită de sub gard. (*Revine la tonul normal.*) Asta e literatura mea. Nostalgii. Locuri comune...

VIRGINIA : Minunat !... (*Visătoare.*) Povestea unei case mari și-a unei livezi cu iarba înaltă...

COSTIN (*rece*) : În locul căreia azi crește grîul.

VIRGINIA (*îl privește lung*) : Costine, tu faci din asta o dramă ? ! (*Dojenitoare.*)

Dragul meu, nu vād de ce... ? !

COSTIN (*încet, sigur, oarecum cinic*) : Dar dacă-ți spun că iarba era moale ? Zilele de vară erau lungi, călduroase ; eu eram un tînar licean cu trăsături fine, aproape copilărești, așa cum descopăr în pozele ce mi-au rămas de-atunci... Dacă-ți spun că acolo, într-o zi, în plină amiază, o consăteancă m-a învățat un joc ? (*Pauză.*) Zilele erau lungi, calde, iarba culcată la pămînt își revenea greu... (*Suride.*) M-a pus să jur că n-o să spun nimănui, nici-o dată.

VIRGINIA : Îmi pare rău că ți-ai călecat jurămîntul.

COSTIN : Dezleagă-mă tu de el.

VIRGINIA : Am ceva comun cu ea ?

COSTIN : Da. Frumusețea.

VIRGINIA : O, ce favoare !

COSTIN : N-are rost să fii ironică. (*Trist.*)

Dacă vreau să mă gîndesc la ceva frumos, mi-o amintesc pe ea. (*Visător.*) Închipuie-ți o femeie subțire, cu o basma albă strîngîndu-i părul și cu o rochie de pînză mulîndu-i-se pe trup, alergînd prin iarba, ferind cu mîna crengile plecate ale pomilor ; ochi mari, de copil, radiînd de fericire, îmbrățișări pătimașe, de femeie !...

VIRGINIA (*după o pauză, cu sinceritate*) : Frumos !...

COSTIN : Poate, vulgar, nu ?

VIRGINIA : Nu... Fiecare tinerețe își are personalitatea ei. Chiar și începutul jocului... (*Amar.*) Un băiat tînar, drăguț, e chemat în brațele unei femei pline de feminitate ; o fată tînară, atrăgătoare, e aplecată de un bărbat prezentabil, care inspiră respect și... (*cu silă*) e obligată, cu brutalitate, să... (*Schimbă tonul.*) Crede-mă, sînt gata oricînd, cu plăcere, să-ți citesc cărțile.

COSTIN (*suride trist*) : Cărțile mele !... (*Admiră cutia de pe masă.*) Minunată stea ! Ce pot să spun mai mult decît că te admir ? (*Ia în palmă steaua de șerif.*) Asta e steaua mea. Steaua mea de șerif. O tinichea frumos lustruită. O amintire la care țin. Îți place ?

VIRGINIA : E frumoasă.

COSTIN : Dar eu îți plac ?

VIRGINIA : Ei, să mă mai gîndesc. Sper că nu vrei răspunsul imediat. (*Arată spre gleznă.*) Mi-a trecut. Ai mîini de aur. (*Se agață de brațul lui.*) Știi, sînt sigură că te invidiez.

COSTIN (*privind-o lung*) : Ochii tăi spun altceva.

VIRGINIA : Nu... Adică... Vreau să spun doar că te invidiez. Tu ai avut mult. O casă albă, albă !... Albă !... Zilele săptămîinii nu erau toate la fel ; existau simbetele, cu mirosul de pîine caldă... O curte în jurul casei, pomi, grădină... E mult, dragul meu, imens... Un motiv în plus să te întorci, cu gîndul, cît mai des, spre copilărie...

COSTIN : Mai ales dacă acolo te așteaptă un copil de cinci-șase ani, rămas singur

acasă, peste care vin percepatorii, să ia porcul și ce se mai găsește prin curte... Copilul țipă. Percepatorii îl îmbrîncesc. (*Durere și ură.*) Cade. Urlă de durere. Vecinii se uită printre scîndurile gardului, dar nimeni nu-i sare în ajutor!... Percepatorii își fac datoria, iau totul și pleacă. El, puștiul, rămîne acolo, în mijlocul ogrăzii, cu piciorul rupt, fără pic de vlagă... Și, asta, nu tare de mult. În 1952, cînd cotele erau mari, datoriile, de asemenea... (*Pauză.*) Ei bine, copilul acela n-a murit; a avut o mamă ca toate mamele din baladele românești; l-a purtat în brațe, pe la toți doctorii!... S-a făcut sănătos — mă rog, e un fel de a spune. Da, da, trăiește! (*Arată banii de pe masă.*) Nu te gîndi că ai eu ce-l ajuta acum. Acum, nu are nevoie. În '53 a intrat în clasa întâi, fără cărți. L-au fost de ajuns un creion și un caiet. A învățat pe *a*, pe *b*, pe *c* — tot alfabetul. Apoi a învățat matematică. Astăzi, încearcă să adune alfabetul în romane și în piese de teatru. Asta face: literatură. (*Mai cinic, apăsător.*) Vă place literatura lui, doamnă? (*Virginia îl privește, încruntată.*) Știu că nu vă place. El e un realist bătaios. Tinerii din generația lui scriu altfel: sug la țîța sensurilor abstracte ale cuvîntului. Și, din laptele inocenței, nasc drame... biblice.

VIRGINIA: Există drame de tot felul. Nu numai drama condiției materiale.

COSTIN: Mi-nchipui. (*Ironie supremă.*) Drama tinerelor fecioare. Fac pe martirele cînd se trezesc, cu capul greu de băutură, în patul unui bărbat. Nu m-aș mira să ridici aceste eșecuri ale vieții sexuale la rangul de dramă socială. (*Suride amar.*) Desigur... fiecare dintre noi își are trecutul lui, dramele lui. (*Cu furie abia stăpînită.*) Sîntem oameni. Gîndim, fiecare, cu propriul cap. (*Apăsător.*) Avem sau nu dreptul să ne amintim și să vorbim despre ceea ce am trăit?

VIRGINIA (*apropiată*): Nu, dragul meu Costin, te rog, nu mai continua. Vom sfîrși iarăși certîndu-ne. Și, nu vreau... Te rog!...

COSTIN (*drăguț*): N-o să ne certăm. Promit. Ești mulțumită?

VIRGINIA (*aprobă din priviri*): Îmhm. (*Gest de tandrețe.*)

COSTIN (*după o pauză lungă, se destinde și exclamă*): Virginia!... S-o ia dracul de literatură! Dau toată literatura mea în schimbul zîmbetului tău... (*Rîde sincer, fericit, încercînd gesturi de tandrețe, aproape pătimase.*) Zîmbetul tău, care te face atît de femeie...

VIRGINIA (*se alintă*): Nu mă pricep la vorbe frumoase, ca să-ți pot răspunde. În clipa asta, regret că nu sînt scriitoare.

COSTIN: Putem discuta de la egal la egal. Nici eu nu sînt scriitor. (*Atmosfera de destindere dispare. Costin se retrage, stringînd din umeri, cu un surîs amar,*

trist.) Nu, nu sînt scriitor. Nu am... stil. Trebuie să fii modern, să scrii ca marii maestri ai timpului; să ai stil. Eu nu-l am. Nu pot opera decît cu fapte concrete. Ceilalți, din generația mea, au stil. Pe cînd ei învățau stilul și manierele elegante, eu aprovizionam orașul cu carne de porc. În vacanțe, ei se îndopau cu literatură ultramodernă, eu mă speteam pe șantiere, cîte zece ore din zi; udam, noaptea, spațiile verzi pe litoral sau căram, în miezul zilei, pămînt cu roaba, la construcția superbilor vile de pe malul mării!... În timpul anului, învățam. Bine. Foarte bine! Să nu mă mai întorc vreodată în sat! Să nu mai cresc porci, să nu mai stau cîte paisprezece ore din zi pe ogor! (*Obosit.*) Să nu mai fiu la cheremul oricărui... ipocrit, care a simțit că-i mai bine să arunce sapa ori ciocanul și să ia sub braț o servietă... (*Istovît, se așază în fotoliu. Tăcerea se prelungește. Virginia iese. Costin dă drumul magnetofonului: melodia „Casa albă” e, pentru el, un calmant. Virginia intră, aducînd o farfurie. Ascultă, în liniște, lîngă ușă. Costin o observă și oprește magnetofonul.*)

VIRGINIA: Pește prăjit. Vrei?

COSTIN (*vine s-o îmbrățișeze, fericit*): Mi-nunat! (*Mîncînd.*)

VIRGINIA: Pentru seara asta, numai friptură de rață și pește. (*Drăguță.*) Mai vrei ceva?

COSTIN: Oare, nu-ți închipui? (*O alintă.*) Frumosul meu șerif!...

VIRGINIA (*arătînd cu privirea, prin fereastră, cîmpul*): Îmi inspectam ținutul... ca de obicei. Namai că mă însoțea, tăcut, un necunoscut. (*Tot mai visătoare.*) Lîngă iazuri a trebuit să descălecăm. Căii mergeau la pas, alături; noi, la fel, înaintea lor. Necunoscutul a făcut un gest. Un singur gest. Căii s-au oprit. Am simțit o palmă atingîndu-mi obrazul; apoi, cealaltă... M-a cuprins un fel de beție... Mi-am revenit și-am clătinat din cap, stîngenită de privirea senină și de zîmbetul larg al tînărului care îmi ținea obrazul între palme. (*Îl privește pătrunzător.*) Costine, vreau să știu... ai fost sincer?

COSTIN: Da...

VIRGINIA: Atunci... voi avea motive să invidiez pe oricine... ba chiar să fiu geloasă. (*Pauză.*)

COSTIN (*rezemat de pervazul ferestrei, a privit, un timp, aiurea, peste cîmp*): Apusul soarelui, peste un cîmp imens... Da... am și eu motive să te invidiez. Ești de mult aici?

VIRGINIA: De zece ani. (*Îi aduce o țigară, îi aprinde un chibrit.*) Te rog! Nu mă lăsa să-mi ard degetele. Hm!... Mă invidiezi și tu... Pentru ce?

COSTIN: Pentru priveliștea de la fereastră asta. Pentru că ești aici, lîngă pămînt. (*Suride, visător.*) Îmi imaginez aici, prin-

tre copaci, niște copii, jucându-se. Tu... lăsându-ți calul la grajd ori sărind de la volanul mașinii și venind în mijlocul lor. Să-l săruți întâi pe cel mai mic... Să fii nebună după ei... (Aprins.) În mijlocul lor, să fii numai femeie... numai mamă!...

VIRGINIA (într-o izbucnire de fericire): Costine, câți?

COSTIN: Mulți.

VIRGINIA: Ce să fie?

COSTIN: Și băieți, și fete. (O apropie de el, încet.) Fetele să semene cu tine...

VIRGINIA: ...iar băieții să aibă ochii tăi. (Pauză.)

COSTIN (îi dă drumul): E un lucru serios, Virginia.

VIRGINIA: Știu. (Fermecătoare.) Eu îmi doresc patru copii. Doi băieți și două fete.

COSTIN: Hm!... Da, tu poți spune asta, poți dori cu adevărat așa ceva...

VIRGINIA: Și tu nu poți? De ce?

COSTIN: E atât de greu de înțeles?

VIRGINIA: Nu. Copii înseamnă, întâi, o soție, o familie... înseamnă înțelegere între părinți...

COSTIN: Înseamnă, pe dracu'! Înseamnă, mai întâi, niște condiții.

VIRGINIA (ridicând și ea glasul): Eu ce spuneam? Înseamnă o viață sedentară, un loc unde să-i crești. (Apăsă.) Copiii nu pot fi crescuți în rucsac și plimbați cu autostopul. (Se oprește și schițează un zîmbet, ca și cum s-ar scuza pentru ceea ce a spus.)

COSTIN (rece, așezându-se în fotoliu): Continuă.

VIRGINIA: Mă rog, cu ce te-am supărat?

COSTIN: Cu nimic, vai de mine! Pur și simplu, îmi place să te ascult. Cum dai sfaturi.

VIRGINIA: Te previn că n-am chef de ceartă.

COSTIN: Nici eu. Pentru că sînt fericit. Am aflat că în rucsac nu se pot crește copii. Extraordinar! Și eu, care eram sigur că se poate. Ziceam că pe cel mic îl pui într-un buzunar al rucsacului, pe cel mijlociu, într-o despărțitură, iar pe cei doi mai mari, în cealaltă despărțitură. Le dai o gamelă în care să facă baie, iar pentru necesități îi trimiți la W.C.-ul public. Foarte comod și ieftin. Dacă mai și coși rucsacul, pe unde e rupt, ca să nu le spînzure picioarele în afară, poți spune, chiar, că le-ai oferit confort... îmbunătățit!

VIRGINIA (ridicîndu-i bărbia cu un deget; apropiată, convingătoare): Ce glume sînt astea, Costine?

COSTIN (rece): Contemporane.

VIRGINIA (după o pauză, drăguță): N-ai vrea s-o lăsăm baltă?

COSTIN: Veșnica poziție a omului mediu-cru: discuția ne depășește și atunci... o lăsăm baltă. De acord. Pentru că unul dintre noi doi se teme. Să nu greșescă.

VIRGINIA: Adică...?

COSTIN: Adică, tu și cu mine ar trebui să discutăm despre lucruri mai concrete. Ce-ai zice să discutăm despre cultura grîului?

VIRGINIA (il măsoară, un timp, cu privirea): Bine. (Se ridică și se duce spre bibliotecă.)

COSTIN: Arna e pe masă.

VIRGINIA: Ești cam prozaic. (Renunță la bibliotecă.) Eu nu obișnuiesc să mă repet. (La arma, dojenitoare.) Cînd mi-ai luat arma, puteai foarte bine s-o pui la locul ei, nu s-o arunci pe masă. (Pune arma și cartușele pe raft.)

COSTIN: Ai lăsat-o încărcată?

VIRGINIA: Ți-e teamă?

COSTIN: Poate. Ce-ai vrut să iei din bibliotecă?

VIRGINIA: O carte; să discutăm despre cultura grîului.

COSTIN: De ce te-ai oprit?

VIRGINIA: N-am chef să te văd explodînd. Aducîndu-ți cartea (de pe brațul fotoliului, se lasă în brațele lui), ți-aș fi spus: citește, documentează-te... (Rîde.) Tu ai fi sărit în sus.

COSTIN (prins în joc): Acum, dacă sar, închipuie-ți ce se întîmplă cu tine.

VIRGINIA: Nu-mi închipui. Știu ce vreau să se întîmple.

COSTIN (vrînd s-o ia în brațe): Unde să te duc?

VIRGINIA: În bucătărie, mai întâi; mi-e foame.

COSTIN: Și eu sînt comestibil.

VIRGINIA: Tu?! (Rîde.) Eu vreau să mănînc friptură de rață, pește prăjit... (Observă că e privită fix, cu răceală.) Ei! (Coboară din brațele lui.) De ce mă privești așa? Ce vrei să spui?

COSTIN: Știi ce ești tu, Virginia?

VIRGINIA (aproape furioasă): Poftim! Spune! Te asigur că n-o să sar în sus...

COSTIN: Ești o felis pardus. (Virginia se gîndește o clipă, apoi încruntarea ei dispare sub un zîmbet.) Da, da. Asta ești: o pisică uriașă. O panteră. Felis pardus.

VIRGINIA: O, iată un compliment care-mi place. (Tandă.) Ca și numele de șerif, dealtfel. Ție cum ai vrea să-ți spun? (Se gîndește o clipă.) Tigru. Felis tigris. Îți place?

COSTIN: Da. Deși nu sînt un tigru.

VIRGINIA: Dar ce crezi tu că ești?

COSTIN: Un cîine.

VIRGINIA (rîde): Cîine!... Canis familiaris. Facem parte din familii diferite, dragul meu. Canide și felide. Tu alergi prada pînă o istovești, eu o pîndesc și o atac prin surprindere. (Serioasă.) Asta ai vrut să spui, cu aceste denumiri?

COSTIN: Poate.

VIRGINIA (adună banii): Orice-ai fi vrut să spui, nu-mi pasă. (Fermecătoare.) Nu mai reușești să mă superi. (Pune banii în noptieră.)

COSTIN : Zău ? ! Și, dacă-ți spun că-mi ești dragă ?

VIRGINIA : Ooo !... (*Ride. Își privește îmbrăcămintea.*) Ai fi putut să-mi atragi atenția că e vremea să... să arăt a femeie. Mă duc să mă schimb.

COSTIN (*grav*) : Stai. Vreau să-ți spun ceva.

VIRGINIA : Ceva trist ? (*Pauză.*) Te ascult.

COSTIN : Crezi că o panteră ar admite pe teritoriul ei un... tigru ?

VIRGINIA (*drăguță*) : Da. Chiar și un... cîine. (*Pauză.*)

COSTIN (*de la fereastră*) : Peste puțin timp, soarele va apune ; tabloul e încântător.

VIRGINIA : Mda, probabil.

COSTIN : Tu nu obișnuiești să-l admiri ?

VIRGINIA (*amar*) : Cînd ? Timpul meu liber începe după ce el apune.

COSTIN (*scurt*) : Virginia, ce condiții i-ai pune unui bărbat care te-ar cere de nevastă ?

VIRGINIA : În primul rînd, să vină el aici, la fermă. Aici, în... pustietatea asta. (*Suride, cu o urmă de tristețe.*) Nu cred în viața conjugală întreținută prin... corespondență.

COSTIN : Și, dacă el e de acord să vină aici ?

VIRGINIA : Atunci... Trebuie mai întîi să știu cine e acel... Nu, zău ? ! (*Privindu-l lung.*) Costine... ?

COSTIN : Acel... sînt eu.

VIRGINIA (*izbucnește, surprinsă, fericită*) : Costine !...

COSTIN (*o prinde în brațe*) : Da, Virginia. Fetele sînt semene cu tine, băieții sînt aibă ochii mei...

VIRGINIA (*și mai fericită*) : Costine, ești un nebun ! Un mare, mare nebun !

COSTIN (*grav*) : Vorbesc serios, Virginia.

VIRGINIA : Te cred, dragul meu, te cred. Pantera s-a înțîlnit cu un tigru. Au vrut să se sfîșie, dar pantera a hotărît să fie mai felină în fața agresivității tigrului. (*Confidențial.*) S-a îndrăgostit de adversar.

COSTIN (*pe un ton glumeț*) : Nu uita că adversarul e un tigru.

VIRGINIA : Și, ce ? E tot o pisică. (*Plină de dorință.*) Și-nică ce pisică !... (*Simțindu-se strînsă mai cu putere, îi șoptește cu patimă.*) Pantera își dorește pui de tigru. (*Costin îi dă drumul, Virginia se retrage, frecîndu-și brațul. Suride.*) După cum vezi, nu m-am frînt. Nu-s chiar așa fragilă.

COSTIN : Îmi pare rău...

VIRGINIA : Te rog !... N-am spus că mi-a displicut... (*Se plimbă prin cameră, umplînd pauzele dintre fraze cu gesturi.*) *Felis pardus... felis tigris.* (*Brusc, arătînd pe fereastră.*) Superb !... Cîmpia scaldată într-o lumină de seară... Mi-aș dori acum să pot picta ; să pictez soarele de seară, la care te poți uita fără să te doară ochii. Ori, poate, să fiu scriitoare, să-i

pot descrie culoarea, nuanțele... Să fiu citită de public, așa, ca tine...

COSTIN : Eu nu sînt citit de public.

VIRGINIA (*surprinsă de răceala lui Costin*) : Cuuum ? !

COSTIN : Eu... nu sînt scriitor, Virginia.

VIRGINIA : Mi-ai mai spus ; nu ești unul modern, dar...

COSTIN : Nu sînt deloc ; n-am publicat nici un rînd.

VIRGINIA : Bine, dar... Zău. Lasă-mă să-mi revin. (*Vrea să-și aprindă o țigară.*) Iar îmi tremură mîinile. Așa cred.

COSTIN (*îi aprinde un chibrit*) : Te rog...

VIRGINIA (*își aprinde țigara*) : Mulțumesc ! (*Pauză.*) De fapt... (*Suride.*) Ești un mincinos, un mare mincinos ! Mi-ai arătat o delegație de la un ziar...

COSTIN : O încercare de colaborare.

VIRGINIA (*sic înseși*) : Ciudat ! Colaborator la un ziar, de la care nu obține nimic ; e în stare să-mi improvizeze un poem, dar nu a publicat nici un rînd. (*Lui.*) Și, totuși, trebuie să te ocupi cu ceva ! Cine ești ? ! De unde vii ? Te-am luat de la marginea drumului... (*Afectuoasă.*) Costine...

COSTIN (*apropiat*) : Cît de frumoasă știi să fii ! (*Poetic.*) În tine zac atîtea generații de femei lipsite de iubire !...

VIRGINIA : Iar tu aduci în ochii tăi albaștri, mari, o poezie dură, bărbătească... (*Întinde brațele, să-l înlănțuie.*) Cum de mai ești liber ? ! Dintre atîtea fete tinere, frumoase, nu s-a găsit nici una care să-ți lege sufletul de-al ei ? Să-ți lege inima de un copil, de o familie ? !...

COSTIN (*după o pauză, eliberîndu-se din brațele ei*) : Cînd ?

VIRGINIA : Cînd ? ! Cum, adică ?

COSTIN : Cînd să mă mai gîndesc la copii, la familie ?... Cît e ziua de lungă, trec printre oameni, merg alături de ei, îmi pun sufletul alături de sufletul lor, și abia aștept să vină seara, să fiu liber, să mă întorc în cămăruța mea... (*Visător.*) Acolo scot mașina de scris (*scoate din rucsac o mașină de scris portabilă*), o deschid, potrivesc hîrtia și degetele încep să fugă pe clape. (*Cu pasiune crescîndă.*) Atunci sînt Creatorul, sînt Mama ; simt cum se naște un copil. Copilul meu ! Uit de toate, pentru el ! Cu cine să mă mai căsătoresc, cînd sînt deja legat de mașina asta de scris ? !... Mașina asta... (*O aruncă peste umăr.*)

VIRGINIA : Costine !

COSTIN (*simplu*) : E o mașină de scris, nu o bombă atomică.. Deși, poate valora mai mult.

VIRGINIA : Dar... se poate strica. (*Se duce s-o ridice.*)

COSTIN : Păcat ! Am făcut economii, ca s-o cumpăr. I-am sacrificat zile întregi, pînă am ajuns să bat... repede ca gîndul. (*Întors spre Virginia, simplu, firesc.*) Te rog ! Fă-mi un serviciu. Arunc-o.

VIRGINIA : Costine, glumești ? !

COSTIN : Nu. Arunc-o pe fereastră. Poate, s-o găsi vreun copil s-o ia, să se joace. (*Înfuriindu-se.*) Eu m-am săturat de ea. M-am săturat, și o urăsc ! E ca o amantă care te devorează. Nu te vrea decât pentru ea. Să-i sacrifici ei totul ! Totul !! Totul !!! (*Își revine, privind-o pe Virginia ; normal, aproape șăgalnic.*) Ce faci ? N-o arunci ? O arunc eu. (*Virginia retrage.*) Nu mă privi așa. N-am înnebunit. Te asigur. Hai, n-o arunci ?

VIRGINIA : Costine, la ce bun s-o arunc ? Cel târziu peste o oră, ar veni paznicul să mi-o aducă. Și, ce să-i spun ? „O fi căzut, probabil, când am scuturat cearșaful ?“

COSTIN : Atunci, măcar, du-o de aici. Nu mai pot să stau cu ea în aceeași cameră. Mîine, cel târziu, s-o faci dispărută. Indiferent cum. (*Gest de tandrețe.*) Dacă îmi îngădui să rămân, fă-mi acest serviciu. (*Virginia iese cu mașina de scris. Costin se plimbă prin cameră. Ia în palmă steaua de șerif.*) Și tu nu ești decât o tinichea. (*Și-o pune în piept, imitînd un dialog.*) — „Salut, șerifule ! Cum o mai duci cu bătrînețea ?“ — „Prost. Steaua asta atîrnă greu. Și-s mereu singur...“ (*Se oprește în fața Virginiei, care a intrat.*) Șerifii sînt, de obicei, oameni singuri. Oameni stăpîni peste un ținut. (*Apăsă.*) Demni de steaua pe care au primit-o... Înțelegi ? (*Mai apăsă.*) Demni de steaua pe care au primit-o... (*Îi arată steaua de șerif.*) Pe asta, fii sigură că n-o mai aduce paznicul. (*O aruncă pe fereastră.*)

VIRGINIA : Nu... Ce-ai făcut ? !

COSTIN : Am aruncat-o. E de tablă. O tinichea. Ca și mine, dealtfel.

VIRGINIA (*drăguță, să oprească o nouă explozie*) : Ah, Costine, iar începi ? !

COSTIN : Nu, draga mea. Nu încep nimic. Sfîrșesc o dureroasă constatare.

VIRGINIA : Dureroasă constatare ! Dar nu mai vreau să aud nimic.

COSTIN : Ți-e teamă e-ai să afli valoarea mea adevărată ?

VIRGINIA (*scurt, cu furie*) : Nu ! (*Revenindu-și.*) Nu... Nici eu nu mai știu ce vreau. Dar, în nici un caz, nu mai vreau să ne sfîșiem. Ești... ești...

COSTIN : Cum sînt ?

VIRGINIA : Nu... nu știu... Dar mi-e teamă. Te simt feroce...

COSTIN : ...ca un tigru...

VIRGINIA : ...care nu știe decât să sfîșie.

COSTIN : Ești o panteră ; te poți apăra.

VIRGINIA : Dar nu vreau să ne sfîșiem ! (*Apropiată.*) Tu spuneai că... M-ai întrebat dacă o panteră ar admite pe teritoriul ei...

COSTIN : ...un biet tigru obosit...

VIRGINIA (*apropiată, fermecătoare*) : ...pe care pantera îl va învăța când și cît să-și arate colții.

COSTIN (*după o pauză, gîndind cu glas tare*) : „Cînd și cît să-și arate colții“. (*Tulburat.*) Nu, draga mea, n-o să-mi mai arăt colții. (*Amar.*) Ai mei s-au rupt.

VIRGINIA (*afectuoasă*) : Se poate trăi și fără colți.

COSTIN : Știu... (*Trist.*) Poți trăi și fără colți. Undeva, liniștit, apărat de o ființă mai în putere decât tine. Nu mai sînt în jurul tău dușmani, nu mai ai cu cine lupta... (*Pauză lungă.*) E greu să-ți explic, Virginia. Mă simt ca un foc aproape stins, din care se va alege doar cenușa. Iar cenușa e lucrul care se împrășteie cel mai ușor în vînt. (*Chinuit.*) Mi-e teamă, Virginia. Mi-e teamă de clipa bilanțului, cînd Eternitatea vine și te întrebă ce-ai făcut pentru ea. Ce-am să-i spun ? „Am fost un foc puternic, la care nimeni nu s-a putut încălzi. M-am agățat singur de o stea de tablă, dar n-am putut dovedi lumii că o merit.“ Și-atunci, Eternitatea mă va privi ca pe un om gol : n-am făcut nimic pentru ea. (*O cuprinde pe Virginia în brațe, cu dragoste.*) Și tu ești o particică din Eternitate.

VIRGINIA : Ce pot face pentru tine ?

COSTIN : Mult ! Poți repara totul. E de ajuns să mă primești aici...

VIRGINIA : Să avem micuțe pantere și pui micuți de tigru.

COSTIN : Da. Asta e lucrul cel mai firesc cu care te prezinți în ziua bilanțului. (*Visător.*) „Eternitate, pentru tine mi-am crescut și educat urmașii. Eu am fost un punct în drumul tău, dar ei, ori unii dintre urmașii lor, vor planta jaloane în nemărginirea ta. Mi-am făcut datoria de om. Voi trăi prin ei, așa cum, prin mine, trăiesc toți înaintașii mei.“

VIRGINIA (*în șoaptă*) : Minunat !...

COSTIN : Atunci, existența mea va fi justificată.

VIRGINIA : Numai a ta ?

COSTIN (*cîntărește în palmă decorația Virginiei*) : A ta este deja...

VIRGINIA : Și tu ai putea obține...

COSTIN : Cum ? ! Arătîndu-mi colții în fiecare pagină pe care o scriu ?

VIRGINIA : Poate că și mie mi-ar fi plăcut să fac altceva, dar am luptat să ajung utilă, am făcut ceea ce era nevoie, înțelegi ?

COSTIN : Literatura, arta, în general, e o a doua justiție ; o justiție despre și pentru oameni. Ce „utilitate“ mai mare aș putea căuta ?

VIRGINIA (*apropiată, sinceră*) : Ai avut necazuri, Costine ?

COSTIN : Necazuri ? ! Nu, vai de mine ! Acceptăm cu inima deschisă orice critică obiectivă ; ea la ședințe. Apoi, cu onestitate și sinceritate, recunoaștem : *mea culpa* ! Cîstît ! Tovărășește ! (*Schimbă tonul.*) Numai că, vezi tu, uneori ne mai ieșim din pepeni și scoatem arma din raft. Așa, să fie ! Pentru că cineva

a pus degetul pe rana noastră. (Pauză.)
VIRGINIA (să salveze situația): Culmea e
că nici nu-mi mai amintesc de ce-am
scos arma.

COSTIN: Din cauza culturii... Discutam des-
pre cultură; mai precis, despre literatură.

VIRGINIA (fermecătoare): A! Cărțile poli-
tiste... Dragul meu, după o zi de muncă
intensă, închipuie-ți că nu mai am nici
un chef să-l citesc pe Kafka sau pe
Dostoievski. (Se apropie.) Asta nu-nseam-
nă că tu n-ai să poți citi pe cine vrei,
aici, în casa asta. Luni te trimit la oraș,
cu un camion, să-ți aduci cărți; cite
vrei! Mie o să-mi ajungă dacă citesc
ce-ai scris tu.

COSTIN: N-am să mai scriu, Virginia. Sînt
un caz fericit: m-am vindecat de această
boală incurabilă. (Încurajează printr-un
gest apropierea ei.) Virginia... Privindu-te,
mă cuprinde o beție ciudată, și nu-mi
doresc decît să învăț agronomie, să pot
fi util aici, să ajung mîna ta dreaptă.
În timpul liber, voi citi povești, să am
ce spune în nopțile lungi, de iarnă, co-
piilor noștri. Vom deschide aparatul de
radio, ca să aflăm starea vremii, iar la
televizor vom sta doar în timpul seria-
lului de simbătă seara. Vom bea vin
negru, vom mînea tot ce are mai bun
pămîntul, și amîndoi... „Vom fi voioși și
teferi / Vom pierde dorul de părinți /
Și visul de luceferi”.

VIRGINIA (rupindu-se din îmbrățișarea lui):
De ce, eu atîta ură?

COSTIN: Pentru că am iubit-o prea mult.

VIRGINIA: Și-acum?

COSTIN: O urăsc. Urăsc literatura!! Ce-a
făcut din mine?! Un drumeț cu un ruc-
sac cît un munte, în spate, asta a făcut!
Pentru cine să mai scriu?! Pentru cine,
draga mea?! Pentru tine?! Tu citești
cărți politiste. Atunci?! Poate, pentru
vreun dobitoc, care, recunoscîndu-se în
cele scrise de mine, mă va aștepta la
cotitură, să-mi dea la cap. Pentru prie-
teni?! Prietenii se vor lepăda de mine,
cînd vor vedea că i-am deranjat pe șefii
lor, pe cei mai puternici decît ei. (Ride.)
Mai puternici! Ce timpenie! Mai puter-
nici, pentru că ăla-i angajat-șef, iar ei,
zece-douăzeci, sînt doar angajați... (Calm,
apăsător.) Pentru cine să mai scriu?! Sea-
ră de seară, de ce să mă mai îndop eu
cafele?! Să fiu treaz?!, să judec limpe-
de?!... Iar la culcare... să fiu istovit,
să-mi simt inima ca un ogar hăituit, să
mă întreb cu groază: oare nu se opreș-
te?! acum, după bătaia asta, nu se
oprește să se odihnească?!... Să mă simt
gol, epuizat... Lumea să se învîrtă în
jurul meu... Și-atunci, să iau două-trei
pastile, să anulez efectul cafelei, să-mi
restabilesc ritmul normal al inimii (furie
crescîndă), să ies din starea de depresiune
psihică, să nu mă mai gîndesc cu groază

la orice fleac!, să nu mă mai bage în
boală orice mic zgomot!, orice pocnitură
a parchetului sau a mesei!! Pentru ce toa-
te astea, Virginia, pentru ce? Cînd pot trăi
liniștit?! Ce?! E-o crimă să trăiesc li-
niștit?! Nu. E un mod de viață. „Sărut
mîna“-n dreapta, „sărut mîna“-n stînga;
și, după fiecare „sărut mîna“, voi avea
grijă să-mi șterg buzele de mizeria mîi-
nilor sărutate. (Brusc.) Te rog! Nu în-
cerca să mă întrerupi!! Știu că nu ești
de acord cu ceea ce-ți spun. Știu, Vir-
ginia, știu! Dar eu îți vorbesc acum de
pe poziția omului pășit. Eu vin din mij-
locul unei realități pe care n-ai să pre-
tinzi că o cunoști mai bine tu, care stai
aici, în mijlocul cîmpului. Cum, la fel
de bine, nu o cunosc nici tovarășii redac-
tori din birourile nu știu cărei edituri sau
reviste. „Vai! — se mirau ei — acest
animal nu există.“ (Pauză.) Iar eu, ca
autor, ce mai puteam face? Nimic. Sau,
în cel mai optimist caz, s-o iau de la
capăt. (Brusc.) Pentru ce?! Pentru că,
în momentul reușitei, să mi se dea la
cap?! Nu, draga mea; după atîția ani
de muncă mai mult decît istovitoare, am
ajuns la concluzia că literatura e o
proastă afacere. Da, da, proastă afacere!
Și, dacă, totuși, reușești, atunci se ade-
verește vorba lui Hemingway: „Cîștigă-
torul nu ia nimic“. Ba, mai mult: cîști-
gătorul primește șuturi! (Schimbă tonul.)
Așa că, stau și mă-ntreb, eu, omul: de
ce atîta îndîrjire, cînd viața asta, a noa-
stră, e groaznic de scurtă?! De ce să nu
stau eu aici, într-o casă mare, să mînînc
bine, să am copii, să ies la vînațoare, să
mă bucur de viață?!... Să-mi fac sfintele
opt ore de lucru, după care... După care,
vom stabili noi doi ce se poate face.

VIRGINIA (retrăgîndu-se): Ce s-a întîmplat
cu tine, Costine?

COSTIN (apropiîndu-se): Am găsit, cu greu,
drumul spre echilibru; abia acum, cînd,
la celălalt capăt al balansoarului, stai tu,
Virginia, femeia-șerif. (O cuprinde în
brațe.) De acord? (Virginia îl privește
lung.) Gata, Virginia. Să echilibram ba-
lansoarul vieții noastre. Depinde numai
și numai de noi să fim fericiți, împreună!
Să dorim și să avem micuții pui de
panteră și de tigru... (O apropie, săru-
tînd-o.) Îți promit... cea mai frumoasă
viață în doi!... Privește-mă... N-am ră-
mas decît bărbat, om obișnuit. Nu mai
știu să scriu; nici versuri, nici proză,
nici teatru! Am aruncat din mine tot
ce mă reținea să fiu un om fără com-
plexe, plin numai de viață. La dracu',
literatura! Vreau viața mea, te vreau pe
tine! (Îi cuprinde obrazul între palme.)
Nu te bucuri?

VIRGINIA: Ba da...

COSTIN (o ia în brațe): Clipa fericirii su-
preme! Atunci cînd omul e regele vieții
sale. Cînd mirele și-a luat mireasa în

brațe și au intrat amîndoi într-un univers numai al lor : camera nupțială.

VIRGINIA (prinsă de gitul lui) : Arăt eu a mireasă ?

COSTIN : Nu... prea. Dar cînd hainele tale vor începe să zboare prin cameră... (O lasă din brațe.) Noaptea trecută am dormit în gara unui orașel... Aș fi dat un sfert din viață pentru un pat.

VIRGINIA (pregătind patul, drăguță) : Numai pentru un pat ?

COSTIN (surîde) : Mda... (Din mișcarea lui prin cameră, se oprește într-un gest de așteptare încordată.)

VIRGINIA : Nu am căutat niciodată să-mi închipui cum ar trebui să arate un pat... al celei mai frumoase nopți. (Îl observă.) Ei ! Ce s-a întîmplat ?

COSTIN : Stomacul...

VIRGINIA : Stomacul ? Dumnezeuule !... Ce-i cu tine ?

COSTIN : Nimic, Virginia, nimic. Nu e prima oară.

VIRGINIA : Vreau calmant, ceva...

COSTIN : Poate ai ceva de băut ; tare, și să nu fie dulce.

VIRGINIA : Am rom, pentru ceai.

(Costin face un gest afirmativ. Virginia aduce din bucătărie sticla.)

COSTIN : Toarnă-mi mult... Simt durerea în mine și parcă aș vrea să-mi deschid stomacul, s-o iau în mînă.

(Bea o ceașcă de cafea plină cu rom. Face semn să i se mai toarne. Virginia mai toarnă, privindu-l, surprinsă, cum bea.)

VIRGINIA : Să nu-ți fie mai rău... (Așterne patul.) Poate că e mai bine să te întinzi.

COSTIN (după o pauză, începînd să se destîndă ; cu un zîmbet forțat) : Cred... cred că-am oprit durerea... (Surîde.) Grozavă senzație ! Simt că mă arde. Ca un fier roșu pus pe rană. (Pauză. Se mișcă puțin. Normal.) Vezi ? A trecut. Acum nu mai simt decît focul...

VIRGINIA (răsufîind, liniștită) : O, bine că ți-a trecut ! (Se așază pe un scaun, istovită.) Doamne, ce spaimă ! Arătai îngrozitor. Ți se încheștase fața într-o expresie de durere...

COSTIN : Gata. Virginia ; mă simt bine. (Îmbrățișînd-o.) Frumosul meu doctor !

VIRGINIA : Un pahar, și-ți trece... Hm !... Acum ești doar amorțit... (Arată sticla.) E ultima oară cînd te atingi de ea ; ai să te tratezi cum trebuie, cu medicamente, nu cu băutură...

COSTIN : La băutură pot renunța... nu și la tine. (O apropie mai mult.)

VIRGINIA (șovăind) : Masa... e aproape gata.

COSTIN (o reține mult, apropiată de el, într-o încheștare plină de dorință. Îi șoptește, cu dragoste) : Renunțăm la ea.

VIRGINIA (aprobindu-l) : Să-i spun bătrînei să plece. (Se desprinde încet din brațele lui, își ia capotul și iese.)

COSTIN (e tot mai leneș în mișcări, cuprins de beția romului și, mai ales, de aceea a fericirii. Mișcările lui sînt încete, cu pauze lungi, de gîndire) : Virginia !... Poate c-aș fi avut numai succes, nu și necazuri, dacă aș fi scris doar despre dragoste... Iubire cu miros de sinziene... Hm !... Iubire... (Grav.) Da, iubire. Acum, la vîrsta mea, se poate vorbi cu adevărat despre dragoste... De ce n-am sacrificat puțin timp și pentru un personaj ca ea ? Numai pentru așa ceva. Fără alte chestii. Un foc pătimaș... o femeie frumoasă... Nu... Prostii ! Acum n-am să mai scriu... O am pe ea. Vor veni copiii... Mulți !... Voi trăi o literatură frumoasă, pură !... Numai iubire. Iubire cu miros de sinziene — piesa mea de debut... (Citează.) „Piesa aceasta face cît o victorie ; o victorie în bătălia pentru actualitate și autenticitate...”Autorul își face o spectaculoasă intrare în literatura noastră dramatică actuală“. Cine-o fi autorul ?! Eu ?! Nu... Nu mai am nimic comun cu el, decît numele. Iubire cu miros de sinziene — și atmosfera de uzină. Nu mai vreau să aud. Am uitat să scriu. La ce bun... ?! Dialoguri, fraze... versuri... Nu mai știu nimic. (Cu mîna între stomac și piept.) Simt doar aici... Focul ! Acea imensă flacără interioară... eu nu... n-o mai simt în inimă... Acum e o durere fizică. Dar atunci... cînd nu era zi fără să scriu un rînd... atunci ar fi trebuit să fac un compromis cu mine însumi... Să renunț la tot ce-ar fi putut zgîria urechile unora și să scriu numai despre dragoste. O patimă imensă... un foc uriaș, în care se consumă cei doi parteneri, se cred epuizați și renasc, de fiecare dată, din propria lor cenușă, cu mai multă sete de viață... cu mai multă dragoste... Acum... cartea asta se va scrie de la sine. Eu am uitat să scriu literatură ; învăț să dau viață romanului pe care nu l-am scris. (Efectul romului pare mai evident, deși în realitate e dublat de zbuciumul interior.) Adio, personajele mele ! Oameni revoltați, capabili de luptă pînă în pînzele albe. Eu v-am părăsit. (Cu durere crescîndă.) Voi învăța cînd și cît să-mi arăt colții. Mă cufund în viața... banală, viața de toate zilele. (Îndreptîndu-se spre pat, își aruncă pantofii și-și scoate eșarfa de la gît.) Iar cînd voi ajunge blazat de-a binelea, voi rîde — ha-ha-ha ! — că am putut scrie vreo dată literatură. Ba am luat și un premiu... Apoi, am primit șuturi ; mi-au dat cu sinzienele peste ochi... Nu... Asta a fost de mult... Acum... aici... am uitat să scriu. Ha-ha-ha ! (Ajuns lângă pat, rămîne mult timp îngîndurat, ros de aceeași durere. Răpus, lasă să-i scape, ca o

exclamație șoptită, gândul ce-l frământă.)
 Ah ! foc ce mă mistui și mă arzi,
 Din mijlocul ființei mele către margini!...
 (Pauză. Se elatină, amețit. Cu glas scăzut, apăsător.)
 Nu-i adevărat !
 Minciună !
 Tu, Prometeu, nu ai fost hoț.
 Nu din înalturi ai furat făclia.
 (Rar, scandat.)
 Te-a ars un foc interior și te topeai ca mine,
 Durere ce-ai fi vrut s-o porți în mână.
 Ai smuls cu patimă o flacără din tine

Și-ai alergat să dăruie tuturor lumină.
 Nu, Prometeu, tu n-ai fost hoț...
 (Pauză. Se pleacă spre pat.) O, cum de nu mă mai țin picioarele ?! (În timp ce se întinde pe pat.) Ar trebui să-mi notez undeva versurile astea. Ori, măcar, ideea. Să n-o uit, până mâine. (Aproape adormit, încearcă să mai rețină ceva, recapitulând, rar.)
 Nu, Prometeu, tu n-ai fost hoț...
 Te-a ars un foc interior și te topeai ca mine...
 Durere... ce-ai fi vrut... s-o porți în mână...
 (Adormit.)

CORTINA

ACTUL al III-lea

Tron și cătușe

A doua zi dimineață. Un început de zi cu mult soare și multă liniște ; o atmosferă odihnitoare, așa cum sînt, de obicei, diminețile de duminică, vara, la țară.

Toate lucrurile, aranjate cu grijă : perdelele mai groase, desfăcute, ca lumina să pătrundă din plin, dar nu puternic, prin perdeaua subțire, și, mai ales, patul mare, dublu, cu lenjeria frumos așternută, dau camerei un aspect elegant.

Virginia, aproape de nerecunoscut, îmbrăcată într-un capot de mătase, cu părul prins într-o panglică și lăsat liber pe spate, stă întinsă pe pat, rezemată de pernă ; termină de citit ultimele pagini bătute la mașină, pe care le așază peste altele, pe noptieră. Urmează clipe în care e încă sub impresia celor citite ; apoi se destinde. E fericită. Se rostogolește de-a curmezișul patului, care, deși dublu, se pare că nu-i ajunge. Rămîne cu brațele desfăcute, cu ochii închiși, aproape adormită. Caută cu mîna, lîngă pat, magnetofonul lui Costin, și-i dă drumul. Se aude melodia „Portofino“.

Costin, obosit, îmbrăcat ca în ajun, a intrat și a rămas lîngă ușă. Are impresia că totul e de nerecunoscut și, în surprinderea lui, ochii, cu sprîncenele încruntate de mirare, i se umplu de imaginea femeii. Neclintirea lui ar fi deplină dacă mîna lui dreaptă nu și-ar agita degetele, învîrtind între ele steaua de șerif.

Melodia se termină ; după o pauză de cîteva secunde, începe din nou.

Steaua de șerif îi scapă din mîna ; se apleacă, o ia și și-o agață de pulover, la piept, pe dedesubt.

VIRGINIA (a tresărit la auzul zgomotului și a ridicat capul. Așteaptă un timp, apoi oprește magnetofonul. Observînd încurcătura lui Costin, radiază de fericire) : Ei ! Am impresia că nu mă recunoști.

COSTIN (se destinde într-un zîmbet larg. Vine lîngă pat și-o sărută pe colțul gurii) : Bună dimineață !

VIRGINIA (prinzîndu-l de mîna, ca să-l așeze pe marginea patului) : Numai atît ai să-mi spui ?

COSTIN (fermecător, abia reușind să-și dovedească zădărniciile prin care a trecut) :

Doar atît, draga mea. Restul nu se poate spune ; se simte.

VIRGINIA : O-o !

COSTIN : Uite-te și tu : se simte peste tot atmosfera calmă a dimineților de duminică. (Visător.) Acele dimineți cînd poți lenevi în pat pînă tîrziu, uitîndu-te cu ochii doar pe jumătate deschiși la fereastra plină de soare.

VIRGINIA : Grozav ! Știi... senzația asta am avut-o și eu, azi... Ba nu... pot spune că am descoperit-o azi...

COSTIN : Eu o cunosc de mult... de cînd mă știu. Diminețile acelea de duminică,

de-acasă... Nu se mai auzeau nici căruțe pe drum, nici zgomot de unelte, nu mai intra nici mama, dis-de-dimineață, să-mi spună, înainte de a pleca la cîmp, ce am de făcut acasă, peste zi. Era liniște. Chiar și tata vorbea mai încet. Ori, pur și simplu, stătea pe prispă și citea ziarul. (*O alintă.*) Iar eu leneveam cu capul sub pilapurnă și visam la zîne frumoase și la oameni răi cu care să-mi măsoar puterile.

VIRGINIA : Erai rău, de mic.

COSTIN : Nu. Atunci eram numai visător.

VIRGINIA : Și visai, o întreagă dimineață de duminică, lăsat în pace de toți...

COSTIN : O, nu ! (*Înviorează atmosfera cu noul său ton.*) Cam pe la ora asta, venea mama, grăbită ca întotdeauna. (*O scutură de mîină.*) „Hai, scoală, să fac curățenie. Îmbracă-te, să mergi la biserică. Preotul a început deja slujba. E păcat să dormi.” (*Interpretează totul cu o veselie molipsitoare.*) Iar eu... săream din pat și fugeam în camera cealaltă... (*se apropie de ea și-i șoptește*) să mă culc din nou. (*Izbucnesc amîndoi în rîs.*)

VIRGINIA : De atunci a trecut o veșnicie.

COSTIN : Crezi ?

VIRGINIA : Sînt sigură. (*Încercînd să fie răutăcioasă.*) Atunci, leneveai în pat pînă la amiază, acum fugi de-acasă înainte de a se face ziuă.

COSTIN : Oo ! A venit și clipa unei adevărate scene de familie : soția, gata de scandal, cere socoteală soțului pentru orele lipsite de acasă. (*O alintă.*) Scumpa mea, mă crezi tu în stare să te înșel ? Jur pe... !

VIRGINIA (*rîde*) : Ești un norocos. Dacă veneai cu un ceas mai devreme, vedeai tu cum arată o soție supărată.

COSTIN : Știu. (*Mimînd.*) Ai fi pus o mîină în șold și mi-ai fi aruncat priviri tăioase. „Bine, măi bărbate, te înțeleg că ai adormit aseară îmbrăcat, după ce te-ai umflat cu rom, lua-o-ar așa și pe dincolo de băutură (*mieros, plecîndu-se spre ea*), dar de ce, mă, frumușelule, mi te scoli cu noaptea-n cap și-o ștergi de-acasă ?!” (*Între timp, o ia în brațe și se rotește cu ea prin cameră.*)

VIRGINIA (*rîde, apoi*) : Au, lasă-mă...

COSTIN (*o aduce în brațe și-o ține deasupra patului*) : Să-ți dau drumul ?

VIRGINIA (*agățată de gîtul lui*) : Nu !

COSTIN (*o așază pe pat*) : Ei, cam așa ar fi fost acum o oră. Între timp, însă, văd, te-ai schimbat...

VIRGINIA : Am descoperit că duci cu tine mici comori.

COSTIN : Zău ?!

VIRGINIA : Înhm. Uite (*ar vrea să arate colile de pe noptieră, dar se oprește, indicînd magnetofonul*), melodia asta... Am descoperit-o acum o oră, pe cealaltă parte a benzii. O știam de mult, dar, ascultînd-o azi, m-am simțit undeva, lângă un colț de mare, cuprinsă de un fior ciudat,

ca atunci, în adolescență, cînd te îndrăgostești prima oară. O ascultam și eram fericită ; dar nu de ajuns ; mai așteptam ceva. Cînd te-am văzut lângă ușă, mi-am dat seama că pe tine te așteptam. Părcai așa de surprins !...

COSTIN : Nu te recunoșteam.

VIRGINIA : Ieri am fost îmbrăcată în haine de lucru. Azi e duminică, zi de odihnă.

COSTIN : Nu, Virginia. Ieri erai, înainte de toate, directoare de fermă. Azi ești numai și numai femeie.

(*Palma lui îi alintă obrazul, coboară de-a lungul gîtului, pătrunde sub capot, și se oprește deasupra sinilor. Încordată, Virginia se lasă în voia lui ; cînd palma îi atinge sinii, tresare la un fior de durere și se prăbușește pe pernă.*)

VIRGINIA (*revenindu-și cu greu, oarecum stînjinită*) : O, iartă-mă !

COSTIN (*puțin răutăcios*) : Ceea ce-ți spuneam : azi ești numai și numai femeie.

VIRGINIA (*căutîndu-și țigările*) : Iar tu ești... ești la fel de copilăros, la fel de grav ; la fel de bun, la fel de rău. (*Îi întinde pachetul.*) Vrei ?

COSTIN : Nu, mulțumesc !

VIRGINIA (*arătîndu-i țigara*) : Sper să nu-mi interzici, așa, dintr-o dată... (*Alintîndu-l, mîna i se oprește pe pieptul lui, pipăind puloverul.*) Ce ai aici ?

COSTIN : Steaua mea de șerif.

VIRGINIA (*dialoguri scurte, ca un duel*) : Alta ?

COSTIN : Nu, aceeași.

VIRGINIA : Pareă ai aruncat-o.

COSTIN : Da, dar am găsit-o. Era în iarbă. (*Pauză. Ceva s-a rupt între ei. De lângă fereastră, unde stă și fumează, Virginia nu reușește să continue discuția. Costin stă tot pe marginea patului, cu coatele pe genunchi, căutînd o explicație.*) Știi, Virginia, ar trebui să mă explic. N-aș vrea să-ți par anapoda. Aseară, oboseala, romul, m-au doborît imediat. M-am trezit după miezul nopții. Mi-era foame. Tu dormeai...

VIRGINIA : Ești sigur ?

COSTIN : Da... așa cred. Afară era lună. Și-n cameră era puțină lumină. M-am uitat atent la tine.

VIRGINIA (*rîde*) : Poate c-am stat eu nemîșcată, să nu observi că-s trează. (*Se plimbă prin cameră, drăguță.*) Ai mîncat la ora unu. Acum e opt. Șapte ore diferență.

COSTIN : M-am plimbat. Așa, aiurea, pe cîmp. Era lună, frumos...

VIRGINIA : Puteai să mă inviți și pe mine.

COSTIN (*pufnește în rîs*) : Ar fi fost culmea ! Pareă te și văd, ridicînd capul, deschizînd o jumătate de ochi și întrebîndu-mă : „Ce te-a apucat, dragă ?!”

VIRGINIA : Impresia asta ți-am lăsat-o eu ? Ori crezi, cumva, că o directoare de

fermă nu se poate bucura de (ironică) această desfătare a poezilor ?

COSTIN : Se poate. (*Trist.*) Se poate bucura chiar și un... licențiat în fizică.

VIRGINIA : Licențiat în fizică ? Ce-ți veni ?

COSTIN : Nimic. Îmi mai aduc și eu aminte, din cînd în cînd, de fizică. (*Grav-ironic.*) Aceasta e poezia secolului douăzeci : fizica — centrale atomice, zboruri cosmice... Luna e deja a cosmonauților ; marii poeți fac corecții de traiectorie...

VIRGINIA (*răutăcioasă*) : Iar, din cînd în cînd, cite un romantic continuă să se plimbe „sub clar de lună”. Îmi reciti un vers scris noaptea asta ?

COSTIN (*amar*) : Nu te plimbi sub lumina lunii numai ca să scrii versuri ; tot așa cum nu întotdeauna te duci la biserică pentru a te ruga. (*Visător.*) Nu... Simți, deodată, nevoia de liniște. Să te regăsești, să te rogi ție însuți, să-ți ascuți sufletul, ca pe o orgă din catedralele nordice. Și-atunci, încerci să descoperi ce rimă sună fals în poemul vieții tale... Deși cuvîntul cu rima falsă e frumos, trebuie să ai puterea să te lipsești de el, ca poemul să iasă echilibrat, pe măsura sufletului tău.

VIRGINIA (*il prinde de braț aproape cu brutalitate*) : Costine ! Ce-i cu tine ?!

COSTIN (*încearcă să fie vesel*) : Nimic... Îți vorbesc de lună, de poezie...

VIRGINIA : Aseară, renunțaseși la tot... Voiai să pierzi „dorul de părinți și visul de luceferi”. Mi-ai cerut să te primesc... voiai să rămii aici.

COSTIN : Și, n-am rămas ?

VIRGINIA (*suride trist*) : Ai rămas... Cum!?... (*Pauză. Apăsător.*) Cum ai rămas, Costine, cum ?! Te-ai lepădat de literatură înainte de culcare, ca apoi, în timpul somnului, cîteva ore în șir, să repeți fără încetare, ca într-o obsesie, niște versuri. (*Se înfurie.*) Pînă cînd, istovită să-ți veghez zburciul, ți-am dat palme ! (*Pauză.*) Te-ai trezit încet, ai descoperit unde te afli, ai meditat un timp și-ai plecat. (*Se privește lung, rece. Virginia îi recită apăsător, cu cinism.*) „Nu, Prometeu, tu n-ai fost hoț... / Nu din înalțuri ai furat făclia... / Te-a ars un foc interior și te topeai ca mine...” (*Se oprește.*)

COSTIN (*continuă versurile, pe măsură ce-și reamintește*) : „Durere ce-ai fi vrut s-o porți în mîină. / Ai smuls cu patimă o flacără din tine / Și-ai alergat să dăruie tuturor lumină. / Nu, Prometeu, tu n-ai fost hoț...” (*O prinde pe Virginia de brațe, radiind de fericire.*)

VIRGINIA (*surprinsă de fericirea lui*) : Doamne, Costine, ce-i cu tine ?!

COSTIN : Toată dimineața am încercat să-mi amintesc versurile astea...

VIRGINIA („poftim !, acum ești fericit, ai găsit ce căutați”. *Sec*) : Acum, ești fericit.

COSTIN : Da, cum să-ți spun ?... Le simțeam în mine, parecă încătușate...

VIRGINIA (*furioasă, aproape cinică*) : Acum le știi. Dacă vrei, ți le repet eu. Spune-mi și mie cît de bune, cît de geniale sînt. Vreau să cunosc logica fericirii tale.

COSTIN (*grav*) : Am impresia că-ți bați joc de mine. Ori, poate, că ești într-adevăr o i... i... (*Se stăpînește.*)

VIRGINIA (*batjocoritoare*) : Hai, zi-i ! Sînt o incultă, ori, poate, o ingrată... sau o ignorantă... Da, draguțule, asta sînt eu. Trăiesc cu picioarele pe pămînt. O noapte cu lună înscamnă pentru mine vreme frumoasă, alte zeci de hectare arate, recoltate ori însămînțate. Ești mulțumit ? Eu nu pot umbla o noapte întreagă aiurea, să-mi amintesc două-trei versuri.

COSTIN : Nici nu cred că poți face altceva decît agronomie ! Te admir, draga mea ! Tu faci să înflorească societatea prezentă. Tu gîndești productiv. Cei ce fac gîndire abstractă sînt niște paraziti. Dar nu tu duci omenirea mai departe. (*Mai cinic.*) O înflorești numai. Îi dai să mănînce, să se simtă sătulă și să se culce ! (*Pauză. Brusc.*) Ai ceva împotriva, că m-am chinuit jumătate de noapte să-mi amintesc niște versuri ?

VIRGINIA (*rece, vrînd să pună punct discuției*) : Te-am întrebat doar ce părere ai acum, cînd ți le-ai amintit. (*Ironică.*) Cît de geniale sînt. Dacă merită zburciul unei nopți.

COSTIN (*tăios*) : Sînt ale mele ! Și, bune, rele, vreau să le am ; să mă îngrijesc de ele, așa cum mama se îngrijește de fiecare copil al ei, fie el frumos sau urît, deștept sau prost ! (*Apăsător, cinic.*) Asta pot face eu.

VIRGINIA (*provocată*) : Sînt convinsă. Ce-ai putea face, altceva ?! (*Tristă.*) Și-ai vrut să rămii aici... (*Furioasă.*) Dar n-am nevoie de tine ! Am nevoie de un soț, nu de un tînăr plin de complexe. N-am nevoie de toate reținerile tale, de toată rațiunea ta rece. (*Cu durere, apoi cu cinism.*) Tu... vei aproba întotdeauna familia, necesitatea ei, dar nu vei avea așa ceva. Vei considera extrem de umană reacția de plăcere dureroasă a unei femei aflate în brațele unui bărbat, dar, tu fiind bărbatul, vei ști întotdeauna să te oprești, pentru a da înțietate rațiunii. Vei găsi normal ca un bărbat să adoarmă în patul unei femei, dar tu, cînd te trezești în această situație (*cu furie crescîndă*), umbli în vîrfurile picioarelor, să poți ieși în liniște din cameră, să te duci să-ți întreb rațiunea ce trebuie să faci. (*Mai apăsător.*) Și, ce te-a îndrumat, noaptea asta, rațiunea, să faci ?? (*Cum Costin stă, stupefiat, în fața ei, continuă pe un ton calm, aproape umil.*) Hai, lovește-mă.

COSTIN (*rece*) : Nu... E adevărat tot ce-ai spus. (*Se întoarce, obosit, să se așeze.*)

VIRGINIA (*se îngrozește de ceea ce-a făcut. Fiecare gest al ei trădează că-i pare rău. Încearcă să umple spațiul și timpul cu*

mişcări tăcute, șovăielnice): Știi... am vrut numai să fiu rea, ca o răzbunare meschină că tu...

COSTIN (obosit): Inutil să te scuzi, Virginia. Tot ce mi-ai spus știam și eu. A fost o clipă când mi-am dat seama de adevăr. Poate, m-am îngrozit, la început. Dar, pe urmă, m-am obișnuit să trăiesc cu toate complexele pe care le-am căpătat. (Suride amar.) Rațiunea mea rece, prin care vreau să mă consider om, să acționez ca un om... (Pauză.) Am avut clipe când mi-am dorit să mă fi născut leu sau tigru, undeva în junglă, să fiu puternic și să mă conduc numai după instincte. Prostii! Degeaba încerc... Nu-s eu omul. Știu asta, totuși, în clipele de rătăcire, încerc... (Scurt.) Sunt prea ancorat în realitate ca să mai pot evada... (Pauză.) Vezi tu, Virginia, soarta mea a fost să trăiesc povești triste; și, în continuare, zi de zi, adun în mine relele din jur, capăt tot mai multe complexe, iar când mă așez la masa de scris, ies din mine flăcări. Așa vreau să fie și scrierile mele: cu flăcări! Cititorul să se simtă ars de dogoarea lor! (Pauză.) Sunt prea rațional ca să mai pot fi masculul cretin, obsedat doar de perpetuarea speciei!!... (Pauză. Istovit.) Scuză-mă, Virginia! Cred... cred...

VIRGINIA: Costine! (Încet, apăsător.) Ți-ai amintești ce mi-ai spus ieri? „În tine zac atâtea generații de femei lipsite de iubire“... Și-n tine, dragul meu, și-n tine zac...!... E nevoie doar de ceva care să echilibreze balanșoarul...

COSTIN (scurt): Virginia, ce-mi poți oferi tu?

VIRGINIA: Poftim?

COSTIN: Repet: ce-mi poți oferi?

VIRGINIA (explodînd): Sunt femeie, Costine, femeie!!... Ți-ai ofer ceea ce nu ai avut, ceea ce dorești din tot sufletul: un cămin! Ți-ai ofer posibilitatea de a te întoarce într-un loc în care să spui: aici e casa mea! Ți-ai ofer tovărășia mea... (suride) și promisiunea unor copii... (Apropiată, cu dragoste.) Copii, știi tu ce-nseamnă asta?

COSTIN (se destinde într-un suris ce-i inundă fața): Copii... Rodul unor clipe frumoase, de dragoste!... (Pătimăș.) Cine ar putea să nu-și dorească așa ceva?!... Un copil... pentru mine înseamnă pruncul de câteva luni, căruia trebuie să-i surîzi ca să tacă; înseamnă băiețelul de trei-patru ani, care te trage de mîna, să se oprească în fața fiecărei vitrine... apoi, școlarul sfios ori prea îndrăzneț; adolescentul îndrăgostit înțîia oară și, în sfîrșit... (culminînd), tînărul! Tînărul, care, ajuns matur, ți va spune: „Tată, sînt mîndru de modul în care ai știut să mă crești!“ Atunci, vei sta o clipă descumpănit, privind-l. Ba nu! Admirînd-l. Vei admira, poate, cea mai frumoasă operă a vieții tale...

(Rămîne așa, mult timp, cu privirea pierdută în gol. Expresia și gesturile Virginiei reflectă spusele lui. Îi alintă un timp obrazul, apoi, palma îi alunecă pe lîngă ureche, degetele-i cuprind ceafa, într-un gest încordat, pătimaș. Se apleacă și-l sărută. Costin schițează doar un gest, de eliberare, poate, din îmbrățișare.)

VIRGINIA (se retrage privind-l fix, lung. Exclamă, aproape cu ură): Mai bine-aș fi sărutat creanga unui pom înghețat!

COSTIN: Mai bine, desigur. Sub căldura sărutului tău, s-ar fi desfăcut solzii unui mugure, și creanga ți-ar fi oferit, drept răsplată, o floare albă. (Pauză.)

VIRGINIA (apropiată): Costine, ce-i cu tine?

COSTIN (ridică din umeri): Cu mine, nimic.

VIRGINIA: Minți!!... (Pauză.)

COSTIN: Da, Virginia, mint. Mă întrebam dacă tu îmi poți oferi mai mult decît ceea ce-am avut. Sau am.

VIRGINIA: Ai un rucsac. Vrei unul și mai mare?

COSTIN: Dacă găsești, ți-aș mulțumi. (Pauză.)

VIRGINIA (suride): Scuză-mă! De fapt... (Brusc.) Ai vorbit cu-atîta patimă despre copii... Un om care nu-și dorește, n-ar fi putut...

COSTIN: Dar cine-a spus că nu-mi doresc?! Sau...

VIRGINIA: ...sau poate c-ai avut.

COSTIN: Poftim?!

VIRGINIA: Mă gîndeam... Voiam să spun că... undeva... în urmă... ar putea fi o familie...

COSTIN: ...de care eu să mă fi plictisit, să-mi fi luat rucsacul... Nu?! Asta ți-ar conveni de minune! Prilej să-mi faci morală trei ceasuri.

VIRGINIA (apropiîndu-se, cu dragoste): O luăm de la capăt?

COSTIN (apropiînd-o): Nu. De unde-am rămas.

(Se privesc lung.)

VIRGINIA: Era frumoasă?

COSTIN (trist): Mai mult nefericită.

VIRGINIA: Scuză-mă! (Pauză lungă.)

COSTIN (frămîntat): Când te-am văzut, ieri, mi s-a părut că tu... de fapt... da... cred că-i adevărat: toate femeile însetate de iubire, de viață... seamănă între ele... (Pauză.) Ochi mari, imenși, vrînd parca să soarbă universul... Degete care șopteau poeme de iubire cînd îmi atingeau trupul... (Revine la tonul firesc. Suride.) O frumoasă poveste de dragoste între un student și o femeie... O femeie care are de toate: condiții materiale, sociale, are un soț... Dar... mă rog!... (Pauză.) Eram primit în casa lor, cu sufletul deschis, parca aș fi fost copilul lor... M-am îndrăgostit de ea... Nu, nu m-a respins.

Dimpotrivă... Bunele relații continuau, iar eu... mă simțeam meschin, un fel de hoț... pînă-n ziua în care ea mi-a spus e-o să aibă un copil. Cu mine. O taină care ar fi rămas între noi, noi, cei trei... eu, ea, el... (Pauză.) Vezi tu, Virginia, natura își bate joc, cîteodată, de unele familii, în care există destulă înțelegere. Ei doi nu puteau avea copii; era vorba de un fenomen de respingere... Doreau, totuși, nespus!, să știe crescînd în casa lor un copil, și-atunci... Eram tînar, drăguț, inteligent, sănătos... Nici că se putea un tată biologic mai bun!!... (Își revine.) Scuză-mă! (Pauză.) Ea aștepta un copil... Dar eu?! (Zbuciumat.) Legal, părinții lui erau ei doi. Măe nu-mi rămînea decît să mă tîrăsc pe urmele lor, legat de ei prin copilul meu, care m-ar fi obsedat clipă de clipă... (Suride.) O'Neill a scris o mare dramă pe această temă... (Trist.) Eu am trăit momente de zbucium nemăsurat. Începusem să-i urăsc, pentru manevra lor, pentru... pentru că mă simțeam ca un pește prins în plasă. Îmi juram e-o să mă răzbun; să-i despart, ea să-mi devină soție, iar el, copilul, să fie al meu și după legile societății, așa cum era al meu după legile naturii. (Obosit.) Dar toată lupta se ducea aici, în mine... Pe ei îi vedeam tot mai rar, găseam motive să stau la cămin, între colegi, ori umblam aiurea, pe străzi... Între timp, ea născuse. (Apăsă.) Născuse un copil mort. (Cum Virginia încearcă un gest de atingere, el îi reține mîna.) Cum trebuia să mă manifest, oare? Să mă cutremur de durere că-mi murise copilul, ori să mă simt eliberat de legătura ce m-ar fi tîrît, în urma lor, toată viața?... (Pauză. Sec.) Știu doar că am adormit cu capul pe brațele ei... Mă alinta cu gesturi pătimașe; o patimă ciudată... Înțelesese zbuciumul meu și mă acuza că n-aș fi dorit venirea pe lume a acelui copil. (Sieși.) Oare... într-adevăr mă acuza?... Ea... la nașterea aceea, odată cu copilul, pierduse și posibilitatea de a mai avea alții. Îi citeam pe chip groaza de singurătate, conștiința faptului că se consumă în zadar, ca un foc ce nu lasă urme. Și... la durerea ei, m-a făcut părtaş definitiv în ziua cînd mi-a spus: „Știi... a fost băiat. Ți-ar fi semănat. Avea degetele subțiri, fine, ca ale tale...” (Își privește degetele, gînditor, îndurerat.) Ca ale mele... (Pauză. O privește insistent pe Virginia.) Mă îndoiesc că am să pot fi vreodată bărbatul pe care-l dorești tu... eliberat de orice complexe...

VIRGINIA (apropiată): Te rog!... Punct și de la capăt. Un nou rînd, o nouă pagină. Ba nu: o nouă carte.

COSTIN: E greu să știi dacă începi o nouă carte ori o sfîrșești pe prima... (Îi reține mîna, drăguț.) Cînd am venit, mirosea dinspre bucătărie a cafea...

VIRGINIA: Sigur, te așteptam. Întîi, furioasă, apoi... (se apleacă și deschide magnetofonul) ca o adolescentă îndrăgostită. (Ascultă un timp melodia „Portofino”, apoi iese din cameră și se întoarce cu tava cu cafele.) Vino să stai la masă. (Costin oprește magnetofonul. Virginia aranjează ceștile cu cafea. Întreabă, vrînd să pară indiferentă.) Costine, ce s-a întîmplat la Portofino? (Costin se întoarce, brusc, spre ea.) Vreau să spun... că nu știu traducerea cîntecului..

COSTIN: O dragoste trăită la Portofino... (Amar.) Ori, poate, sfîrșită acolo...

VIRGINIA: ...cînd descoperi că te mistuie o altă, mai pătimașă, mai nobilă.

COSTIN (brusc, o prinde de braț): Ascultă, Virginia!... Ce vrei să spui?

VIRGINIA: O mare dragoste nu poate fi înlocuită decît cu una și mai mare! (Pauză. Schimb de priviri.) Îți pui singur zahăr.

COSTIN: Da, mulțumesc! (Pauză.)

VIRGINIA: La ce-ai fost student?

COSTIN: La fizică. Am terminat acum cinci ani.

VIRGINIA: Cinci ani?!... Ce-ai făcut de-atunci?!...

COSTIN (abia stăpînindu-se să nu explodeze): Te rog, stai. (Îi pune în față ceasca.) Să-ți mai pun zahăr? A, ți-ai pus singură. (Se apleacă mult spre Virginia, privind-o atent.)

VIRGINIA: Ce-i?

COSTIN: Mă oglindeam în ochii tăi. Ar trebui să mă bărbieresc. Ce ziceam? A, da... (Scoate dintr-un buzunar o fotografie.) Fotocopia diplomei de licență în fizică. (Ironia devine tot mai evidentă.) Și-acum, pentru că tot m-ai întrebat ce-am făcut, să-mi fac autobiografia. M-am născut în '45. Origine nesănătoasă — părinții mei erau foarte bogați, în special, mama: aveau sufletul cel mai bogat din lume, stăpîneau o imensă putere de muncă!... (Smulgîndu-și vorbele cu patos.) Ar fi luat pămîntul întreg în palmele lor, să-l muncească!!...

VIRGINIA: Costine!... (Duel de priviri. Virginia suride.) Ai pus zahăr prea mult...

COSTIN: Scuză-mă!

VIRGINIA (privește fotocopia): Cum se împacă literatura cu fizica?

COSTIN: În capul meu, bine.

VIRGINIA: Și-n capul altora?

COSTIN: Unde mi-i rucsacul?

VIRGINIA: În cealaltă cameră. (Oprindu-l.) Spune-mi: dincolo de fizică, de războiul cu formulele fizicii atomice, de studiul energiilor înalte ori de calculul zborurilor cosmice, există ceva mai...?

COSTIN: Da. Există. Pasiunea luptei. (Apăsă.) Cu și pentru oameni.

VIRGINIA: „Cu și pentru oameni...” (Costin iese și se întoarce cu rucsacul.) Nu-ți termini cafeaua?

COSTIN: Ba da.

VIRGINIA : Cum ți se pare ferma, noaptea?

COSTIN : Jos, la iaz, am simțit Eternitatea oprindu-se lângă mine. Asculta și ea cântecul broaștelor.

VIRGINIA : La noapte, aș vrea să-l ascult și eu.

COSTIN : O spui cu convingere ?

VIRGINIA : Mai mult decât îți închipui.

COSTIN : Ai umblat la rucsac ?

VIRGINIA : Da, numai la o despărțitură ; am dat de mâncare copilului mijlociu.

COSTIN : A ! Copilul din rucsac... Ce zici ? Merge ca titlu de roman polițist ?

VIRGINIA : Pentru început, da.

COSTIN : „Pentru început“ ?!

VIRGINIA : Ascultă, Costine, de ce nu înțelegi că fiecare joc își are regula lui ? Vrei să scrii. Foarte bine ! Dar de ce nu încerci să... să o iei domol... De ce mă privești așa ?

COSTIN : Continuă.

VIRGINIA : Dragul meu...

COSTIN : Știi ce mi-a spus odată un redactor ? Pe-atunci, încercam să colaborez... mă rog ! „Dumneata, tinere, ai condei și forță. Ce-ar fi să scrii ceva la pagina de umor ?“ Umor ! Ei află, dragă, că eu am umor, crăp de-atîta umor ! Asta sînt eu : omul cu umor. Umor și parfum de sinziene ! (Se apleacă spre rucsac.)

VIRGINIA (după o pauză) : Ia stai ! Ce-ai vrut să spui, cu sinzienele ?!

COSTIN : Au un parfum plăcut. Înfloresc în vremea prașilei porumbului. Ai mei se întorceau întotdeauna cu sapa pe umăr și cu buchete de sinziene în mînă. Vai, ce idilic ! Mama era bătrînă, bolnavă, dar tot se mai ducea la cîmp. Intrase prea adînc în sufletul ei groaza de sărăcie, grija bucății de mămăligă... Într-o zi, m-am certat cu tata, i-am spus să n-o mai lase pe mama la cîmp, la muncă. (Cu ură.) Ce batjocură dumnezeiască e viața asta, pentru unii !... (Amar.) M-am certat cu tata... L-am făcut tiran, pe el, care mi-a plătit din greu toată învățătura ! Noaptea, a plecat de-acasă. Udă și acum florile, pe litoral... Iar mama a continuat să muncească. Rămăsese singură... Trebuia să țină pasul, să aibă aceeași productivitate cu cei tineri. Și, cînd a simțit — în sfîrșit ! — că-i prea obosită, s-a culcat la marginea unui lan, lângă o tufă de sinziene... Oamenii spun c-au găsit-o a doua zi, dar, după cum mi-a descris-o o femeie, cred că trecuse o săptămînă. (Se oprește brusc și, tot brusc, începe să ridă sarcastic, nebunește.) Rîzi, Virginia !! Ce mă privești așa ? Mama n-a mai vrut să muncească. Asta-i. Și-atunci, s-a lăsat pradă gîngăniilor, care s-au înfruptat din ea înainte de a fi îngropată. Iar eu, care am „condei și forță“, îi voi cinsti memoria scriind o povestioară hazlie : pentru pagina de umor !

VIRGINIA (privindu-l lung, cu calm) : Poate. Dar, mai întîi, te vei odihni.

COSTIN : Mda... Asta ziceam și eu. (Scurt.) Vreau mașina de scris, te rog ! (Observă că Virginia îl privește, mirată.) Da, da, mașina de scris. (Se așază în fotoliu.) Sper să nu se fi stricat, ieri, cînd am aruncat-o.

VIRGINIA (îi aduce mașina de scris. Spune, în timp ce Costin e preocupat de verificarea mașinii) : Mîine voi trimite la oraș să cumpere o mașină mare, de birou. (Drăguță.) Vei începe să faci ordine în hîrțile și în ideile tale.

COSTIN : Și despre ce să scriu ?

VIRGINIA : Despre... dragoste. Nu supără pe nimeni ; ba, dimpotrivă, place.

COSTIN (arată mașina) : Singura mea dragoste. Îi spun c-o iubesc (bate, în același timp, un „te iubesc“), ea îmi răspunde la fel : „te iubesc“. Și știu că e sinceră.

VIRGINIA : Ca ea să fie sinceră, trebuie, mai întîi, să fii tu. (La colile de hîrtie de pe noptieră.) Mai ales cînd e vorba de un poem...

COSTIN (după ce se uită în cutie, sub mașina de scris) : Nu-mi place ca cineva să umble în hîrțile mele.

VIRGINIA : Știu ! (Drăguță.) Răutăciosule, în loc să-mi mulțumești că nu am aruncat mașina cu totul...

COSTIN : Mulțumesc ! (Întinde mîna, după coli.)

VIRGINIA : Nu, încă. De obicei, poezii își datează poeziile. „Portofino, 28 iulie.“ (Pauză.) Portofino. Ce-ai căutat acolo ?

COSTIN : Ai iubit vreodată ? (Pauză.)

VIRGINIA : Poemul... știu... l-am citit... e... eum să-ți spun...

COSTIN : Ca o răbufnire a întregii mele ființe, un dor nebun de locurile unde am învățat să sufăr și să iubesc... acolo unde sînt morții mei. Mama ! Pe mormîntul căreia să pun, măcar o dată pe an, o floare. (Își revine.) Iartă-mă !

VIRGINIA (tandră) : Acum înțeleg... sau... măcar încerc să înțeleg... (Observă că e preocupat de rucsac.) Costine...

COSTIN : E nume de cronicar. Și, știi ce spunea acest Costin ? Că trebuie „să dăm seamă de ale noastre, cîte scriem“... Să dăm seamă... (Pauză.)

VIRGINIA : Costine, poemul... e numai artă... De ce nu scrii așa ? De ce trebuie să-ți arăți colții ?! (Pauză.) Înțeleg că nu poți să renunți la scris, dar... încercă și tu să... să scrii doar ceea ce...

COSTIN : Da... la asta mă gîndeam și eu... În fond, de ce n-aș scrie povești de dragoste ori... De ce, neapărat, să-i mușc de pantaloni pe mulți dintre... concetățenii mei ?! Sau de ce să atac probleme sociale ?! Nu... Povești de dragoste : iubirea eternă ori... mă rog... văd eu... Ba nu : am să încep cu... dragostea unei femei-șerif.

VIRGINIA : Costine!... (Îl îmbrățișează.)

COSTIN : Ei, chiar vrei să mă sugrumi ?!

VIRGINIA : Îmhm... (Îl alintă.) Costine... vezi că ne putem înțelege și fără... fără

să ne arătăm colții... fără să ne mai sfișiem? (*Pauză.*) Ai să serii, îți formezi... cum să zic... o platformă... un nume... (*Arată spre bani.*) Există o editură care publică și pe cheltuiala autorului... Apoi... Totul e să-ți faci, într-un fel, intrarea...

COSTIN: Virginia, în literatură, dacă intri pe ușa din spate, ori pe la subsol... cam greu să mai intri și pe ușa din față.

VIRGINIA (*înfuriată*): Ei nu, te pomenești că vrei să ieși și Premiul Nobel!

COSTIN: Depinde pentru ce. Pentru fizică, nu mă simt în stare. Am o pasiune și mai mare.

VIRGINIA: Portofino?

COSTIN: Acea e iubire. Ori... (*Pauză.*)

VIRGINIA: Ori...?

COSTIN: Portofino poate fi oriunde. Virginia. Oriunde găsești dragoste, liniște...

VIRGINIA: Dragoste, liniște. Ce-și poate dori, mai mult decât atât, un om? Tu, de exemplu.

COSTIN: Eu?! Eu vreau un loc în care să mă consum cu folos, să ard, zi de zi, cu flăcări pe măsura sufletului meu; să simt viața în jurul meu, să aud cum se distrug sau se consolidează destine.

VIRGINIA: Și destinul tău...?

COSTIN: Destinul meu?! Ceea ce fac eu... („are destin“).

VIRGINIA: Ceea ce faci tu!? Piese ce nu ajung pe scenă, romane ce nu sînt editate...

COSTIN: ...încă!

VIRGINIA (*calmă*): Da, încă. Și, totuși, perseverezi. Dar, cît? Ceea ce serii tu, acum, cu furie, vor scrie alții, peste doi-trei ani, cu calm și, poate, cu mai mult ori mai puțin talent. Dar ei vor merge direct la public; vor ști să aleagă momentul cînd trebuie dezgropat un adevăr. Iar tu... tu îți vei da seama că ai acționat în contra-timp (*cu cinism*), că ai ajuns un ratat (*amar*), vei face un gest fatal sau... vei accepta compromisul; dar prea tîrziu ca să te mai redresezi.

COSTIN (*calm, văzîndu-și de pregătirea bagajului, lăsînd-o pe Virginia să se zburcume*): Tu, în locul meu, ce-ai face?

VIRGINIA: Știu ce trebuie să faci tu. Eu nu scriu literatură.

COSTIN: Sîntem foarte deștepți și foarte plini de idei, cu toții, cînd e vorba de soarta altora; acționăm repede, fără să stăm prea mult pe gînduri.

VIRGINIA (*ostenită*): Bine... Ești liber să-ți alegi singur drumul. Dar nu uita ceea ce ți-am spus: asta te așteaptă!

COSTIN (*calm*): Așadar, îmi cunosc viitorul. Viața nu mai poate avea nimic nou pentru mine. Nu-mi rămîne decât să mă împușc. Pot folosi arma ta de vînătoare?

VIRGINIA: Nu-i nevoie de cinism, Costine.

COSTIN: Asta, pentru cazul cînd viitorul meu ar fi, într-adevăr, cel prezentat de tine.

VIRGINIA: E varianta cea mai în roz, dragul meu.

COSTIN: Prefer culoarea cerului pe timp de furtună.

VIRGINIA (*înfuriindu-se*): Preferi, pe dracu! Improvizezi jocuri de cuvinte, asta faci. Urmează-ți calea, dragul meu; aici te-ai sufoca, te-ai stinge, în doi-trei ani. Dar, nu uita: decît o sută de ani, cîoară, mai bine zece ani, corb.

COSTIN: Și, decît zece ani, corb, mai bine o singură zi, vultur! (*Pauză.*)

VIRGINIA (*încearcă o nouă apropiere*): Costine, totuși... de ce... de ce pleci? (*Brusc.*) De ce atîta grabă?!

COSTIN: Vara asta m-am întîlnit, într-o zi, cu tata. Am tăcut amîndoi, împreună, un timp, apoi, la despărțire, el mi-a spus: „Ai terminat facultatea, cred.“ „Da“ — i-am răspuns. S-a mai depărtat puțin și-a murmurat: „Dacă eu nu eram tiran și mînta n-ar fi murit muncind, azi ai fi stat și tu, din noapte pînă-n noapte, pe ogor sau ai fi udat florile toată viața, cum fac alții pe-aici.“ (*Pauză. Simplu, firesc.*) De la tata știu o poveste. Acea a cîinelui; cînd acest animal își căuta un tovarăș. Întîi s-a împrietenit cu iepurele. Dar, noaptea, a început să latre, simțind dușmani în jur. „Taci — i-a spus iepurele — ne aude vulpea și vine să ne mînnînce.“ Atunci, cîinele s-a împrietenit cu vulpea; dar vulpea se temea de lup, lupul, de urs, și ursul, de om. Cînd s-a împrietenit cu omul, cîinele a lătrat din nou, simțind apropierea fiarelor. Omul nu l-a mai oprit; i-a dat să mînnînce și l-a îndemnat să latre în continuare. Așa au rămas prieteni, tovarășii nedespărțiți. (*Pauză.*)

VIRGINIA (*drăguță*): Dragul meu, nu-mi supraestima inteligența. Nu găsește tîleul poveștii tale.

COSTIN: Nu? Poate, pentru c-am uitat să spun că-n drumul său cîinele a întîlnit și o panteră. O panteră care s-a oferit să-l învețe cînd și cît să-și arate colții.

VIRGINIA: Am vrut doar să te ajut!

COSTIN: Să mă ajuți! Cum?! Nu înțelegi că nu suport să fiu un... un cățel de odaie?! Nu de îmbrățișări care să mă sugrume am nevoie! Vreau o mîmă întinsă: „Cred în tine, băiete! Nu ești un geniu, ești doar un tînăr la început de drum. Îți întind mîna, pentru că-mi place drumul tău.“

VIRGINIA: Și eu ți-am spus că-mi place poemul.

COSTIN: Da! Și m-ai sfătuit să scriu numai despre dragoste. „Nu supără pe nimănui“. Iubire. Eterna iubire! Doamna vrea iubire. Iubire cu miros de sînziene. Vă place titlul ăsta, doamnă? (*Pauză. Își dă seama că și-a ieșit din fire.*) Te rog să mă scuzi! (*Pauză.*)

VIRGINIA: Iubire cu miros de sînziene... (*Îl privește lung.*) Trebuia să-mi închi-

pui... (*Merge la bibliotecă, răscolește teancurile de ziare și scoate unul. Citește.*) „Întâi am aflat că este licențiat în fizică; lucrează de cinci ani într-un combinat, ca inginer tehnolog, și are două invenții...”

COSTIN: Trei. Articolul e scris acum șase luni. Or, între timp...

VIRGINIA: „Acest om, pasionat de teatru, pentru care teatrul este fericirea chinuitoare a zilelor și nopților sale, își face o spectaculoasă intrare în literatura noastră dramatică actuală. Piesa sa — *Iubire cu miros de sinziene* —, premiata la recentul concurs organizat de Televiziune, are destul de rara capacitate de a fi convingătoare...”

COSTIN: Mulțumesc, Virginia! Am citit și eu articolul ăsta.

VIRGINIA: Mai am câteva, în alte ziare.

COSTIN: Știu. Le-am citit și pe acelea.

VIRGINIA: Deci, tu ești autorul acestei *Iubiri cu miros de sinziene*.

COSTIN: Da. Ai ceva împotrivă?

VIRGINIA: Ce-ai zice dacă te-aș da afară?

COSTIN: Piesa a fost despre viața de uzină, nu despre agricultură. Dealtfel, n-ai fi prima care face asta.

VIRGINIA: Cum, adică?!

COSTIN: Plec și singur, Virginia. Nu te mai osteni.

VIRGINIA: Poate că, totuși, îmi spui ce-a însemnat toată... Ieri, am luat de la marginea drumului un...

COSTIN: ...neisprăvit.

VIRGINIA: Tu m-ai lăsat să cred așa ceva și, pentru asta, tare te-aș mai da afară! Am impresia că ți-ai ris de mine, ai jucat teatru.

COSTIN: Nu, Virginia. Am fost sincer. O ultimă încercare de-a mă rupe de... de a încerca să mă realizez altfel...

VIRGINIA (*arată ziarul*): Dar...

COSTIN: E doar un început. Atât. Poate, un accident. O piesă scrisă în câteva zile și trimisă la un concurs.

VIRGINIA: Știi, mi-amintesc piesa: eram la fratele meu, astă-iarnă. (*Arată ziarul.*) Critica a primit-o bine. Dar cei de la uzină? Mai ales șefii...

COSTIN: În nici un caz, directorii mei nu țin arme de vânătoare în bibliotecă. Probabil, pentru că nu au. Bibliotecă. (*Scoate din rucsac o hîrtie.*) Au, în schimb, niște formulare-tip: decizii. Ca asta.

VIRGINIA (*după ce citește hîrtia*): Te-au dat afară?!

COSTIN: Vai, Virginia, ce urît vorbești! M-au dat disponibil începînd cu întîi septembrie. Tot afară se cheamă că m-au dat, dar mai delicat spus. (*Pauză. Virginia surîde cu gîndul aiurea. Se joacă cu țigara pe care i-o va aprinde Costin.*) Știi, cînd s-a aflat că am fost premiat, directorul a fost printre primii care m-a chemat să mă felicite. „Despre ce-i piesa?” „O poveste de dragoste.” „A, de cînd cu «Love story»... Înțeleg... ești tînăr... N-ar

fi rău să scrii și despre uzină... Cum stai cu locuința? Ești mulțumit de salariu?” Și, uite-așa, sînt luat în brațe, se dă dispoziție să se urgenteze formele de plată pentru una dintre invențiile mele, care se aplica de doi ani, dar nu mi se plătise. apoi, continuînd discuția, tovarășul director rămîne stupefiat cînd află că locuiesc la etajul nouă al unui bloc de opt etaje, adică, sus pe acoperiș, în camera de mături. Ce să fac, așa-s eu, prost crescut; nu pot să-mi cer drepturile decît pe cale legală și, ca să obțin locuință mai repede, n-am acceptat să meditez la matematică sau la fizică odrasla vreunui șef. În ziua aceea, cînd m-a chemat directorul la interminabila discuție, eram al treilea pe lista de locuințe, urma să primesc o garsonieră, în cel mult două luni. Dar, ca să mi se demonstreze cît preț pun ei pe faptul că sînt și scriitor, un autor de povești de iubire care e, în același timp, și un bun inginer, sînt trecut pe lista de urgențe: o garsonieră bună, să am liniște, să pot face și literatură, și invenții... Evident, tot peste două luni aș fi primit locuință, dar... îți dai seama... gestul contează. Nu-ți mai spun ce cafea bună am băut la director... Are o femeie angajată anume pentru cafele, ce vrei?, uzină mare, se respectă. Ba am băut și coniac, iar dacă direcția ar mai fi durat, directorul m-ar fi lăsat să-l trag și de cravată. „Nu uita — mi-a zis el, în timp ce mă conducea, de braț, spre ieșire — să spui regizorului să scrie pe generic, sub numele tău, că ești fizician aici, la uzina asta. Și... să mai vii să stăm de vorbă, poate scrii, la vreo revistă, un reportaj despre uzină...” Culmea e că, în numai trei săptămîni, piesa e gata regizată și se transmite la televizor. Toți sînt curioși să o vadă. Existau și afișe: „Astă seară sînteți invitați la clubul uzinei, seară de televizor: *Iubire cu miros de sinziene*, autorul este coleg de-al nostru...” De ce rîzi?

VIRGINIA: Iubirea era doar în titlu. (*Continuă să rîdă.*) Știi ce-a spus fratele meu, la sfîrșitul piesei? „Sînt curios dacă autorul se duce mîine la uzină.” (*Se oprește din rîs. Pauză.*) Scuză-mă!

COSTIN: Da, Virginia. Toți se așteptau la o poveste de dragoste, dar au văzut o piesă despre viața de uzină, viața de uzină văzută de la locul de muncă, nu din biroul serviciului Protocol sau din cabinetul directorului, unde ziariștii vin și beau o cafea, apoi își notează cifrele... (*Se înfurie.*) Să-i spui fratelui tău că m-am dus, a doua zi, la uzină. Colegii m-au felicitat, sincer m-au felicitat! Dar au avut grijă să nu mai fie nimeni de față cînd mă felicitau; prea semănau cele din piesă cu realitatea din uzină. (*Pauză.*) Șefii s-au făcut că nici n-au văzut și nici n-au auzit. Lista de urgențe pentru locuință dispăre. Prietena mea —

aveam și eu una... care speram că mă-nțelege, cît de cît — îmi trîntește ușa în nas : „Tu, Costine, ai venit din necunoscut și, ca mîine, te poți întoarce. Eu am venit în orașul ăsta să fac ceva, să prind rădăcini, nu să-i mușc pe alții de pantaloni.“ Teatrul din localitate, care începuse repetițiile la o piesă de-a mea, amîină premiera pentru stagiunea viitoare. Nu, vai de mine, nu le-a sugerat nimeni că ar fi bine s-o lase mai moale cu „autorul local“, că autorul local ar face mai bine dacă s-ar ocupa de producție, nu de scris teatru ; nu, draga mea, așa ceva nu se poate întîmpla — cultura e sfîntă ! Repetițiile la piesa aceea au fost întrerupte, pentru că nu venise o aprobare „de sus“. Și, uite-așa, nimeni nu mă întreabă nimic, trec patru luni, eu continui să-mi văd de meserie, mai fac o invenție, toată lumea uită de sinziene, iar într-o zi, sînt chemat de șefi și sînt convinși să cer transferul, de la instalația mea, la serviciul Export, biroul Marketing : cică voi lucra la probleme de studiul pieței externe. Propunerea mi-a suris, mai ales că studiul experimental pe instalația de care mă ocupam era pe sfîrșite. Și-n plus, parcă bănuiam ce mă așteaptă... Fac cerere de transfer, insist, mi se aprobă, dar... trec două săptămîni și serviciul Export este asimilat de minister, cu tot cu personal. „Ce să caute un fizician la serviciul Export ?! Aici e nevoie de economiști, de merceologi... nu de fizicieni“. De la instalație, plecasem la cerere... Așa că sînt dat disponibil. L-am căutat pe director, să bem împreună o altă cafea, dar nu l-am găsit ; era prea ocupat, nici măcar în audiență nu mă putea primi... (*Surîde.*) Da, da, romane polițiste trebuia să scriu, am un fler!... Bănuiam că e ceva în neregulă și eu piesa la care se întrerupseseră repetițiile... Am început să beau. Nu singur. Cu cîțiva, care, odată ajunși în brațele alcoolului, și-au dezlegat limba. Aflu că aprobarea „de sus“, pentru piesă, exista. De mult. Dar, aici, la municipiu... (*Izbucnește.*) Poftim, cultură ! Un biet profesor, care toată viața lui nu a făcut decît plecăciuni în fața șefilor și a zbierat la subalterni, mai voia oarecare modificări în text. Deocamdată, nu știa care-s alea, dar „va reciti textul cu atenție și le va comunica“. Le va comunica peste vreun an, că, vezi, dragă doamne, ăsta a făcut destul scandal, cu sinzienele lui ; să mai aștepte... Poftim, de mai serie ! Cinci ani de muncă în uzină, iar după uzină, direct acasă, la masa de scris ! (*Amar.*) Colegii mei sînt bătrîni, au familii, au copii mari... eu nici măcar nu pot să-mbătrînesc, o iau mereu de la capăt. Muntele e la un pas, dar eu nu-mi amintesc să fi făcut două excursii. Rîul e lîngă mine, dar eu n-am avut timp să

mă duc să stau și eu pe malul lui, cu undița-n mînă, măcar o după-amiază. Nu... Fuga, acasă ! Dacă, într-o duminică întreagă, închis în cămăruța mea, scriam un rînd care să-mi placă, eram fericit. Iar cînd sute de rînduri, adunate într-o piesă de teatru, au plăcut celor de la teatru, și ei mi-au întins mîna, mi-am zis : „da, merită să nu știu cum e într-o excursie, ori cum se prinde peștele în rîul de munte“. Dar, iată că m-am întîlnit cu el, cel care vrea oarecare schimbări și-o să mi le comunice la anul ; el, care, în afară de urmași, nu știu să mai fi creat și altceva ! La uzină fac trei invenții, dar sînt dat disponibil. Evident... mi-au oferit alte posturi : profesor de fizică, fizician la un centru de calcul... m-ar fi numit și director la bancă, numai să scape de mine, să plec din uzină... să nu mai scriu și altceva despre ei. Ba, mai mult, și-au dat și votul de încredere, cînd a trebuit să plec în excursie în străinătate... (*Frămîntat.*) Cum de nu mi-am dat seama că... ?!

VIRGINIA : Costine ! (*Pauză.*) Mai bea cafea. Te rog ! Dacă vrei și rom... Altă băutură n-am. Dar am să cumpăr. Ce preferi ?

COSTIN : Nu, Virginia, multumesc !

VIRGINIA : Ca să vezi... Și eu, care tocmai voiam să-mi amenajez un bar. (*Gest tandru.*)

COSTIN : Crezi că mai e nevoie de alcool ? Mă pot îmbăta numai privindu-te. (*Rîd amîndoi.*)

VIRGINIA : Spune-mi, cum ai fugit din țară ?

COSTIN : Dar cine spune c-am fugit ?!

VIRGINIA : Tu. Ce-ai căutat la Portofino ?

COSTIN : Excursie. Prin O.N.T. Mulțumită ?

VIRGINIA : Nici măcar să minți frumos nu știi. Poemul e mult prea sincer ca să-l negi tu, cu o minciună nereușită. (*Pauză.*) Cum ?

COSTIN : M-am rătăcit de excursioniști. Ea, prietena aceea din studenție, era acolo, se stabilise cu soțul în Italia. Amîndoi continuau să vadă în mine copilul lor...

VIRGINIA : Ei aveau nevoie de tine, dar tu ? O iubeai într-atît pe... ?!

COSTIN : Virginia !! (*Pauză. Se uită la colile pe care e scris poemul.*) Hm !... 28 iulie, Portofino... Cînd m-au dat ai mei la școală, la oraș, mi se făcea mereu dor de casă și fugeam sîmbăta de la internat. Tata mă bătea acasă, iar luni, la întoarcere, mă bătea pedagogul. Dar eu eram fericit. Fusesem acasă !... (*Trist.*) Așa a început, la Portofino. Întîi amintirea casei... O casă albă... albă!... albă!... Apoi... senzația aceea stranie, pe care o ai în fața unui părinte mort. (*Tragic.*) Știi că n-o să-l mai vezi... Aici, pînă și broaștele cîntă pe limba ta... (*Pauză.*) Eram doar eu și ea, în drum spre casa lor... Opriam la Portofino. Ea era obosită, dor-

mea, dar eu mă chinuiam ; descopeream ce mult înseamnă pentru mine bucata aceea de pământ unde am învățat să sufăr și să fiu fericit. Descoperirea mea curgea pe clapele mașinii de scris într-o cameră de hotel cu fereastra spre Mediterana. (*Arată colile.*) Atunci le-am scris. Și-mi stăruia în minte, ea o obsesie, întrebarea : de ce fug? De cine fug?! Oare, fugind, nu le făceam lor jocul?! La ce bun, mă istovisem, noapte de noapte, scriind literatură despre realitatea contemporană, dacă eu nu rămâneam aici, pe cîmpul de bătaie, să dovedesc partea mea de adevăr, să „dau seamă“ de ale mele, câte am scris?!... Și, de ce să fug acum, cînd reușisem?!... De cine?! De ei?! Azi sînt, mîine nu mai sînt ; studiază limba română, e-au fost prinși cu greșeli de ortografie. Știi, Virginia, a doua zi după premiera de la televizor, m-a oprit un înmuncitor, în curtea uzinei : „Dumneavoastră ați scris piesa de-aseară?“ „Da, eu.“ „Mi-a mers la inimă. Să veniți și pe la noi prin secție, avem niște întîmplări!...“ (*Pauză.*) Pe el, pe omul acela, și pe alții ca el, mii, cum de-i uitasem, oare, cînd m-am gîndit să fug?!?... Înțelegi tu, Virginia? În noaptea aceea, mi-a fost rușine de mine... Am plecat din camera aceea de hotel, fără s-o trezesc măcar ; i-am lăsat un bilet... (*Se înfurie.*) Mi-era teamă de ochii ei mari!... (*Cu glas scăzut.*) Aș fi fost toată viața un cățeluș de odaie... (*O privește.*) Ce ochi mari, frumoși ai!...

VIRGINIA : Portofino poate fi oriunde, Costine. Chiar și aici, nu ?

COSTIN : Da, Virginia, oriunde.

VIRGINIA : Și-atunci, de ce n-ai plecat ast'noapte ? (*Costin ridică din umeri, surîzînd.*) Înseamnă că rămîi!... (*Pauză.*)

COSTIN : Nu, Virginia, plec. (*Arată ziarul.*) Am intrat pe ușa din față, dar abia am intrat. Vreau să și rămîn. Să rămîn cu fruntea sus, fără povară vreunor compromisuri. Duc aici (*în rucsac*) și-aici (*în cap*) lucrări mai bune, mai adevărate ! Trebuie să lupt să ajungă la public. Și-abia atunci, după ce vor fi ajuns, între noi doi va exista o echivalență de valori, vom putea discuta „de la egal la egal“... (*cu dragoste*) șerifulle.

VIRGINIA : „Echivalență de valori“... Dar cine-ți cere așa ceva ?!

COSTIN : Eu.

VIRGINIA (*tot mai tulburată*) : Te descopăr atât de... de... Tu, singur spuneai, duci cu tine povești amare, insuccese... căderi... Și-atunci?! De ce atîta...?! ...Atîta...

COSTIN : Atîta, ce ? (*Pauză. Calm, cu un zîmbet oarecum șăgalnic.*) Virginia, de câte ori ai îmbrăcat capotul ăsta ?

VIRGINIA (*explodînd, după ce l-a privit o clipă, surprinsă*) : Poftim ! Eu sînt nebună, dragul meu ! Tu, în schimb, ești lucid, sănătos. Mai și zîmbești... Altă întrebare mai banală, mai vulgară, n-ai găsit ?

COSTIN (*așteaptă un timp, ca ea să se liniștească, apoi continuă, cu același ton calm, obiectiv*) : Eu cred, totuși, că ai îmbrăcat acest capot numai de cîteva ori. De cîteva ori, într-un an ori doi, cît are de cînd l-ai cumpărat. Și, știi de ce ? Pentru că stai pînă noaptea pe lan ori în (*arată undeva spre curte*) biroul tău. (*Pauză scurtă. Apăsă.*) De ce atîta dăruire, ajunsă pînă la uitarea de sine ? (*Suride, jucîndu-se cu steaua de șerif.*) Vezi ? Și tu le pari multora absurdă. (*Grav.*) Oamenii înțeleg greu logica dăruirii, a uitării de sine. Eu, însă, am înțeles-o. E vorba de un mic însemn strălucitor, pe care să-l porți cu mîndrie în piept. (*Șăgalnic, dar conștient că spune un adevăr.*) Părerea mea, despre mine, e că (*amar*), dincolo de poveștile triste pe care le-am grămădit în ființa mea (*iarăși voios*), am, cîteodată, și ceva din sufletul acela de școlar cufundat în cărți cu piei roșii, cu oameni înarmați și cu ținuturi sălbatice. Pentru asta mi-e drag să-i spun, acestui însemn, stea de șerif, să-i numesc, pe acești oameni, șerifi. (*Grav, dramatic.*) Dar steaua adevărată de șerif nu e (*iși arată steaua*) din tablă lustruită ori (*gest spre decorația Virginiei*) din aur. (*Visător, asta explicînd însăși logica dăruirii, a uitării de sine.*) E întîi un punct luminos, aici, în piept, care te încălzește pentru moment, la care oamenii se uită cu respect, dar... (*culminînd, dramatic*), dar, închide ochii și vei vedea cum acest punct se mărește, devine stea, arde, te mistuie într-un foc ciudat, colțurile stelei ți se întind pe după trup, devin gheare care te înalță și te încătușează, în același timp. Tron și cătușe ! (*Pauză. Calm, convingător.*) Țasta e adevăratul foc, în care merită să te mistui și din a cărui cenușă renaști, de fiecare dată, cu puteri mai mari... Ca atunci, la ora bilanțului, să poți spune : ăsta-i bagajul meu, e tot ce-am adunat, tot ce las în urmă...

VIRGINIA (*ii reține mîna, privindu-l lung. Îi șoptește apăsă, cu convingere*) : Costine, rămîi ! Undeva tot trebuie să te oprești.

COSTIN (*drăguț*) : Da, mă opresc. Deasupra unor coli albe. (*Pauză. Preocupat de rucsac, gata de plecare, adaugă.*) Drumurile noastre nu se despart acum, au fost întotdeauna despărțite. ...Deși mergem în aceeași direcție.

VIRGINIA : Vreau doar să te ajut !

COSTIN : Și-ai renunța tu, pentru mine, la îndatoririle tale ?

VIRGINIA (*imediat, cu convingere*) : Da, aș renunța.

COSTIN (*se retrage, privind-o lung, admirînd-o*) : Nu, Virginia, să nu-ți închipui că, dacă mi-am blestemat rătăcirea de aseară, cînd m-am lepădat de literatură, înseamnă că am negat tot ce-am spus atunci. (*Pauză.*) Pentru mine ești o fe-

meie minumată, pe care mi-aş dori-o oricând de soţie. O căsnicie frumoasă, cu adevărat frumoasă! Dar... pentru asta e nevoie de un lucru: să mă urmez. (*Întinde mîna.*)

VIRGINIA (*uitîndu-se la mîna întinsă*):

Hm!... Unde să te urmez? Etajul nouă...

COSTIN: Da, Virginia: etajul nouă, într-un bloc cu opt etaje. Acolo sînt cel mai aproape de stele.

VIRGINIA: Dar, tu, de la întîi septembrie...

COSTIN: Nu, Virginia, te-nşeli. Din uzină, de la instalaţia, aceea, unde am făcut trei invenţii, voi pleca atunci cînd n-o să mai am nimic de dat, atunci cînd o să mă simt eu în plus, nu cînd decid ei! Fiecare şef are un şef. Peste care sînt mîile de colegi ai celui care mi-a spus că i-a mers piesa la inimă şi m-a invitat la el în secţie, să-mi spună nişte întîmplări... (*Brusc.*) Vino cu mine, Virginia! Îţi promit cei mai minunaţi, mai năstrușnici copii din cîți ai visat vreodată! Viaţa e-atît de lungă! Lumea-i atît de mare!... Alte locuri, alți oameni, alte lucrări literare... Să treacă drumul nostru prin toată țara!... Eu să mă furîșez în sufletul fiecărui om... Iar seara, cînd fetița va fi adormit cu obrazul la pieptul tău, iar băiețelul cel mare se va fi lăsat, totuși, furat de somn, după ce-i voi fi spus — iarăși — povestea aceea născocită de mine... în liniștea calmă a unei încăperi luminate doar de-un becușor înfipt în nasul unui cățeluș hazliu, te voi lua în brațe, din patul copiilor, să te cule alături de mine... Și nu puține vor fi nopțile cînd, tîrziu, convins că tu dormi, voi sece din cutie mașina de scris... Am nevoie de cineva care să fie alături de mine și-atunci cînd scriu un poem, dar și-atunci cînd mă angajez într-o luptă. (*Pauză.*) Într-o seară, la toamnă, ori la iarnă, la primăvară... sau în altă toamnă, va fi premiera primei piese. Apoi, altă piesă... Due în mine atîtea!

VIRGINIA: Să mă chemi la premieră, Costine.

COSTIN: Nu, Virginia. Vino, să fii cu mine și-n ceasurile de zbucium, nu numai în clipele de sărbătoare. Iarna e tare urît la etajul nouă, pe acoperiș, dar vara... vara îți vine să întinzi brațele și să zbori... (*Apropiat.*) Vino cu mine, Virginia! Îți ofer mult: posibilitatea de a risca pentru ceva frumos și adevărat.

VIRGINIA (*încurcată de privirea senină și stăruitoare a lui Costin*): Dar... eu... aici... Eu am aici...

COSTIN: Știu, Virginia. Tu ai aici o certitudine; eu îți ofer o posibilitate. (*Pauză.* *Îi aduce din bibliotecă o agendă.*) Pentru

mine, cred că nici la asta n-ai fi renunțat. (*Îi pune agenda în mîna.*) Ieri am găsit-o deschisă pe noptieră. Am crezut că-i mai bine să nu te împiedici de ea; ar fi stricat farmecul unei eventuale zile de odihnă. (*Virginia e uluită, nu mai poate face nimic.*) Îți amintești ce-am spus? Steaua de șerif... (*Arată întîi cu degetul în sus, apoi în jos, spre picioare.*) Tron și cătușe! (*Rămîne un timp în fața ei, cu un zîmbet puțin amar în colțul gurii. Se apropie și, cum Virginia stă nemișcată, pasivă, îi dă capul pe spate și-o sărută pe obraz, în colțul gurii. Se retrage, iar după o clipă în care se privește calm, dar pătrunzător, îi spune apăsat, cu dragoste.*) Cu bine, șeriful! (*Suride, face un gest prin care ar vrea să spună „asta e tot”, își ia rucsacul și iese.*)

VIRGINIA (*rămîne mult timp cu privirea pierdută în urma lui, apoi își aduce aminte de agendă*): Ce-a vrut să spună, cu agenda? De ce mi-a pus-o în mîna? (*O răsfoiește, aproape indiferentă, pînă cînd ajunge la o anumită pagină, ce-i reține atenția. Citește, ca pentru sine.*) Duminică, ora zece... (*Se uită imediat la ceas.*) E aproape zece! (*Citește din nou, parcă nevenindu-i să creadă.*) Duminică, ora zece, consfătuirea județeană... Extraordinar! Cum de-am uitat?! Tocmai eu...?! ...Și doar am ținut agenda, toată săptămîna, deschisă, pe noptieră... (*Începe graba pentru a ajunge la timp sau pentru a nu întîrzia prea mult. Pregătește servieta cu toate hîrțile necesare, apoi începe să se îmbrace. Cînd e gata îmbrăcată, deși se dovedește, o dată în plus, că e din categoria marilor doamne, cu un fizic frapant, nu cred că cineva mai îndrăznește să se gîndească la ea ca la o femeie; gesturile ei sigure, privirea pătrunzătoare, aerul rece, distant, sugerează sobrietate și corectitudine. Se uită tot timpul la ceas, graba ei concurînd scurgerea timpului. Costin a apărut în colțul stîng al scenei; se înțelege că e la marginea unei șosele. Face semne mașinilor care trec pe lîngă el în goană. Virginia ridică receptorul telefonului, e nervoasă că nu-i vine tonul, descoperă că telefonul e scos din priză, îl pune la loc și formează un număr din două cifre.*) Alo, garajul? Bună ziua! Da, eu sînt. Vă rog să-mi aduceți mașina la intrare. Da, da, imediat! (*Închide telefonul. Se uită în mapă să se convingă că are toate hîrțile, își mai controlează o dată ținuta, apoi iese, grăbită, cu un mers sigur, impunător. Costin își ia rucsacul de jos, și-l aruncă în spate, îl prinde strîns și traversează scena. Pe lîngă el trec, în goană, mașinile.*)

CORTINA

iulie 1969 — iunie 1974

Intrarea actorilor

S-a vorbit foarte mult despre intrarea din față. S-au făcut fel de fel de metafore, s-au încercat simboluri disperate, iar uneori s-a eșuat, vac victis, chiar și în alegorii. Mai rău, probabil că nu se poate.

Intrarea din față are, desigur, hazul ei. În primul rând, pentru că portarul se uită la tine cu o anumită suspiciune. Adică, nu știe dacă ești de la pompieri sau, pur și simplu, vrei să pătrunzi, mai mult sau mai puțin corect, la bufetul teatrului. Iar mulți fac o netă distincție între scriitor și autor dramatic. Pentru că ideea de scriitor e destul de neclară (poți fi, ca să citez pe cei care au în vedere, de pildă, cefereul, scriitor de vagoane, ceva care nu depășește prea mult atribuțiile acarului), pe când ideea de autor dramatic e limpede. Adică, dacă autorul dramatic intră pe ușa din față, pe care intră toți directorii de teatru, cu excepția celor care sînt și actori sau regizori, atunci lucrurile încep să se contureze. A adus omul o *pesă*, care *pesă* nu se știe ce-i cu ea, probabil că nu se va juca, odată ce autorul dramatic intră cu atîta convingere fatalistă pe ușa din față. La intrarea cealaltă e cu totul altă viață. Adică, portarul se uită tot cu suspiciune la tine (s-au văzut fel de fel de chestii), dar, pînă la urmă, zice „A, dumneavoastră sînteți” și începi să te simți om, iar nu, pur și simplu, membru al unei colectivități neomogene. Mi s-a întîmplat acum cîțva timp să primesc un mandat poștal (pentru o colaborare la o revistă la care nu mai colaborasem de vreo zece ani de zile), la Teatrul Național. Învîrteam hîrtia avizului și-i puneam portarului fel de fel de întrebări, care e oficiul, pe unde se află etc., etc. Portarul, cam plictisit de mulțimea întrebărilor mele, mi-a dat un răspuns scurt și precis: „Întrebați-l pe tovarășul Gicu Motoi. Dumnealui știe.” Că Gicu Motoi știe e foarte bine, înseamnă că a mai primit omul mandate, dar de unde o fi știind portarul că Motoi a jucat în *Cine a fost Adam?*, fiind chiar omul în cauză, că eu sînt autorul și că între Motoi și mine s-a legat o relație amicală, iată niște întrebări la care nici posteritatea nu va putea răspunde. Dar există întotdeauna un „voilà”. Voilà, deci, ce înseamnă intrarea actorilor. Eu, dacă, Doamne ferește, aș fi vreodată director de teatru, aș pune la intrarea principală următorul anunț: „Intrarea autorilor dramatici, strict interzisă. Autori dramatici! Poftiți la intrarea actorilor!” Pentru că

acolo vă e locul, acolo veți simți mirosul prafului de scenă și veți afla cu adevărat ce înseamnă autoritatea regizorului tehnic. Intrarea actorilor n-are nimic spectaculos, nici nu e măcar prea liberală (se intră mult mai ușor pe ușa din față, dar se și iese mai ușor pe acolo), însă adevărata firmă a teatrului e aici. Vorbesc de teatru ca teatru, iar nu de teatru ca instituție, poate și pentru faptul că nu știu prea bine ce este o instituție; la urma urmei, și I.C.R.A.L.-ul este tot o instituție.

Dar, ca să revenim la obiectul nostru, scriitorul este un ins nespectaculos. În primul rând, pentru că activitatea lui esențială, scrisul, se desfășoară în cea mai strictă intimitate, eu cu eu, ca să zic așa. Tot restul de activități, cele publice, adică, sînt, în fond, subsidiare. Sub aspectul faptului fundamental (scrisul), tot restul e un fleac. Ce contează dacă un scriitor vorbește elegant sau nu, dacă este un bun orator, dacă e plăcut, dacă e simpatic, dacă e frumos, dacă... dacă... dacă... Scrie bine sau nu scrie bine? Aceasta e întrebarea, restul e tăcere, cum a zis un coleg de-al nostru. De cele mai multe ori, o tăcere vorbită. Din păcate. Din această cauză, poate, relațiile fundamentale (adică, cele de lucru) ale scriitorului sînt lipsite de spectaculozitate. Pînă și corecturile în șpalt se fac fie acasă, fie la o masă redacțională rămasă întîmplător liberă. Poate, din această pricină, nu agreez prea mult agitația care se face, uneori, în jurul unor momente de lucru. Și, poate, din aceeași pricină, mi-a plăcut foarte mult modul în care au început repetițiile la *Cine a fost Adam?* Radu Beligan, care a ținut să participe la prima lectură, a rostit un fel de discurs care ar putea fi redus, aproximativ, la următoarele idei: „Aceștia sînt actorii, acesta este regizorul, acesta este autorul. Vă urez succes.” Alteceva, ce se mai poate spune? După care Constantin Dinulescu a citit textul. Dar l-a citit extraordinar. Alteceva, ce-ar fi putut să facă? În timp ce Constantin Dinulescu citea, mă uitam, bineînțeles, la ceilalți actori, ca să le surprind cît de cît reacția. Dar, în curînd, mi-am uitat intenția, încîntat de „morga interioară” a actorilor. Nu erau pur și simplu niște actori, erau actorii Naționalului. Este o calitate peste care nu se poate trece, este ceva care rămîne, ceva care conferă demnitate și eleganță, un fel de „sînge albastru”. Desigur, Naționalul a avut fel de fel de spectacole,

și mai așa, și mai așa. Și extraordinare, și din celelalte. Altfel, nici nu se poate. Naționalul este o uzină, dar numai ea organizează, ea proporții, dacă vrei. În rest, până la urmă, e vorba, totuși, de o știință. Care, dacă vine, vine; dacă nu vine, nu vine. Dar știința în teatru vine din mai multe locuri deodată — actori, regizori, scenografi, autori. În teatru, știința nu poate să vină numai de la scenografi, să zicem, independent de ce se întâmplă cu restul. De oriunde ar veni știința, însă, ea trebuie să treacă prin actori. Ei fac, în ultimă instanță, ca obiectul să capete solipici. Dar pentru asta nu e suficient să ai talent, să fii *bun*, cum se zice în teatru. Trebuie să ai și conștiința propriei tale capacități. O conștiință critică, singura capabilă să-ți valorifice resursele. Și atunci, orice contact cu obiectul meseriei va fi degrevat, în egală măsură, de povara iluziilor, ca și de cea a complexelor. Pentru că, în artă, a fi fidel ție însuși nu este

un precept moral, este, mai presus de orice, o calitate profesională, în orice caz, este vorba de ceva care nu vine de la natură. De unde vine? Dacă ai ști...

Dar să revenim la intrarea actorilor de la Național. După ce treci de cușca portarului, începe un coridor lung, răsucit și întortocheat. În momentul în care te cuprinde disperarea, și-ți zici că umbli degeaba și că nu mai ajungi nicăieri, deodată, brusc ca o revelație divină, îți dai seama că ai și ajuns. La un fel de răscruce. Dacă te duci prea jos, ajungi la bufet. Dacă te duci prea sus, ajungi la direcție. Mai pe la mijloc sînt cabinetele, de unde, se știe, toate drănușurile duc spre sălile de repetiții. Nu-ți rămîne decît să alegi drumul. Dacă vrei s-o faci, dacă poți s-o faci și dacă te lasă alții s-o faci.

Vă mulțumesc pentru atenție și vă urez în continuare o seară plăcută. Într-una dintre sălile Naționalului.

MUZICĂ

Opera Română Eforturi necesare

Trei piese scurte de balet au îmbogățit recent repertoriul coregrafic al Operei Române, aflat, dealtfel, într-un proces de relativă primenire: în aceeași perioadă, două dintre titlurile importante ale genului (*Romeo și Julieta* de Prokofiev și *Print și cerșetor* de Laurentiu Profeta), absente, multă vreme, pe afile, au reapărut în programe, în montări înprospătate. Alături de acestea, cele trei piese — semnate, în calitate de coregraf, de către Ion Tugearu — nu constituie, deocamdată, decît jumătate de spectacol (rațiune pentru care, la premieră, nu s-a găsit o altă soluție decît cuplarea lor cu acel gen de program, cuprinzînd arii și coruri din opere, lansat, în actuala stagiune, de către prima noastră scenă lirică, sub titlul „Opera în concert”). Spectacol ce nu va îndârzi, probabil — este de dorit, căci o merită cu prisosință —, să fie întregit cu noi creații coregrafice, de preferință, concepute de același autor.

Ceea ce, din capul locului, impresionează favorabil este efortul de înnoire sesizabil în toate compartimentele spectacolului (dans, costume, decoruri, lumini), care izvorăsc, pareă, din argumentul sonor. Colaborarea lui Ion Tugearu cu Valentina Stoicescu, autoarea coloanei sonore, s-a dovedit a fi deosebit de inspirată, căci rareori s-a putut vedea, în

compoziții coregrafice de acest gen, un mai fericit acord între imaginea vizuală și cea muzicală. O imagine muzicală ideală, prin aceea că servește sensurile programatice ale coregrafiei (un programatism în accepție generală, cu sugestie filosofică), uzînd de pagini mai puțin cunoscute, chiar atunci cînd sînt semnate de nume importante ale compoziției universale (exemplul cel mai convingător: *Piese pentru mandolină și clavicembal* de Beethoven), sau bazîndu-se pe colaje coerente, într-o desfășurare expresivă, dirijată cu mîna sigură — fie că juxtapun extrase din opera unui singur compozitor (Leonard Bernstein), fie că alătură momente din partiturile mai multora, destul de îndepărtați, adesea, din punct de vedere stilistic (Schönberg, Webern, Xenakis și Beethoven).

La rîndul său, decorul creat de Roland Laub, apelînd aproape exclusiv la proiecții, „citează” cîteva dintre tablourile lui René Magritte, selectînd cu rafinament, din creația preponderent suprarrealistă a pictorului belgian, imagini mai degrabă apte să sugereze o stare sufletească decît să decupeze fotografie obiecte investite cu semnificații intelectuale și afective. În ton sau, dimpotrivă, în contrast violent cu acestea, costumele Elisabetei Benedek își armonizează subtil culorile; iar linia lor (remarcabilă, înleosebi, în piesa *Scorpii îmbîlîzită*, ingenios „de epocă” și modernă, totodată) se înscrie admirabil în spiritul concepției de ansamblu a spectacolului.

Cea dintîi piesă, *Clovnii*, este, în aparență, un joc suav, de copii mari. Ironizează cu finețe sentimentalismul și naivitatea genului

de muzică salonardă, pe care, iată, nici titanul Beethoven nu l-a ocolit. Ironizează, deopotrivă, ticurile limbajului coregrafic tradițional, preluându-i, totuși, cu toată seriozitatea, una dintre schemele formale cele mai răspândite (principiul variațiunilor din baletele romantice prilejuiește, aici, notabile demonstrații tehnice individuale celor șase dansatori: Florin Mateescu, George Covalec, Mihai Tugearu, Virgil Paleru, Gheorghe Anghelescu și Arpad Kovacs). Ironizează, în sfârșit, cu duioșie, inocența clovnilor (nu întâmplător, aceștia sînt invariabil înveșmîntați în alb: „Clovni imaculați” ar fi trebuit să se numească baletul). Este, însă, în esență, un joc cu implicații grave, pentru că trimite permanent la dramatismul și la candoarea, la grandoarea și la frămîntările, la truda și la gloria — într-un cuvînt, la datele fundamentale ale condiției de artist.

În *Scorpiu imblînzit*, Ion Tugearu-coregraful (pentru că aici el este și dansatorul, partener al Ilenei Iliescu, într-o acerbă confruntare, care nu este doar aceea a ficțiunii, ci și una reală, de virtuozitate tehnică și expresivă) se dovedește un fidel și pătrunzător cititor al lui Shakespeare. Pentru că, a izbuti să exprimi în dans mai mult decît o acțiune — un duel verbal născut din ciocnirea a două voințe puternice — înseamnă a reuși o experiență suficient de nouă și de dificilă pentru a merita elogii. Limbajul clasic, îmbogățit aici cu termeni moderni, vehiculează o tensiune dramatică specifică, foarte bine realizată și condusă. Fermecător este, mai cu seamă, sub semnul emoției artistice, amalgamul de poezie, duritate și umor. Două momente se imprimă adînc în memorie: acela în care „scorpiu imblînzit” își recîștigă, cu grație, feminitatea și acela — surpriză — cînd, ca deznodămînt al piesei, tot ea este cea care își impune voința.

Lucrarea cea mai amplă și mai complexă (și chiar cea mai interesantă, prin ceea ce spune și prin cum spune) se intitulează, destul de plat, *El, ea, noi*. Virtuozitatea compoziției coregrafice se vedește, aici, în toate domeniile, de la marea plasticitate a mișcării inspirate de o simplă bătaie de metronom și pînă la determinarea extrem de muzicală a tuturor evoluțiilor, ca sincronizare nu doar de ritm, ci și de expresie. Figurine alternativ însuflețite, singure sau cîte două-trei, mișcîndu-se simetric sau independent, cei 13 balerini sînt prizonieri mereu, în lanțuri ori între zidurile nevăzute ale unei gigantice

table de șah, iar întroaga acțiune este o încercare continuă de eliberare, încununată, în final, cu o simbolică înfrățire, în sunetele „Odeii bucuriei”. Dacă momentul acesta luminos este mai puțin artistic realizat, coregraful neputînd depăși o anume grandilocvență (convenționalismul imaginii este accentuat prin intrarea în scenă a întregului corp de balet și, mai cu seamă, prin costumele pe care acesta le îmbracă), în schimb, lupta care îl precede are o autentică măreție tragică și eroică. Grație acesteia, piesa se constituie într-o meditație zguduitoare asupra condiției umane, asupra libertății și personalității, asupra pericolului dezumanizării, asupra relațiilor dintre indivizi și asupra sentimentelor. Această bogată încărcătură ideatică este vehiculată prin intermediul unui limbaj coregrafic mai avansat decît în celelalte două lucrări din program. Foarte importantă se dovedește aici sintaxa discursului, în special prin maniera în care sînt declanșate reacțiile în lanț, de mișcare sau de atitudine, la cele 13 personaje ale dramei: Ion Tugearu a cîștigat una dintre calitățile esențiale ale coregrafiei contemporane: mobilitatea internă a grupului de dansatori, care nu mai sînt, în mod mecanic, simultani în acțiuni.

În sfârșit, prin toate acestea, și dincolo de toate acestea, meritul coregrafului este de a fi demonstrat soliștilor consacrați într-un stil că pot transcende cu succes limitele lui: Magdalena Popa și Ștefan Bănică, în *El, ea, noi*, și, mai ales, Ileana Iliescu (care face, incontestabil, în *Scorpiu imblînzit*, una dintre marile creații ale carierei sale) își descoperă disponibilități nebanuite în abordarea expresiilor moderne ale dansului.

Luminița Vartolomei

FLORIAN POTRA : Chaplin, o temă etern valabilă . . p. 62

VIITORUL ROL

MARIA MARIN : Adina Popa și Ovidiu Iuliu Moldovan . p. 64

* *
*

IONUȚ NICULESCU : Contribuții la o bibliografie „Emi-
nescu — om de teatru“ p. 66

I. N. : Un film de televiziune despre George Calboreanu p. 67

NIMIC DESPRE SINZIENE
piesă în trei acte de
CONSTANTIN MUNTEANU

. . . p. 68

LEONIDA TEODORESCU : Intrarea actorilor p. 94

MUZICĂ

LUMINIȚA VARTOLOMEI : Opera Română — Eforturi
necesare p. 95

Foto : Elena Muncaci
REDACȚIA ȘI ADMI-
NISTRAȚIA
Bul. N. Bălcescu nr. 2,
sect. 1
Tel : 14.35.88 și 14.35.58

